

Περίοδος Β'
Τεύχος 815
Παρασκευή
16 Απριλίου 2004
Τιμή: 4 Ευρώ

ΟΧΙ στο προτεκτοράτο

16 ΦΕΒ. 2005

ΝΤΑ...

υνέντευξη Αλέκας Παπαρήγα:
Δεν παίζεται το σύστημα από
α μέσα...»

υνέντευξη Παν. Λαφαζάνη:
Κυπριακό: Δεν βοηθούν
κινδυνολογία και εκβιασμός»

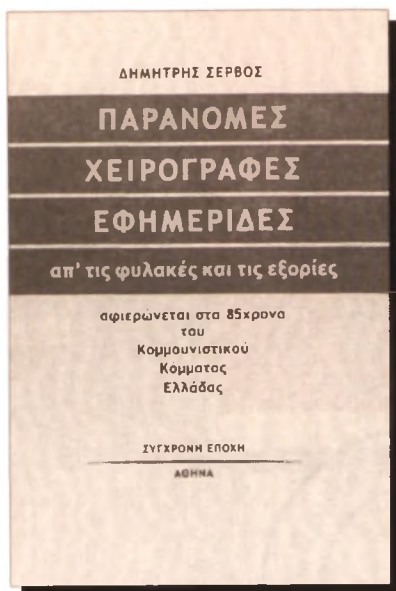
ζίνα Πολίτη:
ια τις υπογραφές
πέρ του «ναι»

ιώργος Σαριγιάννης:
ο προσβλητικό μουσείο
ης Ακρόπολης

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙ ΝΑ
ΚΑΝΕΙ ΤΟ "ΝΑΙ", ΚΑΤΩΣ
ΠΙΟ ΑΡΙΣΤΕΡΟ...

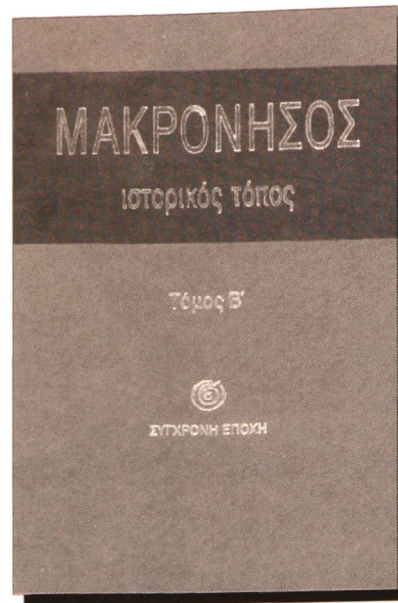

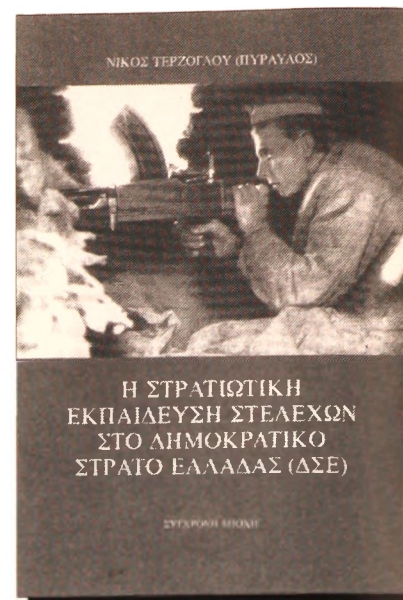
Δ. Σέρβος
**ΠΑΡΑΝΟΜΕΣ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΕΣ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ**

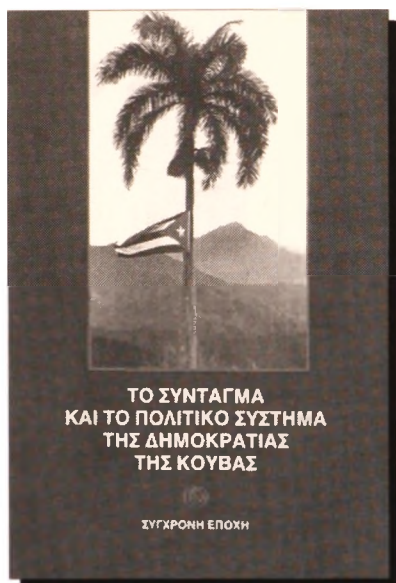
Κ. Βουγιουκλάκης
**ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΛΑΚΩΝΙΑ**

ΜΑΚΡΟΝΗΣΟΣ
ιστορικός τόπος - τόμος Β'

Ν. Τερζόγλου
**Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΣΤΟ ΔΣΕ**

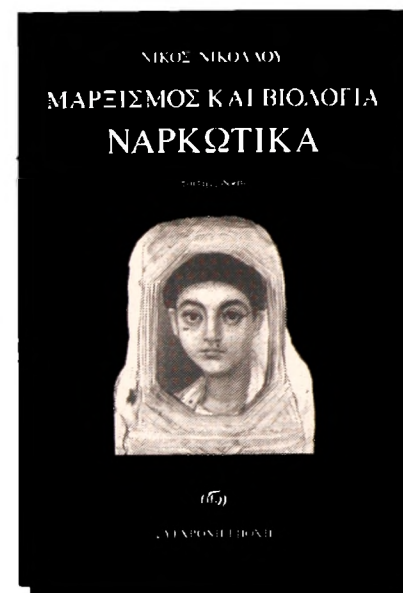
**ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ
ΚΑΙ ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ
ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΚΟΥΒΑΣ**

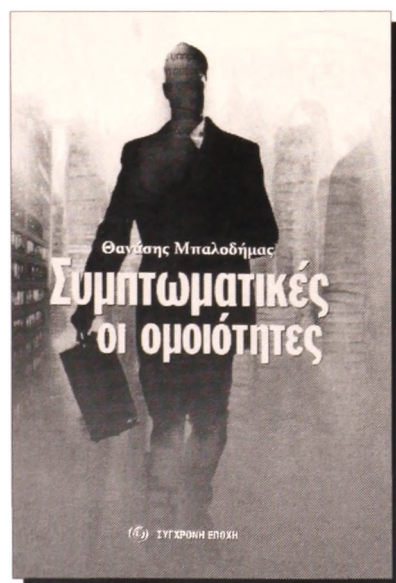
Μ. Κορνηλιός
**ΧΑΡΤΙΝΕΣ ΒΑΡΚΟΥΛΕΣ
ΣΤΗ ΜΑΚΡΟΝΗΣΟ**

Τ. Αυγερινός
ΤΟ ΚΑΡΑΒΑΝΙ ΤΩΝ ΓΥΜΝΩΝ

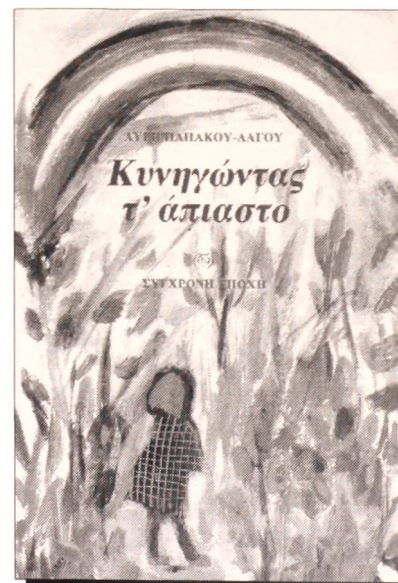
Ν. Νικολάου
**ΜΑΡΕΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΑ
ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ**

Θ. Μπαλοδήμας
**ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΙΚΕΣ
ΟΙ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ**

Λ. Κανελλής
Ο ΚΟΥΣΤΟ ΚΑΙ ΟΙ ΤΥΦΩΝΕΣ

Α. Παπάκου-Λάγου
ΚΥΝΗΓΩΝΤΑΣ Τ' ΑΠΙΑΣΤΟ

Α. Παπάκου-Λάγου
**ΔΕΚΑ ΛΑΪΚΑ
ΚΕΛΤΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ**

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

Σόλωνος 130, 106 81 Αθήνα, Τηλ.: 2103820835, 2103823649, Fax: 2103813354. <http://www.sep.gr>, e-mail: info@sep.gr

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Μαυροκορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132, Fax: 2103829814

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ: 1. Αθήνα, Μαυροκορδάτου 3, Τηλ.: 2103829835, 2103808132. 2. Θεσσαλονίκη, Μπακατσέλου 3 & Εγνατία 65, Τηλ.: 2310283810. 3. Γιάννενα, 28ης Οκτωβρίου 19, Τηλ.: 2651038090.

Περίοδος Β' • Έτος 31ο • Τεύχος 815

Παρασκευή 16 Απριλίου 2004

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

**ΑΝΤΙ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 210 7232713 - 210 7232819

Fax: 210 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Τασία Ρούμπου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 210 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 80 δολ. ΗΠΑ, Ετήσια 160 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ .....

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Αυτό αναζητούμε λοιπόν για την Κύπρο; – Βεβαίως όχι	4
• ΑΝΤΗΝΩΡ: ΚΥΠΡΟΣ: Το «ναι» και το «όχι»	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ:	8
• E-mail από τον Απόστολο Διαμαντή	13
• Εφημερολόγια από την Εφήμερη (Όλγα Ι. Φωτακοπούλου)	14
• Γιώργος Σιγηνός: Το 5ο Σχέδιο Ανάν: Η ομηρεία της Κύπρου συνεχίζεται	16
• Γιώργος Κορφιάτης: Ούτε διχοτόμηση, ούτε κακή και μη βιώσιμη λύση	19
• Παναγιώτης Λαφαζάνης: Συνέντευξη στο <i>Αντί</i> για το Κυπριακό	20
• Τζίνα Πολίτη: Παρατηρήσεις επί του κειμένου υπογραφών υπέρ του «ΝΑΙ»	24
• Μάνος Στεφανίδης: Che il Grand Rifiuto	26
• Μάνος Στεφανίδης: Το Kitsch ημών το επιούσιον	28
• Γιώργος Σιγηνός: Για τις προγραμματικές δηλώσεις (2η ανοικτή επιστολή)	30
• Όλγα Ι. Φωτακοπούλου: Κορυφή ενός παγόβουνου η Μπιενάλε	32
• –: Ένα νέο Βιετνάμ για τους Αμερικανούς;	33
• Αλέκα Παπαρήγα: Συνέντευξη στο <i>Αντί</i> (μέρος β')	34
• Αρχίσαν τα ματς από τον Νίκο Πρωινό	41
• Χρήστος Γούδης: Δύο μεγάλα άλματα, ο «Αρίσταρχος» και ο «Νέστωρ», μετέωρα μπροστά στην μυωπία της πολιτείας	42
• Π.Α.Σ.Π. Ε.Μ.ΠΟ.: «Συμβουλές επιτυχίας» για το μάθημα του Γ. Βέλτσου	44
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	45
• Γ. Σαριγιάννης: Νέο Μουσείο Ακρόπολης: Μουσείο εξαγοράς συνειδήσεων;	48
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Συνταξιοδότηση χωρίς ελπίδα ανάστασης	53
• Καλλιόπη Αναγνωστή: Περί φωτός	54
• Νικήτας Μ. Χιωτίνης: Η άλλη θεώρηση του Κόσμου	57
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Άγγελοι Ιρλανδοί	58
• Ειρήνη Μουντράκη: Οντολογικό Θέατρο	59
• Ευανθία Στιβανάκη: Συνέντευξη στην Ειρήνη Μουντράκη	60
• Δημήτρης Χαρίτος: Όταν το ήθος και η ομορφιά γίνονται ταινίες	62
• Νίκος Γουλανδρής: Για τον άγνωστό μου Ιωάννη Σάββα πασά	63

Σκίτσο εξωφύλλου: Στάθης

ΑΥΤΟ ΑΝΑΖΗΤΟΥΜΕ ΛΟΙΠΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ; –ΒΕΒΑΙΩΣ ΟΧΙ

ΕΝΑ ΚΥΜΑ διχαστικών φαινομένων αναπτύσσεται σε Ελλάδα και Κύπρο με αφορμή το με εκβιαστικούς όρους και χρόνους δημοψήφισμα για την έγκριση του περίφημου σχεδίου Ανάν. Προκαταλαμβάνοντας τα κυπριακά κόμματα και παίζοντας με τα παλιά, δοκιμασμένα παλαιο-αριστερά κείμενα περιφοράς, επώνυμοι πολίτες βιάστηκαν να δηλώσουν τη στήριξη του ΝΑΙ ή του ΟΧΙ. Είχαν προηγηθεί το ΚΚΕ (που «στήριξε» το ΟΧΙ) και το ΠΑΣΟΚ (που «στήριξε» το ΝΑΙ). Έτσι πήγε περίπατο και το περίφημο δόγμα «η Κύπρος αποφασίζει και η Ελλάς συμπαρίσταται».

ΧΩΡΙΣ διάθεση αντιπολίτευσης προς το ΠΑΣΟΚ, το οποίο εξάλλου παρουσιάζεται διχασμένο, πρέπει εξαρχής να σημειωθεί αυτό που φάνηκε καθαρά πια, τις ημέρες αυτές: Ήταν «καλά κρυμμένα τα μυστικά» –όπως άλλωστε γίνεται πάντοτε με τις διπλωματικές διαβουλεύσεις– και το κλίμα για αισιόδοξη κατάληξη προπαγανδιζόταν. Τις ίδιες ώρες, καθ' όλη την τελευταία διετία, το δίδυμο του τότε πρωθυπουργού Σημίτη και του ΥΠΕΞ Παπανδρέου συστηματικά συνεργαζόταν για την προετοιμασία του σχεδίου Ανάν, στην όποια, 3η, 4η ή 5η μορφή τελικά παραδόθηκε. Οι εκλογές προκηρύχθηκαν πρόωρα από τον Κ. Σημίτη, υποτίθεται για την αντιμετώπιση του Κυπριακού αλλά ουσιαστικά προκειμένου να διασωθεί ό,τι ήταν δυνατόν από το καταρρέον κόμμα. (Ή μήπως ακριβώς προκηρύχθηκαν οι εκλογές για να μη φορτωθεί το ΠΑΣΟΚ την εγκατάλειψη της Κύπρου;)

ΕΝΩ Ο ΝΕΟΣ αρχηγός του ΠΑΣΟΚ μοίραζε χαμόγελα στους οδηγούς της αποκλεισμένης από τα χιόνια Μαλακάσας, στη Νέα Υόρκη στάλθηκε ένας ουσιαστικά υπηρεσιακός υπουργός, ο κ. Γιαννίτης, ο οποίος δεν έλαβε οδηγίες να ζητήσει τότε το αυτονόητο, την αναβολή δηλαδή της συνάντησης στη Λουκέρνη, αφού η χώρα βρισκόταν ήδη σε προεκλογική περίοδο. Αλλά αντίθετα ήταν σε τέτοιο βαθμό εξαρτημένη η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ από τις υπερατλαντικές βουλήσεις ώστε έπραττε όσα έπραττε σε πλήρη συντονισμό με τους σχεδιαστές του εγχειρήματος. Έτσι συντονισμένο στο σκεπτικό της συναίνεσης με τον βρετανικό και αμερικανικό παράγοντα ήρθε προ ημερών και το καταληκτικό ΝΑΙ του ΠΑΣΟΚ και του Γιωργάκη Παπανδρέου. Αυτή είναι η αλήθεια που αναδείχθηκε με σαφήνεια τις τελευταίες ημέρες.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ όμως έφτασε το μήνυμα με την σοφή απόφαση του ΑΚΕΛ, το οποίο επιμένει στο ΟΧΙ, εφόσον δεν δοθεί ολιγόμηνη αναβολή και η ευκαιρία επανεξέτασης σημείων του σχεδίου Ανάν.

ΑΡΧΙΣΑΝ αμέσως οι αντιδράσεις και κορυφώθηκαν οι πιέσεις: Έφτασε ο αμερικανός πρόεδρος να τηλεφωνεί πέντε φορές το τελευταίο διάστημα και να ζητεί από τον έλληνα πρωθυπουργό να συνδράμει στην ψήφιση του ΝΑΙ· και ο Κόφι Ανάν δια εκπροσώπου του να δηλώνει επίσης ότι αντιτίθενται στην ιδέα οποιασδήποτε αναβολής διεξαγωγής του δημοψηφίσματος. Ωστόσο, πιο καθαρά ο τούρκος ΥΠΕΞ Αμπντουλλάχ Γκιουλ δήλωνε ότι «πρέπει να διεξαχθεί το δημοψήφισμα πριν από την 1η Μαΐου». Φανέρωσε έτσι εμφατικά τη βούληση να υπάρξουν τετελεσμένα. Διότι με τα τετελεσμένα δημιουργείται δίκαιο και όχι με τις νηφάλιες και επίπονες διπλωματικές διαπραγματεύσεις.

ΤΗΝ ΩΡΑ που γράφονται οι γραμμές αυτές –Τετάρτη βράδυ– δεν έχει ακόμη πραγματοποιηθεί η συνάντηση των προέδρων των ελληνικών πολιτικών κομμάτων. Ειδικασίες μόνον διατυπώνονται πέραν των ήδη γνωστών θέσεων του ΚΚΕ και του ΠΑΣΟΚ. Αλλά οι συζητήσεις στην Κύπρο και την Ελλάδα δίνουν και παίρνουν.

Η ΟΡΘΗ ΑΠΟΨΗ είναι ΟΧΙ στο σχέδιο Ανάν όπως έχει διατυπωθεί και έχει κατατεθεί για ψήφιση. Και θεωρούμε ότι η απόφαση της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ είναι η μόνη που μπορεί να οδηγήσει στην επανένωση του νησιού και την ισότιμη και αρμονική συμβίωση των δύο –αχειραγώγητων– κοινοτήτων.

ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ και τα πολλά δαιδαλώδη και περίπλοκα που προβλέπει, εμείς θέλουμε να σταθούμε σ' ένα μόνον σημείο που καθιστά το μόρφωμα του κρατιδίου Ανάν απολύτως μη λειτουργικό: Ότι την τελεσίδικη απόφαση σε τυχόν ασυμφωνίες των οργάνων των δύο κοινοτήτων θα δίνουν τρεις ξένοι δικαστές, μέλη του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Και μόνον αυτό το στοιχείο απομακρύνει την οποιαδήποτε δυνατότητα της κοινωνίας των πολιτών των δύο κοινοτήτων να επεμβαίνει, να επινοεί, να δημιουργεί δυνατότητες απόδρασης από τις όποιες δυσκολίες προσαρμογής.

ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ, ποιος εξασφαλίζει ότι στο προσεχές διάστημα κάποιοι θερμοκέφαλοι από τη μία ή την άλλη πλευρά δεν θα λειτουργήσουν ως προβοκάτορες των πολλών ενδιαφερομένων μερών και δεν θα δημιουργήσουν γεγονότα, τη διέξοδο από τα οποία θα προσπαθούν να επινοούν οι «τρεις μεγάλοι» του κρατιδίου Ανάν; Και ποιος εγγυάται ότι τέτοια γεγονότα δεν θα αποτελούν την μόνιμη εστία συνεχών διενέξεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας; Πολλά ζεϊμπέκικα θα πρέπει να χορεύουν οι επόμενοι ΥΠΕΞ αμφοτέρων των πλευρών του Αιγαίου...

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙ, δηλαδή οι ξένοι επιδιαιτητές, αλλά και πολλά άλλα στοιχεία από το σχέδιο Ανάν μας οδηγούν να θυμηθούμε την περίπτωση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, κράτους που δημιουργήθηκε μετά τη σύνοδο του Ντέιτον πριν από μία δεκαετία. Ποια είναι εκεί η κατάσταση; Την θυμίζουμε, διότι πολλά λέγονται αλλά οφείλουμε να αναφερθούμε με ακρίβεια: Η χώρα έχει δύο κρατικές οντότητες: την Βοσνία-Ερζεγοβίνη και τη Ρεμπούπλικα Σέρμπα. Έχει τρεις στρατούς: βοσνιακό, κροατικό και σέρβικο. Έχει τέσσερις θρησκείες: ισλαμική, καθολική, ορθόδοξη και εβραϊκή. Και τέλος έχει πέντε (αριθμός 5) διεθνείς οργανισμούς που προσπαθούν να κυβερνήσουν: Είναι το ΝΑΤΟ, ο ΟΗΕ, η ΕΕ, ο ΟΑΣΕ και ο Διεθνής Οργανισμός Προσφύγων. Δεν συγκαταλέγουμε σ' αυτούς τον αμερικανό πρέσβη, ο οποίος εκ του αφανούς έχει τον κεντρικό συντονισμό.

ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ένα από τα προτεκτοράτα των Βαλκανίων (διότι το Κοσσυφοπέδιο και η ΠΓΔ της Μακεδονίας βρίσκονται υπό διαμόρφωση). Εμπειρία προτεκτοράτου είχε η Ερζεγοβίνη –για να κάνουμε και εμείς ένα μικρό μάθημα ιστορίας– από το 1878 έως το 1918. Από εκεί άρχισε ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος· αποκαταστάθηκε η ηρεμία στην περιοχή μετά την ίδρυση της Νοτιοσλαβίας.

ΕΤΣΙ ΟΙ ΙΔΙΟΦΥΕΙΣ συντάκτες του σχεδίου Ανάν θέλουν να διαμορφώσουν μια νέα χώρα με δύο οντότητες, τρεις σημαίες, τέσσερις εθνικούς ύμνους και τρεις επιδιαιτητές. Αυτή η χώρα μπορεί να αποτελέσει εγγύηση σταθερότητας στην περιοχή; Ασφαλώς όχι. Για το λόγο αυτόν πρέπει να αναβληθεί το δημοψήφισμα, να γίνει κτήμα όλων των Κυπρίων η γνώση των 9.000 σελίδων του σχεδίου και να ερευνηθεί με τη συνεργασία και την ενεργή συμμετοχή και των δύο μερών ένα νέο πρόγραμμα συμβίωσης των δύο κοινοτήτων. Στο κάτω-κάτω η θάλασσα τις περικλείνει από τον υπόλοιπο κόσμο και μαζί, δίπλα-δίπλα, είναι υποχρεωμένες να συμβιώσουν.

Η ΕΠΟΜΕΝΗ της 1ης Μαΐου θα είναι η κρίσιμη ώρα για την Κυπριακή Δημοκρατία για να εγκαινιάσει δραστικές πρωτοβουλίες συνεργασίας με την τουρκοκυπριακή κοινότητα και ειλικρινείς και ακηδευμένυτες συνομιλίες για το μέλλον της επανενωμένης Κύπρου. Μιας Κύπρου που δεν θα ελλοχεύουν στα θεσμικά συστατικά της προστάτες και κηδεμόνες, οι οποίοι δεν ενδιαφέρονται βεβαίως για την ευημερία των Τουρκοκυπρίων ή των Ελληνοκυπρίων. Οι προστάτες και οι κηδεμόνες πρωτίστως ενδιαφέρονται για άλλα. Διότι εάν ενδιαφέρονταν για την ευημερία λαών και κοινοτήτων δεν θα τους εγκατέλειπαν σε κα-

θημερινά επιδεινούμενη κατάσταση όπως στο προτεκτοράτο της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης.

ΔΕΝ ΠΙΣΤΕΥΟΥΜΕ ότι υπάρχουν πολίτες στην Κύπρο που σκέπτονται διαφορετικά. Και πρέπει από τώρα να εξασφαλισθεί ότι από τις 2 Μαΐου θα διαλυθούν τα διχαστικά φαινόμενα που εμφανίστηκαν σε Ελλάδα και Κύπρο, και με περίσκεψη, ενότητα και αποφασιστικότητα θα βαδίσουμε, μη επαναλαμβάνοντας λάθη όπως στο παρελθόν. Εξάλλου τότε το τελεσίδικο δεν θα έχει συμβεί. Ήδη η κινητικότητα από πλευράς ΟΗΕ μας υποψιάζει ότι νέο σχέδιο βρίσκεται υπό διαμόρφωση.

ΥΓ. Σε εκείνους που προσυπέγραψαν ένα κείμενο που –μετά από σύντομο μάθημα ιστορίας (αρχής γενομένης από τη Ναυμαχία του Ναυαρίνου, με κατάληξη τις χρονολογίες 1897, 1922 και 1974)– αναφέρει ότι «το σχέδιο Ανάν [...] είναι επιτυχία των δημοκρατικών δυνάμεων [...] ήττα των πιο εθνικιστικών και των πιο αντιδραστικών, και στις δύο πλευρές της πράσινης γραμμής, και στις δύο όχθες του Αιγαίου», πρέπει να δηλώσουμε ότι υπ' αυτούς τους διχαστικούς όρους που οι ίδιοι θέτουν, είμαστε τοποθετημένοι στην πλευρά των εθνικιστών και αντιδραστικών· επόμενο, αφού διαφωνούμε με το όλο σκεπτικό του ΝΑΙ όπως αναπτύχθηκε στην παραλλαγή που είδε το φως της δημοσιότητας. Μήπως όμως υπάρχει και άλλο, διαφορετικό σκεπτικό;

ΑΝΤΙ

ΚΥΠΡΟΣ: Το «ναι» και το «όχι»

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ, για μια ακόμα φορά, βράζει... Πάντως, την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές (απόγευμα Τετάρτης), η προσοχή ορισμένων αναλυτών εστιάζοταν στην πρόταση του ΑΚΕΛ για αναβολή των δημοψηφισμάτων, «ώστε να προηγηθεί η δυνατότητα αντικειμενικής παρουσίασης του σχεδίου Ανάν στον λαό». Όπως είναι γνωστό, την πρόταση του ΑΚΕΛ έσπευσαν ν' απορρίψουν τόσο η τουρκική, όσο και η τουρκοκυπριακή πλευρά, με την έννοια ότι το σχέδιο Ανάν είναι «ένα κείμενο συναίνεσης και συμβιβασμού» και οποιαδήποτε αναβολή «θα ανέντροπε τις λεπτές ισορροπίες», κ.λπ.

ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ, ο Δημ. Χριστόφιας, μιλώντας, το απόγευμα της Τετάρτης, στην Έκτακτη Παγκύπρια Συνδιάσκεψη του ΑΚΕΛ, επέμενε ότι «η πρόταση του ΑΚΕΛ έχει δημιουργήσει κινητικότητα», ότι «την συζητούν» και, συνεπώς, τίποτε δεν αποκλείεται. Ο γενικός γραμματέας του ΑΚΕΛ επανέλαβε ότι το Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού «τάσσεται υπέρ μιας συμβιβαστικής λύσης, απότοκου του χουντικού πραξικοπήματος και της τουρκικής εισβολής» και ότι ο στείρος αρνητισμός, ο εθνικιστικός παροξυσμός δεν

οδηγούν πουθενά.

Ο ΔΗΜ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΑΣ συνέδεσε την πρόταση του ΑΚΕΛ για αναβολή των δημοψηφισμάτων με δύο διαπιστώσεις: α) Με την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί στο κυπριακό εσωτερικό μέτωπο και η οποία οδηγεί στην ολοσχερή απόρριψη του σχεδίου Ανάν, και β) Με την ανάγκη βελτίωσης του σχεδίου, «κυρίως στα θέματα που άπτονται της ασφαλείας και της σιγουριάς στην εφαρμογή του».

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, και μέσα στο ΑΚΕΛ, η διάσταση απόψεων παίρνει και δίνει. Ενδεικτική, από την πλευρά αυτή, ήταν και η δραματική συνεδρίαση της Κ.Ε. του ΑΚΕΛ, η οποία σφραγίστηκε από την αιφνίδια πρόταση του Δ. Χριστόφια υπέρ της αναβολής των δημοψηφισμάτων. (Η πρόταση έγινε δεκτή με 65 έναντι 35 ψήφων, ενώ οι οκτώ στους δέκα ομιλητές, από τα 60 μέλη του οργάνου, είχαν ταχθεί, στη συνεδρίαση της Μ. Παρασκευής, υπέρ του σχεδίου Ανάν.) Από την άλλη, σύμφωνα με ορισμένους Κύπριους αναλυτές, ο Δημ. Χριστόφιας εκτιμά ότι μια ανοικτή τοποθέτηση του ΑΚΕΛ υπέρ του «Ναι», ενώ δεν θ' αλλοιώσει το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος (το οποίο προοι-

ωνίζεται σαφώς υπέρ του «Όχι»), ωστόσο θα οδηγήσει το κόμμα σε ανοικτή πολιτική σύγκρουση με τον πρόεδρο Τ. Παπαδόπουλο, με συνακόλουθο μια πολιτική κρίση, από την οποία, σε πρώτη φάση, θα βγει εξασθενημένο το ΑΚΕΛ και ενισχυμένος ο απορριπτικός Παπαδόπουλος.

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ γεγονός ότι, μιλώντας στην Έκτακτη Παγκύπρια Συνδιάσκεψη, ο Δημ. Χριστόφιας επέκρινε τη στάση ορισμένων στελεχών και μελών του κόμματος που ταυτίζουν τον μαρξισμό και την «επαναστατικότητα» με τη στείροτητα και τον εθνικισμό. Επικρίσεις, όμως, δέχθηκε και ο ίδιος επί τω ότι: α) υποστήριξε τον Τ. Παπαδόπουλο, για πρόεδρο της Δημοκρατίας, κάτω από την ψευδαίσθηση ότι «δεν θα επιμένει στις απορριπτικές απόψεις του», β) δεν ενημέρωσε έγκαιρα τα μέλη του κόμματος ότι ο Τ. Παπαδόπουλος πήγε στη Λουκέρνη όχι για να συζητήσει ή βελτιώσει το σχέδιο Ανάν, αλλά «για να το σκοτώσει» και γ) επίσης δεν ενημέρωσε τα μέλη του κόμματος ότι ο Τ. Παπαδόπουλος απέφυγε να συζητήσει στη Λουκέρνη πρόταση για επιστροφή της Καρπασίας... Πλην, όλα τα παραπάνω, δεν αναιρούν το γεγονός ότι ο υπουργός Συ-

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (2002)

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού
(Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21)
δυσ ακόμα τόμοι του ANTI που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη
754 έως και 766 (ο 56ος)
και 767 έως και 778 (ο 57ος).
Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών

γκοινωνιών (στέλεχη... Κί-
κης Καζαμίας υπέβαλε η...
τησή του (ο Κίκης Καζαμίας...
αναφανδόν υπέρ του «Ναι»...
ρώντας τον Τ. Παπαδόπουλο ότι...
ρίμνησε καν «για το αύριο μετά το

ΤΟ ΑΥΡΙΟ ΜΕΤΑ ΤΟ «ΟΧΙ»...

ΠΩΣ ΔΙΑΓΡΑΦΕΤΑΙ, όμως, η κατὰ
σταση πραγμάτων στην Κύπρο, μετά το
«Όχι» των Ελληνοκυπρίων, το οποίο
προεξοφλείται, και το «Ναι» των Τουρ-
κοκυπρίων, το οποίο επίσης προεξο-
φλείται; Ορισμένοι αξιωματούχοι του
Λευκού Οίκου αφήνουν να διαρρεύσει
ότι έτσι και πουν «Όχι» οι Ελληνοκύ-
πριοι, έπεται ο κατακλυσμός: Η οριστι-
κή διχοτόμηση θα καταστεί ανέκκλητη,
το κράτος του Ντενκτάς θ' αρχίσει να
αναγνωρίζεται από διάφορα κράτη
(ισλαμικά στην αρχή, ευρωπαϊκά στη
συνέχεια), η Κυπριακή Δημοκρατία θα
απομονωθεί, για να καταστεί, τελικά, ο
παρίας της Ευρώπης, κ.λπ. Τα λένε αυ-
τά (Αμερικανοί και Άγγλοι) τη μια μέ-
ρα, για να τα μαζέψουν την επομένη,
μόλις κάποιος τους πει ότι οι απειλές
και οι εκβιάσεις εξοργίζουν τον κυ-
πριακό λαό, με αποτέλεσμα τον πολλα-
πλασιασμό των «Όχι».

ΑΛΛΑ ΟΙ Μπους και Σία –παρά το
χάος και τις απώλειες των αμερικανών
στράτιωτών στο Ιράκ– βρίσκουν καιρό
για ν' ασχοληθούν και με το Κυπριακό –
ακριβέστερα με την άσκηση πιέσεων
στον Κ. Καραμανλή, για τα περαιτέρω.
Τι «θα» πράξει ο πρωθυπουργός Καρα-
μανλής στο συμβούλιο των πολιτικών
αρχηγών (που επρόκειτο να γίνει χθες
Πέμπτη), το Αντί, ως δεκαπενθήμερη
έκδοση, που έκλεισε προχθές Τετάρτη,
αδυνατεί να το περιγράψει... Στελέχη,
πάντως, της Νέας Δημοκρατίας (ανάμε-
σά τους και ο πρώην πρωθυπουργός Κ.
Μητσοτάκης) αφήναν να εννοηθεί ότι ο
Κ. Καραμανλής «θα τοποθετηθεί» και
ότι η τοποθέτησή του αυτή (έστω χαλα-
ρή) θα είναι υπέρ του σχεδίου Ανάν.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ, όμως, ενδογενή,
αντιμετωπίζει και το ΠΑΣΟΚ, καθώς
σειρά στελεχών του (Κ. Λαλιώτης, Λ.
Βερυβάκης, Π. Κρητικός, Θ. Κατσάνε-
βας, κ.ά.) τάσσονται υπέρ του «Όχι».
Κατά τον Κ. Λαλιώτη, μάλιστα, το
«Όχι» συμπυκνώνει «εμπειρίες, αγωνίες

και ελπίδες με λογισμό και όνειρο».
Από την πλευρά του, το ΚΚΕ προτίθε-
ται να προτάξει, στις φετινές εκδηλώ-
σεις της Πρωτομαγιάς, το «Όχι στο
αμερικανοβρετανικό σχέδιο Ανάν», πα-
ρά το γεγονός ότι την 1η Μαΐου θα εί-
ναι γνωστά τα αποτελέσματα των δη-
μοσκοπήσεων στο νησί. [Θα τονίζεται
ότι το σχέδιο «δεν θα φέρει καμιά λύση
υπέρ των εργαζομένων της Κύπρου και
εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους».]

ΣΤΟΥΣ ΚΟΛΠΟΥΣ του Συνασπι-
σμού πάλι, πλειοψηφεί το «Ναι», καθώς
στην καταγραφή των θέσεων των 21 με-
λών της Πολιτικής Γραμματείας, 9 μέλη
εισηγήθηκαν το «Όχι» (εφόσον απορ-
ριφθεί η πρόταση του ΑΚΕΛ για ανα-
βολή), ενώ 12 μέλη απέρριψαν την πρό-
ταση των «9». [Το Αντί αδυνατεί να δώ-
σει το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας
που έγινε το βράδυ της Τετάρτης.]

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΣΕ ΚΛΙΜΑ ΦΟΒΙΑΣ

ΚΙ ΕΝΩ η προσοχή μας είναι στραμ-
μένη στο Κυπριακό, αποκαλύπτεται
τώρα ότι για την ασφαλή διεξαγωγή

των Ολυμπιακών Αγώνων θα χρησιμο-
ποιηθούν 45 χιλιάδες ένστολοι και ότι
το κόστος τους θα ξεπεράσει το 1,5 δις.
ευρώ! Και επειδή προέχει η «ασφαλής
διεξαγωγή των αγώνων» –σε ένα πυ-
ροδοτούμενο από τις ΗΠΑ κλίμα φο-
βίας– επτά «αδελφές χώρες» (ΗΠΑ,
Γαλλία, Γερμανία, Ισραήλ, Ισπανία,
Αυστραλία και Ρωσία) αποφάσισαν να
μας συνδράμουν, με τους λονδίνειους
Τάιμς –ναι, ναι, με τους άλλοτε αυτο-
κρατορικούς Τάιμς...– να μας υποδει-
κνύουν ότι «πρέπει να ζητήσουμε πε-
ρισσότερη διεθνή βοήθεια». Οι Τάιμς,
μάλιστα, υποστηρίζουν ότι η πρεμούρα
των τελευταίων ημερών θα οδηγήσει
σε περικοπές των μέτρων ασφαλείας,
άρα προσοχή, άρα «η ελληνική φάρσα
θα σας στοιχίσει ακριβά», άρα «η
ασφάλεια είναι ο χαμένος στην κούρ-
σα της Αθήνας». Ερώτηση: Αυτό το
ΠΑΣΟΚ, που είχε, μέχρι χθες, την ευ-
θύνη της διοργάνωσης των Ολυμπια-
κών Αγώνων, δεν τους έδωσε αρκετά;

ANTHNOY

του Γεωργιάδη

ΙΔΕΕΣ!

Νέα κυβέρνηση έχουμε, νέες ιδέες μπορούμε να προτείνουμε για να την βοηθήσουμε. Λέμε λοιπόν: Η αμερικάνικη πρεσβεία, ύστερο αρχιτεκτόνημα του Grogius παρακαλώ, να μετατραπεί σε μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και οι υπηρεσίες της να μεταφερθούν στα Μεσόγεια κοντά στην Αττική Οδό. Πολλαπλά τα οφέλη: ούτε την πρεσβεία θα βάφουν κόκκινη οι ενθουσιώδεις Ολυμπιακοί κάθε 17 Νοέμβρη, ούτε θα εμποδίζεται η πρόσβαση προς το Μέγαρο από την αποκλεισμένη Πέτρου Κόκκαλη όπως γίνεται σήμερα δημιουργώντας κυκλοφοριακό κομφούζιο στην περιοχή. Κι άλλη ιδέα: Τη νέα πρεσβεία να την χτίσει ο Άκτωρ πάνω στα σχέδια της ρωσικής πρεσβείας στο Ψυχικό για να μας έρθει και φτηνότερα.

Τζιμ Μπούκης

ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ ΤΕΛΟΣ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοίνωσε την κίνηση διαδικασίας κατά της ΔΕΗ για το μονοπώλιο στην εξόρυξη του λιγνίτη. Κρίθηκε ότι το μονοπώλιο της ιδιωτικοποιημένης πια ΔΕΗ είναι εξαιρετικά μακράς διάρκειας, ενώ δεν υπάρχει έστω πρόνοια για την καταβολή στο κράτος δικαιωμάτων για την αξιοποίηση του φυσικού πλούτου της χώρας. Αν τα κρατικά μονοπώλια είναι δυσάρεστα αλλά ανεκτά, τα ιδιωτικοποιημένα δεν είναι καθόλου.

ΦΛΟΓΑ

ΑΡΧΙΣΑΝ ΟΙ ΚΡΑΔΑΣΜΟΙ ΣΤΟ ΠΑΣΟΚ

Τελικά δεν κατάφερε το ΠΑΣΟΚ να αποφύγει τα διαλυτικά φαινόμενα που είχαν ήδη αρχίσει να παρουσιάζονται πολύ πριν από τις τελευταίες εκλογές και τα οποία επανεμφανίστηκαν τώρα –και μάλιστα συντομότερα από όσο υπολογιζόταν– με αφορμή το Κυπριακό.

Αιτία η απόφαση υπέρ του «ναι» στο σχέδιο του Κόφι Ανάν για την Κύπρο, την οποία ο Γ. Παπανδρέου, προκειμένου να αποφύγει τις τριβές που αναπόφευκτα θα προκαλούσε στο κόμμα, παρέκαμψε κατά την πάγια τακτική του την «συμμετοχική δημοκρατία» και προτίμησε να την πάρει σε ένα... στενό κύκλο δικών του ανθρώπων, ανεξαρτήτως αν στη συνέχεια την παρουσίασε σαν απόφαση της «μεγάλης δημοκρατικής παράταξης».

Στην απόφαση αυτή αντέδρασε δυναμικά ο πρώ-

ην υπουργός Γεράσιμος Αρσένης, ο οποίος προειδοποίησε ότι αν αυτή δεν αλλάξει έγκαιρα, τότε θα απειλήσει τη συνοχή του κόμματος, καθώς και μια ομάδα περίπου 150 στελεχών που έχουν συγκροτήσει την ομάδα των «νέων σοσιαλιστών» και με επιστολή τους στον γ.γ. Μ. Χρυσόχοϊδη ζητούν να ταχθεί το κόμμα εναντίον του σχεδίου Ανάν.

Όπως λέγεται μάλιστα, με την άποψη αυτή συντάσσονται και αρκετά από τα στελέχη του λεγόμενου «παλιού» ΠΑΣΟΚ, από τα οποία πρώτος είχε πάρει ήδη θέση ο Κώστας Λαλιώτης, που σημαίνει ότι, ανεξάρτητα από τη στάση που τηρούν οι «προεδρικοί» έναντι των «διαφωνούντων», οι κραδασμοί στο ΠΑΣΟΚ έχουν ήδη αρχίσει και κανείς δεν μπορεί να προβλέψει πώς θα εξελιχθούν.

Τ.Κ.Δ.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΣΤΟΝ ΕΒΡΟ

Μέσα στο πένθος της Μεγάλης Εβδομάδας ήχησε με αποτροπιασμό η είδηση του θανάτου 5 στρατιωτών σε φυλάκιο στον Έβρο, όταν προσπαθώντας να τοποθετήσουν τον ιστό της σημαίας στη βάση του ήρθαν σε επαφή με ηλεκτροφόρα καλώδια τάσης 20.000 βολτ. Εξετάζοντας τα στατιστικά στοιχεία διαπιστώνουμε ότι τα τελευταία 5 χρόνια άλλοι 5 στρατιώτες έχασαν τη ζωή τους σε ώρα υπηρεσίας από ηλεκτροπληξία.

Πηγαίνοντας πιο πίσω, ανακαλύπτει κανείς και άλλα παρόμοια σοβαρά περιστατικά. Κάτι από απροσεξία σε πεδίο βολής, κάτι από μοιραίους

τραυματισμούς σε επισκευαστικές εργασίες, όλα αυτά αθροισμένα πιστοποιούν και αναδεικνύουν την εγκληματική προχειρότητα που επικρατεί στα ελληνικά στρατόπεδα. Άνθρωποι διαβιούν και εκεί διαπνεόμενοι από την δημοσιούπαλληλική νοοτροπία, παρ' όλο που η χρήση της στολής προειδοποιεί για την τήρηση του αντιθέτου.

Ο μηχανισμός του στρατού κινήθηκε με αυτοματοποιημένη πειθαρχία για να αποδείξει ότι, έστω και καθυστερημένα, είναι σε θέση να καταλήξει σε ένα πόρισμα ευθυνών. Να αποδουθεί σε μια συστηματική και λεπτομερειακή παράθεση στοιχείων, που προκαλεί μια εκνευριστική ζάλη σε όσους έχουν ήδη υπηρετήσει τη θητεία τους. Στο περιβάλλον της στρατιωτικής ζωής ανερυθρίαστα επιβάλλονται και αγόγγυστα γίνονται αποδεκτοί άγραφοι κανόνες συναλλαγής ανάμεσα σε αξιωματικούς και οπλίτες. Για να περάσεις «καλά», οφείλεις να γίνεις εθελοντής πρόθυμος δια πάσαν εργασία. Από μαραγκός και κουρέας έως κουβαλητής για τα επίπλα των αξιωματικών που μετακομίζουν. Ο φαντάρος ισοδυναμεί με φιλότιμο. Φιλότιμο αδιαπραγμάτευτο έως σημείου παρεξηγήσεως.

Η προηγούμενη ηγεσία του Υπουργείου Αμύνης είχε ανακοινώσει δέσμη μέτρων για να απαλλαγούν οι στρατιώτες από διάφορες αγγαρείες, με το σκεπτικό ότι αυτές θα τις έφεραν εις πέρας ιδιωτικά συνεργεία εκτός στρατοπέδου. Τι θα κόστιζε εργασίες όπως αυτή της εγκατάστασης του ιστού στον Έβρο να τις αναλάμβανε ένα συνεργείο της ΔΕΗ, το οποίο φέρει και την ευθύνη για την εγκατάσταση των ηλεκτροφόρων καλωδίων; Για να μην πάρουν αυτοί την «τιμητική άδεια»;

Σ. Λέτσιος

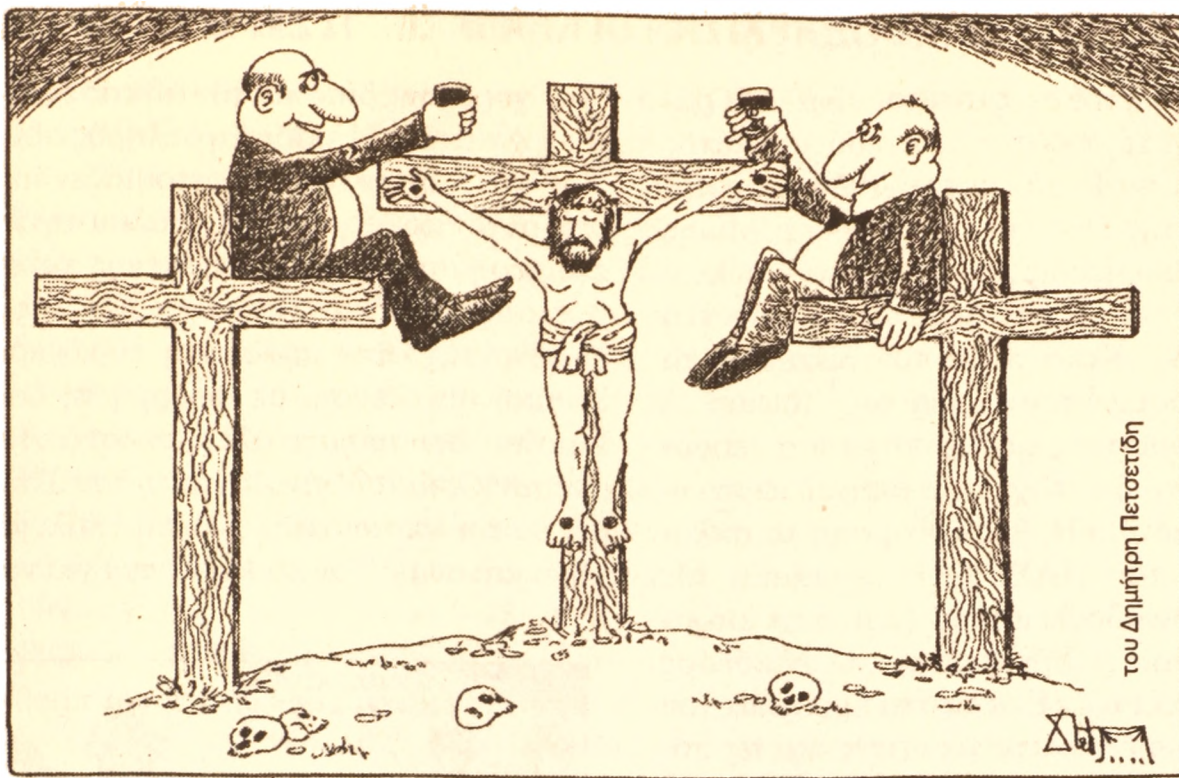
του Γεωργιάδη

ΚΑΛΙΟ ΑΡΓΑ ΠΑΡΑ ΠΟΤΕ;

Εκατόν είκοσι μέρες πριν από τους Ολυμπιακούς Αγώνες και η αναπληρώτρια υπουργός Πολιτισμού Φάνη Πάλλη-Πετραλιά ανακοίνωσε προχθές Τετάρτη την έναρξη της διεθνούς εκστρατείας ενημέρωσης για τους Αγώνες. «Ολοκληρωμένη στρατηγική επικοινωνίας στο εξωτερικό» είναι ο όρος που χρησιμοποιείται στη σχετική δήλωσή της (σ.σ.: τι του λείπει του ψωριάρη, φούντα με μαργαριτάρι, έτσι όπως έχουν τα πράγματα με τους Αγώνες). Η ίδια επισημαίνει το αυτονόητο, ότι «οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν δουλέψει και έχουν προσφέρει τους οικονομικούς πόρους για την προετοιμασία των Αγώνων και έχουν το δικαίωμα να ξέρουν την αλήθεια». Σωστά. Όμως κάτι τέτοιο είναι εκ διαμέτρου αντίθετο με την «πολιτική συναίνεσης» που υποτίθεται ότι ισχύει μετά τις εκλογές για την «εθνική υπόθεση». Για μας φιλάττη βεβαίως η αλήθεια.

ΦΛΟΓΑ

ΠΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ

Σε πεδίο σκληρών αψιμαχιών φαίνεται ότι μετατρέπεται το Πεδίον του Άρεως, με πρωταγωνιστές αυτή τη φορά όχι τους θεούς του Ολύμπου αλλά την Υπερνομαρχία Αθηνών και τα Υπουργεία ΠΕΧΩΔΕ και Εθνικής Οικονομίας. Το Πεδίο του Άρεως έχει τη δική του προϊστορία, καθώς από το 1998 είχαν ξεκινήσει οι αυθαίρετες κατασκευές του Πανελληνίου, ενώ ο Δήμος Αθηναίων, με το πρόσχημα ότι δεν διαθέτει συνεργεία, δεν προχωρά στην κατεδάφιση των κτισμάτων. Από κει και πέρα σταδιακά προχωρά και η εμπορική εκμετάλλευση του πάρκου με τη διοργάνωση ποικίλων εκθέσεων. Το ίδιο το πάρκο, που ανήκει στην ΕΤΜΟΑ (Ειδικό Ταμείο Μόνιμων Οδοστρωμάτων Αθηνών) δεν ησυχάζει, καθώς την μία έκθεση διαδέχεται η άλλη, με αποτέλεσμα τα διάφορα κιόσκια να αποκτούν μόνιμο χαρακτήρα. Ακολούθησε η απόφαση για «ανάπλαση» του χώρου, να ζωστεί δηλαδή το πάρκο με τοιμέντο και κάγκελα, εμποδίζοντας ουσιαστικά την πρόσβαση στους περιοίκους. Τον έλεγχο της κατάστασης αποφάσισε να πάρει στα χέρια της η Επιτροπή Αγώνα των Κατοίκων για την Προστασία του Πεδίου του Άρεως, που συστήθηκε το 1998. Η επιτροπή αυτή κατέθεσε αίτηση ασφαλιστικών μέτρων εξασφαλίζοντας την έκδοση προσωρινής διαταγής βάσει της οποίας σταματά έως την κοινοποίηση της τελικής από-

φασης του δικαστηρίου «κάθε πράξη υλοτομίας, εκρίζωσης και γενικά φθοράς παντός δέντρου, θάμνων κ.ά. εντός του άλσους» (19/12/2003). Προχώρησαν ακόμη και σε δυναμικές κινητοποιήσεις ξηλώνοντας τα κάγκελα που έφραζαν τις εισόδους στο πάρκο. Με το να φράζεις τους ελάχιστους χώρους πρασίνου με κάγκελα προετοιμάζεις μια αισθητική εγκλεισμού και απομόνωσης, αφήνοντας στο μισοσκόταδο μια σειρά από άλλου είδους «εργασίες», μειώνοντας ταυτόχρονα και την δυνατότητα αντίδρασης εκ μέρους των πολιτών. Είναι ολοφάνερο πλέον ότι ο χώρος εγκαταλείπεται δίχως συντήρηση και φύλαξη, με πολλές παράνομες ή νομιμοφανείς καταπατήσεις, με μετατροπή του σε χώρο στάθμευσης αυτοκινήτων και μοτοσικλετών. Επομένως τι νόημα να αναζητήσουμε στον καβγά που ξέσπασε μεταξύ Γεννηματά και κυβέρνησης για το μέλλον των έργων ανάπλασης, τα οποία έχουν καθυστερήσει από εποχής κυβερνήσεων ΠΑΣΟΚ; Τι θα αλλάξει με το να βρεθούν οι πόροι των 2 εκ. ευρώ για την ολοκλήρωση της πρώτης φάσης του έργου «ανάπλασης» για τις ανάγκες της Παραολυμπιάδας; Άραγε ένας από αυτούς που αναμένεται να επωφεληθεί από την όλη κατάσταση θα είναι ο κ. Κυριακού μέσω του συλλόγου του, του Πανελληνίου δηλαδή, προεκτείνοντας τα όρια της δικαιοδοσίας του;

Σ.Λέτσιος

ΚΙΝΔΥΝΟΣ!

Στο αμαρτωλό τρίγωνο των νέων κυκλοφοριακών παρεμβάσεων στη συμβολή Αλεξάνδρας και Κηφισίας διευκολύνονται μεν τα τροχοφόρα αλλά δεινοπαθούν οι φτωχοί πεζοί, καθώς δεν υπάρχουν φωτεινοί σηματοδότες ούτε και περάσματα για τους πολίτες. Απίστευτο κι όμως αληθινό: ενώ τα αυτοκίνητα έχουν συνεχή προτεραιότητα —άρα και ροή—, διαβάτες ορμούν ανάμεσά τους συχνά τραβώντας παιδάκια απ' τα χέρια ή σπρώχνοντας ηλικιωμένους. Σε ένα πολυσύχναστο και πολύ κρίσιμο δηλαδή σημείο της Αθήνας απαγορεύεται το διασχίζουν τους δρόμους (ή μάλλον δεν προβλέπεται καν). Κύριε Λιάπη, κάντε κάτι...

Τζιμ Μπούκης

ΡΑΣΟΦΟΡΟΙ

Οι ιεράρχες της Κύπρου για λίγο ξαποσταίνουν και μετά αναλαμβάνουν εκ νέου τα «καθήκοντά» τους. Με αίσθημα ευθύνης καλούν το ποιμνιό τους να «είναι έτοιμοι να αντιδράσουν απέναντι σε οποιαδήποτε αρνητική εξέλιξη που βλάπτει τα εθνικά συμφέροντα». Δηλαδή θα γνωρίσουμε την αναβίωση της ΕΟΚΑ με έναρξη εχθροπραξιών;

Σως

«ΟΙ ΝΕΚΡΟΘΑΦΤΕΣ»

Βάλθηκε να ξεπεράσει σε φήμη τον Σέρτζιο Λεόνε και την ταινία του *Ο καλός, ο κακός και ο άσχημος* (γουέστερν επικών διαστάσεων) η *Αυριανή* με τους πηχυαίους τίτλους που εδώ και ένα μήνα συνεχώς παρουσιάζει. Θαυμάστε έμπνευση: «Οι νεκροθάφτες του ΠΑΣΟΚ. Ο κακός (Σημίτης), ο ανόητος (Χριστοδουλάκης) και ο αρπάχτρας (Πάχτας)».

Σως

ΣΕΡΙΦΗΔΕΣ ΤΩΝ ΑΓΡΩΝ

Δεν γνωρίζω εάν είναι θαυμαστής της ταινίας *Η εαρινή σύναξη των αγροφυλάκων* ο υπουργός Εσωτερικών κ. Προκόπης Παυλόπουλος, αλλά πώς να εξηγήσεις τον ζήλο με τον οποίον έσπευσε εν μέσω ανθισμένων αγρών και της άφιξης των χελιδονιών να αναγγείλει την επανασύσταση της αγροφυλακής; Σε ποια πολιτικά «τιτίβισματα» ζαλισμένος ενέδωσε θαρρώντας ότι έτσι θα προστατευθούν οι νοικοκυραίοι από τις επιδρομές; Ή εκτιμά ότι μακροπρόθεσμα ένα τέτοιο σώμα θα αναλάβει την πιστή εφαρμογή του εθνικού κτηματολόγιου, όποτε αυτό γίνει; (Αμήν και πότε...)

Ο ακτήμων

ΤΟ ΓΟΥΔΙ ΜΑΣ ΟΔΗΓΕΙ

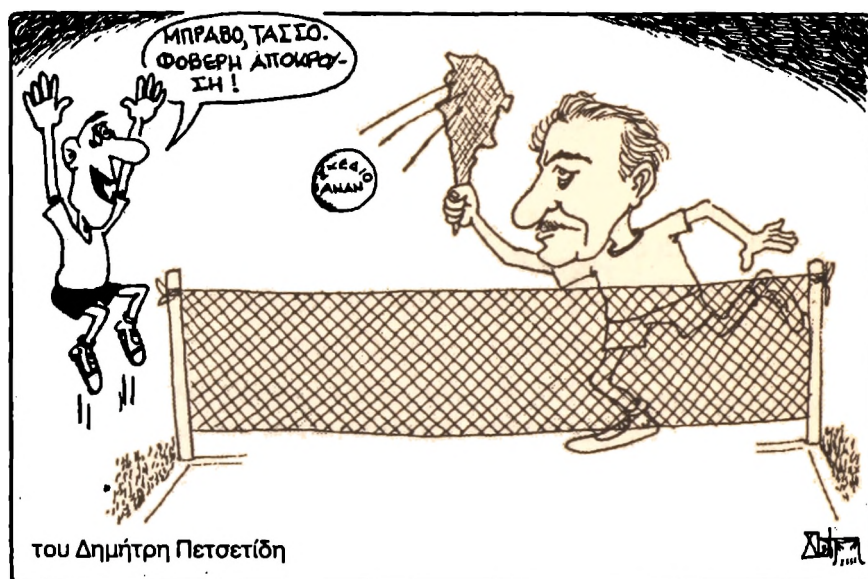
Αρκετοί ως φαίνεται είναι οι εραστές του στρατιωτικού κινήματος στο Γουδί εν ετει 1909. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ο Μίμης Ανδρουλάκης επιζητούσε την συλλογική μας αφύπνιση μέσα απο ένα νέο 1909. (Κατά πόσο τον δικαίωσε το πείραμα του Γιώργου, ιδωμεν...) Προσφάτως εμφανίσθηκε μια νεορομαντική εκδοχή που απηχεί το πνεύμα του 1909, βγαλμένη απο τα σπλάχνα του ΠΑΣΟΚ. Η ονομασία της «Κοινοβουλευτικός (και ουχί στρατιωτικός) Σύνδεσμος - Ο Νικόλαος Ζορμπάς». Ένα απο τα πρόσωπα που εμφορείται απο τις αρχές και τις πολιτικές ρίζες αυτού του κινήματος είναι ο Παναγιώτης Κρητικός, ο οποίος σε ανακοίνωση που υπογράφει ο ίδιος, καλεί σε οργανωμένη αντίσταση κατά του σχεδίου Ανάν. Οι εμπνευστές της κίνησης μήπως έχουν βαλθεί να σαμποτάρουν τα γρανάζια της μηχανής του χρόνου επιστρέφοντας εκεί γύρω στο 1897;

ο κινηματίας

ΤΙ ΣΑΡΟΝ, ΤΙ ΧΙΤΛΕΡ

Ο χορός της βίας και του αίματος καλά κρατεί στη Μέση Ανατολή. Η επίδειξη σκληρής αδιαλλαξίας από πλευράς Ισραηλινών προετοιμάζει το έδαφος για επιθέσεις αυτοκτονίας από τους Παλαιστινίους. Τον τόνο για τη συνέχιση αυτής της λανθασμένης πολιτικής έδωσε δυστυχώς και η Έτι Λίβνι, αντιπρόεδρος της ισραηλινής βουλής, δηλώνοντας στην πρόσφατη ευρωμεσογειακή κοινοβουλευτική συνέλευση, με αφορμή τη δολοφονία του σείχη Γιασίν: «Δεν υπήρχε άλλη επιλογή. Αν βλέπατε μπροστά σας τον Οσάμα Μπιν Λάντεν ή τον Χίτλερ στην εποχή του, δεν θα τον σκοτώνατε;» Και εάν πάλι μοιάζει, έστω και λίγο, τι κάνουμε; Τον καθαρίζουμε για να σιγουρευτούμε;

Σως

Ο ΕΘΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΒΙΑ

Πριν από ένα χρόνο, επιστρέφοντας από την Ινδία, γνώρισα την Σόλμιτ, μια 55χρονη γυναίκα από το Ισραήλ, η οποία είχε έλθει να επισκεφθεί την κόρη της που σπουδάζει τον βουδισμό στη Νταραμσάλα, κέντρο των Θιβετιανών βουδιστών.

Στις 7 ώρες της πτήσης από το Νέο Δελχί στο Αμμάν, η Σόλμιτ, ανοίγοντας την ψυχή της και περιγράφοντας τις αναπολήσεις της από την εποχή της κοινοβιακής μορφής ζωής στα κιμπούτς, μου εξομολογήθηκε ανάμεσα στα άλλα ότι υπάρχουν πολλοί συμπατριώτες της που αντιτίθενται στο μακελειό στο οποίο επιδίδεται η κυβέρνηση Σαρόν κατά των Παλαιστινίων, αλλά η φωνή τους δυστυχώς δεν ακούγεται.

Μίλησε ακόμα για την πλατιά μάζα του κόσμου που προσπαθεί να συνεχίσει τη ζωή της, κρύβοντας τον φόβο για το μέλλον, «μέχρι ο θάνατος να χτυπήσει και την δική σου πόρτα και να σου στερήσει ένα αγαπημένο πρόσωπο, οπότε καταλαβαίνεις ότι όλα αυτά σε αφορούν άμεσα».

Επίσης εξήγησε τους λόγους για τους οποίους όλο και περισσότεροι νέοι Ισραηλινοί, μετά τη λήξη της στρατιωτικής τους θητείας, πηγαίνουν

και μένουν για μεγάλο διάστημα στην Ινδία, «όπου τους τραβάει η ζωή χωρίς άγχος και το φτηνό χαλσί, που τους κάνει να ξεχνούν ότι ζουν μια ζωή με αβέβαιο μέλλον».

Βλέποντας πριν από λίγες ημέρες τις σκηνές τρόμου από την επίθεση στον σιδηροδρομικό σταθμό της Μαδρίτης, με θύματα άμαχους, αθώους πολίτες, άνδρες, γυναίκες, παιδιά, θυμήθηκα τη συζήτησή μου με τη Σόλμιτ και ανατρίχιασα.

Κάποιοι -οι ΗΠΑ, ας μην κρυβόμαστε- μας οδηγούν σ' ένα αδιέξοδο μονοπάτι, σε μια σύγκρουση της Δύσης με το Ισλάμ, με ποταμούς αίματος αθώων· σ' έναν υπόγειο, ύπουλο πόλεμο, με έξυπνες βόμβες, με ανθρώπους βόμβες, χωρίς ένδοξες μάχες και εμβατήρια, σκέφτηκα. Και μετά ήλθε η εν ψυχρώ δολοφονία του σείχη Γιασίν από τον ισραηλινό στρατό στη Γάζα.

Με την υστερία του τρόμου που μας καλλιεργούν όμως, ομολογώ ότι φοβάμαι πως το Ισραήλ από παράδειγμα προς αποφυγή θα εξελιχθεί σταδιακά σε παράδειγμα προς μίμηση. Είμαι υπερβολική; Εύχομαι να είμαι...

Μαρίνα Βήχου

ANALYSIS BY NICOS!

Διαβάζουμε εμβριθές άρθρο του πρώην πρωθυπουργεύοντος παρά τω αδελφώ, αδελφού του Γιωργάκη, τουτέστιν του Νίκου Παπανδρέου στο περιοδικό *Οικονομική Επιθεώρηση* (Απρίλιος, σελ. 28). Τίτλος «Ανισότητες και εθνικές μειονότητες». Και τι δεν ανακαλύπτουμε στο πόνημα αυτό! Ιδού ένα δείγμα: «Ο καπιταλισμός είναι το πιο αποδοτικό σύστημα που γνώρισε ο άνθρωπος. [Από πότε άραγε; από τους Σουμέριους, τους Αιγύπτιους, τους Φράγκους, τους άφραγκους, τον Μαρξ;]». Και συνεχίζει: «Υπάρχει όμως και η άλλη άποψη. Και αυτή είναι ότι η εξάπλωση της δημοκρατίας και των αγορών εντείνει το μίσος και το πρόβλημα της θρησκείας και των μειονοτήτων [sic]». Αν η δημοκρατία είναι το πρόβλημα, αγαπητέ αδελφέ, να την σταματήσουμε, μπας και ανασάνουν οι μειονότητες. Επ' αυτού μπορούν να φροντίσουν οι ΗΠΑ με το αζημίωτο.

Να όμως και ένα άλλο αριστούργημα συλλογισμού λίγο πιο κάτω: «Ειδικά σε

χώρες όπου η μειονότητα ανήκει σε μια θρησκεία ή σε άλλη εθνότητα όπως για παράδειγμα οι Κινέζοι στην Ινδονησία, στις Φιλιππίνες ή στη Βρετανία, το άνοιγμα των αγορών οδήγησε σε μια τρομακτική συσσώρευση του πλούτου στους λίγους: τους Κινέζους για παράδειγμα [sic]». Συμπέρασμα: ή να γίνουμε Κινέζοι ή να πάμε στην Ινδονησία για να πλουτίσουμε. (Άσχετο: Γι' αυτό φωνάζουνε τον Σημίτη Κινέζο;) Και συνεχίζει ο συγγραφέας-αδελφός: «Το γιατί οι Κινέζοι έχουν στα χέρια τους σχεδόν όλη τη νοτιοανατολική Ασία δεν μπορεί ν' αναλυθεί εδώ [...] το θέμα δεν είναι ότι υπάρχουν καλές και κακές εθνότητες». (Δηλαδή υπάρχουν ή δεν υπάρχουν; Ναι ή Όχι, που θα 'λεγε κι ο Υοργος, θα μας σκάσεις Νicos!)

Αφού λοιπόν δεν βρίσκουμε άκρη με τους Κινέζους, ας πιάσουμε τους Λατινοαμερικάνους. Εδώ συμβαίνουν και γράφονται τα εξής καταπληκτικά: «Υπάρχουν πολλές κατηγορίες που έχουν να κάνουν με το ποσοστό ευρω-

παϊκού και ντόπιου μείγματος [sic] ξεκινώντας απ' τους μεστίζο (γονιό Ισπανό και Ινδιάνο) [sic], τους Καστίζο (μεστίζο με Ισπανίδα), μουλάτο (Ισπανίδα με νέγρο [sic]), μορίσκο (Ισπανίδα και μουλάτο), αλμπίνο (μια μορίσκο με Ισπανό), τόννα άτρας (ένας Ισπανός και μια αλμπίνο γυναίκα)». Συμπέρασμα: Οι Ισπανίδες την έχουν καλά στη Λατινική Αμερική, ενώ άσχημα την έχει η ελληνική γλώσσα στην analysis του Νicos. Διερωτώμαι πάντως πού έμαθε τόσες συνταρακτικές λεπτομέρειες. Στην εκπομπή «Εκατομμυριούχος» ή στον «Μονομάχο» του Star; Ούτως ή άλλως ο σταρ αδελφός καταλήγει: «Η παγκοσμιοποίηση δεν έχει αναλυθεί σε βάθος, ώστε να γνωρίζουμε τι ακριβώς πρέπει να κάνουμε στο σημερινό σύστημα για να ζούμε καλύτερα.» Εμείς πάντως το βρήκαμε. Διαβάζουμε μετά μανίας Νicos! Και μη χειρότερα!

Σία Τσαχπινόγλου

ΟΔΙΚΟΣ ΘΡΗΝΟΣ

Εμείς πάντως συνεχίζουμε τον χαβά μας εν μέσω εορταστικών εξορμήσεων. Ωσάν μεθυσμένα ξωτικά εφορμούν κάποια πρωία οι συνέλληνες αρπάζοντας το τιμόνι του αυτοκινήτου. Έχουν κοιτάξει πρώτα τον εαυτό τους στον καθρέφτη και πεπεισμένοι ότι έχουν τον αέρα ενός Σουμάχερ ή απλώς ενός... Σούπερμαν μετατρέπουν τις εθνικές οδούς σε πίστες αγώνων ταχύτητας, σε αγώνες καταδίωξης όπου όλοι οι υπόλοιποι αποτελούν δυνάμει εχθρούς.

Αποτέλεσμα: Στην αργία του Πάσχα να μετράμε αισίως 48 νεκρούς, ξαναφέροντας στο προσκήνιο τη συζήτηση για τα τροχαία δυστυχήματα. Ως μια υπενθύμιση για την «ύβρι» που διαπράξαμε να λησμονήσουμε ένα απο τα ελαττώματά μας. Με τη συνδρομή της ψευδαισθησης ότι αφού φτιάχνουμε καινούργιους δρόμους, σιγά-σιγά θα αποδείξουμε ότι δεν είμαστε «καλαμοκαβαλάρηδες» αλλά ευσυνείδητοι οδηγοί...

ΣΩ.ΛΕ

ΝΗΣΤΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Ο Κ. Μητσοτάκης καυχιόταν ότι η δική του κυβέρνηση ήταν η καλύτερη κυβέρνηση που είχε περάσει απο την Ελλάδα. Ο Κ. Καραμανλής δικαιούται τον τίτλο της πιο ηθικής και σεμνής κυβέρνησης, αφού όπως μας διαβεβαιώνει ο συμπολιτευόμενος τύπος «όχι μόνο ο πρωθυπουργός και ο

υπουργός Επικρατείας κ Ρουσόπουλος, αλλά και ο υπουργός Απασχόλησης Π. Παναγιωτόπουλος νήστευσαν». Αυτά για την Μεγάλη Εβδομάδα. Για τη συνέχεια προβλέπεται... πολύ προσευχή προκειμένου να λυθούν τα μεγάλα προβλήματα του έθνους...

Σως

ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ!

Και ξαφνικά, τα ελληνικά κανάλια, με πρώτη την κρατική NET, ανακάλυψαν όλα τα παλιά και νέα έθιμα του Πάσχα, στην Ελλάδα και το εξωτερικό, και μας τα σερβίριζαν επί ένα ολόκληρο τριήμερο, βομβαρδίζοντάς μας με εντυπωσιακές φλόγες και πολύχρωμους καπνούς από φασαριόζικες τρακατρούκες, βαρελότα και άλλα ηχηρά. Στα ίδια δελτία ειδήσεων ωστόσο έχυναν δάκρυα για τα θύματα των πυροτεχνημάτων, δείχνοντας σε ενήλικες και κυρίως σε παιδιά τα ακρωτηριασμένα μέλη τους. Εντάξει, είπαμε να γεμίζουν τα δελτία, αλλά όχι κι έτσι...

Σ.Μ.

ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΠΑΝΤΟΤΕ ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ

Ο επίτιμος της ΝΔ είπε στην παρουσίαση του βιβλίου του Νίκου Γκατζογιάννη ότι «την ιστορία στην Ελλάδα –ειδικά μετά τη Μεταπολίτευση– την γράφουν οι ηττημένοι και όχι οι νικητές». Την ιστορία ναι. Γιατί ο ίδιος παρήγγειλε τη βιογραφία του σε δύο πανεπιστημιακούς-γραφείς οι οποίοι συνέθεσαν μια αγιογραφία του Κ. Μητσοτάκη που παρουσιάστηκε ως «Ιστορία». Αλλά θα γραφτεί κάποτε η Ιστορία, η σύνθεση των στοιχείων που θα αναζητηθούν από νικητές και ηττημένους. Στο μεταξύ, καλό θα ήταν μερικοί να εμφανίζονται με περισσότερη σεμνότητα – είδος σπάνιο βέβαια.

Αφορμή γι' αυτά μας έδωσε η συνήθης πια τελετή που γίνεται με αφορμή την έκδοση ενός βιβλίου. Παρόντες οι Θ. Βαλτινός, ο οποίος έκρινε ότι η Ελένη εί-

ναι «παρανοημένο και παρεξηγημένο βιβλίο», ο Θ. Πάγκαλος, που περιέγραψε τον Ν. Γκατζογιάννη ως «καλό Έλληνα που η πατρίδα μας του οφείλει πολλά», και ο Αλ. Λυκουρέζος, που χαρακτήρισε τον Ν. Γκαϊήτς ως «ακέραιο Έλληνα που έκανε μια θαυμάσια σταδιοδρομία» κ.λπ., κ.λπ.

Εμείς θυμηθήκαμε ένα ξεχασμένο στα αρχεία μας σημείωμα του τότε ΑΚΕΔ Ταξίαρχου Φ. Αστρεϊνίδη προς τον πρόεδρο στην Ουάσιγκτον με ημερομηνία 3 Μαΐου 1973 –επί Χούντας Ιωαννίδη, για να μην ξεχνιόμαστε– το οποίο αναφέρει τα εξής:

«1. Είς το γνωστόν μνημόνιον του Αρχιεπισκόπου περιείχετο μεταξύ άλλων και πρότασις χρησιμοποίησης των υπηρεσιών του δημοσιογράφου Nicolas

Gage (Νικολάου Γκατζογιάννη) εις το Γραφείον Τύπου.

2. Παραθέτω προς υμετέραν ενημέρωσιν φωτοτυπικόν απόσπασμα εκ βιβλίου του ανωτέρου δημοσιογράφου. Το βιβλίο υπό τον τίτλον *Portrait of Greece* εξεδόθη τω 1971 (Έκδοσις American Heritage Press).

Τώρα θα μου πείτε, τι ασχολείσαι με αυτά... Μόνον επειδή οι ημέρες είναι επετειακές λόγω απριλιανής Χούντας. Για να θυμίσουμε σε μερικούς που γράφουν Ιστορία –στο πόδι– ποιοι είναι οι «παρεξηγημένοι», οι «καλοί Έλληνες», οι «ακέραιοι που τους χρωστάμε πολλά» κ.ο.κ. Και επίσης να θυμίσουμε –ε καλά, αυτός το ξέρει– στον κ. επίτιμο ότι τελικώς την Ιστορία την διαμορφώνουν οι νικητές.

Ε.Δ.

ΓΕΡΟΝΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΒΑΣΕΙΣ

Μέσα στη φρενίτιδα της τήρησης των κανόνων ασφαλείας διαφαίνεται ο κίνδυνος να ακυρώνονται οι σχολικές εκδρομές με αφορμή κάποια ελάχιστα ατυχήματα στα σχολικά λεωφορεία. Σε αυτή την περίπτωση ξεσπαθώνουν οι θεματοφύλακες της ηθικής, οι ζηλωτές μιας θέσης στα προεδρεία των απανταχού συλλόγων γονέων – μιας θέσης που δεν εγκαταλείπουν ακόμη και όταν αποφοιτούν τα βλαστάρια τους. Αυτοί που έχουν γεράσει, αλλά το πάθος τους να αναζητούν ευκαιρίες για «εθελοντική προσφορά» παραμένει ακμαίο, δεν αντιλαμβάνονται ότι έτσι εκδικούνται τις ηλικίες που τους θυμίζουν όλα όσα παραμέλησαν να ζήσουν έγκαιρα;

Σως

ΠΡΟΣ ΘΕΟΥ!

Ακούγεται απίστευτο, αλλά εν τέλει στην Ελλάδα τίποτα δεν μοιάζει εξωπραγματικό: Πάνω σε στέρνα στην απαγορευμένη αρχαιολογική ζώνη της Κνωσσού έστησαν ένα εκκλησάκι –και μάλιστα προκάτ– οι εν Κρήτη παλαιοημερολογίτες, προκαλώντας την άμεση αντίδραση της αρχαιολογικής υπηρεσίας. Πώς να δικαιολογηθούν οι εκπρόσωποι της εκκλησίας; Και τι μας χρειάζονται τα απομεινάρια ενός ειδωλολατρικού πολιτισμού από την στιγμή που η ηγεσία της εκκλησίας βάλει απροκάλυπτα κατά της αναβίωσης της παράδοσης αυτής και των τελετών που την συνοδεύουν;

Σως

ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Επιστολή του Μανόλη Καρέλλη, που έφτασε από το Ηράκλειο με ημερομηνία 26.3.2003, δημοσιεύουμε στη συνέχεια:

Κύριε διευθυντά,

«Διαφέρουν σε ύφος αλλά και σε ήθος», το κείμενό μου που δημοσιεύθηκε στο Αντί, τεύχος 812 της 5.3.2004, σε απάντηση κειμένου της κ. Άνθης Καρρά, επιμένει σε νέα επιστολή της στο τεύχος 6 υπ' αριθμό 813 της 19.3.2004, η επιστολογράφος σας.

Και ως προς το ύφος η διαφορά είναι φυσιολογική. Το ύφος είναι ο άνθρωπος, όπως επιμένουν οι Γάλλοι.

Ως προς τη διαφορά όμως στο ήθος, η κ. Άνθη Καρρά θα πρέπει να διευκρινίσει τι συνιστά το προσωπικό μου έλλειμμα σε ήθος – γιατί βέβαια εμένα θα πρέπει να υπαινίσσεται ως έλλειμμα: αν πάντως αυτό συνίσταται στην επιμονή μου να αποκαλώ Ελλάδα την πατρίδα μας και όχι Γιουνανιστάν και Έλληνες τους κατοίκους της και όχι Γκιαούρηδες, αποδέχομαι άνευ ετέρου τη διαφορά.

Και ευχαριστώ την κ. Άνθη Καρρά για την επισήμανση.

Φιλικά Μανόλης Καρέλλης

ΓΙΩΡΓΑΚΗΣ Ο ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟΣ

Βγήκε φουριόζος, φουσκωμένος σαν διάνος και είπε «ναι» ο έρμος γιωργάκης. Και μόλις τον άκουσαν, αναφώνησαν όλοι με ένα στόμα: «όχι». Όπως λέει και η παροιμία, «όλοι μαζί και ο ψωριάρης χώρια». Μου θυμίζει ο ταλαίπωρος γιωργάκης τον Βύρωνα Πάλλη, που είχε το ψώνιο της πολιτικής και ο γαμπρός του ο Ηλιόπουλος του φόρτωσε τελικά ένα σακί αλεύρι και τον έκανε μπακάλη.

ΞΟΦΛΗΣΕ

Έτσι κι αυτός. Άμα συνεχίσει έτσι ορμητικός προς τον γκρεμό, τον βλέπω σε μερικούς μήνες να πίνει καφέ στην Εκάλη μόνος κι έρημος, με συντροφιά τα πουλιά. Ας πρόσεχαν οι Πασόκοι.

ΠΟΡΤ ΠΑΡΟΛ

Έτσι καταλήγουν πάντα στην πολιτική όσοι είναι εντελώς his master's voice. Χρειάζεται και λί-

γη αξιοπρέπεια, έστω για τα μάτια. Αυτός και η κλίκα του προσπαθούν απροκάλυπτα να πρακτορεύσουν συστηματικά ξένες πολιτικές. Λες και δεν υφίσταται η έννοια κρατικό ή εθνικό συμφέρον. Αλλά από την εποχή του Λένιν ακόμα, αυτά τα ζητήματα για την σοσιαλιστική τάση έχουν λυθεί. Δεν μπορείς ποτέ να υπερασπίσεις αδύναμες κοινωνικές τάξεις ξεχνώντας το εθνικό ζήτημα. Έχοντας στην οπτική σου το εθνικό πλαίσιο, καθορίζεις την στρατηγική σου. Διαφορετικά δουλεύεις απλώς για ξένα λόμπι.

ΟΙ ΝΤΑΛΤΟΝ

Πήγαν οι παρατρεχάμενοι του γιωργάκη στην Κύπρο, σεινάμενοι-κουνάμενοι, να πούνε στον Τάσσο με τα δύο σίγμα να πει «ναι». Και φυσικά έφαγαν πόρτα. Δηλαδή, αγαπητοί μου αναγνώσται, αν έρθει στο σπίτι σας ο Τσοχατζόπουλος με τον Παπαντωνίου και την Διαμαντοπούλου και σας πούνε να αγοράσετε μετοχές της ΒΙΟΤΕΡ, εσείς δεν θα πάτε αμέσως να πουλήσετε και αυτές που έχετε; Έτσι έκανε και ο Τάσσο. Σου λέει ο άνθρωπος, για να το λένε αυτοί, άρα θα κάνω το αντίθετο για σιγουριά. Και πέτυχε.

ΣΗΜΑΔΟΥΡΑΣ

Τώρα δεν χρειάζεται να το πολυζορίζετε το πράγ-

μα. Άμα έχετε απορίες με τα πολιτικά, διαβάστε τι λέει ο γιωργάκης και πάτε ανάποδα. Μέσα θα είστε.

ΒΡΑΧΟΣ

Πάμε τώρα στον Τάσσο. Οι εμβρόντητοι Έλληνες που τον άκουσαν εκείνο το καθοριστικό βράδυ θα σκέφτηκαν σίγουρα το δικό μας το πολιτικό χάλι. Μια χούφτα Κύπριοι σήκωσαν το ανάστημά τους, έβγαλαν πρόεδρο έναν κανονικό άνθρωπο και όχι μια φοβισμένη και ιδιοτελή σκιά και προχώρησαν με πλήρη συνείδηση. Ο επικεφαλής ενός κράτους δεν γίνεται να είναι καρπαζοεισπρακτορας. Αυτή είναι η απλή αλήθεια. Εμείς από το '96 είχαμε πρωθυπουργό έναν άνθρωπο που έλεγε «ναι» σε όλα. Αρκεί να είχαν καλή τιμή.

ΛΙΣΤΕΣ

Ο Καραμανλής και ο Μολυβιάτης, μέσα σ' αυτόν τον πανικό, τουλάχιστον προστάτεψαν με τη σιωπή τους τους Κύπριους. Κάτι είναι κι αυτό. Μπράβο επίσης να πούμε στο ΚΚΕ, στον Αλαβάνο, στον Λαφαζάνη, στον Αρσένη και φυσικά στον Λαλιώτη. Ο ΣΥΝ κατάφερε άλλη μια φορά να δείξει ότι παραπαίει. Όσο για την ομάδα του «ναι» με τη λίστα, τι να πει κανείς! Θα περιμένουν τώρα το επό-

μενο σχέδιο. Υπομονή.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΟΧΕΙΡΟΥ

Διάβασα αυτό το ασυνάρτητο κείμενο που υπέγραψαν οι διανοούμενοι του «ναι». Έλεγε κάπου στο τέλος για το Ναυαρίνο, πως τάχα αυτό μάς διδάσκει. Αλλά το Ναυαρίνο έγινε στο τέλος ενός ένοπλου, αιματηρού και ανελέητου εθνικού αγώνα. Δεν έγινε με ζειμπέκικα και «ναι». Οι ιστορικοί που υπογράφουν τέτοιες ασυναρτησίες, θα πρέπει να ξαναθυμηθούν τον Μπάυρον που έλεγε πως η Ελλάδα δεν μπορεί να γίνει ένα προτεκτοράτο των μεγάλων δυνάμεων. Η Ελλάδα, έλεγε, πρέπει να γίνει ελεύθερη, αληθινή και ανεξάρτητη. Οι Έλληνες είμαστε εκ παραδόσεως με τον Μπάυρον και όχι με τα διάφορα «μέτωπα λογικής». Αυτά τα πράγματα δεν αλλάζουν ποτέ. Διαλέγεις και παίρνεις στη ζωή σου.

ΣΥΜΦΟΡΑ

Εθεάθησαν άτομα εξ Ελλάδος να κλαίνε γοερά έξω από τα γραφεία του ΑΚΕΛ στη Λευκωσία. Και να ζητάνε έλεος. Αλλά αυτός ο Κατσουρίδης υπήρξε σκληρός. Βγήκε στο μπαλκόνι, τους έδωσε απλώς την ευχή του και τους ξάποστειλε. Τώρα χάθηκαν κάπου στο Λυβικόν πέλαγος.

Πέμπτη 1 Απριλίου

- Στη Λουκέρνη δεν κατέστη δυνατή συμφωνία επί του Σχεδίου Ανάν. Μπορεί η πολιτική να στηρίζεται στο ψέμα, όμως δεν αφορούν στην Πρωταπριλιά αυτά που προέκυψαν από τις συνομιλίες και αυτά που αποκαλύφθηκαν εκ των υστέρων και επί του πρακτέου για τα συμφωνηθέντα στη Νέα Υόρκη στις 13 Φεβρουαρίου, που δεσμεύουν δυσάρεστα την ελληνοκυπριακή πλευρά. Ο πρωθυπουργός Καραμανλής συνοφρυωμένος εξήγησε ότι πήγε στην Ελβετία δεσμευμένος από την προηγούμενη διαδικασία του Φεβρουαρίου, αλλά η «τελική απόφαση ανήκει στον κυπριακό λαό και στην ηγεσία του». Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Ανάν μίλησε με λόγια εκβιαστικά και ο πρωθυπουργός Ερντογάν άρχισε τις θριαμβολογίες. Τα κάστανα από τη φωτιά καλείται να τα βγάλει ο κύπριος Πρόεδρος και ο κυπριακός λαός.

- Λίγο πιο μακριά από την Κύπρο, στην πόλη Φαλούτζα του «σουνιτικού τριγώνου», ένοπλοι Ιρακινοί επιτέθηκαν εναντίον αυτοκινητοπομπής και, κραυγάζοντας «θάνατος στην Αμερική», το οργισμένο πλήθος λιθοβόλησε εγκλωβισμένους Αμερικανούς και διαμέλισε τα απανθρακωμένα πτώματά τους. Αποδεικνύεται έτσι, όπως και σε άλλες περιπτώσεις στο παρελθόν, ότι οι αμερικανικές πολιτικές και οι δυτικού τύπου «λύσεις» οδηγούν σε τραγωδίες και αδιέξοδα όπου εφαρμόζονται.

Παρασκευή 2 Απριλίου

- Μετά την παρέλευση δεκαετίας και πλέον από την τελευταία σύγκλησή του -όχι ότι δεν προέκυψαν εν τω μεταξύ σοβαρά εθνικά θέματα- πρόκειται να συγκληθεί το συμβούλιο των πολιτικών αρχηγών. Σε κλίμα εθνικής συναίνεσης ο πρωθυπουργός Καραμανλής ανήγγειλε στη

ΛΕΤΕ ΝΑ ΔΟΚΙΜΑΣΟΥΜΕ ΚΑΙ ΤΟ ΑΜΠΕ-ΜΠΑ-ΜΠΛΟΜ;

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Βουλή ότι θα προτείνει στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας τη σύγκληση του συμβουλίου προκειμένου να αξιολογηθεί σε βάθος το Σχέδιο Ανάν για την Κύπρο.

- Φαίνεται ότι είναι -τηρουμένων των αναλογιών- η εποχή των «όχι». Οι Σέρβοι εξακολουθούν να λένε «όχι» στους Αμερικανούς. Αρνούνται να συνεργαστούν ώστε να σταλούν και άλλοι στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης και να καθίσουν στα έδρανα δίπλα στον Μιλόσεβιτς. Παράλληλα το σερβικό Κοινοβούλιο αποφάσισε να προσφέρει οικονομική ενίσχυση στους υπόδικους για εγκλήματα πολέμου, μεταξύ των οποίων και ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς. Με τη σειρά τους οι Αμερικανοί είπαν το δικό τους «όχι»: Διέκοψαν την οικονομική βοήθεια ύψους 26 εκατομμυρίων δολαρίων προς τη Σερβία. Πάει το «σχέδιο Μάρσαλ».

- Άδεια η πόλη, πού πήγαν όλοι; Σήμερα όλοι συζητούν τα πολύπλοκα μέτρα κυκλοφοριακών ρυθμίσεων που θα

ισχύσουν τον Αύγουστο λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων. Από αυτή την πολυπλοκότητα ένα είναι το απλό συμπέρασμα στο οποίο όλοι καταλήγουν: Διακοπές εκτός Αθήνας τον Αύγουστο. Κυκλοφορείς ελεύθερα, κάνεις και μπάνια.

- Από το 1996 μέχρι το 2003 το κόστος των παραγγελιών από το Υπουργείο Άμυνας για εξοπλιστικά προγράμματα έφτασε τα 17 τρισ. δρχ. Οι περισσότερες συμβάσεις για αυτούς τους εξοπλισμούς, έγιναν με απευθείας αναθέσεις, ενώ υπάρχουν πολλές καταγγελίες που κάνουν λόγο για υπερτιμολογήσεις, «μεσίτες», μαύρα συμβόλαια αμοιβών, ανάμιξη προσώπων κ.ά. Η Εισαγγελία του Στρατοδικείου είχε κάνει τη δική της κινητοποίηση, ερευνώντας αυτεπαγγέλτως ή κατόπιν καταγγελιών υποθέσεις μεγάλων παραγγελιών των Ενόπλων Δυνάμεων, για τις οποίες υπήρχαν ενδείξεις τέλεσης αδικημάτων από στελέχη της στρατιωτικής ιεραρχίας. Έτσι διευρύνεται η προκαταρκτική έρευνα που διετά-

χθη από τον προϊστάμενο της Εισαγγελίας Πρωτοδικών στις αρχές της εβδομάδας και αφορά συμβάσεις εξοπλιστικών προγραμμάτων. Ήχησαν και οι στρατιωτικές σάλπιγγες.

Σάββατο του Λαζάρου

3 Απριλίου

- Η είδηση από τον διεθνή τύπο χρήζει προσοχής, διότι δεν ξέρουμε τι μας επιφυλάσσει το μέλλον: Βιάγκρα μοίραζε το 2002 βραζιλιάνος βουλευτής, ο Αντόνιο Ζοζέ ντε Μοράες Σόουζα, προκειμένου να πείσει τους ψηφοφόρους να τον ψηφίσουν! Και όντως τον ψήφισαν. Δύο χρόνια μετά, το εκλογοδικείο αποφάσισε με ψήφους τριών έναντι μιας, να του αφαιρέσει την έδρα. Δεν πληροφορηθήκαμε αν αυτός ο ένας δικαστής ψήφιζε στην περιφέρεια του βουλευτή.

Κυριακή των Βαΐων

4 Απριλίου

- Μπορεί να έχουν περάσει 200 χρόνια περίπου, αλλά στο Μεσολόγγι οι εκδηλώσεις για

την Έξοδο εξακολουθούν να είναι το γεγονός της χρονιάς. Βλέπω να συρρέουν χιλιάδες επισκέπτες για να δουν να παρ-ελαύνουν από μπροστά τους πάνω από 2.000 νέοι άνθρωποι από πόλεις της υπόλοιπης Ελλάδας και αναρωτιέμαι... Κρατώ στο μυαλό μου το γνωστό περιεχόμενο της επιγραφής στην είσοδο της πόλης: «κάθε ελεύθερος άνθρωπος είναι πολίτης Μεσολογγίου».

- Και μια και μιλάμε για ελευθερία, δημοσιεύματα που αφορούν στην κατάσταση στο Ιράκ, αναφέρουν ότι συγκροτείται μυστικό κέντρο αντίστασης με τη συνεργασία μέχρι πρότινος εχθρικών ρευμάτων του αραβικού κόσμου (μπααθικών, νασερικών, κομμουνιστών και ισλαμιστών). Η ισχύς εν τη ενώσει. Αυτονόη-τα πράγματα.

Μ. Δευτέρα 5 Απριλίου

- Διαμόρφωση συναντήληψης με τους υπόλοιπους νοτιοευρωπαίους σε σχέση με την πολιτική των επιδοτήσεων για τα μεσογειακά προϊόντα και δημιουργία Κέντρων Αγροτικής Ανάπτυξης με στόχο την προώθηση των βιολογικών προϊόντων και των προϊόντων με ονομασία προέλευσης, είναι τα δύο σημεία που συγκράτησα από συνέντευξη του υπουργού Τσιτουρίδη στην *Καθημερινή*. Για να δούμε... και κυρίως, για να δουν οι αγρότες...

Μ. Τρίτη 6 Απριλίου

- Το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο αντικατέστησε με ομόφωνη απόφασή του τον εποπτεύοντα εισαγγελέα της Αντιπρομοκρατικής Υπηρεσίας κ. Ιω. Διώτη, τον γνωστό για τις ανακαλύψεις του για τη «17N», τις οποίες πριν από τους δικαστές τις αποκάλυπτε σε συνεντεύξεις του στον ΔΟΛ. Το Συμβούλιο τον αντικατέστησε με τον κ. Δ. Ασπρογέρακα.
- Στην ομάδα έξι κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης

που βρίσκονται υπό παρακολούθηση εξαιτίας των υψηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων, εντάσσεται επισήμως και η Ελλάδα. «Μπράβο» μας! Και κυρίως «μπράβο» στη δημιουργική λογιστική Σημίτη.

Μ. Τετάρτη 7 Απριλίου

- Η Ελλάδα να τελεί υπό την απειλή εφαρμογής της διαδικασίας του υπερβολικού ελλείμματος, που σημαίνει περιοριστικά μέτρα: Αυτό θα συμβεί αν σε δυο μήνες δεν ανατραπούν οι προσωρινές σημερινές εκτιμήσεις της Ένωσης. Η Κομισιόν, με τις εαρινές προβλέψεις της που παρουσιάζονται σήμερα, εντάσσει την Ελλάδα στον κύκλο των χωρών που παραβιάζουν το Σύμφωνο Σταθερότητας. Ξανά «μπράβο» στην «ισχυρή Ελλάδα» του τέως.

- Μετά το αποψινό διάγγελμα του Προέδρου της Κύπρου Τάσσου Παπαδόπουλου –ο οποίος ευθαρσώς είπε «Παρέλαβα κράτος διεθνώς αναγνωρισμένο και δεν θα παραδώσω κοινότητα»– δυσκολεύομαι πραγματικά να μην κάνω τον παραλληλισμό της Μεγάλης Εβδομάδας με την «Μεγάλη Εβδομάδα» της Κύπρου, τριάντα χρόνια τώρα, και να μη συμμεριστώ το «Καλή Ανάσταση» που ευχήθηκε κλείνοντας. Πέρα από τη συγκίνηση, πέρα από τα ακριβή πολιτικά και νομικά επιχειρήματα, το διάγγελμα αυτό θα το θυμάμαι για ένα πρόσθετο λόγο: Για ό,τι δήλωσε νωρίτερα στους δημοσιογράφους ο κύριος Παπαδόπουλος, ο οποίος είπε πως πήρε την οριστική απόφασή του μένοντας μόνος του με το ηλικίας 2,5 χρόνων εγγονάκι του. Συνηθισμένη στον πολιτικό κυνισμό των πάσης φύσεως πολιτικών δηλώσεων καθημερινά τόσα χρόνια, δυσκολεύομαι να είμαι αντικειμενική δημοσιογραφικά απέναντι στους φορείς του «ναι». Και ειδικά απέναντι στον Γ.Α Παπανδρέου τον μικρό, και τον πρώην πρωθυ-

πουργό Σημίτη, οι οποίοι βιάστηκαν να προκαταλάβουν τα πράγματα στην προοπτική του «ναι», γνωρίζοντας ότι ασκούν πολιτική πίεση στην κυπριακή πολιτική ηγεσία. Πίεση η οποία λειτουργεί πολλαπλάσια μετά την άσκηση και αυτής των Αμερικανών.

Μ. Πέμπτη 8 Απριλίου

- Φεύγω για το Πάσχα και τα περαιτέρω των εθίμων. Εξάλλου η άνοιξη, και με την άδεια της ΕΜΥ, μας καλεί όλους, ίνα επιβεβαιωθεί το ρηθέν «Χριστούγεννα στην πόλη και Πάσχα στο χωριό».

Τρίτη του Πάσχα 13 Απριλίου

- Ό,τι κερδίσαμε σε ηρεμία όσοι φύγαμε στις εξοχές –και φύγαμε σχεδόν όλοι, στη μεγαλύτερη έξοδο από την Αθήνα των τελευταίων χρόνων–, το χάσαμε στο σπάσιμο νεύρων κατά την επιστροφή. Επιπλέον φέτος είχαμε 41 θανατηφόρα τροχαία με 48 νεκρούς και 48 σοβαρά ατυχήματα με 60 βαριά τραυματισμένους. Οι σημερινές «ουρές» των εφτά και δέκα χιλιομέτρων ήταν η «είσοδος» ξανά στην καθημερινότητα.

- Πέντε τηλεφωνήματα έκανε ο πλανητάρχης Μπους στον πρόεδρο Καραμανλή για το Κυπριακό. Σε «άλλες» εποχές

και «άλλες» κυβερνήσεις θα είχαμε θριάμβους για υποτιθέμενο πολιτικό «λαβ στόρυ», στα πλαίσια των γνωστών παραμυθιών περί «ισχυρής Ελλάδας». Τώρα απλώς ανησυχούμε πάρα πολύ για την πίεση που ασκείται από τους Αμερικανούς στην κατεύθυνση του «ναι».

Τετάρτη 14 Απριλίου

- Στο Ιράκ μιλάμε πια για γενικευμένο ανταρτοπόλεμο. Και στο σουνιτικό βορρά και στον σιιτικό νότο. Ιρακινοί ένοπλοι πλήττουν αμερικανικούς και συμμαχικούς στόχους, συλλαμβάνουν ομήρους, δημιουργούν κρίση στους σχεδιασμούς του Λευκού Οίκου και οδηγούν σε πλήρη χρεοκοπία την αμερικανική πολιτική στο Ιράκ.

- Το πολιτικό σκηνικό είναι διαμορφωμένο στην Κύπρο υπέρ του «όχι» στο σχέδιο Ανάν. Αύριο πραγματοποιείται η σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών υπό τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Και πάλι ο Καβάφης στο προσκήνιο – αυτή τη φορά για κείνο το ποίημα που, αν θυμάμαι καλά, έλεγε για το «μεγάλο ναι» και το «μεγάλο όχι» που όλοι κάποτε καλούμαστε να πούμε και πάντα θα μας κυνηγάει.

Εφημερίδα

5ο Σχέδιο Ανάν: Η ομηρεία της Κύπρου συνεχίζεται

του Γιώργου Σιγηνού

Στις 24 Απριλίου 2004 η Κύπρος θα βρεθεί σε ένα ιστορικό σταυροδρόμι. Εάν πει *ΝΑΙ* στο δημοψήφισμα για το σχέδιο του Γενικού Γραμματέα (ΓΓ) των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) για τη Διευθέτηση του Κυπριακού Προβλήματος, τότε οι επιπτώσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) θα είναι σοβαρές· ουσιαστικά θα δημιουργήσει ένα προηγούμενο. Στην πράξη προσχώρησής της, που έχει υπογραφεί μεταξύ της ΕΕ και της Δημοκρατίας της Κύπρου, αναγνωρίζεται ένα κράτος. Όμως με το *ΝΑΙ* και την αποδοχή του από την ΕΕ, εντάσσονται στην ουσία δύο (συνιστώντα) κράτη, η Ελληνοκυπριακή Πολιτεία και η Τουρκοκυπριακή Πολιτεία, και μία Συνομοσπονδιακή Κυβέρνηση, και όχι μία Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση, λόγω του ελλείμματος κυριαρχίας.

Αυτή είναι η ουσία του 5ου σχεδίου που υπέβαλε ο ΓΓ των ΗΕ στα συμβαλλόμενα μέρη, Ελλάδα, Τουρκία, Ηνωμένο Βασίλειο (ως εγγυήτριες δυνάμεις) και Ελληνοκυπριακή Πολιτεία και Τουρκοκυπριακή Πολιτεία (ως συνιστώντα κράτη της Ενωμένης Κυπριακής Δημοκρατίας). Αποτελείται από έξι μέρη, με πολλά παραρτήματα, συνημμένα, πρωτόκολλα κ.λπ. Πολλά από αυτά ακόμη δεν έχουν δει το φως της δημοσιότητας, ούτε ποτέ θα μελετηθούν από τον απλό πολίτη. Η γλώσσα είναι νομική, στρεβλή και πολύπλοκη, που στόχο έχει να αφήσει κενά και ασάφειες. Θα χρειαστούν ερμηνείες, δύστοκες και χρονοβόρες.

Όσον αφορά το μέλλον της Κύπρου και τις σχέσεις της με τους 24 εταίρους της την 1η Μαΐου 2004, δύο μέρη του 5ου σχεδίου θα αποτελέσουν τη βάση για τις σχέσεις της. Το μέρος Α, που αφορά τη Θεμελιώδη Συμφωνία, και το μέρος Δ, που είναι το σχέδιο πράξης για την Προσαρμογή των Όρων Προσχώρησης της Κύπρου, δηλαδή το Πρωτόκολλο 10, το οποίο παρέμεινε ανοικτό κατά την υπογραφή της Πράξης Προσχώρησης (ΠΠ) τον Απρίλιο 2003 στην Αθήνα.

Σε περίπτωση που αυτά τα δύο μέρη (Α και Δ) γίνουν αποδεκτά από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης –όπως προβλέπεται από το σχέδιο–, τότε η ΕΕ διακυβεύει τη φερεγγυότητα και την αξιοπιστία της. Εγκαθιστά δε μια ωρολογιακή βόμβα στις τέσσερις θεμελιώδεις αρχές της, πάνω στις οποίες έχει κτιστεί το ευρωπαϊκό οικοδόμημα, αλλά και το κοινοτικό κεκτημένο. Και όλα αυτά διότι μερικοί επιτήδριοι, στο όνομα της ΕΕ, αλλά εξυπηρετώντας συμφέροντα των αφεντικών τους,

επιθυμούν διακαώς την ομηρεία της Κύπρου μέχρι την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ.

Τι διακυβεύεται όμως, και τι μπορεί να διασωθεί;

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΠΡΟΣΧΩΡΗΣΗΣ

Εάν το μέρος Δ για την Προσαρμογή των Όρων Προσχώρησης γίνει αποδεκτό, τότε η Θεμελιώδης Συμφωνία μετατρέπεται σε πρωτογενές δίκαιο για την ΕΕ. Αλλά το κυριότερο είναι άλλο. Η ΠΠ, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 4, «δεν θα εμποδίζει την εφαρμογή της Θεμελιώδους Συμφωνίας». Συνεπώς η ΠΠ πρέπει να προσαρμοστεί με βάση τη Θεμελιώδη Συμφωνία.

Επιπλέον, με ένα *ΝΑΙ* στη Θεμελιώδη Συμφωνία, το Πρωτόκολλο 10 θα αναγνωρίζει «το ισότιμο καθεστώς των δύο συνιστωσών πολιτειών» (αιτιολογική σκέψη 5). Άρα αναγνωρίζεται και η εκπροσώπηση να είναι ισότιμη. Με αυτό τον τρόπο καταλύεται η έννοια της δημοκρατίας, που για τις αποφάσεις της βασιζόταν στην αρχή της ίσης εκπροσώπησης των πολιτών και κατ' αναλογία είναι πληθυσμιακή.

Αλλά υπάρχουν και άλλα περιεργα στους Όρους Προσαρμογής. Η ΕΕ θα αναγνωρίζει πως, για να διατηρηθεί η ακεραιότητα των συνιστωσών πολιτειών, θα πρέπει η ΕΕ να μεριμνήσει για «ορισμένες προστασίες και προσωρινούς περιορισμούς του δικαιώματος διαμονής των Κυπρίων πολιτών» (αιτιολογική σκέψη 7).

Υπάρχει όμως και μία άλλη νομική πρόνοια. Η ΕΕ αναλαμβάνει την υποχρέωση του σεβασμού της εθνικής ταυτότητας των συνιστώντων κρατών, έτσι ώστε η τουρκική γλώσσα να κατοχυρώνεται «ως επίσημη γλώσσα και ως γλώσσα εργασίας της ΕΕ» (αιτ. σκ. 18). Στο δε άρθρο 8, παραγρ. 1, η δέσμευση είναι πρόδηλη: «Η τουρκική γλώσσα θα είναι επίσημη γλώσσα και γλώσσα εργασίας των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Αλλά καμία γλώσσα μειονοτήτων στην υπάρχουσα ΕΕ των 15 κρατών μελών δεν αναγνωρίζεται από την ΕΕ ως επίσημη (π.χ. γαελική, βασκική ή ακόμα η λουξεμβουργιανή). Ο μόνος τρόπος για να γίνει αυτό, είναι η αναγνώ-

ριση κράτους που εντάσσεται στην ΕΕ. Και από τις 10 που θα ενταχθούν την 1η Μαΐου, μόνον μία γλώσσα αναγνωρίζεται στις πράξεις προσχώρησής τους. Η ρωσική, που ήταν η δεύτερη γλώσσα για τα 8 από τα 10 νέα κράτη μέλη, ούτε καν αναφέρεται.

Τίθεται συνεπώς το ερώτημα: γιατί αναγνωρίζεται από την ΕΕ η τουρκική γλώσσα ως επίσημη και ως γλώσσα εργασίας; Δύο εξηγήσεις μπορούν να δοθούν. Είτε διότι η ΕΕ αναγνωρίζει το τουρκοκυπριακό συνιστών κράτος ως κράτος – αλλά σε αυτή την περίπτωση, πού είναι η αίτηση ένταξής του; Είτε διότι η ΕΕ έχει ήδη αποφασίσει για την ένταξη της Τουρκίας με επίσημη γλώσσα την τουρκική, οπότε προετοιμάζει το έδαφος. Και στις δύο περιπτώσεις, η ΕΕ δημιουργεί ένα νέο καθεστώς στην υπάρχουσα Ένωση, διότι όλες οι γλώσσες των μειονοτήτων θα πρέπει να γίνουν γλώσσες εργασίας της ΕΕ. Αλλά και στις δύο περιπτώσεις η πράξη αυτή δημιουργεί προηγούμενα για το ευρωπαϊκό κεκτημένο.

ΟΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΟ ΒΟΜΟ ΤΗΣ ΟΜΗΡΕΙΑΣ

Τέσσερις είναι οι βασικές αρχές της ΕΕ που θεμελιώνουν την ελευθερία, τη δημοκρατία, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και το κράτος δικαίου. Αυτές είναι η ελεύθερη διακίνηση, η ελεύθερη εγκατάσταση, το δικαίωμα ιδιοκτησίας και η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών.

Περιουσία

Εάν το *ΝΑΙ* πλειοψηφήσει, τότε η Πράξη Προσχώρησης θα τροποποιηθεί για να προβλέπει πως τα φυσικά και νομικά πρόσωπα δεν θα μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμα ιδιοκτησίας «στην Τουρκοκυπριακή συνιστώσα Πολιτεία... για δεκαπέντε έτη ή για όσο το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εισόδημα δεν φθάνει το επίπεδο του 85% του κατά κεφαλήν ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος στην Ελληνοκυπριακή Πολιτεία» (Άρθρο 1, παράγρ. 1).

Δεν γνωρίζω καμία άλλη παρόμοια παρέκκλιση στην ΕΕ όσον αφορά τη 15ετή διάρκεια και το κριτήριο του 85%. Εξαιρέσεις προβλέπονται για τη

Δανία λόγω γειτνίασης με τη Γερμανία, αλλά άλλοι λόγοι εθνικοί συντρέχουν εκεί. Στην περίπτωση της Κύπρου, ο υποβόσκων λόγος είναι ένας: η διατήρηση της ομηρείας της μέχρι την ένταξη της Τουρκίας. Γι' αυτόν τον συντρέχοντα λόγο προβλέπεται και έκθεση ανά πέντε έτη από την Επιτροπή, ώστε «να εισηγηθεί στην Τουρκοκυπριακή συνιστώσα να καταργήσει, ολικώς ή μερικώς, τους περιορισμούς».

Σε περίπτωση που η Τουρκοκυπριακή Πολιτεία εφαρμόσει το δικαίωμα της αρνησικυρίας, ένα δικαίωμα το οποίο εδόθη στον τουρκοκύπριο αντιπρόεδρο με τη Συνθήκη της Ζυρίχης αλλά διατηρείται και στη Θεμελιώδη Συμφωνία, τότε η ΕΕ θα βρεθεί προ διλήμματος. Θα κατηγορήσει το τουρκοκυπριακό συνιστών κράτος ή την ομόσπονδη κυβέρνηση για μη εφαρμογή των σχετικών μέτρων; Και ποια μέτρα θα λάβει;

Διαμονή

Παρόμοιοι περιορισμοί προβλέπονται και για την ελεύθερη εγκατάσταση, που μου φέρνει στη μνήμη ανάλογες ρυθμίσεις στη Νότια Αφρική, για να διατηρηθεί το σύστημα του Απαρτχάιντ. Ό,τι συνέβη στη Ν. Αφρική, το ίδιο θα συμβεί και στο τουρκοκυπριακό κράτος, διότι η δυναμική των περιορισμών και του αποκλεισμού δημιουργεί τη δική της αντίσταση και οξύνει τις σχέσεις. Αναρωτιέται ο απλός πολίτης – και φυσικά ο ξεριζωμένος ελληνοκύπριος πρόσφυγας: γιατί η ΕΕ να υιοθετεί τέτοιου είδους αποκλίσεις από τη βασική αρχή της ελευθερίας της εγκατάστασης;

Μα υπάρχει λόγος, και αυτός είναι απλός: η υποσχεθείσα ένταξη της Τουρκίας. Και γι' αυτό υπάρχει το κατάλληλο άρθρο 2 (γ) της αναθεωρημένης πράξης προσχώρησης. Οι περιορισμοί θα αρθούν εάν, και μόνον εάν, οι Ελληνοκύπριοι δεν θα υπερβούν το 18% του συνολικού πληθυσμού του συνιστώντος τουρκοκυπριακού κράτους για μία περίοδο 19 ετών ή «μέχρις ότου η Τουρκία προσχωρήσει στην ΕΕ, οποιοδήποτε επέλθει ενωρίτερα». Και στην περίπτωση αυτή, η ΕΕ δημιουργεί ένα κακό προηγούμενο.

Δυστυχώς δεν είναι το τελευταίο. Είμαι έλληνας πολίτης και έχω διαμείνει σε τέσσερα κράτη μέλη της ΕΕ, ασκώντας τη βασική ελευθερία της εγκατάστασης στην οποία βασίζεται η ΕΕ. Έχει προνοήσει όμως ο Επίτροπος Φερχόϊγκεν και οι νομικοί του σύμβουλοι να μην μπορέσω να ασκήσω αυτό το βασικό μου δικαίωμα στη συνιστώσα Πολιτεία των Τουρκοκυπρίων. Το άρθρο 3 μου το απαγορεύει και αυτό για μια «περίοδο μέχρι 19 έτη... ή μέχρι η Τουρκία να προσχωρήσει στην ΕΕ».

Δεν ενθυμούμαι καμία άλλη περίπτωση περιορισμού αυτής της αρχής για τόσο μεγάλη περίοδο. Η πάγια τακτική που έχει ακολουθήσει η ΕΕ είναι τα 7 έτη, τα οποία έχουν εφαρμοστεί σε όλες τις περιπτώσεις των πέντε διευρύνσεων, με ελάχιστες εξαιρέσεις όταν εντάχθηκαν οι σκανδιναβικές χώρες. Ο 7ετής περιορισμός θα εφαρμοστεί και στις άλλες 9 χώρες την 1η Μαΐου 2004, με μικρές αποκλίσεις. Για τη μόνη χώρα που δεν είχε ζητηθεί εξαίρεση από την αρχή της ελεύθερης εγκατάστασης ήταν η Κύπρος. Αλλά στο βωμό της σκοπιμότητας να διατηρηθεί η ομηρεία της Κύπρου, η ΕΕ θα αναστείλει αυτή τη διάταξη για το υπόλοιπο της ζωής μου. Η ομηρεία καλά κρατεί.

Εάν δεν με απατά η μνήμη μου, η μόνη από τις 10 υπό ένταξη χώρες που δεν είχε διαπραγματευτεί σκληρά για κάποια πρόνοια περιορισμού της εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού ή της κοινής αγοράς ήταν η Κύπρος. Με την υποτιθέμενη ενιαία Κύπρο και την υπό τροποποίηση πράξη προσχώρησης, υπάρχει ειδικό άρθρο, το 4, το οποίο μεριμνά για την κατάλληλη διάταξη προστατευτισμού. Θα ισχύσει για 6 έτη και θα εφαρμοστεί μόνον στην Τουρκοκυπριακή συνιστώσα Πολιτεία.

Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας

Ήμουν και παραμένω από εκείνους που υποστήριξαν την ένταξη της Κύπρου –ακόμη από την εποχή της προεδρίας Βασιλείου–, διότι πίστευα πως κάποτε το θέμα της κοινής πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας θα ετίθετο στο τραπέζι των συζητήσεων. Ήταν η εποχή που συζητούσαμε τα διάφορα σχέδια της Συνθήκης του Μάαστριχτ στο Στρασβούργο το 1989. Τότε για πολλούς –μεταξύ αυτών ο κ. Βασιλείου και ο τότε έλληνας υπουργός-αναπληρωτής, κ. Πάγκαλος– το θέμα αυτό ήταν μόνον για τους ρομαντικούς.

Σήμερα το θέμα της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας είναι το κύριο θέμα προβληματισμού του σχεδίου για τη Συνταγματική Συνθήκη, και το μόνο που θα μπορέσει να κατοχυρώσει τα δικαιώματα όλων των Κυπρίων πολιτών και να θέσει ένα τέλος στη μαρτυρική ιστορία των κατακτήσεων του νησιού. Όμως η αναθεωρημένη πράξη προσχώρησης προβλέπει τη διαιώνιση της ομηρείας. «Η συμμετοχή της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας θα σέβεται πλήρως τις διατάξεις της Θεμελιώδους Συμφωνίας και τις διατάξεις των Συνθηκών Εγγυήσεως και Συμμαχίας και τα Πρόσθετα Πρωτόκολλα αυτών και σε καμία περίπτωση δεν θα υπονομεύει αυτές τις διατάξεις» (Άρθρο 7).

Τις καταστρεπτικές συνέπειες της Συνθήκης Εγγυήσεως μεταξύ Κύπρου, Ελλάδας, Ηνωμένου Βασιλείου και Τουρκίας (οι τελευταίες τρεις ως εγγυήτριες χώρες) και Συμμαχίας μεταξύ Κύπρου, Ελλάδας και Τουρκίας, ακόμη τις ζει η Κύπρος. Εκείνο που ακόμη δεν έχει ζήσει στο πετσί της είναι η Θεμελιώδης Συμφωνία, η οποία ενσωμα-

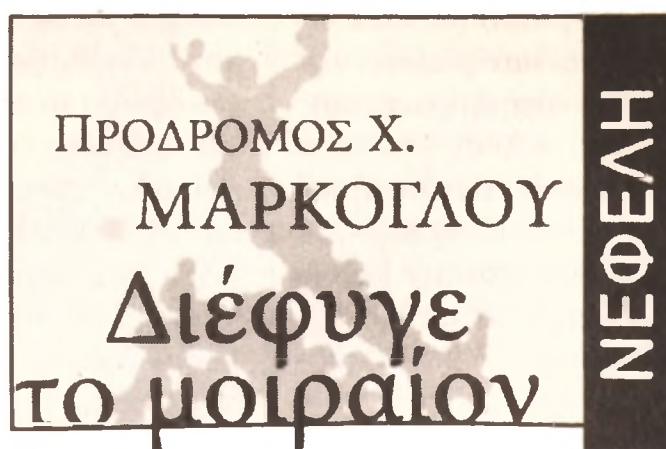
τώνει τις δύο αυτές Συνθήκες, όπως είχαν συμφωνηθεί σε Ζυρίχη και Λονδίνο το 1959.

Σε ένα δεύτερο άρθρο θα επανέλθω στο θεσμικό πλαίσιο, στη λειτουργικότητα των θεσμών, στο κόστος, στους στόχους και στη βιωσιμότητα του μορφώματος που ονομάζεται Ενωμένη Κυπριακή Δημοκρατία, όπως διατυπώνεται στη Θεμελιώδη Συμφωνία.

ΤΙ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΣΗΜΕΡΑ;

Αυτό που προέχει αυτή τη στιγμή είναι οι πρωτοβουλίες που η ελληνική κυβέρνηση πρέπει να αναλάβει τώρα, όχι αύριο. Ως πλήρες μέλος της ΕΕ η Ελλάδα, και ως η άμεσα ενδιαφερόμενη χώρα η Κύπρος, να ζητήσουν από την ιρλανδική Προεδρία τη σύγκληση του ανώτατου οργάνου της ΕΕ, του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, σε έκτακτη συνεδρία με θέμα το 5ο σχέδιο Ανάν. Σκοπός της σύγκλησης θα είναι να αποφανθεί το ίδιο, και όχι ο κάθε επίτροπος, επί της συμβατότητας του σχεδίου, επί των επιπτώσεων που απορρέουν από την απόκλιση από το κοινοτικό κεκτημένο, επί του κόστους που η ΕΕ θα αναλάβει, και επί της μορφής κυριαρχίας του νέου κράτους, όπως επίσης και της αντιπροσώπευσης της Κύπρου στην ΕΕ.

Εάν αυτή η σύγκληση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου καταστεί αδύνατη, τότε ένα ισχυρό ΟΧΙ, που θα αγγίζει το 80% των Ελληνοκυπρίων, θα αποτρέψει τις σοβαρές επιπτώσεις. Το κόστος αυτής της επιλογής είναι προβλεπόμενο. Η Κύπρος και Ελλάδα θα απομονωθούν για ένα διάστημα. Αυτό θα είναι το τίμημα, αλλά θα είναι μικρό, διότι τα οφέλη από μία άλλη ευρωπαϊκή προσέγγιση στο Κυπριακό και στην Τουρκία θα είναι τεράστια.

Ούτε διχοτόμηση, ούτε κακή και μη βιώσιμη λύση (χρώμεδα γαρ πολιτεία κοινή)

*Ποιο «κράτος», κύριοι, ποιο «κράτος»;
Σ' αλληπάλληλους σωρούς «κρατών» πατάμε.
Δεν καταλαβαίνετε πως με τεχνητά μέσα
κρατάμε την Ιστορία στη ζωή;
Κώστας Μόντης, Στιγμές*

Ας συζητήσουμε, έστω και τώρα, την ύστατη ώρα, το διχαστικό «σχέδιο των Ανάν-Μπους». Ας ακούσουμε χωρίς φανατισμούς τη διαφορετική άποψη. Ας βαθύνουμε, χωρίς εκβιασμούς, το διάλογο για τη δικαιοδική-διζωνική ομοσπονδία στην Κύπρο. Υπάρχει ζωτική ανάγκη γι' αυτά. Πίσω από τη λησμοσύνη που καλύπτει απανωτές αποφάσεις του ΟΗΕ για το Κυπριακό μετά το 1994. Πίσω από την πρωτοφανή παγκοσμίως, συνταγματική μη λειτουργική τάξη που κυοφορεί το «σχέδιο Ανάν» κι από έναν προβληματικό έως μη δημοκρατικό τρόπο «λύσης», παραμένουν ή κατασκευάζονται δομές που νομιμοποιούν τη διχοτόμηση, την τουρκική κατοχή και παρέμβαση, τον εθνικισμό, αλλά και τη διαιώνιση της βρετανικής (και νατοϊκής) παρουσίας στην Κύπρο σε βάρος της ειρηνικής, ελεύθερης ζωής και έκφρασης Ελλήνων και Τούρκων της Κύπρου.

Θεωρητικολογώντας και υπογράφοντας υπέρ του «ναι» ή του «όχι», όλα μπορούν να παίζονται. Μετά και από τον -τουλάχιστον- ασυνήθιστο χειρισμό του θέματος των συνομιλιών (επιστολή για επανέναρξη συνομιλιών, αποδοχή του «πακέτου Νέας Υόρκης», συμμετοχή και μη καταγγελία της Λουκέρνης, «άδειασμα» της Αριστεράς εκ των υστέρων και ξεκάθαρα «απορριπτική» θέση με «όχι») του σεβαστού και έμπειρου προέδρου Τ. Παπαδόπουλου!

Αλλά ΚΑΝΕΝΑΣ δε θα μπει στη θέση του Κύπριου πολίτη, όταν θα κληθεί έτσι ή αλλιώς να φάει κατακέφαλα συμπλέγματα «εθνικών κέντρων και συμφερόντων», ανεπάρκειες και παλιμπαιδισμούς ηγετών, γραφειοκρατικές αγκυλώσεις, διχαστικές επιλογές είτε του μεταμφιεσμένου εθνικισμού είτε του ξεφωνημένου καιροσκοπισμού και των δύο πλευρών.

Αλλά, χωρίς την κοινωνία των πολιτών και τους εργαζόμενους των δύο κοινοτήτων και των μικρότερων εθνικών ομάδων της Κύπρου, η λύση δεν θα είναι ούτε δίκαιη ούτε βιώσιμη. Βεβαίως η ελληνική αστική τάξη σε Ελλάδα και Κύπρο έχει κάνει τις δικές της ταξικές επιλογές στα πλαίσια του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού και του αμερικανισμού. Όπως και η τουρκική εξάλλου. Αυτό δεν πρόκειται όμως να τις εμποδίσει από το να μας σύρουν σε νέες περιπέτειες εθνικών ξεκαθαρισμάτων, δολοφονιών, νε-

κρών, «αγνοουμένων», προσφύγων. Όταν τους βολεύει... Η γη της Κύπρου κρύβει στα έγκατά της τεράστιες ποσότητες βίας...

Μπορούμε ως αριστεροί να συνεχίσουμε είτε προτείνοντας ένα μέτωπο κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων της **αποχής** από το διχαστικό δημοψήφισμα, είτε **καταψηφίζοντας** το «σχέδιο» με τη μόνη σοβαρή αιτιολογία, διαφορετική από αυτήν των «απορριπτικών σωτήρων». Αιτιολογία που καθορίζει ο εργαζόμενος λαός. Αυτήν που περνά από τους προηγούμενους αγώνες μας για να καταρρεύσει ο σκοτεινός μύθος εχθρότητας και μίσους ανάμεσα στους εργαζόμενους της Κύπρου, Έλληνες και Τούρκους. Αυτή που περνά από τον ενωτικό αγώνα για το οριστικό γκρέμισμα του τείχους της κατοχής και της διαίρεσης, της καταπίεσης και των απαγορεύσεων από μεριάς του τουρκικού στρατού και του Ντενκτάς. Αυτή που περνά από τη σκέψη και την ενωτική δράση για το «κοινό συμφέρον», δηλαδή για τη δημιουργία του κοινού, ειρηνικού, ομοσπονδιακού, δημοκρατικού μέλλοντος της Κύπρου, με ελευθερία, με σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με εφαρμογή της αποστρατικποίησης και της απομάκρυνσης των κατοχικών στρατευμάτων και των εγγλέζικων βάσεων. Μας ενώνει το κοινό ευρωπαϊκό μέλλον των κοινωνικών αγώνων για δικαιοσύνη και ισότητα. Το αίτημά μας είναι, Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι ειρηνικά να ζήσουν κι ελεύθερα στην επανενωμένη, δημοκρατική ευρωπαϊκή Κύπρο.

Διότι πολλοί είναι αυτοί που δεν αποδέχονται ούτε τη «διχοτόμηση» ούτε μια «κακή και μη βιώσιμη λύση». Διότι πολλοί εμμένουν στη φιλοσοφία της επαναπροσέγγισης και της κοινής ζωής των πολιτών, χωρίς περιορισμούς και απαγορευτικές «εξαιρέσεις». Διότι η ειρηνική συνύπαρξη των δύο κοινοτήτων της Κύπρου και η ελεύθερη συμβίωση μπορεί να επιβληθεί μόνο από τους Κύπριους που αισθάνονται συμπολίτες, λαός της ομοσπονδιακής, δίκαιης, δημοκρατικής πολιτείας, συμμετέχοντας στην έστω προς το παρόν ποδηγετούμενη υπερεθνική Ευρωπαϊκή Ένωση, ενάντια στις καταγραμμένες αντιφάσεις και κακοτοπιές του αμερικανοβρετανικού «σχεδίου Ανάν», και κυρίως ενάντια στον ενοφθαλμισμό του σχεδίου αυτού στην αμερικανική επαναχάραξη του γεωπολιτικού χάρτη της Μέσης Ανατολής και του Περσικού Κόλπου.

Σας ασπάζομαι συντροφικά. Υγιαίνετε.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΡΦΙΑΤΗΣ

Στο φλέγον ζήτημα της λύσης που προτείνει ο γ.γ. του ΟΗΕ Κόφι Ανάν για την Κύπρο, και στο κλίμα που δημιουργείται εν όψει των επικείμενων δημοψηφισμάτων που θα διεξαχθούν στις 24 Απριλίου ταυτόχρονα στις δύο κοινότητες της μεγαλονήσου, αναφέρεται ο Παναγιώτης Λαφαζάνης, μέλος της ΠΓ του Συνασπισμού, ο οποίος εξηγεί πώς

διαμορφώθηκε και τι σημαίνει αυτή η απαράδεκτη πρόταση λύσης, τονίζοντας παράλληλα ότι μία ψήφος υπέρ του «όχι» δεν φαντάζει τόσο καταστροφική όσο την παρουσιάζουν εκείνοι που συνέβαλαν στη διαμόρφωση της κατάστασης αυτής και οι οποίοι τώρα ασκούν πιέσεις, κινδυνολογώντας και διατυπώνοντας έμμεσες απειλές και εκβιασμούς.

Παναγιώτης Λαφαζάνης:

«Στο κυπριακό δεν βοηθούν η κινδυνολογία και ο εκβιασμός»

Τη συνέντευξη πήρε ο Τάκης Διαμαντής

• Σε μια εβδομάδα φτάνει η ώρα της αλήθειας για την Κύπρο. Τι επεδίωκε όμως η ελληνική πλευρά συνολικά από τη διαδικασία που επιβλήθηκε;

— Το τι επεδίωκε η ελληνική πλευρά για την Κύπρο ήταν μάλλον σαφές στις διακηρύξεις. Σημασία όμως έχει το τι έγινε στην πράξη. Διότι αυτό που έγινε οδήγησε τελικώς σε ένα πρωτοφανές πραξικόπημα. Το μεγάλο λάθος, σε σχέση με τις εξελίξεις στο κυπριακό πρόβλημα, πέραν όλων των άλλων, ήταν η λεγόμενη συμφωνία της Νέας Υόρκης, με πρωταγωνιστές τους Κ. Σημίτη και Γ. Παπανδρέου, βοηθώντας ως κομπάρσου, στην κρίσιμη στιγμή, του κ. Γιαννίτση. Η συμφωνία της Νέας Υόρκης είναι μια συμφωνία χωρίς προηγούμενο. Και η χειρότερη αποικία δεν έχει υπογράψει ποτέ τέτοια συμφωνία. Και εδώ η ελληνική κυβέρνηση, η οποία σήμερα λέει ότι η Κύπρος έχει την προτεραιότητα να λάβει τις αποφάσεις, έπαιξε ρόλο στην υπογραφή της. Όπως είναι γνωστό, η συμφωνία αυτή έγινε στην προεκλογική περίοδο και πέρασε εν είδη συνταγματικής εκτροπής, χωρίς καμία συζήτηση στην Ελλάδα, χωρίς καμία

ενημέρωση, και σε όλη την προεκλογική εκστρατεία δεν έγινε καμία αναφορά. Ενώ δέσμευε τη χώρα για ένα μείζον εθνικό θέμα, η συμφωνία αυτή δεν πέρασε ούτε από τη Βουλή, όπως θα έπρεπε, καθώς η Βουλή είχε κλείσει.

Ποιο ήταν όμως το περιεχόμενο αυ-

τής της συμφωνίας; Όπως είναι γνωστό, έλεγε ότι θα συζητούσαν τα δύο μέρη, και μετά, εφόσον δεν θα υπήρχε συμφωνία, θα έμπαιναν η Ελλάδα και η Τουρκία, δηλαδή θα συνερχόταν η τετραμερής, την οποία κατά πάγια τακτική απέκρουε η ελληνική πλευρά, και αν δεν υπήρχε πάλι συμφωνία, τότε τη λύση θα διαμόρφωνε ο επιδιαιτητής, δηλαδή ο Κόφι Ανάν, βλέπε οι Αγγλοαμερικάνοι, και η λύση αυτή, την οποία μαθαίνουμε εκ των υστέρων, υποχρεωτικά θα τεθεί σε δημοψήφισμα στις δύο κοινότητες, πράγμα που βλέπουμε τώρα να εξελίσσεται, με τις αφόρητες πιέσεις που ασκούνται από διάφορες πλευρές –και ξέρουμε πώς ασκούνται οι πιέσεις σε διεθνή θέματα, όπως είναι και το Κυπριακό– προκειμένου τα δύο δημοψηφίσματα να έχουν θετικό αποτέλεσμα. Και θέλω να πω ότι η δρομολόγηση αυτής της συμφωνίας συνιστούσε στην πράξη ένα μεγάλο «ναι» από την πλευρά της Ελλάδας, ασχέτως από το περιεχόμενό της. Διότι κανένας δεν αποδέχεται μια τέτοια συμφωνία, αν δεν είναι εκ των προτέρων έτοιμος να δεχτεί ό,τι του προσφερθεί. Εδώ μάλιστα έχουμε

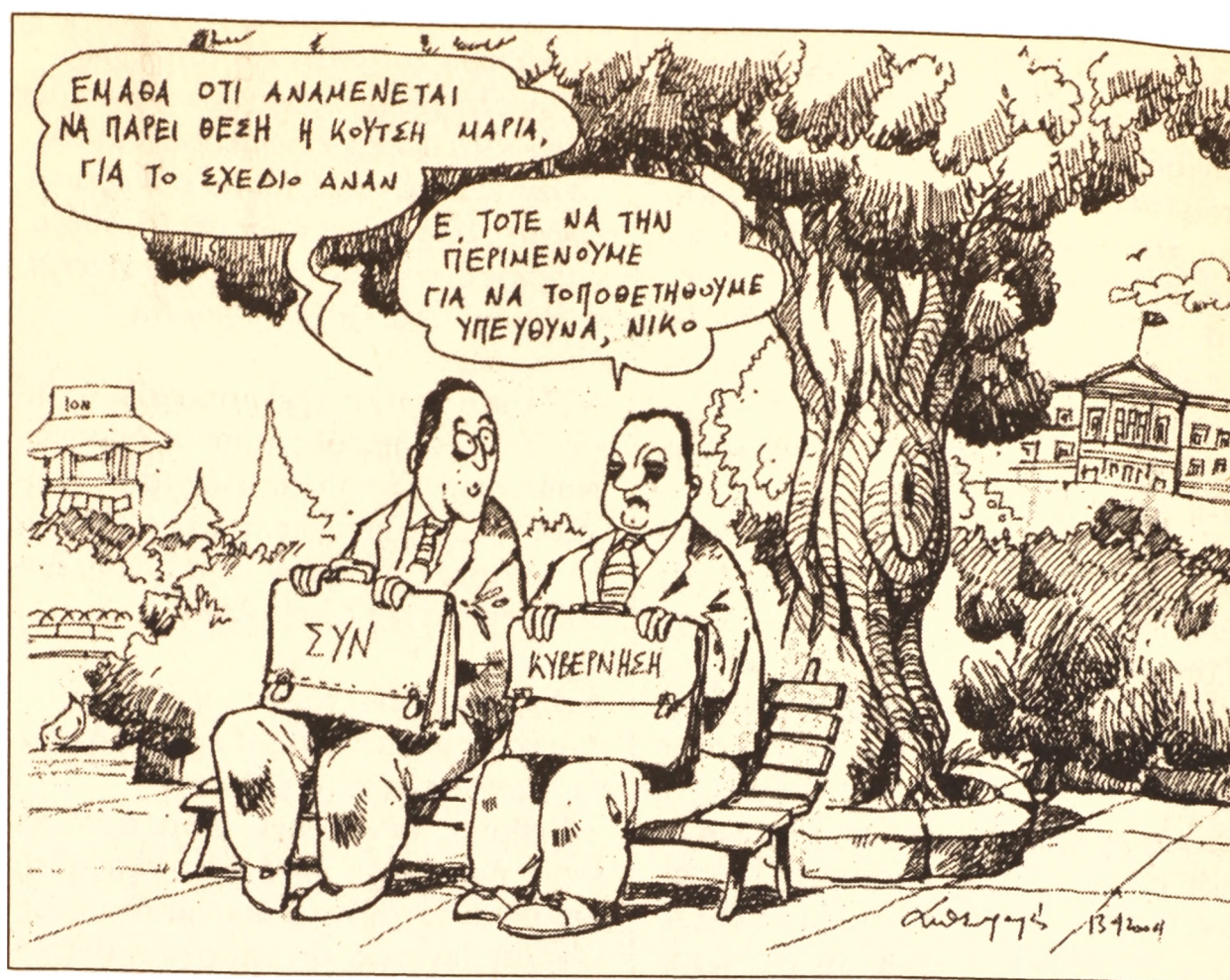

το αξιοπερίεργο, εκείνοι που έφεραν τα πράγματα μέχρις εδώ να είναι και εκείνοι που κινδυνολογούν. Δηλαδή, οδήγησαν τα πράγματα στο να δοθεί ένα τελεσίγραφο στους ελληνοκύπριους πολίτες και λένε ύστερα ότι εδώ που φτάσαμε δεν μπορούμε να πούμε «όχι», διότι θα υποστούμε βαρύτερες συνέπειες. Η σύλληψη είναι μακιαβελική και βεβαίως εδώ πρέπει να πούμε ότι υπήρξε και συναίνεση της Νέας Δημοκρατίας.

• Αφότου επέστρεψαν οι αντιπροσωπείες από τη Λουκέρνη, άρχισε μια συζήτηση στην οποία βλέπουμε όλες σχεδόν τις πολιτικές παρατάξεις, εδώ και στην Κύπρο, να δημιουργούν ένα κλίμα που προωθεί το «ναι» στο σχέδιο Ανάν. Πώς δικαιολογείται αυτό;

— Κατ' αρχάς, με βάση τη συμφωνία της Νέας Υόρκης, όλα δείχνουν ότι συναινεί και η ΝΔ, η οποία δεν αντέδρασε προεκλογικά, αντίθετα την έθαψε, λες και δεν υπήρχε, λες και δεν προκηρύχθηκαν οι εκλογές εδώ στην Ελλάδα με αιτία το Κυπριακό, λες και το Κυπριακό δεν υπήρχε στην ατζέντα, όταν ξέραμε όλοι ότι το πρώτο μέγα θέμα που θα αντιμετώπιζε οποιαδήποτε κυβέρνηση προέκυπτε από τις εκλογές ήταν ακριβώς το Κυπριακό. Τώρα βεβαίως σιωπηρώς, αλλά με σαφήνεια, οι κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις σε Ελλάδα και Κύπρο οδεύουν προς ένα «ναι». Εδώ μάλιστα είδαμε να πρωταγωνιστεί το νέο ΠΑΣΟΚ του Γ. Παπανδρέου, για το οποίο είχα πει προεκλογικά ότι μπορεί να είναι η κατ' εξοχήν αμερικανοατλαντική παρατάξη στη χώρα μας.

Το «ναι» σ' αυτή τη συμφωνία εκφράζει βεβαίως για τις κυρίαρχες δυνάμεις στην Ελλάδα και την Κύπρο μια ομηνεία πλέον, την οποία είχαν συνομολογήσει προεκλογικά και την αποδέχονται μετεκλογικά. Πολύ φοβάμαι δε ότι η Κύπρος θα πληρώσει αυτή την ομηνεία των κυρίαρχων τάξεων και δυνάμεων στην Ελλάδα και την Κύπρο, διότι επί της ουσίας, για να λέμε τα πράγματα με τ' όνομα τους, ο μέγας ωφελημένος από τη λύση Ανάν είναι ο αμερικανοβρετανικός παράγοντας, ο οποίος διαμορφώνει στην ανα-

Σκίτσο του Ανδρέα Πετρουλάκη από την Καθημερινή, 14/4/04.

τολική Μεσόγειο ένα αμερικανοβρετανικό προτεκτοράτο, με τοποτηρητή την Τουρκία, το οποίο θα εγκαθιδρυθεί και θα φυτευτεί μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Και ανά πάσα στιγμή αυτό το κρατικό μόρφωμα θα μπορεί να αποσταθεροποιείται και να ρίχνει σε περιπέτειες την ίδια την Κύπρο, την Ελλάδα και την Τουρκία και τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και φυσικά να βάζει σε δοκιμασία όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Και όταν μιλάω για αμερικανοβρετανικό προτεκτοράτο, εννοώ ότι πρώτον αυτό το νέο κρατικό μόρφωμα που δημιουργείται έχει μεγάλα προβλήματα λειτουργικότητας και προβλήματα βιωσιμότητας. Αυτά τα προβλήματα ποιος θα τα επιλύσει; Θα τα επιλύσει το περίφημο Ανώτατο Δικαστήριο που προβλέπεται στο σχέδιο Ανάν. Και στο Δικαστήριο αυτό θα υπάρχει ένας ίσος αριθμός Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων και, προκειμένου να βγουν αποφάσεις, θα υπάρχουν και τρεις ξένοι δικαστικοί, οι οποίοι θα είναι ουσιαστικά επιλογής των Αμερικανών και Βρετανών και θα παίζουν τον ρυθμιστικό ρόλο στη λειτουργία και στην πορεία του νέου κράτους. Αυτά όμως δεν γίνονται σε κανένα

ανεξάρτητο κράτος του κόσμου, πολύ περισσότερο μάλιστα σε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Δεύτερο θέμα είναι ότι 3% του κυπριακού εδάφους εξαιρείται από το ευρωπαϊκό έδαφος. Είναι οι περίφημες βρετανικές βάσεις που δεν μπαίνουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και φυσικά δεν θα υπάγονται στους κανόνες και τις ρυθμίσεις της Ένωσης, ακόμα και στο στρατιωτικό κοινοτικό κεκτημένο, όποιο είναι σήμερα και αυτό που θα διαμορφωθεί στο μέλλον. Έχουμε δηλαδή ένα αντίστοιχο του Γκουαντανάμο από μια ευρωπαϊκή χώρα, μέλος της Ένωσης, τη Βρετανία, στο έδαφος ενός άλλου κράτους, επίσης μέλους της Ένωσης, και μάλιστα σε μια ευαίσθητη περιοχή, από το οποίο θα μπορούν να διεξάγονται κάθε μορφής στρατιωτικές επιχειρήσεις, που θα θέτουν σε κίνδυνο όλη την Κύπρο, χωρίς να μπορούν να ελεγχθούν ούτε από την ίδια την Κύπρο ούτε από την Ένωση.

Και μια λεπτομέρεια η οποία είναι κρίσιμη: Στις προτάσεις της ελληνικής κυβέρνησης έλεγε, όσον αφορά την ασφάλεια, ότι το νέο κράτος θα έπρεπε να μπορεί να επιτρέψει να γίνονται στρατιωτικές επιχειρήσεις από το έδα-

φος του, εφόσον έχουν εντολή από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο κ. Ανάν όμως δεν δέχτηκε αυτή την πρόταση. Που σημαίνει ότι το νέο κράτος ουδετεροποιείται στρατιωτικά έναντι αποφάσεων που λαμβάνονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ αντίθετα δεν θα είναι ουδέτερο και το έδαφος του θα μπορεί να χρησιμοποιείται ανεξέλεγκτα από τους Αμερικανούς και Βρετανούς για οποιαδήποτε επιχείρηση στην ευρύτερη περιοχή μας.

Εξάλλου είναι εκπληκτικό το γεγονός ότι μετά τη Λουκέρνη ο κ. Ανάν προσπάθησε δια του κ. Αλβάρο ντε Σότο να εξασφαλίσει την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ για το σχέδιό του. Στην προσπάθεια αυτή όμως βρήκε αντίθετες τη Γαλλία, τη Ρωσία και την Κίνα, τρία μόνιμα μέλη που αρνήθηκαν να εγκρίνουν το σχέδιο για την Κύπρο, διότι, όπως δήλωσαν, δεν ήταν ενημερωμένα για το περιεχόμενό του. Ο κ. Ανάν επομένως, που μιλά εξ ονόματος του ΟΗΕ, από ποιον είχε πάρει εντολή και ποιον είχε ενημερώσει; Προφανώς τα άλλα δύο μόνιμα μέλη, τις ΗΠΑ και τη Βρετανία.

• *Πώς εξηγείται το γεγονός ότι η Νέα Δημοκρατία δείχνει να τηρεί κάποια απόσταση από όλη αυτή την ιστορία;*
— Στη διάρκεια των συνομιλιών της Λουκέρνης νομίζω ότι δεν έγινε καμία συζήτηση επί της ουσίας, ούτε καν κάποια διαπραγματεύση. Ο κ. Καραμανλής, με τη δήλωση που έκανε στο τέλος, διεφάνη με αρκετή σαφήνεια ότι ήταν αρνητικός επί του τελικού σχεδίου λύσης του Ανάν. Αυτό, αν δεν κάνω λάθος, ήταν που αποκόμισε η πλειοψηφία του ελληνικού λαού. Στην πορεία βλέπουμε ότι η ΝΔ προσγειώνεται σε πιο «ρεαλιστική» θέση και σιγά σιγά αναζητεί εύσχημο τρόπο για να πει κι εκείνη ένα «ναι» στο σχέδιο Ανάν.

• *Για πολλές ημέρες γίνεται ένας επικοινωνιακός χαρακτήρα διάλογος, κυρίως των δύο μεγάλων κομμάτων, τα οποία ομολογούν ότι υπάρχουν αρνητικά στα σχέδια Ανάν, ωστόσο συνιστούν στους Ελληνοκύπριους λογική, σύνεση, ψυχραιμία και διορατικότητα στην ψήφο τους, για την*

οποία θα πρέπει να μετρήσουν τα συν και τα πλυν του «ναι» και του «όχι».
Μέχρι στιγμής όμως κανένα κόμμα δεν έκανε κάτι ώστε να ενημερωθεί αυτός ο λαός για ποιο πράγμα θα επιλέξει να ψηφίσει, αλλά και ο λαός στην Ελλάδα, ο οποίος δικαιούται να ξέρει τι γίνεται σχετικά με ένα εξόχως σημαντικό εθνικό θέμα.

— Σ' αυτό που λέτε, έχετε απόλυτο δίκιο. Σε λίγες ημέρες πάμε σε δημοψήφισμα στην Κύπρο και ελάχιστοι γνωρίζουν, δεν λέω τις λεπτομέρειες αλλά τουλάχιστον τα πλέον θεμελιώδη, βασικά σημεία της λύσης Ανάν...

• *Δηλαδή φτάνει το «ναι» ή το «όχι» που θα πουν τα πολιτικά κόμματα, για να πεισθεί ο λαός να ψηφίσει;*

— Βεβαίως δεν αρκεί, διότι αυτό το «ναι» ή το «όχι» πρέπει να εξηγηθεί. Δεν είναι δυνατόν να ακούμε αυτό που λέγεται συνεχώς, ότι υπάρχουν θετικά αλλά και αρνητικά, ή ότι υπάρχουν αρνητικά αλλά και θετικά. Κάποιοι πρέπει να αναλάβουν την ευθύνη, στο μέρος που τους αναλογεί, να πουν ποια θεωρούν θετικά σημεία της συμφωνίας και ποια θεωρούν αρνητικά και να τα εξηγήσουν με επιχειρήματα, ώστε να γίνει μια συζήτηση με διαφάνεια και με δημοσιότητα, όπου ο καθένας θα μπορεί να κριθεί γι' αυτό που υποστηρίζει και όχι να κρύβεται πίσω από γενικές και αόριστες εκφράσεις.

• *Μας λένε ότι υπάρχουν τα θετικά και τα αρνητικά του «ναι», όπως επίσης τα θετικά και τα αρνητικά του «όχι», με τη διαφορά όμως ότι, από τα δύο μεγάλα κόμματα στο μεν «ναι» προβάλλονται περισσότερο τα θετικά και ελαχιστοποιούνται τα αρνητικά, ενώ αντίθετα στο «όχι» προβάλλονται κυρίως τα αρνητικά και ελαχιστοποιούνται τα θετικά. Επειδή λοιπόν ακούμε κατά κόρον για τα θετικά του «ναι», ας μιλήσουμε και για τα θετικά του «όχι».*

— Θα έλεγα ότι ως προς το «ναι» εγώ δεν ακούω επιχειρήματα. Κυρίως ακούω επιχειρήματα για το τι θα πάθουν η Κύπρος και η Ελλάδα αν δεν πουν το «ναι». Εδώ τα επιχειρήματα είναι σαφέστατα, είναι κινδυνολογικά, εκβιαστικά, απειλητικά. Και εγώ,

ως πολίτης και ως αριστερός, αυτού του είδους την επιχειρηματολογία, που μου λέει τι θα πάθω αν δεν πω το «ναι», την απορρίπτω εκ των προτέρων. Θέλω να ακούσω γιατί πρέπει να πω το «ναι», ώστε να το πω με ελεύθερη βούληση, ως μια θετική προοπτική για το μέλλον της Κύπρου και της ευρύτερης περιοχής μας. Όμως τα επιχειρήματα για το «ναι» δεν έχω δει να τα αναδεικνύει κανείς, ούτε στην Ελλάδα ούτε στην Κύπρο.

Οδηγούμαστε δηλαδή σε ένα δημοψήφισμα, στο οποίο βασικό επιχείρημα για το «ναι» είναι ότι αν ψηφίσετε «όχι», σας περιμένουν οδύνες και καταστροφές. Αυτό όμως δεν είναι επιχείρημα πειστικό. Αντίθετα νομίζω ότι στην Ελλάδα και την Κύπρο αναπτύσσεται μια τέτοια προπαγάνδα, που διαμορφώνει μια βαθύτερη συνείδηση ομηρείας, εξανδραποδισμού, ανημπορίας και μοιρολατρίας. Και δεν ξέρω πώς μπορούμε, ως Ελλάδα και ως Κύπρος, να πορευτούμε προς το μέλλον με τέτοιου είδους βαθύτερα ενσωματωμένες συνειδήσεις. Διότι οι υποταγμένες συνειδήσεις δεν μπορούν να ανοίξουν δρόμους αισιοδοξίας και προόδου για το μέλλον. Ας τολμήσουν λοιπόν, όσοι λένε «ναι» στο σχέδιο Ανάν, να το πουν ανοιχτά και να αναλάβουν δημόσια την ευθύνη των επιχειρημάτων με τα οποία το υποστηρίζουν. Αλλιώς, ας σταματήσουν αυτή την κινδυνολογία, διότι με την κινδυνολογία δεν μπορούν να πάνε μπροστά ούτε οι χώρες ούτε οι λαοί.

• *Τι θα μπορούσαμε να πούμε σαν απάντηση σ' αυτή την κινδυνολογία; Δηλαδή, επειδή το βάρος της κινδυνολογίας πέφτει ακριβώς στην επιλογή του «όχι», τι θα σήμαινε η επιλογή αυτή;*

— Για μένα δεν θα σήμαινε τίποτα δραματικό. Ξέρετε όμως, το να απαντάς στην κινδυνολογία είναι πολύ θλιβερό. Διότι, όταν σου λένε ότι το ελληνοκυπριακό κράτος θα απομονωθεί, θα υποστεί την οργή των κυρίαρχων της παγκοσμιοποίησης, ότι θα γίνει εξιλαστήριο θύμα, ότι δεν πρόκειται να υπάρξει ξανά προσπάθεια για λύση στα επόμενα 20 χρόνια κ.λπ., γίνεται θλιβερό. Γιατί αν είναι έτσι, τότε

πρέπει να δεχόμαστε ό,τι μας προσφέρεται από τους κυρίαρχους, διότι δεν θα έχουμε άλλη επιλογή. Οπότε και μόνο ότι μπαίνεις στη λογική να αποκρούσεις την κινδυνολογική προπαγάνδα, δεν είναι μόνο άχαρο, σε βάζει επίσης στο παιχνίδι εκείνων που θέλουν αυτή τη στιγμή να προωθήσουν πιεστικά, εκβιαστικά, το σχέδιο Ανάν.

Εγώ όμως δεν νομίζω ότι, αν πει «όχι» ο κυπριακός λαός –βεβαίως κυρίαρχος είναι, αυτός θα αποφασίσει, αυτός θα πάρει την τελική ευθύνη–, θα έχει τελικά και συνέπειες. Διότι θα μπει η Κύπρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως έχει προαποφασισθεί, και θα μπει ολόκληρη, με το ελληνοκυπριακό κομμάτι να τηρεί απόλυτα όλες τις προδιαγραφές και το τουρκοκυπριακό με το κοινοτικό δίκαιο σε αναστολή. Επομένως δεν θα έχουμε καμία συνέπεια. Αντίθετα νομίζω ότι θα μπορούμε σε μια νέα φάση εξελίξεων, όπου η συζήτηση για μια λύση μπορεί να τεθεί σε νέα βάση, ώστε, αν δεν είναι πιο δίκαιη, τουλάχιστον θα καθιστά το νέο κυπριακό κράτος πιο βιώσιμο και πιο λειτουργικό, σε όφελος των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων.

• Ένα από τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται είναι ότι ένα «όχι» θα παίξει αρνητικό ρόλο στις

ελληνοτουρκικές σχέσεις...

— Δεν νομίζω ότι οι ελληνοτουρκικές σχέσεις πρέπει να επηρεαστούν από οποιοδήποτε αποτέλεσμα κι ακόμα από ένα «όχι» των Ελληνοκυπρίων. Και βεβαίως δεν αντιλαμβάνομαι γιατί θα επηρεαστούν. Αντιθέτα, μπορεί η λύση που προτείνεται από τον Κόφι Ανάν στην Κύπρο να αποτελέσει το πρότυπο για ανάλογη λύση αύριο και στο Αιγαίο. Από την άλλη, η Τουρκία έχει ανάγκη την Ευρωπαϊκή Ένωση και θέλει να έλθει πιο κοντά στην Ευρώπη. Επομένως δεν έχει κανένα συμφέρον να ρίξει την περιοχή σε περιπέτειες. Αλλά και αν το κάνει, πράγμα που δεν βλέπω πιθανό, νομίζω ότι θα βρεθεί σε πολύ δυσχερή θέση.

Ο Ερντογάν ακολουθεί μια πολιτική που, όπως είναι προφανές, εντάσσεται στην ευρωπαϊκή του πορεία και θέλει, πέραν όλων των άλλων, να αξιοποιήσει το χαρτί της θετικής του στάσης στο σχέδιο Ανάν, προκειμένου να βελτιώσει την εικόνα της Τουρκίας στην Ευρώπη και να φέρει πιο κοντά την ημερομηνία έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Επομένως, είτε γίνει είτε δεν γίνει δεκτό το σχέδιο Ανάν, η πορεία αυτή είναι μονόδρομος για την Τουρκία και πρέπει να την συνεχίσει, διότι ξέρει ότι σε διαφορετική περίπτωση θα βρεθεί στο περιθώριο.

• Όλη τη συζήτηση την κάναμε στη βάση των δύο μεγάλων κομμάτων, μια και αυτά παίζουν τον κύριο ρόλο στη διαμόρφωση μιας πολιτικής. Τι κάνει όμως η Αριστερά;

— Ορισμένες δυνάμεις της Αριστεράς έχουν ήδη τοποθετηθεί αναφορικά με τη λύση Ανάν. Ο Συνασπισμός ακόμα δεν έχει πάρει θέση, τουλάχιστον μέχρι τη στιγμή που μιλάμε. Πρόκειται να πάρει την τελική θέση του σε συνεδρίαση της ΚΕ. Υπάρχουν πάντως δυο απόψεις, η μία προς το «ναι», με ένα σκεπτικό βεβαίως το οποίο διαφοροποιείται από το σκεπτικό των μεγάλων κομμάτων, και η άλλη προς το «όχι», με ένα σκεπτικό που, τουλάχιστον από την πλευρά μου, εκφράζεται στα όσα είπαμε. Δεν ξέρω ποια θα είναι η τελική απόφαση, η οποία βεβαίως θα επηρεασθεί και από την απόφαση του ΑΚΕΛ. Θα πρέπει ωστόσο να σημειώσουμε ότι τα κόμματα, στην Ελλάδα και την Κύπρο, που μέχρι τώρα εμφανίζονται, έστω και συγκαλυμμένα, υπέρ του «ναι», είναι πιθανό να βρεθούν σε αναντιστοιχία με το λαό της Κύπρου, αλλά και της Ελλάδας, που μέχρι αυτή τη στιγμή δείχνουν να στρέφονται προς το «όχι», πράγμα που θα δημιουργήσει μεγάλα προβλήματα.

ΣΥΝ: Άλλοι «ναι» και άλλοι «όχι» για το σχέδιο Ανάν

Την άρνηση του Συνασπισμού να δεχτεί την διαιώνιση του διαμελισμού της Κύπρου τόνισε ο πρόεδρος του κόμματος Ν. Κωνσταντόπουλος σε μια μακροσκελή εισήγησή του προς την Κεντρική Πολιτική Επιτροπή του κόμματος που συνήλθε την Τετάρτη το βράδυ και στην οποία τάχθηκε κατηγορηματικά υπέρ της πολιτικής επανένωσης της μεγαλονήσου και της επαναπροσέγγισης των δύο κοινοτήτων που ζουν σ' αυτήν.

Ο Ν. Κωνσταντόπουλος τόνισε συγκεκριμένα ότι ο ΣΥΝ τάσσεται υπέρ της επανένωσης της Κύπρου και κατά της παγίωσης της διχοτόμησης, επίσης ότι δεν μπορεί να δεχτεί τη μη λύση και ότι εκείνο που θεωρεί σωστή κατάληξη είναι η διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία.

Πρόσθεσε ότι ο ΣΥΝ δεν απορρίπτει την διεθνοποίηση του Κυπριακού, πρωτίστως στον ΟΗΕ, αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, επιδιώκει μάλιστα την αξιοποίηση της ένταξης για τη βιώσιμη και λειτουργική λύση του Κυπριακού, για να αυτοπροσδιορισθεί σε κοινωνικά και θεσμικά πλαίσια η επαναπροσέγγιση και ασφαλής συνύπαρξη Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων.

Για τους λόγους αυτούς ο κ. Κωνσταντόπουλος πρότεινε να αποφασισθεί η εμμονή στην πολιτική επανένωση της Κύπρου και η επαναπροσέγγιση των κοινοτήτων, η πεποίθηση ότι το σχέδιο Ανάν, παρά τα προβλήματα που εμφανίζει, μπορεί να εξασφαλίσει την προοπτική συνύπαρξης των κοινοτήτων και ειρηνικής ολοκλήρωσης της κυπριακής διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδίας, και τέλος η έκκληση στην ελληνική κυβέρνηση να πάρει κάθε πρωτοβουλία για να μη ματαιωθεί αυτή η προοπτική και να αξιοποιήσει την πρόταση του ΑΚΕΛ και τη διεθνή κινητικότητα για προσδιορισμένη αναβολή των δημοψηφισμάτων της 24 Απριλίου.

Εκ διαμέτρου αντίθετες θέσεις από εκείνες του Ν. Κωνσταντόπουλου διατύπωσε ωστόσο ο Ν. Χουντής, μέλος της Π.Γ. του Συνασπισμού, ο οποίος, μιλώντας εκ μέρους του «αριστερού ρεύματος», τάχθηκε μεν υπέρ της αναβολής των δημοψηφισμάτων, τόνισε όμως ότι το σχέδιο Ανάν δεν εξασφαλίζει την επανένωση της Κύπρου και την αρμονική συμβίωση των δύο κοινοτήτων, καθώς και ότι η λύση που προτείνεται από το σχέδιο αυτό δεν είναι ούτε δίκαιη, ούτε βιώσιμη, ούτε λειτουργική.

Παρατηρήσεις επί του κειμένου υπογραφών υπέρ του «ΝΑΙ»

της Τζίνας Πολίτη

Το κείμενο υπογραφών το οποίο τιτλοφορείται «*Να ξεπεραστούν τραύματα και αμοιβαίες δαιμονοποιήσεις*» (Η Εποχή, Σάββατο 10 Απριλίου 2004), υποτίθεται ότι εκφέρεται από τη θέση ενός αριστερού λόγου ή, παίρνοντας υπόψιν την μεγάλη πλειονότητα των υπογραφών, από τη θέση ενός «εκσυγχρονιστικού», «δημοκρατικού», κεντροαριστερού λόγου.

Οπως πολύ σωστά παρατηρούν οι συντάκτες του κειμένου, «κάθε διεθνής συνθήκη... είναι καρπός ενός συμβιβασμού... Ως τέτοιο [το σχέδιο Ανάν] δεν μπορεί να εκφράζει τις απόψεις μόνον της μιας πλευράς· οφείλει να συγκεράζει τις θέσεις όλων των εμπλεκόμενων». Ποιοι είναι ωστόσο, εκτός των Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, όλοι οι άλλοι «εμπλεκόμενοι»; Αυτοί ουδέποτε ονομάζονται στο κείμενο. Ούτε εξετάζεται κατά πόσον το σχέδιο Ανάν προτάσσει τα συμφέροντα αυτών ακριβώς των άλλων, ισχυρών «εμπλεκόμενων», τα οποία, τουλάχιστον από τις βασικές, αντικειμενικές πληροφορίες που έχουμε, ούτε τα συμφέροντα της «ενωμένης» Κύπρου φαίνεται να εξυπηρετούν, ούτε της κυπριακής εργατικής τάξης.

Αυτές τις παραμέτρους, οι οποίες οφθαλμοφανώς καθιστούν την ενωμένη Κύπρο και πάλι Προτεκτοράτο των νεοαποικιακών Δυνάμεων, οι συντάκτες του κειμένου όχι μόνον επιμελώς αποκρύπτουν, αλλά προβάλλουν επιπλέον μιαν ουτοπική, ιδεαλιστική εικόνα του κράτους που θα προκύψει από το σχέδιο Ανάν, προκειμένου να εγείρουν υπέρ αυτού τα συναισθήματα των αριστερών, και όχι μόνον, αναγνωστών τους. Έτσι γράφουν: «Ως διζωνική ομοσπονδία, η Κύπρος ξεπερνά την διχοτόμηση και μπορεί να χτίσει το μέλλον της ως σύγχρονη, δικαιοκρατούμενη δημοκρατία. Μια δημοκρατία που διασφαλίζει τα δικαιώματα όλων των πολιτών της».

Τώρα, κατά πόσον η ενωμένη Κύπρος θα μπορεί να χτίζει αυτόνομα το «μέλ-

λον» της, όταν ακόμα και ο «εθνικός» της ύμνος και η «σημαία» της κατασκευάστηκαν ερήμην αυτής και της επιβάλλονται «άνωθεν», όταν τον τελευταίο λόγο στο ανώτατο δικαστήριό της θα τον έχουν τρεις υπεράνω των έξι Κυπρίων ξένοι, όταν τον τελευταίο λόγο στην κεντρική της Τράπεζα, πλην των Κυπρίων που θα κατέχουν τις θέσεις διοικητή και υποδιοικητή θα τον έχει και πάλι ένας ξένος, όταν τα χωρικά της ύδατα θα εξαιρούνται του διεθνούς δικαίου και οι όποιες περί αυτών αποφάσεις θα εναπόκεινται αποκλειστικά στην κρίση ενός ξένου, όταν η «ασφάλεια» του κράτους αυτού θα εξαρτάται από την παραμονή επί των εδαφών του ξένων «εγγυητριών» ενόπλων δυνάμεων, όταν η ελεύθερη διακίνηση όλων των πολιτών –αλλά όχι των ξένων– εντός των εδαφών του θα υπόκειται σε απαγορεύσεις ή ποσοστώσεις, κ.λπ., κ.λπ., δεν καταλαβαίνω τι σκατά «δικαιοκρατούμενη δημοκρατία» θα είναι αυτή και πώς «διασφαλίζει τα δικαιώματα των πολιτών της»!

Κατά τους συντάκτες ωστόσο, το σχέδιο Ανάν, «όσο και αν αρκετές πτυχές του δεν ικανοποιούν, είναι επιτυχία των δημοκρατικών δυνάμεων». Πραγματικά δεν μπορώ να καταλάβω από πού συνάγεται αυτό, δεδομένου ότι, κατά την ταπεινή μου γνώμη, καμιά «δημοκρατική δύναμη» δεν θα δεχόταν να υποβιβάσει τους υπηκόους ενός κράτους σε πολίτες τρίτης κατηγορίας, αφού στο σχέδιο Ανάν εμφανίζονται ως να αδυνατούν από μόνοι τους να διαχειριστούν τις εσωτερικές υποθέσεις τους και για το λόγο αυτό χρειάζονται «κηδεμόνες»! Εκτός εάν ως

«δημοκρατικές δυνάμεις» εννοούν οι συντάκτες του κειμένου εκείνες οι οποίες έχουν ασπασθεί τις πεφωτισμένες περί δημοκρατίας αντιλήψεις των κυρίων Κλίντον, Μπλερ και Μπους και οι οποίες εφαρμόστηκαν προσφάτως υπέρ της σωτηρίας των Βαλκανίων, του Αφγανιστάν και του Ιράκ.

Βέβαια οι συντάκτες του κειμένου παραδέχονται πως η καχυποψία στο σχέδιο Ανάν δικαιολογείται, δεδομένου ότι ο ΟΗΕ, η Ενωμένη Ευρώπη και οι ΗΠΑ «όχι μόνο δεν έλυσαν τα μεγάλα διεθνή προβλήματα, αλλά δημιούργησαν με τη στάση τους και νέα». Αποφεύγουν ωστόσο να μπουν στον κόπο να δουν μήπως και αυτό το περίφημο σχέδιο ανοίγει το δρόμο για τη δημιουργία νέων και χειρότερων προβλημάτων για την πολύπαθη «ενωμένη» Κύπρο. Σ' αυτό το ενδεχόμενο, οι υποστηρικτές του «ΝΑΙ» συνήθως απαντούν πως η «δυναμική» της ενωτικής θέλησης των δημοκρατικών δυνάμεων Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων θα υπερκεράσει όλους τους σκοπέλους. Ο συλλογισμός αυτός όμως παραβλέπει το γεγονός πως η «δυναμική» δεν είναι ποτέ μοναδική και πως υπάρχει και η αντίθετη, αδυσώπητη «δυναμική» των ντόπιων και ξένων συμφερόντων. Τα οποία, όπως μας έχει πολλάκις διδάξει η Ιστορία, αφορμή γυρεύουν ώστε να περιορίσουν ή να «πατάξουν» κάθε «δημοκρατική δυναμική» που παλεύει για τα κοινωνικά και ανθρώπινα δίκαια των πολιτών. Τι άλλο είναι αυτό που βιώνουμε στις μέρες μας, όταν με αφορμή τον τρόπο της τρομοκρατίας τείνουν να καταργηθούν, αν δεν έχουν ήδη καταργηθεί, όλα τα ανθρώπινα δικαιώματά μας; Δεν μπορούμε λοιπόν να επαναπαυθούμε στην ουτοπική «ελπίδα» πως, όσο «νεοαποικιοκρατικά» και αν φαντάζουν ορισμένα στοιχεία του σχεδίου Ανάν, η νέα, δυναμική, δημοκρατική, ενωμένη Κύπρος θα διεξαγάγει, αν χρειαστεί, ακόμα έναν απελευθερωτικό αγώνα προκειμένου να αποτινάξει τον νεοαποικιοκρατικό ζυγό

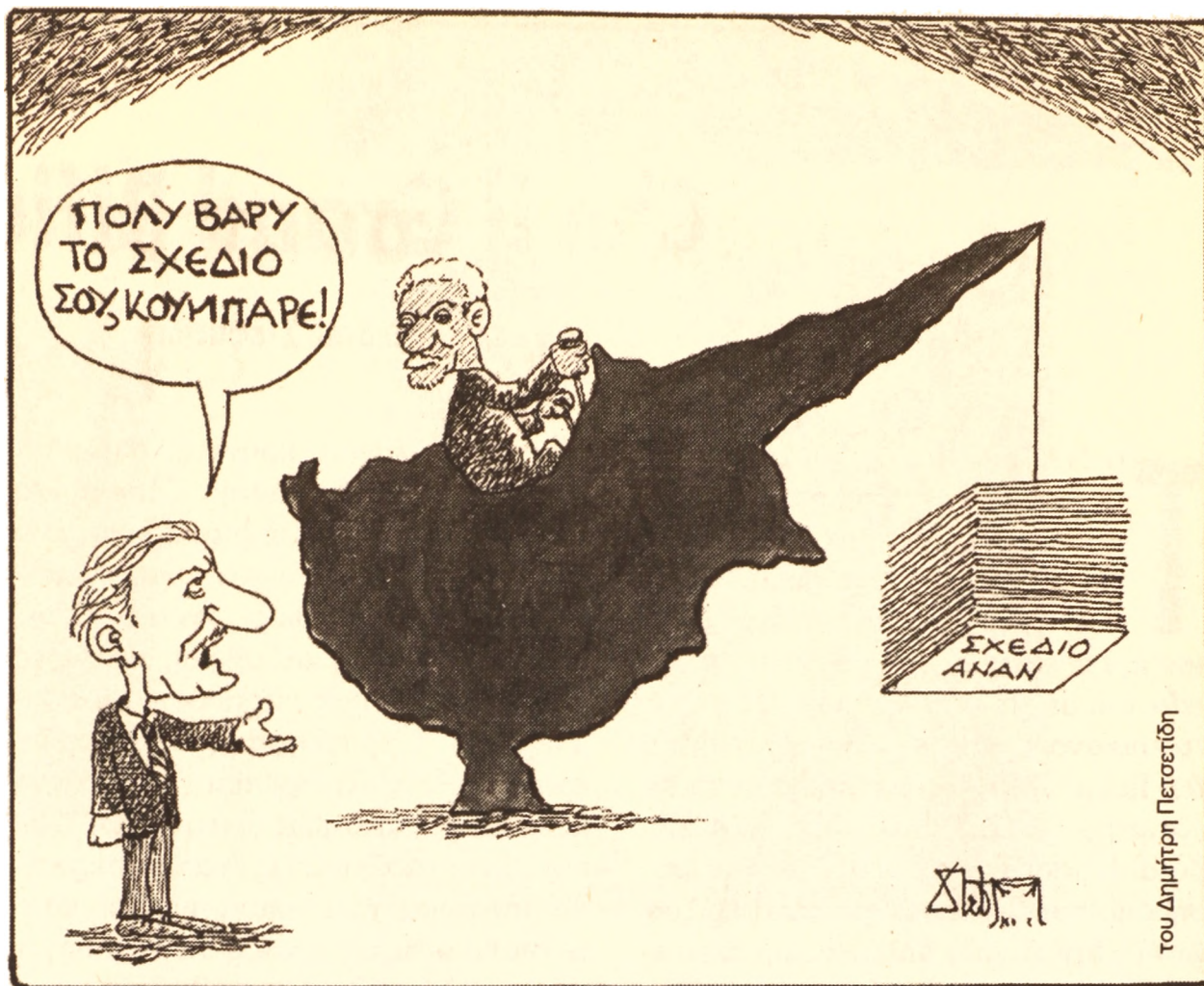

που θα της έχει επιβληθεί και έτσι να εδραιώσει μια για πάντα την «εθνική» ανεξαρτησία και αξιοπρέπειά της!

Πέρα και πάνω απ' όλες αυτές τις νόμιμες επιφυλάξεις ωστόσο, οι συντάκτες του κειμένου αναδεικνύουν το υπέρτατο κριτήριο που επιτάσσει το «ΝΑΙ» στο σχέδιο Ανάν – και αυτό είναι: «η ήττα των πιο εθνικιστικών και των πιο αντιδραστικών [δυνάμεων] και στις δύο πλευρές της πράσινης γραμμής, και στις δύο πλευρές του Αιγαίου. Πολύ περισσότερο όταν η διεθνής αυτή συνθήκη μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για να ξεπερασθούν τραύματα και αμοιβαίες δαιμονοποιήσεις, που γέννησαν πόλεμοι και μισός σχεδόν αιώνας μισαλλοδοξίας, διχασμών και διχοτομήσεων».

Εδώ πλέον η ρητορική των συντακτών του κειμένου αποκαλύπτεται όχι μόνον ως άκρως «προπαγανδιστική», αλλά και ως άκρως αντιδημοκρατική. Κατ' αρχήν το ρητορικό σχήμα στο οποίο καταφεύγουν είναι το *argumentum ad hominem*. Με άλλα λόγια, ο πονηρός ρήτωρ κατασκευάζει μια τόσο αρνητική εικόνα του υποκειμένου που τάσσεται υπέρ του «ΟΧΙ» («εθνικιστικό», «αντιδραστικό», «μισαλλόδοξο»), ώστε λογικά ουδείς εκ των ακροατών του να θέλει να τον ταυτίσουν με αυτή την απαίσια εικόνα. Δια του κρυπτο-αυταρχικού αυτού τρόπου λοιπόν, υποχρεώνεται ο δέκτης να απορρίψει, ή να αποκρύψει τη γνώμη του και να ταυτιστεί με την αντίθετη, τη «θετική» εικόνα του «μη-εθνικιστή», του «προοδευτικού», του «φιλόλληλου». Άλλη επιλογή δεν του δίνεται. Γίνεται έτσι θύμα «δαιμονοποίησης» αυτών ακριβώς οι οποίοι εμφανίζονται ως ένθερμοι θιασώτες της «αντι-δαιμονοποίησης»!

Μα αυτή ακριβώς είναι και η στρατηγική του σχεδίου Ανάν! Με αποτέλεσμα, οποιαδήποτε αιτήματα προβάλλονται από την ελληνοκυπριακή πλευρά και τα οποία αφορούν τη λειτουργικότητα, τη δημοκρατικότητα και τα κυριαρχικά δικαιώματα της ενωμένης Κύπρου, να «δαιμονοποιούνται» και να εμφανίζονται ως οι απαιτήσεις μιας «εθνικιστικής», «αντιδραστικής» πλειοψηφίας η οποία επιχειρεί να καπελώσει την άλλη, την «αδύναμη», μειοψηφούσα πλευρά! Αν όμως θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς με τον εαυτό μας και δίκαιοι απέναντι στην Ιστορία, θα πρέπει να παραδεχτούμε πως τίποτ' άλλο δεν επιθυμούν περισσότερο τόσο οι Ελληνοκύπριοι όσο και οι Τουρκοκύπριοι, ύστερα από όλα όσα έχουν τραβήξει, παρά να δουν την πατρίδα τους και τους λαούς της ενωμένους.

Ενωμένους ωστόσο χωρίς «προστάτες» και χωρίς αποικιοκρατικά «σχέδια» τα οποία *a priori* τους καθιστούν όλους ανεξαιρέτως εξευτελισμένους πολίτες τρίτης κατηγορίας.

Το «ΟΧΙ» στο σχέδιο Ανάν, όπως και το «ΝΑΙ», εκφέρονται από πολλαπλές ακόμα και πολιτικά αντιφατικές θέσεις. Έτσι το «ΟΧΙ» το οποίο εκφέρεται από μια τάξη αριστερών είναι ανεπίτρεπτο να ταυτίζεται από μιαν άλλη τάξη «αριστερών» συλλήβδην ως «εθνικιστικό», «αντιδραστικό» και «μισαλλόδοξο». Επιτέλους! Το αντιθετικό ζεύγος εθνικισμός/αντιεθνικισμός θα πρέπει κάποτε να το συζητήσουμε και να το αναλύσουμε με σοβαρότητα, πέρα από την ιδεολογικά φορτισμένη και σε τελευταία ανάλυση καθαρά *εργαλειική* χρήση των όρων αυτών στις μέρες μας. Γιατί, στην αντίθετη περίπτωση, φαίνεται σαν ο μεν «αντι-εθνικιστικός» λόγος να μαλώνει την Ιστορία για τα καμώματά της, ο δε «εθνικιστικός» να την επαινεί! Ας μην ξεχνάμε ότι το σχέδιο Ανάν, εκεί που το συμφέρει, κάθε άλλο παρά «αντι-εθνικιστικό» είναι! Στο συμβολικό επίπεδο, επιτρέπει στα δύο ομόσπονδα κράτη να κρατήσουν τον ύμνο και τη σημαία τους, επιπλέον δε, όπως ήδη ανέφερα, προνόησε ώστε να προμηθεύσει το ενωμένο κράτος και με κοινό εθνικό ύμνο και σημαία. Τώρα, δεδομένου ότι η ενωμένη Κύπρος θα είναι σύντομα μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όταν με το καλό αποκτήσει και η Ε.Ε. τον κοινό εθνικό της ύμνο και την κοινή σημαία της, η ενωμένη Κύπρος θα μπορεί να υπερηφανεύεται ότι είναι η μοναδική χώρα στον κόσμο η οποία έχει τέσσερις

εθνικούς ύμνους και τέσσερις σημαίες!

Εκτός εάν υποχρεωθεί η Ευρώπη, προκειμένου να πραγματώσει επιτέλους την πλήρη ενοποίησή της, πέραν των επιμέρους εθνικών και του κοινού εθνικού της ύμνου και σημαίας, να δεχτεί, με τη δέουσα ταπεινότητα, και τον αμερικανικό εθνικό ύμνο και την αμερικανική σημαία ως τα κατ' εξοχήν σύμβολα της Εθνικής, Μονογλωσσικής της ταυτότητας. Σύμβολα τα οποία, πέρα από τις διχαστικές, εθνικιστικές, μισαλλόδοξες και αντιδημοκρατικές ιδεολογίες, θα ενοποιούν εις μίαν ειρηνικήν, δημοκρατικήν κοινωνίαν τις πολυπολιτισμικές, πολυγλωσσικές ιδιαιτερότητες των κοινοτήτων της. Οπότε, ποιος την φτάνει πια την Κύπρο!

Κοντολογίς, στις μέρες μας φαίνεται πως το καθήκον του Στρατού Σωτηρίας δεν περιορίζεται μόνο στο να σώζει αμαρτωλές ψυχές. Πρέπει να καταλύει και τα σατανικά εκείνα κράτη τα οποία ενσταλάσσουν στις ψυχές των υπηκόων τους τα θανάσιμα αμαρτήματα του «εθνικισμού» και του «συντηρητισμού», ώστε πλέον ελεύθερα και απροκατάληπτα να βασιλεύει διά παντός η μονοκρατορία του ανέσπερου Κεφαλαίου και των αγαθοποιών, Δυτικών Κυρίων Του.

Προσοχή λοιπόν. Ας μην ρίχνουμε αθέλητα νερό στο μύλο του αντιπάλου μας. Αν είναι κάποτε να ελευθερωθούν όλοι οι άνθρωποι από τις εθνικές και θρησκευτικές τους ταυτότητες, μια άλλη υποκειμενικότητα, μια άλλη συνείδηση θα πρέπει να αναδυθεί και να καλλιεργηθεί. Ποια θα είναι αυτή; Ας ξαναδιαβάσουμε τον Μαρξ. Σίγουρα την απάντηση δεν θα μας τη δώσει ο Α. Γκίντενς.

Che il Grand Rifiuto

του Μάνου Στεφανίδη

Το ΝΑΙ του Γιώργου Α. Παπανδρέου υπήρξε απόλυτα συνεπές προς την προσωπική του πορεία ως υπουργού Εξωτερικών, αλλά και ως διαδόχου της πολιτικής και του ηγέτη εκείνου που ξεκίνησε τη θητεία του με το «ευχαριστώ» προς τους Αμερικανούς και με την «εποποιία» των Ιμίων. «Μα, -θα μας πούνε οι πραγματιστές- θέλατε πόλεμο;». Όχι βέβαια! Εξίσου όμως δεν θέλαμε την επισημοποίηση του status quo των γκρίζων ζωνών στο Αιγαίο αλλά και την πιεστική όσο και ανισοβαρή παρουσία των ΗΠΑ υπέρ της Τουρκίας ως προς την εδώ και τώρα λύση του Κυπριακού.

Απ' την άλλη πλευρά, η συμμετοχική δημοκρατία του αρχηγού του ΠΑΣΟΚ διήρκεσε μόνο όσο χρειαζόταν για να υπερψηφισθεί ο ίδιος ως μοναδικός υποψήφιος και πέραν ου - εδώ θυμήθηκε πάλι τις οικογενειακές του παραδόσεις. Έτσι αποφάσισε και διέταξε «ναι», λίγο πριν από το διάγγελμα του «παλαιομοδίτη» και «πατριδοκάπηλου» Τάσσου, ώστε να ευθυγραμμισθεί πλήρως προς τα προαποφασισμένα στις 13 Φεβρουαρίου στη Ν. Υόρκη. Μόνο που στην πορεία προέκυψε η Ν.Δ. και όλο το κατασκεύασμα των Σημίτη, Γιαννίτη, Πάουελ, Ανάν και Γιωργάκη έμεινε έκθετο και μετέωρο. Γιατί δεν τελείωσε μόνο η εποχή της ροζ σοσιαλδημοκρατίας, όπως έγραψε τον περασμένο μήνα η *Le Monde*, αλλά και της ροζ διπλωματίας των τεχνοκρατών της ιστορίας. Ή, καλύτερα της δαλτονικής όρασης που δεν βλέπει συμπληρωματικά χρώματα, ούτε αναγνωρίζει την αναγκαιότητα των αποχρώσεων. Ο Γιώργος Παπανδρέου όλα αυτά τα χρόνια λειτούργησε ως το καλό παιδί των Αμερικανών, ο Yorgos τους! -μερικοί θα τον ονόμαζαν και εντολοδόχο-, ταυτίζοντας αθώα τα εθνικά συμφέροντα με τα συμφέροντα της υπερδύναμης.

Απ' την άλλη πλευρά ο μη-αθώος Σημίτης έβλεπε στην πολιτική αυτή τη διακρίση των δικών του απόψεων περί

τέλους του έθνους-κράτους, όπως θα 'λεγε και ο Απ. Διαμαντής. Τόσο απλά. Έλα όμως που το Κυπριακό είναι ένα θέμα που σκοντάφτει -ανέκαθεν σκοντάφτει- σε «απεχθείς έννοιες» όπως εθνική συνείδηση και μνήμη, διαφορές εθνοτήτων, τοπικές παραδόσεις και συμπεριφορές, πρόσληψη της ιστορίας με τρόπο ώστε ν' ανατρέπεται ο κανόνας κ.λπ. Αν δεν τα λάβεις όλα αυτά υπ' όψη σου, θα κατασκευάσεις ένα τεχνοκρατικό μόρφωμα, ένα νομικιστικό υβρίδιο το οποίο ούτε ως κράτος θα λειτουργεί ούτε ως λύση ενός ακανθώδους προβλήματος θα έχει μέλλον.

Το ΝΑΙ του Γιωργάκη -που ευτυχώς δεν είναι ΝΑΙ του ΠΑΣΟΚ, γιατί τότε θα 'πρεπε όλοι να τρελαθούμε σ' αυτόν τον τόπο- συγκατανεύει στην Pax Americana και συμφωνεί με την Σημίτια άποψη πως η ιστορία είναι μονόδρομος (που δεν είναι! - η αντίσταση στο Ιράκ το αποδεικνύει καθημερινά και οδυνηρά). Αφήστε που παρά τριχά γλυτώσαμε -προσώρας τουλάχιστον, και κυρίως λόγω της αριστερής επαγρύπνησης- την αποστολή και δικών μας στρατιωτών στο Ιράκ ώστε να τεθούμε και εμείς σαν τους Ιταλούς ή τους Ισπανούς στο στόχαστρο των ομάδων εκείνων των μουσουλμάνων ανταρτών που προβαίνουν σε αντίποινα.

Το σχέδιο Ανάν απ' την άλλη, με την αποικιοκρατική του νοοτροπία και τις φοβικές του απαγορεύσεις, δεν λαμβάνει διόλου, δυστυχώς, υπ' όψη την νέα πραγματικότητα που έχει δημιουργηθεί ανάμεσα στις δύο κοινότητες, και ως προς την φιλοσοφία του θα μπορούσε να έχει συνταχθεί το 1960, δηλαδή μισόν αιώνα πριν. Να ένας ακόμη λόγος για ν' απορριφθεί ως εξωπραγματικό, πλην του ύποπτα κατεπείγοντος χαρακτήρα του που απαγορεύει στους εμπλεκόμενους να σκεφθούν και ν' αποφασίσουν νηφάλια. Έχω τη γνώμη πως στο μέλλον οι δύο κοινότητες του διηρημένου νησιού μόνες τους θα βρουν τρόπους συνύπαρξης: αρκεί να

μην παρέμβουν πρώτα οι ΗΠΑ και Αγγλία και ύστερα η Τουρκία και Ελλάδα. Τίποτε δεν τελείωσε! Ήδη Ανάν και ΗΠΑ ψάχνουν διεξόδους, εφόσον το πρόβλημα «Τουρκία» παραμένει.

Η ιστορία ακολουθεί δρόμους που δύσκολα συλλαμβάνουν οι ακούσια ή εκούσια μικρόνοες και είναι προτιμότερο ν' αφεθούμε στη δράση της παρά να συμπιέσουμε τη φυσική της πορεία προκαλώντας δυσάρεστες παρενέργειες. Ίσως δεν ήρθε ακόμη η ώρα να λυθεί με βιώσιμο τρόπο το Κυπριακό. Προς το παρόν οι δύο κοινότητες ζουν ειρηνικά και συν τω χρόνω πυκνώνουν τις μεταξύ τους επαφές. Αυτό είναι πολύ παρήγορο.

Μετά την 1η Μαΐου η Ελληνοκυπριακή Ηγεσία, από θέση ισχύος πλέον, θα έχει την μεγάλη, την ιστορική ευθύνη να τείνει χείρα φιλίας και συνύπαρξης προς την άλλη πλευρά. Το ΑΚΕΛ έχει οικοδομήσει μια τέτοια εγκάρδια πολιτική χρόνια τώρα (και ο Συνασπισμός κατ' αντανάκλαση). Τα ελληνοκυπριακά και τα τουρκοκυπριακά κόμματα χωρίς εθνικιστικές κορόνες μπορούν να χτίσουν εξ αρχής την κοινή τους πατρίδα χωρίς τις παρεμβάσεις του Bush ή του υπαλληλοποιημένου προς τον Bush ΟΗΕ. Η Τουρκία πάλι, αν επιθυμεί την Ευρώπη, θα πρέπει να πολιτευθεί ευρωπαϊκά και όχι σαν πράκτορας των ΗΠΑ.

Και κάτι τελευταίο: Ο Καραμανλής στο Μπούργκενστοκ κατέληξε πως δυστυχώς δεν επετεύχθη συμφωνία αντιστεκόμενος εν τοις πράγμασιν στις αμερικανοβρετανικές πιέσεις. Γεγονός που συνεχίζει να ισχύει, τουλάχιστον ως τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές. Ο καθένας μπορεί να συγκρίνει το ΝΑΙ του Γιωργάκη και τη στάση εκείνη. Γιατί στην πολιτική, όπως έλεγε και ο Καραμανλής ο πρεσβύτερος, υπάρχουν πράγματα που λέγονται αλλά δεν γίνονται και πράγματα που γίνονται αλλά δεν λέγονται. Τίποτε άλλο.

ΜΙΛΑΝ
ΚΟΥΝΤΕΡΑ
**Η
ΖΩΗ ΕΙΝΑΙ ΑΛΛΟΥ**

Μετάφραση ΓΙΩΡΓΗΣ Η. ΧΑΡΗΣ

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ

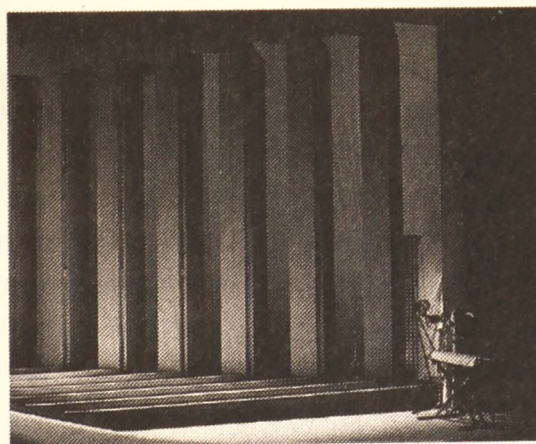

ΤΖΩΝ ΦΩΟΥΛΣ
Η ΕΡΩΜΕΝΗ ΤΟΥ ΓΑΛΛΟΥ ΥΠΟΠΛΟΙΑΡΧΟΥ

Μετάφραση ΦΑΙΔΩΝ ΤΑΜΒΑΚΑΚΗΣ

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ

ΘΕΟΦΑΝΩ ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ

Άνοιξον

ό χρόνος είναι μία πόρτα κλειστή

Τσβετάν
Τοντόροφ
Η νέα διεθνής σταξία
Ιστοασμοί ενός Ευρωπαίου
Μετάφραση ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΓΚΑΛΟΣ

βιβλιοπωλείον της ΕΣΤΙΑΣ
το σπίτι της

Το Kitsch ημών το επιούσιον

του Μάνου Στεφανίδη

Στην εξουσία πάει το kitsch. Ιδιαίτερα όταν συνοδεύεται και από αδιατάρακτη οικογενειοκρατία. Πρόκειται για κείνη τη γιαλαντζί μεγαλοπρέπεια που εδράζεται στο πιο βαθύ γελοίο. Αμάθεια, υπεροψία, μελοδραματική σκοπιμότητα και πάνω απ' όλα απόρριψη του παρόντος στο όνομα ενός παρελθόντος φαντασιακού, κατασκευασμένου και, τελικά, ανύπαρκτου.

Αυτές τις μέρες «εορτάζουμε» την επέτειο της «εθνοσωτηρίου επανάστασης» –γιατί και η γλώσσα μπορεί να είναι kitsch– κατ'εξοχήν μάλιστα αυτή–, τις συνέπειες της δικτατορίας στην Κύπρο –το σχέδιο Ανάν θα μπορούσε να έχει ημερομηνία 1974–, αλλά και τις τελετές αφής της φλόγας που δεν ανάβει και της κ. Γιάννας που τρέχει κουβαλώντας μια δάδα η οποία τρεμοσβήνει σαν φαλλός αναποφάσιτος.

Αυτές τις μέρες η χούντα είναι εξαιρετικά επίκαιρη καθώς και οι τελετές περί της πολεμικής αρετής των Ελλήνων –τρομάρα μας– αναβιώνουν εν τινι μέτρω στο Καλλιμάρμαρο όπου και ο Απόλλων ή ο Ζεус έχουν την τιμητική τους, αλλά και η τηλεόραση –δημιούργημα της δικτατορίας, να μην το ξεχνάμε– αναπαράγει με καταιγιστικούς ρυθμούς την κρατική συγκίνηση, την «πανεθνική» συναίνεση, την άνωθεν επιβε-

Αυτές τις μέρες η χούντα είναι εξαιρετικά επίκαιρη καθώς και οι τελετές περί της πολεμικής αρετής των Ελλήνων –τρομάρα μας– αναβιώνουν εν τινι μέτρω στο Καλλιμάρμαρο όπου και ο Απόλλων ή ο Ζεус έχουν την τιμητική τους.

βλημένη «Μεγάλη Ιδέα» και το «νυν υπέρ πάντων οι αγώνες ημών οι επιούσιοι». Ευτυχώς πάντως που η τηλεόραση, λόγω Μεγάλης Εβδομάδος και Εβδομάδος της Διακαινησίμου, έπαιξε και γερές δόσεις από Χριστόδουλο για να μην παραφρονήσει πλήρως το Πανελλήνιο από τον πολιτιστικο-ιδεολογικό διχασμό. «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών Ειδωλολατρών»! Αυτό το τελευταίο πάντως, η ειδωλολατρία δηλαδή, μας ταίριαζε ανέκαθεν.

Πριν αλέκτορα φωνήσαι επίσης –ή μάλλον πριν Άκτορα εκτελέσαι– πληροφορηθήκαμε ενεοί (Ο Κόσμος του Επενδυτή, Μ. Πέμπτη, 8 Απριλίου) ότι «οι χρυσοκάνθαροι του δημοσίου χάρισαν διο. στον Γ. Μπόμπολα, ενώ το κατασκευαστικό κέρδος των τεχνικών εταιρειών που συμμετέχουν στην Αττική Οδό Α.Ε. από την απευθείας ανάληψη των λεγομένων παραλλήλων έργων ενδέχεται να πλησιάσει το ύψος της ίδιας συμμετοχής τους»

(sic)! Σε μιαν ανάλογη απευθείας ανάθεση «παράλληλου έργου» στην κοινοπραξία «Αττική Οδός» προέβη η προηγούμενη κυβέρνηση λίγο πριν τις εκλογές. Ας μην ξεχνάμε βέβαια ότι ο κορυφαίος μέτοχος της «Αττικής Οδού» είναι ο όμιλος «Ελληνική Τεχνοδομική - ΑΚΤΩΡ». Να λοιπόν που υπάρχει και πολιτικό, και οικονομικό και κατασκευαστικό kitsch, το οποίο μάλιστα στην «πατριωτική» του αυθαιρεσία και τη διάκριση των ημετέρων παρα-

πέμπει ευθέως στους συνταγματάρχες και τους εργολάβους συγγενείς τους. Ιδού πως καταλήγει η καλή εφημερίδα: «*Τα μέχρι σήμερα έσοδα της κοινοπραξίας από την εκμετάλλευση της Αττικής Οδού είναι σημαντικά υψηλότερα απ' όσα προέβλεπε η αρχική σύμβαση, ενώ η δημιουργία ενός μηχανισμού παρακολούθησης των υφισταμένων συμβάσεων παραχώρησης θεωρείται προτεραιότητα από τη νέα κυβέρνηση*» (το ρεπορτάζ υπογράφει ο Σ. Καρράς ο οποίος και υπογραμμίζει την αισχροκέρδεια των εργοληπτών της Αττικής Οδού, σελ. 4-5).

Να λοιπόν πώς ολοκληρώνεται το παζλ: Δέκα περίπου χρόνια μετά την πτώση της χούντας κάποιοι «εθνικοσοσιαλιστές» της πρώτης κυβέρνησης του Ανδρέα ονειρεύτηκαν το «όνειρο» μιας ελληνικής ολυμπιάδας. Στόχος τους το χρυσό 1996. Ο Γιώργος Λιάνης (εξάδερφος εξ αγχιστείας) σημύνεται πως αυτός πρώτος συνέλαβε τη μεγάλη ιδέα (μετά της εξαδέλφης). Άξιος ο μισθός του (πράγμα για το οποίο ουδόλως αμφιβάλλω)! Στη συνέχεια ενεπλάκησαν άλλες οικογένειες, όπως η οικογένεια Αγγελόπουλου, η οικογένεια Σημίτη, η οικογένεια Μητσοτάκη και η οικογένεια Μπόμπολα, ώστε εν μέσω κλειστού club να κατασκευασθούν τα «έργα» δια των οποίων θα πραγματοποιείτο το «θαύμα». Τη συνέχεια την ξέρετε – και εσείς αλλά, φευ, και οι οικογένειές σας.

Περισσότερο από δέκα χρόνια αυτή η διεθνής δράκα των αταλάντων και ανεπαγγέλτων προμηθευτών

της Coca-Cola και λοιπών πολυεθνικών, η ΔΟΕ δηλαδή, μπαινοβγαίνει στη χώρα με το αζημίωτο, κάνει υποδείξεις, δίνει εντολές, ανάβει κίτρινα ή κόκκινα φώτα, βγάζει κάρτες, με ένα και μόνο στόχο: την «ολοκλήρωση» των έργων! Όλοι αυτοί –και οι οικογένειές τους– είναι υπεύθυνοι για το κατρακύλημα της οικονομίας μας, για την υποθήκευση του μέλλοντός μας και την οριστική δήωση της αττικής γης, για τις φαρανικές εγκαταστάσεις που όμως είναι προβληματικές εν τη γενέσει τους και θα βουλιάξουν μετά τους αγώνες από το υπερβολικό κόστος συντήρησής τους (πόσα βραβεία «Αρίων» να απονέμει το έρμο «Σπίτι του Αρσηβαρίστα»);, για τις κατ' εξακολούθηση σκοτεινές διαδικασίες και αναθέσεις που κατέστησαν τους λίγους πλούσιους ακόμη

πιο λίγους και ακόμη πιο πλούσιους –εφόσον οι μικρομεσαίοι εργολάβοι εξοντώθηκαν οικονομικά όπως βιολογικά οι μετανάστες εργάτες τους– και εμάς, τον υπερήφανο και κυρίαρχο λαό, ακόμη πιο μελαγχολικούς και ανήσυχους για το τι μέλλει γενέσθαι. Αυτούς όμως τι τους μέλει; Αυτοί το παίζουν και σωτήρες από πάνω. Οι δυο-τρεις εγχώριες δυναστείες είναι έτοιμες να φορέσουν τις εσθήτες ή τα Gucci τους και να παραστούν λαμπερές στην τελετή έναρξης των Αγώνων σαν την αλήστου μνήμης Δέσποινα, να κρατήσουν την δάδα-φαλλό σε design, που όμως δεν ανάβει(!), και η τηλεοπτική τους εικόνα να ταξιδεύει στην υφήλιο. Το όραμα της χούντας επιτέλους, μισόν αιώνα μετά, γίνεται πραγματικότητα.

Εμένα πάλι, όπου κι αν

πάω, με βασανίζει η διαφήμιση της Coca-Cola, επισήμου χορηγού των Αγώνων, μ' εκείνον τον συγκινημένο λαμπαδηδρόμο που υψώνει ιεροπρεπώς τη δάδα, ενώ γύρω οι φίλοι του ριγούν από υπερηφάνεια, καταναλώνοντας το αμερικανικό ηδύποτο. Η Pepsy μάλιστα, έχοντας μείνει έξω απ' το χορό των ολυμπιακών δισ., αντεπιτίθεται με άλλη διαφήμιση, σε ρωμαϊκή αρένα, όπου θηλυκές gladiators-ποπ τραγουδίστριες, με επικεφαλής την Britney Spears, εξοντώνουν στο Κολοσσαίο τον αυτοκράτορα! Γιατί, παιδιάς Ελλήνων και θυγατέρες Ρωμαίων, με τις οικογένειές σας, το μήνυμα του kitsch παραμένει ένα και διαχρονικό: *Αγώνες να 'ναι κι ό,τι να 'ναι! Εις τα καθ' ημάς πάλι, business is business, γαμώτο!* (εκτός κι αν προτιμάτε το εφάμιλλο *fuck the family*). ❧

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

DONALD M. NICOL

Καθηγητής της Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας, Γλώσσας και Λογοτεχνίας στο King's College του Πανεπιστημίου του Λονδίνου

BYZANTIO KAI BENETIA

Μετάφραση: Χριστίνα-Αντωνία Μουτσοπούλου

Με 587 σελίδες, σχ. 8ο, 5 χάρτες και 9 εικόνες

Το βιβλίο αυτό παρακολουθεί τις διπλωματικές, πολιτιστικές και εμπορικές σχέσεις μεταξύ της Κωνσταντινούπολης και της Βενετίας από την ίδρυση της Βενετικής δημοκρατίας μέχρι την πτώση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Δείχνει πώς οι Βενετοί, ενώ ήταν απόμακροι υπήκοοι και σύμμαχοι της Κωνσταντινούπολης, επωφελήθηκαν από την Τέταρτη

Σταυροφορία το 1204 και, παρά τη θανάσιμη αντιζηλία τους με τους Γενο-

βέζους, απέκτησαν δική τους αποικιακή αυτοκρατορία και κατέληξαν να ελέγχουν εξολοκλήρου τη βυζαντινή οικονομία.

Ο D.M. Nicol μας προσφέρει ακόμη ένα έργο που καλύπτει νέα πεδία στις σχέσεις του Βυζαντίου και της Βενετίας και γενικότερα της μεσαιωνικής Μεσογείου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό και στην Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210.36.27.318

www.papadimasbooks.gr • e-mail: papadimas@atp.gr

Για τις προγραμματικές δηλώσεις του νέου Πρωθυπουργού

του Γιώργου Σιγηνού

Αξιότιμε κ. Πρωθυπουργέ,

Στην πρώτη επιστολή σας κατέστησα κοινωτό των ανησυχιών μου σχετικά με τρία από τα πέντε θέματα που αναζητούν άμεσες λύσεις. Στην επιστολή αριθ. 1 ασχολήθηκα με τον ρόλο του κράτους και του κόμματος, το σοβαρό πρόβλημα της οικονομίας και την κοινωνική πολιτική που θα βασισθεί ουσιαστικά στην οικονομική πολιτική που θα ακολουθήσετε.

Στην παρούσα μου επιστολή, πάλι μέσω του Αντί, θίγω δύο άλλα σοβαρά προβλήματα: τις σχέσεις του τόπου με τρίτες χώρες και την Ευρωπαϊκή Ένωση, και το πολιτειακό, στο οποίο δεν αναφερθήκατε καθόλου στις προγραμματικές δηλώσεις σας.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΡΙΤΕΣ ΧΩΡΕΣ

Οι εξωτερικές σχέσεις της χώρας μας επικεντρώνονται σε έναν απλουστευμένο προβληματισμό: θα διατηρήσει η Ελλάδα την αλλόκοτη -λόγω μεγέθους και ιστορίας- σχέση της με τις ΗΠΑ; Εάν πράγματι τη διατηρήσει, τότε θα συνεχίσετε την πολιτική της κυβέρνησης Σημίτη, αναγνωρίζοντας με αυτόν τον τρόπο την παγκόσμια ηγεμονία των ΗΠΑ σε βάρος της ΕΕ.

Είναι αλήθεια πως αναλαμβάνετε το τιμόνι της διακυβέρνησης της χώρας σε

μια στιγμή που η διεθνής συγκυρία δε βοηθά. Η περιοχή των Βαλκανίων, με το Κόσοβο πρωταγωνιστή, είναι πάλι στο επίκεντρο των εξελίξεων με απρόβλεπτες επιπτώσεις στα Βαλκάνια αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Έχετε σκεφθεί μια εναλλακτική πολιτική που θα βασίζεται στην αρχή της πρόληψης και όχι του μπαλωματί, όπως έχει ασκηθεί μέχρι τώρα η ελληνική πολιτική για τα Βαλκάνια; Άλλωστε κάτι παρεμφερές λετε κι εσείς στις δηλώσεις σας: «θέτουμε ως στρατηγικό στόχο τη συμμετοχή της χώρας μας στις θεμελιακές μεταβολές που συντελούνται στα Βαλκάνια. Ορίζουμε την πολιτική μας με τη σκέψη στην εικόνα του τοπίου που έρχεται και όχι εκείνου που φεύγει».

Οι σχέσεις του τόπου μας με την Τουρκία θα κυριαρχήσουν στο εγγύς μέλλον. Το επιθυμητό το καθορίσατε: «Θέλουμε μια πραγματικά ευρωπαϊκή Τουρκία». Αυτό συνεπάγεται μια επανάσταση στις σχέσεις των δύο χωρών, διότι εδαφικές διεκδικήσεις θα λύνονται είτε στο πλαίσιο των διεθνών συνθηκών είτε μέσω των κοινοτικών μηχανισμών.

Όσον αφορά στην πρώτη λύση, και η ασιατική Τουρκία θα μπορούσε να προσφύγει σε διεθνή διαιτησία. Όμως εάν εννοείται πως η

του Δημήτρη Πετροσίδη

ένταξη της Τουρκίας αποτελεί προτεραιότητα για το σχεδιασμό της εξωτερικής σας πολιτικής, τότε θα περιμένουμε αρκετά χρόνια κάτω από ομαλές συνθήκες. Εκτός εάν μπορέσετε να επιταχύνετε τις διαδικασίες ένταξης της Τουρκίας, έτσι ώστε η ομηρία της Κύπρου να τερματιστεί αυτόματα.

Συνεπώς το επιτακτικό ερώτημα παραμένει: πώς η γειτονική χώρα θα μετασχηματιστεί σε ευρωπαϊκή;

Δεν τοποθετηθήκατε για τις σχέσεις της χώρας με τη Ρωσία και τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και νυν Ανεξάρτητες Δημο-

κρατίες. Ούτε τις σχέσεις του τόπου με τις χώρες της Αφρικής και της αμερικανικής ηπείρου έχετε θίξει. Όμως η χώρα μας έχει ένα συγκριτικό πλεονέκτημα: όπου και να στραφεί κανείς, θα βρει Έλληνες, και η Ελλάδα δεν έχει πρόσφατη ιστορία αποικιοκρατίας. Αυτά τα δύο στοιχεία είναι σοβαροί παράγοντες που ενδεχομένως να βοηθήσουν την κυβέρνησή σας να καθορίσει επιτέλους κάποια εξωτερική πολιτική που σκοπό θα έχει την καθιέρωση οικονομικών και εμπορικών συναλλαγών και πολιτιστικών σχέσεων

ανά τον κόσμο.

Η θέση της χώρας μας στο ζήτημα του Σχεδίου Συνθήκης για τη θέσπιση του Συντάγματος της Ευρώπης θα είναι και ο ακρογωνιαίος λίθος για το μέλλον του τόπου. Αυτή η θέση ξεπερνά τα στενά οικονομικά οφέλη από τα διαρθρωτικά ταμεία, την ΚΑΠ, τα προγράμματα της εσωτερικής αγοράς, τα προγράμματα Έρευνας, Πολιτισμού, Παιδείας κ.λπ.

Η ουσιαστική συμβολή της χώρας μας, είτε σε συνεργασία με ομότροπες χώρες είτε με κατάλληλους συνασπισμούς, στη διαμόρφωση του μέλλοντος της ΕΕ είναι επιτακτική και αναγκαία. Δεν φθάνει η τοποθέτησή μας: «Πιστεύουμε στην ομοσπονδιακή μετεξέλιξη της ΕΕ». Λόγω της διεθνούς συγκυρίας είναι επιτακτική ανάγκη να πάρετε πρωτοβουλίες σύντομα.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΟ ΑΝΑΖΗΤΑ ΛΥΣΗ

Εναγωνίως έψαξα στις δηλώσεις να βρω έστω και μια αναφορά στο πολιτειακό. Όπως πολύ καλά γνωρίζετε, αφορά τρία βασικά προβλήματα, τα οποία είναι αλληλοεξαρτώμενα:

- α. ο πρωθυπουργικός κοινοβουλευτισμός,
- β. ο εκλογικός νόμος,
- γ. η περιφερειακή δομή του κράτους.

Θα θίξω μόνον το πρώτο, αλλά θα επανέλθω στα άλλα δύο σε προσεχές τεύχος του *Αντί*, παρόλο που αναγνωρίζω πως δεν είμαι ειδήμονας στα θέματα αυτά. Ως απλός πολίτης κρίνω πως η αλλαγή του Συντάγματος επί πρωθυπουργίας Α.Γ. Παπανδρέου έχει μετατρέψει την έμμεση δημοκρατία σε πρωθυπουργική,

και έμμεσα ακυρώνει την έννοια της Δημοκρατίας.

Οι εξουσίες του έλληνα πρωθυπουργού, δεδομένου του συγκεντρωτικού κράτους, είναι απεριόριστες. Ο πρωθυπουργός, ο οποίος τυχαίνει να είναι και πρόεδρος του κόμματός του, καθορίζει έμμεσα και την αντιπροσώπευση στη Βουλή του κυβερνώντος κόμματος.

Ο πρωθυπουργός που έχει την ευθύνη για την επιλογή των υποψηφίων του ψηφοδέλτιου της Επικρατείας, ακυρώνει και τη βασική αρχή της Δημοκρατίας για την εκλογή των αντιπροσώπων της Βουλής από το λαό. Επιπλέον, ο πρωθυπουργός επιλέγει το Υπουργικό Συμβούλιο, άσχετα εάν αποτελείται από εξωκοινοβουλευτικά πρόσωπα το οποία ο κυρίαρχος λαός ούτε καν γνωρίζει. Χωρίς θεσμικές δεσμεύσεις, ο πρωθυπου-

ργός με τον τρόπο αυτό αυτοορίζεται κυρίαρχος στη θέση του κυρίαρχου λαού. Το δε κυρίαρχο δικαίωμα του πρωθυπουργού πηγαίνει μακρύτερα: Ο πρωθυπουργός επιλέγει την εκπροσώπηση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με βάση τις σχέσεις του είτε με φίλους είτε με τον κηπουρό του.

Ο ορισμός των ανώτατων λειτουργών του κράτους και η ανεξαρτησία τους βασίζεται στην καλή θέληση του πρωθυπουργού. Κανένας μηχανισμός ελέγχου δεν προβλέπεται από το αναθεωρημένο Σύνταγμα της Ελλάδας για τον πρωθυπουργό της.

Ενδεχομένως αυτά τα σοβαρά θέματα να τα ξαναδείτε με νηφαλιότητα αργότερα. Αλλά ένα θέμα επείγει και αυτό είναι η κατοχύρωση της υπολογικότητας των βουλευτών και ευρωβουλευτών. Δεν μπορεί

να υπάρξει υγιής έμμεση δημοκρατία χωρίς μηχανισμούς ελέγχου και μηχανισμούς άμεσων κυρώσεων. Η λέξη ασυλία μόνον σε τριτοκοσμικές χώρες ακόμη πρυτανεύει στη λογική των δραστηριοτήτων των εκλεγμένων αντιπροσώπων του λαού.

Δηλώνετε πως επιθυμείτε μια καινούργια σχέση με τον πολίτη: «οι αποφάσεις που αφορούν άμεσα τον πολίτη να λαμβάνονται και να εφαρμόζονται με τη συμμετοχή του πολίτη». Εάν πράγματι ακολουθήσετε αυτή την αρχή, τότε ο Κλεισθένης ο Αθηναίος και οι μεταρρυθμίσεις του πρέπει να είναι το σημείο αναφοράς σας και ο οδηγός σας.

Με ειλικρινείς ευχές για επιτυχία στο έργο σας, που μόνον με μεταρρυθμίσεις μπορεί να υλοποιηθεί,

Γιώργος Σιγηνός

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Β. ΓΚΑΦΟΥΡΟΦ Ακαδημαϊκός

Δ. ΤΣΙΜΠΟΥΚΙΔΗΣ Καθηγητής Πανεπιστημίου

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ

ΚΑΙ Η ΑΝΑΤΟΛΗ

Μετάφραση: Γ. Στεργίου, φιλόλογος - συγγραφέας

Με 736 σελίδες, 31 εικόνες, 9 σχεδιαγράμματα και 2 χάρτες

Στο βιβλίο «Αλέξανδρος ο Μακεδών και η Ανατολή» των Γκαφούροφ - Τσιμπουκίδη εξιστορούνται τα νεανικά χρόνια του Αλέξανδρου, προβάλλεται η Μακεδονία της εποχής του Φιλίππου, αναλύεται η ιδέα του Πανελληνισμού και περιγράφεται με σαφήνεια η κατάσταση τόσο στη Μακε-

δονία, όσο και στην υπόλοιπη Ελλάδα τις παραμονές της εκστρατείας. Περιγράφεται η εκστρατεία στη Μικρά Ασία, τη Συρία και τη Φοινίκη, αναπτύσσεται η ιστορία των κατακτήσεων στην Αίγυπτο, τη Μεσοποταμία και την Περσία και εξετάζονται οι διαφωνίες στο μακεδονικό στρατό.

Στο τέλος του βιβλίου αναλύονται οι αιτίες που προκάλεσαν το διαμελισμό της αυτοκρατορίας του Αλέξανδρου του Μακεδόνα σε μια πυκνή μονογραφία που αποτελεί σημαντική συνεισφορά στην ιστοριογραφία του πρώιμου ελληνισμού.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό και στην Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα Τηλ.: 210.36.27.318

www.papadimasbooks.gr • e-mail: papadimas@atp.gr

Κορυφή ενός παγόβουνου η Μπιενάλε

Της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Και ενώ ακόμα στο *Αντί* περιμένουμε την έγγραφη απάντηση ή μήνυση της πρώην υπουργού Παιδείας Ελένης Κούρκουλα για τα όσα το ρεπορτάζ έχει φέρει στην επιφάνεια σχετικά με την διοργάνωση της 11ης Μπιενάλε στη χώρα μας, καινούργια στοιχεία έρχονται να προστεθούν στα προηγούμενα – με μια σειρά νέων ερωτημάτων.

Οπως τα πέντε ντοσιέ από την Μπιενάλε της Ρώμης που «έφυγαν» από τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς –όπως λένε προς διασταύρωση πληροφορίες– με ευθύνη της κ. Ε. Κούρκουλα, και αποτέλεσαν το «μοντέλο» της διοργάνωσης από την διορισμένη επιτροπή και το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη του μπλε φακέλου. Πρόκειται για τον φάκελο διεκδίκησης της 11ης Μπιενάλε και όσα αυτός περιελάμβανε στην πρόταση, και ποια από αυτά και με ποιο τρόπο τελικά υλοποιήθηκαν, καθώς η πολιτική ηγεσία «δεν συνεργαζόταν με δεξιούς δημάρχους», όπως αναφερόταν στους διαδρόμους από υπηρεσιακούς παράγοντες. Πόσες και ποιες ήταν οι απευθείας αναθέσεις επιμέρους έργων και πόσα αυτές κόστισαν.

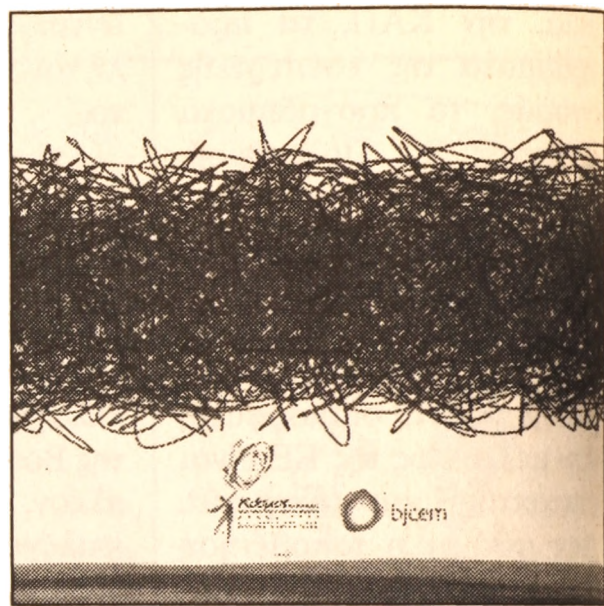
Όπως έχει επισημανθεί και σε προη-

γούμενα κείμενα του *Αντί*, όσα συμβαίνουν στη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, αλλά και στο σύνολο των Νομικών Προσώπων Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου, «απηχούν» το βαθύ κράτος του ΠΑΣΟΚ και τις από εικοσαετίας δομές του.

Σήμερα βρίσκεται σε εξέλιξη μια διαδικασία εσωτερικής «αποδόμησης» αυτού του «κράτους» μέσα στο κράτος. Έτσι βγαίνουν στην επιφάνεια επιμέρους στοιχεία που επιβεβαιώνουν τα σε όλους γνωστά. Τρόπους προώθησης «ημετέρων» σε θέσεις προϊσταμένων και διευθυντών, «εκτοπισμός» των «άλλων», ανάμιξη της δικαιοσύνης για σειρά διαδικασιών ή διαχείρισης προγραμμάτων κοινοτικών επιχορηγήσεων. Στη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς δέκα προϊστάμενοι και διευθυντές έχουν κληθεί σε απολογίες. Η Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, όπως και άλλες Γραμματείες υπήρξε «φυτώριο» στελεχών του βαθέος κράτους του ΠΑΣΟΚ.

Η κυρία Κούρκουλα βρήκε μια «έτοιμη» κατάσταση, μια πεπατημένη οδό, όταν αποφάσισε να μεταφέρει το «μπαλάκι» της λογιστικής διαδικασίας της 11ης Μπιενάλε στο Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας (το οποίο Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας ήταν το χωνευτήρι των δυσάρεστων διαδικασιών, με τους υπαλλήλους του να αποδέχονται αυτές τις καταστάσεις υπό την επαπειλούμενη διάλυση του Ιδρύματος και το φόβο τυχόν απώλειας της εργασίας τους). Γιατί επί της ουσίας η κυρία Υφυπουργός αυτό έπραξε, και αφαίρεσε τις «δυσάρεστες» αρμοδιότητες από την Νέα Γενιά και τον έλεγχο από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

Μια σειρά προηγούμενων Γενικών Γραμματέων της Νέας Γενιάς, είχαν πράξει το ίδιο για άλλα «μπαλάκια».

Το αφηρημένο εικαστικό σχέδιο, μιας αφηρημένης Μπιενάλε αποτέλεσμα αφηρημένων πολιτικών και οικονομικών διαδικασιών – κοινώς, το χάος σε «μουντζούρα».

Σήμερα τα «μπαλάκια» περνούν ένα-ένα στη δικαιοσύνη: Για παράδειγμα ο έλεγχος της διαδικασίας των κοινοτικών προγραμμάτων για ανέργους νέους. Ερωτήματα εγείρουν επίσης μια σειρά αποσπάσεων συμβούλων υπουργών της προηγούμενης κυβέρνησης, ακόμα και πενταετούς διάρκειας(!), λίγο πριν τις πρόσφατες εκλογές και με την ήττα προ των θυρών, σε άλλες υπηρεσίες.

Όσον αφορά στην 11η Μπιενάλε, το πλήθος των αναθέσεων των έργων (αλήθεια πόσο κόστισε ο ύμνος της Μπιενάλε; Πόσο κόστισαν τα σποτάκια και πόσο η αφίσσα;) οι πολιτικές αποφάσεις που τα «δικαιολογούσαν», αλλά και το χάος που ακολούθησε μετά το πέρας των εκδηλώσεων, αποτελούν ένα μοντέλο παρακολούθησης του σκεπτικού και του τρόπου που λειτούργησε το κράτος όλα αυτά τα χρόνια. Για τα οποία φυσικά θα έχουμε λεπτομέρειες στη συνέχεια.

Ένα νέο Βιετνάμ για τους Αμερικανούς;

Αυτό που διαφαινόταν εδώ και πολύ καιρό στο Ιράκ, το ξέσπασμα δηλαδή μιας οργανωμένης ένοπλης αντίστασης εκ μέρους των ιρακινών ανταρτών και η έναρξη ενός πραγματικού πολέμου εναντίον των αμερικανοβρετανικών δυνάμεων και των «συμμάχων» τους, είναι πλέον γεγονός. Ένα γεγονός μάλιστα, από το οποίο η ξένη στρατιωτική παρουσία στη χώρα αυτή, χωρίς τα προσχήματα της ελευθερίας, της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που προέβαλλε αρχικά, αποδεικνύεται τελικά αυτό που πραγματικά είναι: μια απροκάλυπτη, στυγνή και αιμοσταγής στρατιωτική κατοχή, που δεν διστάζει να δολοφονεί αδιάκριτα, ακόμα και αθώους άμαχους, προκειμένου να πραγματοποιήσει τα σχέδια της.

Ενα χρόνο μετά την παράνομη εισβολή των αμερικανοβρετανικών και των άλλων «συμμαχικών» δυνάμεων, με στόχο την βίαιη ανατροπή του Σαντάμ Χουσεΐν, το Ιράκ εξακολουθεί να ζει σχεδόν σε απόλυτο χάος. Ένα χάος που προκλήθηκε από την παντελή έλλειψη σχεδιασμού εκ μέρους της κυβέρνησης Μπους για την «μετά Σαντάμ εποχή», αλλά και από την ογκούμενη δυσανεμία του ιρακινού πληθυσμού, η οποία όλο και περισσότερο εκδηλώνεται με δυναμικό τρόπο, οδηγώντας σε μια εκτεταμένη ένοπλη σύγκρουση και ουσιαστικά στον πραγματικό πόλεμο, που για λόγους τακτικής –όπως αποδείχτηκε– απέφυγε ο ιρακινός στρατός κατά την εισβολή του περασμένου χρόνου.

Προχτές ο αμερικανός πρόεδρος σε συνέντευξη τύπου αναφέρθηκε για άλλη μια φορά σε «λίγους τρομοκράτες που δεν θέλουν τον εκδημοκρατισμό του

Ιράκ», τους οποίους, όπως είπε, οι συμμαχικές δυνάμεις θα αντιμετωπίσουν δραστικά. Οι συνήθεις λεονταρισμοί του Τζορτζ Μπους όμως δεν πείθουν πλέον κανένα, καθώς η ιρακινή αντίσταση εμφανίζεται αποφασισμένη να φτάσει στα άκρα προκειμένου να πετύχει τα δικά της σχέδια και ενώ αυξάνει συνεχώς ο αριθμός των νεκρών στρατιωτών που φτάνουν στις ΗΠΑ, στη Βρετανία και σε άλλες χώρες που συμμετέχουν στην άτυπη συμμαχία που κατέχει σήμερα το Ιράκ. Δεν είναι τυχαίο μάλιστα ότι στις ΗΠΑ έχει αρχίσει να επανεμφανίζεται με δραματικό τρόπο το περίφημο «σύνδρομο του Βιετνάμ», που κατατρώει τους Αμερικανούς, ενώ ορισμένοι «σύμμαχοι» έχουν αρχίσει να ξανασκέπτονται τη συμμετοχή τους σε μια κατοχή που γίνεται όλο και πιο προβληματική.

Η εξέλιξη αυτή, η οποία λίγο-πολύ ήταν αναμενόμενη, οφείλεται από τη μια πλευρά στην αντίδραση μιας μερί-

δας Ιρακινών στην εισβολή και την ξένη κατοχή και από την άλλη στην αγανάκτηση και την οργή από την απουσία οποιουδήποτε σχεδιασμού εκ μέρους των Αμερικανών, με αποτέλεσμα να μη λειτουργεί τίποτα και ο πληθυσμός να μαστιάζεται από την ανεργία, τη φτώχεια και την έλλειψη βασικών αγαθών όπως τα τρόφιμα ή τα φάρμακα και κυρίως το ηλεκτρικό και το νερό.

Οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι ωστόσο προέρχονται από το γεγονός ότι στην αντιστασιακή δράση συνεργάζονται στενά πλέον οι Σουνίτες και οι Σιίτες Μουσουλμάνοι, τους οποίους οι δυνάμεις κατοχής προσπάθησαν πολλές φορές να στρέψουν σε μεταξύ τους σύγκρουση, προεξοφλώντας έναν εμφύλιο που θα κάλυπτε τις δικές τους αδυναμίες και έμμεσα θα ευνοούσε τα δικά τους σχέδια.

Στις τελευταίες δύο εβδομάδες οι δυνάμεις της αντίστασης, που έχουν οργανωθεί καλύτερα στο στρατιωτικό πεδίο, έχουν καταφέρει να καταλάβουν ολόκληρες πόλεις –κυρίως θρησκευτικά κέντρα των Σουνιτών και των Σιιτών, όπως η Φαλούτζα και η Νατζάφ– και να δώσουν σκληρές και αιματηρές μάχες με τις κατοχικές δυνάμεις, οι οποίες προσπαθούν μάταια να αποκαταστήσουν τον έλεγχο. Μόνο που η προσπάθεια αυτή γίνεται δια πυρός και σιδήρου, γεγονός που αυξάνει δραματικά τον αριθμό των θυμάτων για τους Ιρακινούς αλλά και για τους Αμερικανούς και τους συμμάχους τους. Για τον λόγο αυτό, παρά τις υπερφίαλες δηλώσεις του προέδρου Μπους, η αμερικανική στρατιωτική ηγεσία στο Ιράκ επιδιώκει τον διάλογο με τους αντάρτες. Έναν διάλογο ωστόσο, στο πλαίσιο του οποίου οι Ιρακινοί θέτουν και το μεγάλο ερώτημα που αφορά στην παράδοση της εξουσίας στους ίδιους, παράδοση που προγραμματίζουν –και διαφημίζουν– οι Αμερικανοί για τον ερχόμενο Ιούνιο, χωρίς όμως να διευκρινίζουν αν θα γίνει προς μια νέα ηγεσία που θα διαμορφωθεί από τους ίδιους τους Ιρακινούς ή θα αποτελεί συνέχεια του δοτού κυβερνητικού συμβουλίου που υπάρχει σήμερα στη χώρα.

Συνέντευξη της Γ. Γρ. του ΚΚΕ ΑΛΕΚΑΣ ΠΑΠΑΡΗΓΑ στο ΑΝΤΙ

Στις σελίδες που ακολουθούν δημοσιεύουμε το δεύτερο μέρος της συνέντευξης που πήρε το *Αντί* από την Γενική Γραμματέα του ΚΚΕ Αλέκα Παπαρήγα. Στο πρώτο μέρος της συνέντευξης, που δημοσιεύθηκε στο προηγούμενο τεύχος, η Αλέκα Παπαρήγα αναφέρθηκε στο αποτέλεσμα των εκλογών, στη νέα κυβέρνηση, το ΠΑΣΟΚ, την Αριστερά, τον Συνασπισμό.

Τις ημέρες που μεσολάβησαν οι εξελίξεις στο Κυπριακό κυριάρχησαν στις συζητήσεις της κοινής γνώμης. Στην «ατζέντα» της συνέντευξης δεν είχαμε θέσει αυτό το θέμα. Ήταν εξάλλου πολλά τα ζητήματα που συζητήθηκαν.

Στο σημερινό, δεύτερο μέρος η Αλέκα Παπαρήγα μιλά για τα κοινωνικά κινήματα, για την περίπτωση του ΚΚ Ιράκ που συμπορεύτηκε με τους Αμερικανούς, για τα ΜΜΕ με ειδική αναφορά στον τηλεοπτικό σταθμό 902, τον Σωκράτη Κόκκαλη και άλλους επιχειρηματίες, για να κλείσει η συζήτηση με τους επικείμενους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Τη συνέντευξη πήρε ο εκδότης του περιοδικού Χρ. Γ. Παπουτσάκης

Για μας κίνημα, είναι το κίνημα της εργατικής τάξης

• Η ανάπτυξη των κοινωνικών κινημάτων δεν είναι θέμα που σας απασχολεί;

— Εκεί παλεύουμε εμείς. Πώς όμως; Σε συνεργασία με την ΠΑΣΚΕ και τη ΔΑΚΕ στην ΓΣΕΕ και τις ομοσπονδίες; Για να μας δανείσουν αντιπροσώπους και να πάρουμε, αντί δύο, τρεις έδρες; Αυτό είναι το θέμα; Είναι θεμιτό. Αλλά εμείς στις δημοτικές εκλογές, παραδείγματος χάριν, δεν πήγαμε με το ΠΑΣΟΚ. Δεν θα 'χαμε τρεις, τέσσερις δημάρχους;

• Πήγατε όμως με τη Νέα Δημοκρατία...

— Σε καμία περίπτωση. Ούτε συζήτηση. Και τους αντιπαλέψαμε στον δεύτερο γύρο. Ούτε ΠΑΣΟΚ, ούτε ΝΔ, ανεξαρτήτως της προσωπικότητας των δημάρχων. Γιατί και το ΠΑΣΟΚ μπορεί να εί-

χε καλά πρόσωπα και η ΝΔ. Αλλά ο Συνασπισμός πήγε και στο δεύτερο γύρο προς το ΠΑΣΟΚ. Και είχαν απαίτηση στις εθνικές εκλογές να απεγκλωβίζονται άνθρωποι! Δεν γίνονται αυτά τα πράγματα. Εμείς γιατί δεν πήγαμε; Δεν θα μπορούσαμε να κερδίσουμε έναν-δυ δημάρχους; Δεν κερδίσαμε δημάρχους στο δεύτερο γύρο. Εκτός από μια περίπτωση, στην Κοκκινιά. Και ίσα-ίσα παλέψαμε και θα παλέψουμε αυτούς που φεύγουν από το ΠΑΣΟΚ και πάνε στη ΝΔ, ενώ είναι λαϊκά στρώματα. Αν ένας βιομήχανος φύγει από το ΠΑΣΟΚ και πάει στη ΝΔ, με γεια του και χαρά του.

ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ

• Για τα κοινωνικά κινήματα θέλω να πω. Εγώ θυμάμαι, όταν έγιναν οι βομβαρδισμοί στη Γιουγκοσλαβία, έξω

από την αμερικανική πρεσβεία διαδήλωναν οι παπάδες με το *Ευαγγέλιο* και δίπλα *Κνίτες* και *Αριστεριστές*, παιδιά που άλλα κρατούσαν μαύρες σημαίες, άλλα κόκκινες με σφυροδρέπανα...

— Καλά, τα σφυροδρέπανα τα βάζουνε πολλοί...

• Εντάξει. Πάντως δίπλα σε παπάδες. Αυτό δεν ήταν ένα κοινωνικό μόρφωμα; Ένα κοινωνικό κίνημα;

— Θέλω να σας εξηγήσω όμως τι εννοούμε εμείς ως κινήματα. Όχι αυτές τις θολούρες. Και μάλιστα αυτή η συζήτηση για νέα κινήματα είναι άνευ αξίας. Άλλο ότι το κίνημα πρέπει να έχει νέα στοιχεία και νέα χαρακτηριστικά. Αλλά αυτά τα νέα κινήματα εμείς δεν τα καταλαβαίνουμε. Για μας κίνημα είναι το κίνημα της εργατικής τάξης, της

σύγχρονης εργατικής τάξης. Βεβαίως υπάρχουν και κινήματα που είναι η νεολαία, οι γυναίκες, κινήματα για την παιδεία, την υγεία κ.λπ., αλλά ο κορμός είναι κοινωνικές δυνάμεις. Αυτά τώρα, κάτι κινήματα που ας πούμε θεωρούνται νέα, σε αντιπαράθεση με το κίνημα της εργατικής τάξης, της αγροτιάς και των μικρομεσαίων, δεν τα καταλαβαίνω. Είναι άλλοι που τα καταλαβαίνουν. Αυτή είναι η θέση μας και έτσι προσπαθούμε να εκφραστεί το κίνημα. Τώρα, τι γίνεται στις διαδηλώσεις; Σε αυτό το κίνημα που αναπτύσσεται παγκόσμια, το οποίο και λέγεται της αντι-παγκοσμιοποίησης, πέρα από τα εργατικά και τα λαϊκά στρώματα πρέπει να σας πω ότι έχουν μπει και δυνάμεις που ανήκουν σε συντηρητικά στρώματα της κοινωνίας. Γιατί μπαίνουν αυτές οι δυνάμεις; Σε τέτοιες περιπτώσεις εκφράζουν τμήματα της αστικής τάξης τα οποία δεν μπορούν να αντέξουν τον ανταγωνισμό και απωθούνται, περιθωριοποιούνται. Υπάρχουν λοιπόν στρώματα που εκφράζουν αυτόν τον απόηχο – και βεβαίως εδώ εκφράζονται αντιδραστικά και εθνικιστικά. Εκφράζονται και τμήματα που είναι πολιτικά ανώριμα ακόμη, δεν έχουν αποκτήσει μια συστηματική πολιτική άποψη. Εκφράζονται και με ένα περίεργο τρόπο. Σ' αυτούς τι θα πεις; «Βγείτε απ' έξω»; «Βγείτε από τις γραμμές του κινήματος»; Σε ένα πλατύ κίνημα κατά του πολέμου, μπορεί να έρθει και ένα κομμάτι περιφερειακό, ένα κομμάτι πάρα πολύ ανώριμο.

• *Ήταν όμως μια διαμαρτυρία. Υπήρχε διαμαρτυρία...*

– Ναι, δεν είμαστε αντίθετοι. Έχουμε τοποθετηθεί και για το ζήτημα της εκκλησίας. Καταρχήν εμείς διαχωρίζουμε την ηγεσία της εκκλησίας, γιατί κατά κανόνα ήταν μέσα στο σύστημα, από τον λαϊκό κλήρο, ο οποίος ζει κοντά στο λαό. Υπάρχουν άνθρωποι πάρα πολύ φτωχοί, οι οποίοι γίνονται κληρικοί σαν επαγγελματική δουλειά. Επομένως σε όλα τα κινήματα μπορούν να μετέχουν και παπάδες. Άμα είναι παπάς αγρότης, να πάει στο αγροτικό κίνημα και να παλέψει. Δεν μπορούμε να είμαστε ρατσιστές και να πούμε «οι παπά-

δες απ' έξω». Γιατί δηλαδή; Στο κάτω-κάτω για μας κριτήριο δεν είναι η θρησκεία. Εμείς είμαστε άθρησκοι, το λέμε, αλλά δεν μπορούμε να πούμε ότι «όσοι είναι θρησκευόμενοι – έξω από το κίνημα!»

• *Βεβαίως. Πρόσεξα ότι η Λιάνα Κανέλλη ορκίστηκε προχθές.*

– Δεν είναι αυτό το κριτήριο, είναι το κοινωνικοταξικό και το πολιτικό. Δεύτερον, με το κίνημα κατά της Σένγκεν, εμείς οπωσδήποτε δεν δεχτήκαμε να συνεργαστούμε με αυτούς που ήτανε εναντίον της Σένγκεν για το 666 κ.λπ. – θυμάστε, τότε.

• *Ναι...*

– Ή στο θέμα με τις ταυτότητες, δεν είχαμε καμία συμμετοχή, ούτε κινηματική. Αλλά στην πάλη κατά του πολέμου, αν έρθουν δηλαδή και οι παπάδες με το λάβαρο – γιατί να μην έρθουν; Μακάρι να έρθουν.

• *Ναι. Αλλά γιατί κάνετε χωριστές συγκεντρώσεις, χωριστές πορείες, γιατί; Αυτό δεν το καταλαβαίνω.*

– Ένα λεπτό – μιλάμε για ένα κίνημα. Ας πούμε προχθές, που έγιναν οι κινητοποιήσεις, ανεξάρτητα αν υπήρχαν και διαφορετικές πλατείες, οι πάντες είχαν θέση. Δεν θα λέγαμε εμείς, αν πίσω μας είχαμε ένα μπλοκ ιερέων ή ξέρω 'γώ ποιων άλλων που είχαν άλλους προβληματισμούς, «κοιτάξτε, μη βαδίζετε από πίσω μας, γιατί θα μολυνθούμε», από τη στιγμή που ήταν κατά του πολέμου στο Ιράκ. Όχι. Προσέξτε τώρα: Το κίνημα αυτό κατά τη γνώμη μας μπορεί να έχει κοινή δράση, κοινές μέρες δράσης και κοινές πορείες, αλλά δεν μπορεί να πάρει ενιαία οργανωτική μορφή. Και μας κάνει εντύπωση πώς μερικοί που εμφανίζονται ανεκτικοί προς όλους και πάρα πολύ πλατείς και ευλύγιστοι, θέλουν να υπάρχει ένας ενιαίος οργανωτικός φορέας, από τη στιγμή που μέσα στο κίνημα κατά του πολέμου, υπάρχουν και διαφορετικά ρεύματα, τα οποία δεν μπορούν να πάρουν μια δομή. Γιατί; Σημασία έχει ότι σε μία μέρα σε όλη την Ευρώπη οι πάντες κάναμε συλλαλητήρια: σημασία έχει ότι πήγαμε στην αμερικανική πρε-

σβεία και είπαμε αυτά που είπαμε. Γιατί πρέπει να έχουμε ενιαία πολιτική γραμμή; Δεν το καταλαβαίνω. Υπάρχει πλουραλισμός σ' αυτό το κίνημα και διαφορετικότητα. Κοιτάξτε να δείτε, στην πλατεία Συντάγματος ήρθε και το ΠΑΣΟΚ...

• *Δεν είδα ούτε έναν του ΠΑΣΟΚ...*
– Άλλο αυτό.

• *Είχε πει το ΠΑΣΟΚ να πάνε, αλλά δεν πήγε ψυχή...*

– Άλλο αυτό. Ήταν όμως η ΓΣΕΕ, η ΑΔΕΔΥ, δηλαδή ήταν το λεγόμενο κοινωνικό ΠΑΣΟΚ. Τι μας πείραζε το ΠΑΣΟΚ; Ήταν η κυβέρνηση που βομβάρδιζε το Ιράκ. Δεν θα μπορούσε να γίνει ο πόλεμος στο Ιράκ, αν δεν υπήρχε η Σούδα. Ε, δεν μπορούμε να κοροϊδεύουμε τον κόσμο. Πάμε κι εμείς σε άλλο χώρο. Πώς θα γίνει δηλαδή; Διότι έτσι γίνεται το αντιπολεμικό κίνημα μία μόδα, με συγχωρείτε, κι όχι αγώνας ο οποίος πρέπει να συνδεθεί με πολιτικές αλλαγές και στο εσωτερικό της κάθε χώρας. Πώς θα πάψει να υπάρχει ο πόλεμος;

• *Μόδα; Εγώ θυμάμαι τους μαθητές. Παιδάκια βγήκανε στους δρόμους...*

– Ναι, δεν μιλάω γι' αυτά, δε μιλάω για τα παιδάκια, εγώ μιλάω για τους πολιτικούς. Καταλάβατε; Δηλαδή κάνουμε και μία επάλειψη με αντιπολεμικό αγώνα! Κάνει, ας πούμε, ο Γιώργος ο Παπανδρέου μια επάλειψη. Ε όχι!

• *Καλά, αυτός δεν πείθει...*

– Ναι, αλλά κοιτάξτε να δείτε. Όταν μετέχουν και κόμματα, σημαίνει ότι υπάρχουν και πολιτικές ευθύνες. Σ' αυτή την περίπτωση πρέπει να ξέρει ο κόσμος ότι μπορεί όλοι να λέμε «Όχι στον πόλεμο», αλλά στην πράξη δεν διαδηλώνουμε όλοι για να μην γίνει ένας πόλεμος ή εν πάση περιπτώσει για να τιμωρηθούν και πολιτικά αυτοί που στηρίζουν τον πόλεμο. Διότι πώς θα πάψει ο πόλεμος; Με το να βγαίνουμε στους δρόμους και να λέμε «Όχι στον πόλεμο», όταν πολιτικά στηρίζουμε δυνάμεις που έχουν ευθύνη για τον πόλεμο; Δεν θα αλλάξει τίποτα. Γι' αυτό λέω «θα γίνει μόδα». Κάποιοι θα οργανώ-

νουν τον πόλεμο και κάποιοι θα διαμαρτυρόμαστε. Πρέπει λοιπόν αυτοί που διαμαρτυρόμαστε για τον πόλεμο να χτυπήσουμε πολιτικά εκείνες τις δυνάμεις και να τις τιμωρήσουμε που οργανώνουν τον πόλεμο. Αλλιώς, εκφράζουμε τα αισθήματά μας αλλά δεν παίρνουμε πρακτικά μέτρα.

ΚΑΠΟΙΑ ΑΔΕΛΦΑ ΚΟΜΜΑΤΑ...

- *Αναφερθήκατε στο Ιράκ και μου ήρθε μια ιδέα. Το ΚΚΕ έχει οργανώσει πολλές διεθνείς συναντήσεις των κομμουνιστικών κομμάτων, τρεις ή τέσσερις, στις οποίες ξέρω ότι είχε έρθει και εκπρόσωπος του ΚΚ Ιράκ. Μια μέρα όμως είδα στην τηλεόραση τα γραφεία του ΚΚ Ιράκ να φρουρούνται από Αμερικανούς. Οι ιρακινοί κομμουνιστές συμπεριλαμβάνονται κιόλας στο κυβερνητικό σχήμα που έχει δημιουργηθεί εκεί. Τι θα λέγατε εσείς σ' αυτούς τους συντρόφους σας, τους οποίους έχετε ήδη καλέσει εδώ;*
— Τους τα είπαμε και δημόσια. Τοποθετηθήκαμε σ' αυτό όχι μόνο εμείς αλλά και άλλα κομμουνιστικά κόμματα.

- *Είναι παραδεκτά αυτά;*
— Ο πρώτος στόχος στην πολιτική του ΚΚ Ιράκ ήταν να φύγει ο Σαντάμ. Δεν έβαζε ζήτημα ανατροπής του Σαντάμ; Αλίμονο, δεν το συζητάμε. Και είχε χίλιους λόγους να έχει αντίθεση με το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεϊν. Αλλά αυτό θα το κάνει ο ιμπεριαλισμός;

- *Μα είναι εγκάθετοι...*
— Εμένα μου λέτε τώρα; Μα το έχουμε καταδικάσει! Εγώ σας λέω πώς ξεκίνησε. Να γιατί δίνουμε μάχη με τον ομορτισμό: γιατί μπορεί να καταντήσεις εκεί που κατάντησαν. Εγώ δεν ξεκινάω λέγοντας «αυτός είναι προδότης, ο άλλος είναι προδότης». Γι' αυτό πολεμάμε ιδεολογικά τον ομορτισμό και, αν θέλετε, αυτό που θέλουμε είναι να τον φέρουμε στο μηδέν ιδεολογικά.

- *Στην επόμενη συνάντηση όμως εσείς θα τους καλέσετε.*
— Κατ' αρχήν υπάρχει μια ομάδα κομμουνιστών η οποία αποσχίστηκε. Πρέπει να δεις το βάθος, πώς έφτασε εκεί αυτό το κομμουνιστικό κόμμα; Λάθεψε

Σε ορισμένες περιπτώσεις τα κινήματα εκφράζουν τμήματα της αστικής τάξης τα οποία δεν μπορούν να αντέξουν τον ανταγωνισμό και απωθούνται, περιθωριοποιούνται. Υπάρχουν λοιπόν στρώματα που εκφράζουν αυτόν τον απόηχο – και βεβαίως εδώ εκφράζονται αντιδραστικά και εθνικιστικά.

ιδεολογικά. Βλέπετε λοιπόν τι σημασία έχει το ιδεολογικό στοιχείο και το πολιτικό στοιχείο στη διαμόρφωση της πρακτικής δράσης. Δεν μπορείς να πεις ότι «ξέρεις, κάνω συμμαχία ανεξάρτητα από ιδεολογικές απόψεις». Διότι μπορείς να παραμερίσεις μερικές ιδεολογικές διαφορές, αλλά κάποιες δεν μπορείς να τις παραμερίσεις. Το ΚΚ Ιράκ έβαλε λοιπόν πρώτο στρατηγικό του στόχο την ανατροπή του Σαντάμ Χουσεϊν με όποιον τρόπο. Όταν λοιπόν έχεις αυτό το στόχο και δεν βλέπεις το Ιράκ μέσα στο ιμπεριαλιστικό σύστημα όπως έχει διαμορφωθεί, εκεί κάνεις λάθος. Αφού λοιπόν θεώρησε ότι το

πρώτο πράγμα είναι να απελευθερωθούν, συντάχθηκε με τους εισβολείς. Κι όχι μόνο αυτό. Έφτασε από κει και πέρα στο σημείο να καταγγείλει την αντίσταση του ιρακινού λαού, ταυτίζοντάς την με την αντίσταση των φιλοσυνταμικών. Έδωσε περιθώρια, στην πρωτοκαθεδρία της αντίστασης να μπουν οι διάφοροι θρησκευτικοί ηγέτες, οι οποίοι δεν είναι βέβαιο ότι έχουν και μία προοδευτική αντίληψη για το ποια θα πρέπει να είναι η πολιτική μέσα στο Ιράκ. Εμείς αυτά, όχι μόνο μία και δύο φορές, τους τα είπαμε. Πολλές φορές φιλοξενούμε στο Ριζοσπάστη τις ανακοινώσεις του ΚΚ Ιράκ που διαμορφώθηκε από την αποχώρηση των στελεχών, που ήταν εντελώς αναγκαία, διότι δεν μπορείς να είσαι μέρος της στρατιωτικής κατοχής. Και τα κομμουνιστικά κόμματα των άλλων αραβικών χωρών, που είναι ακόμα πιο κοντά στο Ιράκ, έκαναν πολλές προσπάθειες. Τους είπαν «θα βρεθείτε απομονωμένοι από το λαό». Αυτά τους τα είπαμε, εξαντλήσαμε όλα τα περιθώρια. Λάθεψαν ιδεολογικά οι άνθρωποι, δεν έγιναν φιλοαμερικάνοι. Αλλά μια λαθεμένη εκτίμηση της πολιτικής κατάστασης στο βασικό σημείο, όταν ένα κομμουνιστικό κόμμα κάνει λάθος, τότε μπορεί να γίνει και τραγέλαφος. Γι' αυτό δίνουμε πολύ μεγάλη σημασία στο ποιος είναι ο κύριος αντίπαλος. Έχουμε ταχθεί με το ΚΚ Ιράκ που δεν είναι μέρος των δυνάμεων κατοχής.

Δεν πρέπει να μας κρίνετε όπως τα κόμματα εκείνα που παλεύουν είτε μέσα στο κυρίαρχο ρεύμα είτε έχουν το χάιδμα του κυρίαρχου ρεύματος. Αυτό το λέω όχι για να αντικειμενικοποιήσω τα προβλήματα, αλλά γιατί αντιδρώ όταν τα πάντα, τις ευθύνες, τα λάθη, τα φορτώνουν στους κομμουνιστές. Είναι λάθη που διαπράττονται και μέσα σε δύσκολες συνθήκες. Ακριβώς γι' αυτό σας είπα ότι δίνουμε τη μάχη της ποιότητας, της πραγματικής ποιότητας.

ΤΑ ΜΜΕ ΚΑΙ Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

- *Ο Ριζοσπάστης είναι μια πολύ καλή εφημερίδα, συγκροτημένη. Έχει ρεπορτάζ, έχει το πληρέστερο εργατικό ρεπορτάζ απ' όλες τις εφημερίδες, έχει σχόλια, απόψεις. Τι γίνεται όμως στην*

τηλεόραση, στο κανάλι TV902; Είναι ένα κανάλι, λυπάμαι για τον χαρακτηρισμό, αξιοθρήνητο. Καμιά φορά έχει καμιά καλή, παλιά σοβιετική ταινία για τους σινεφίλ, αλλά αυτά είναι λεπτομέρειες. Έχει κι ένα ειδησεογραφικό δελτίο, αλλά συνολικά το κανάλι... αναρωτιέμαι μήπως είναι απλώς ένα εν υπνώσει μέσο για την ώρα ενός πραξικοπήματος.

— Μα αν γίνει κάτι τέτοιο, θα το διαλύσουν απ' την πρώτη στιγμή. Το 1989, όταν πρωτοφτιάχτηκε ο Συνασπισμός, υπήρχε μια πολιτική απόφαση να γίνει ένα κανάλι. Άλλα τα δεδομένα τότε. Μετά την κρίση του κόμματος μας απασχόλησε αν μπορούμε να το κρατήσουμε. Και τότε είχε τεράστια έξοδα. Εμείς τότε, το '91, πέρα από το γεγονός ότι ήμασταν σε πάρα πολύ κακή κατάσταση, είπαμε να το προχωρήσουμε. Και είπαμε, εν πάση περιπτώσει, έστω κάποιες ώρες, πάντα με το όραμα, και καλά κάναμε, και με την αισιοδοξία ότι θα τα καταφέρουμε. Αρχίζουμε και το οργανώνουμε τώρα. Το 1995, με τις πλημμύρες, καταστράφηκαν όλες οι εγκαταστάσεις, μαζί και του 902, και μάλιστα μηχανήματα που μόλις είχαμε αγοράσει. Η αποζημίωση που πήραμε από την ασφαλιστική εταιρεία ήταν όσο το κόστος αγοράς. Ήτανε στραβό το κλήμα, το 'φαγε κι ο γάιδαρος. Μιλάμε για καταστροφή που ακόμα τώρα προσπαθούμε να καλύψουμε. Δεν μπορούσε να συμβεί τίποτε χειρότερο σ' ένα κόμμα το οποίο, πάνω που πάει να ανασκουμπωθεί, πάει πέντε χρόνια πίσω. Στο ραδιόφωνο όμως έχουν γίνει σημαντικά βήματα. Κατ' αρχήν το ραδιόφωνο λειτουργεί πανελλαδικά κι έχει πάρα πολύ καλό πρόγραμμα. Η τηλεόραση, χωρίς ελιτισμούς, έχει πολιτιστικές εκπομπές. Έχει βελτιωθεί στις πολιτικές εκπομπές, όπου δίδεται βήμα σε όλους. Λειτουργεί με λίγους δημοσιογράφους, οι οποίοι πληρώνονται τρεις κι εξήντα, και με δημοσιογράφους οι οποίοι έγιναν δημοσιογράφοι μέσα στο σταθμό. Λοιπόν το πρόβλημα τώρα είναι και οικονομικό. Για να έχεις στούντιο, να παράγεις εκπομπές, χρειάζονται δισεκατομμύρια.

Μπορεί να βελτιωθεί το κανάλι, χωρίς πάντως βελτίωση να σημαίνει και οικο-

νομική επένδυση. Από διαφημίσεις τι γίνεται; Να σας πω ένα παράδειγμα. Υπάρχουν διαφημίσεις ΟΤΕ, ΔΕΗ κ.λπ. Με πολύ κόπο μάς έδωσαν κάτι ελάχιστες. Μιλάμε για τις διαφημίσεις που έδιναν οι κρατικοί οργανισμοί παντού, στα άλλα κανάλια, δεν ζητάμε κανένα ρουσφέτι. Οι διαφημιστικές εταιρείες μάς κόβουν. Χάνεται ο κόσμος και μεις έχουμε, ας πούμε, κατσαρόλες. Τα βλέπουμε. Φωνάζουν και τα μέλη του κόμματος, μη νομίζετε. Τώρα γίνεται μια προσπάθεια να κάνουμε ένα πέ-

**Εμείς ζητήσαμε καθαρά
πilotικούς σταθμούς που
φτιάχνουν κοινωνικοί φορείς,
μαζικοί φορείς ή πολιτικές
οργανώσεις, απ' τη στιγμή που
αποφασίζουν να στήσουν ένα
κανάλι και παίρνουν έγκριση, να
μην υπόκεινται στους
περιορισμούς που έχουν οι
ιδιώτες.**

ταγμα. Αλλά σημαίνει βουνά, σημαίνει κεραίες. Δεν μπορεί να επιβιώσει ένας σταθμός αν δεν μπει στο δορυφόρο. Γιατί είναι η μορφολογία του εδάφους που το απαιτεί. Εμείς τι κάνουμε; Έχουμε ξεκινήσει τώρα, κάνουμε μια δουλειά, απευθυνόμαστε στον κόσμο να μας βοηθήσει. Μην κοιτάτε τα άλλα κανάλια, τα ιδιωτικά, πώς επιδοτούνται. Μπορούμε να τον κάνουμε καλύτερο, και πάντα γίνεται μεγαλύτερη προσπάθεια. Θέλουμε σ' αυτό το κανάλι να γίνονται διάλογοι, συζητήσεις, να γίνουμε καλύτεροι και στο πολιτικό ρεπορτάζ και στην πολιτική συζήτηση, σε διάφορα θέματα... Έχουμε βάλει ένα στοίχημα με τον εαυτό μας: όσο δυναμώνει το κόμμα και μεγαλώνει, θα έχει ανταπόκριση. Αλλά δεν πρόκειται να το κλείσουμε. Δηλαδή είναι ένα βήμα,

δε θέλουμε να κάνουμε πίσω. Μπορεί να έχει κανάλι και η τοπική αυτοδιοίκηση, μπορεί να έχει κανάλι και η ΓΣΕΕ, μπορεί να κάνει κανάλι και το ΠΑΣΟΚ και η Νέα Δημοκρατία στο κάτω-κάτω.

• Αυτοί έχουν κανάλια...

— Αρκεί να μην είμαστε στην ίδια κατηγορία νόμων με τους ιδιώτες. Π.χ. σου λέει: «για να σου δώσω πανελλαδική άδεια, πρέπει να κάνεις τόσες ταινίες, τόσες παραγωγές». Μα δεν μπορώ να κάνω παραγωγές, εννοώ μεγάλες παραγωγές. Μ' αυτή την έννοια εμείς είχαμε πει να υπάρχει ένα πιο λιτό πλαίσιο, να μη μας υποχρεώνει να σπαταλάμε εκατομμύρια. Δεν ζητάμε επιδότηση από κανέναν, από την κυβέρνηση. Να είναι λιγότερο απαιτητικός ο νόμος για να πάρεις την άδεια. Να υπάρχει το κοινωνικό κανάλι.

• Δεν τα θυμάμαι καλά, θα με πιάσετε αδιάβαστο, αλλά το ΚΚΕ είχε νομίζω μια περίεργη στάση για τις αδειοδοτήσεις, τότε με τα κανάλια...

— Κάθε άλλο. Εμείς ζητήσαμε καθαρά το εξής: Πιλοτικοί σταθμοί που φτιάχνουν κοινωνικοί φορείς, μαζικοί φορείς ή πολιτικές οργανώσεις, απ' τη στιγμή που αποφασίζουν να στήσουν ένα κανάλι και παίρνουν έγκριση, να μην υπόκεινται στους περιορισμούς που έχουν οι ιδιώτες. Χιλιάδες περιορισμοί: να κάνεις παραγωγές σίριαλ. Όχι ότι δεν μας αρέσει: θα μπορούσαμε να κάνουμε ένα καλό σίριαλ, αλλά δεν το σηκώνει η πλάτη μας. Ύστερα για τις ταινίες, είναι μεγάλο το κόστος. Για να παίξουμε καλές ταινίες, που θέλουμε, πρέπει να δώσουμε πάρα πολλά λεφτά στις εταιρείες που τις ενοικιάζουν.

• Τα ΜΜΕ ελέγχονται, είναι γνωστά αυτά, ο Βαρδινogiάννης, ο Κόκκαλης, ο Μπόμπολας...

— Εμείς για κοινωνικές οργανώσεις που έχουν κανάλια έχουμε ζητήσει επίσημως στη Βουλή να μπορούν να έχουν μικρότερο κόστος, ή με λιγότερες απαιτήσεις, ούτως ώστε να είναι το κανάλι ενημερωτικό. Γίνεται τώρα προσπάθεια για στούντιο, θα υπάρξει βελτίωση. Χρειάζεται λίγη υπομονή. Ιατρικές

εκπομπές ενημερωτικές έχει, με γιατρούς, για θέματα υγείας, πρόληψης κ.λπ., μ' αυτούς που δουλεύουν αποκλειστικά στο δημόσιο, πολύ καλές εκπομπές. Η διάθεση είναι να εμπλουτιστεί, να 'ναι πολιτικό βασικά, ενημερωτικό και κοινωνικά ενημερωτικό. Δεν έχουμε κλειστή αντίληψη σ' αυτά.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ Σ. ΚΟΚΚΑΛΗ

• *Να σας ρωτήσω κάτι που έχει σχέση πάλι με τα ΜΜΕ. Θα περίμενα περισσότερο αυστηρή κριτική για τον Κόκκαλη. Λέγεται ότι το ΚΚΕ χρωστά ένα γραμμάτιο, ότι ο Κόκκαλης έκανε δωρεάν, ή δεν ξέρω πώς, τις τηλεφωνικές, τις ηλεκτρονικές εγκαταστάσεις εδώ, στα γραφεία του ΚΚΕ.*

— Ποτέ. Οι τηλεφωνικές εγκαταστάσεις στα γραφεία είναι του ΟΤΕ, και μάλιστα με την πλημμύρα τότε, ο ΟΤΕ μάς έκανε την προσφορά του τηλεφωνικού κέντρου.

• *Εγώ λέω για τις εγκαταστάσεις παλιά, όταν γινόταν το κτήριο. Ισχύει αυτό;*

— Δεν ισχύει απολύτως τίποτα. Ο Κόκκαλης δεν έχει κάνει δωρεά στο κόμμα ούτε για τη μνήμη του πατέρα του. Ο πατέρας του ήταν κομμουνιστής, ήταν στέλεχος του κόμματος, και θα μπορούσε να πει: στη μνήμη του πατέρα μου σας κάνω δώρο ένα τηλεφωνικό κέντρο. Ούτε αυτό. Δεν το λέω εναντίον του. Ο άνθρωπος καλά κάνει, γιατί έτσι κι έκανε μια τέτοια δωρεά, θα μας είχανε γράψει και στο Στίτ Ντιπάρτμεντ. Η ιστορία αυτή με τον Κόκκαλη έχει ξεκινηθεί κυριολεκτικά από πρακτορεία που θέλουν να αποδείξουν ότι το ΚΚΕ και ο Κόκκαλης ήταν πράκτορες της Στάζι. Τώρα έμαθα λένε και για το ΠΑΣΟΚ και για διάφορους άλλους. Για να τελειώνουμε: Αν έρθει ένας επιχειρηματίας να συνεισφέρει στην οικονομική εξόρμηση του ΚΚΕ, εμείς θα απαντήσουμε: «Αν έχουμε δυνάμεις στο εργοστάσιό σου, θα οργανώνουμε και απεργίες και θα σε χτυπήσουμε. Εξακολουθείς να θέλεις να δώσεις αυτά τα λεφτά;» Δεν μας δίνουν λοιπόν. Μακάρι να μας έδιναν, αλλά δεν μας δίνουν, γιατί ξέρουν ότι τους πολεμάμε.

Αν έρθει ένας επιχειρηματίας και μας πει «πάρτε αυτά τα λεφτά, γιατί θέλω να είστε ισχυροί», θα του πούμε «ναι, θα τα πάρουμε υπό τον όρο ότι δεν θα μας απαγορεύσεις να γράφουμε για σένα και δεν θα μας απαγορεύσεις να κάνουμε απεργία στο εργοστάσιό σου». Γι' αυτό οι επιχειρηματίες δεν μας δίνουν, γιατί ξέρουν ότι δεν δείχνουμε ανοχή.

• *Να σας πω κάτι το οποίο έχει γραφτεί εξάλλου: Όταν υπήρχε η*

Το ΚΚ Ιράκ έφτασε από κει και πέρα στο σημείο να καταγγείλει την αντίσταση του ιρακινού λαού, ταυτίζοντάς την με την αντίσταση των φιλοσανταμικών. Έδωσε περιθώρια, στην πρωτοκαθεδρία της αντίστασης να μπουν οι διάφοροι θρησκευτικοί ηγέτες, οι οποίοι δεν είναι βέβαιο ότι έχουν και μία προοδευτική αντίληψη για το ποια θα πρέπει να είναι η πολιτική μέσα στο Ιράκ.

οικουμενική κυβέρνηση Ζολώτα, τότε που ο Κόκκαλης πήρε την άδεια της κινητής τηλεφωνίας, γράφτηκε ότι έδωσε δύο δις. στο ΠΑΣΟΚ, δύο δις. στη ΝΔ και ένα δις. στον Συνασπισμό. Ισχύει αυτό;

— Δεν ισχύει τίποτε. Και να σας πω το εξής...

• *Το διαψεύδετε;*

— Βεβαίως το διαψεύδω. Ξέρω εγώ τι έκανε η Νέα Δημοκρατία και το ΠΑΣΟΚ; Το διαψεύδω για μας.

• *Ο Συνασπισμός, δηλαδή ο Χαρίλαος Φλωράκης που ήταν τότε πρόεδρος...*

— Αυτά διαψεύδονται. Δεν ξέρω αν

όσο ψέματα είναι για μας, είναι και για τους άλλους. Δεν θέλω να ισχύει ούτε για τους άλλους. Υπήρχε μια πολιτική θέση που ήταν ανοιχτή. Δεν χρειαζόταν να πληρώσει ο Κόκκαλης γι' αυτήν. Όπως θυμάστε τότε, στον τομέα των τηλεπικοινωνιών υπήρχε κρατικός μόνον τομέας. Εμείς ζητούσαμε από τη δεκαετία του '80 να δημιουργηθεί η ελληνική βιομηχανία παραγωγής ηλεκτρονικών συσκευών.

• *Την είχε φτιάξει ο Καραμανλής... Την ΕΛΒΗΛ.*

— Την οποία το ΠΑΣΟΚ ανέστειλε, ενδεχομένως γιατί είχε συνεννοηθεί τότε με τον Κόκκαλη. Δεν ξέρω, αντικειμενικά επωφελήθηκε ο Κόκκαλης. Όταν λοιπόν ο ΟΤΕ έπρεπε να αγοράσει τηλεπικοινωνιακό υλικό, ζητήθηκε να υπάρχει και μια πολιτική έγκριση. Ποια ήταν η θέση με τα τότε δεδομένα; Είπαμε να υπάρξει διαγωνισμός και να προτιμηθεί εκείνη η εταιρεία η οποία είχε την έδρα της στην Ελλάδα και εφόσον βέβαια είχε καλό υλικό και σχετικά φθινό.

• *Αυτό είπε και το ΠΑΣΟΚ όμως...*

— Εμείς είμαστε αντίθετοι, γιατί φτάσαμε εκεί. Αλλά από τη στιγμή που δεν είχε γίνει η ελληνική εταιρεία, έπρεπε να πούμε «πάρτε από τη SIEMENS, μην πάρετε από την INTRACOM»; Η γενική πολιτική θέση του κόμματος τότε, γιατί τότε είχε μπει το θέμα και στο συνδικαλιστικό κίνημα, ήταν ότι εμείς είμαστε υπέρ του δημόσιου τομέα προμήθειας τηλεπικοινωνιακού υλικού. Ακόμα και στις συνθήκες του σοσιαλισμού μπορεί να χρειαστεί να αγοράσεις από μια ξένη εταιρεία. Μια χώρα που χτίζει το σοσιαλισμό και δεν της φτάνουν τα δικά της... Ποια κριτήρια όμως είχαμε εμείς για την Ελλάδα τότε; Προμηθευτής να είναι εταιρεία που τουλάχιστον έχει την έδρα της στην Ελλάδα και απασχολεί ελληνικό δυναμικό και εφόσον πληροί βεβαίως τις προϋποθέσεις. Τότε, εξ αντικειμένου, ήταν η INTRACOM. Δεν χρειαζόταν ο Κόκκαλης, τουλάχιστον τον τότε Συνασπισμό και το κόμμα μας, να μας πληρώσει για να πάρουμε αυτή τη θέση, γιατί αυτή ήταν η ελάχιστη σωστή θέση

που μπορούσαμε να πάρουμε σε συνθήκες που υπήρχε ο κρατικός ΟΤΕ και δεν υπήρχε κρατική εταιρεία τηλεπικοινωνιακού υλικού. Από κει και πέρα όμως εμείς αυτή τη θέση, μετά το Μάστριχτ και στην πορεία, την καταργήσαμε, γιατί τώρα πια δεν υπάρχουν αμιγείς ελληνικές επιχειρήσεις εδώ. Τώρα οι επιχειρήσεις εξάγουν, πηγαίνουν έξω και μετεγκαθίστανται ή είναι μικτές, δηλαδή έτσι κι αλλιώς ξένες, και άρα αυτή η θέση σε συνθήκες απελευθέρωσης αγοράς, δεν έχει νόημα. Εξελίχθηκε η θέση μας. Εκείνη την περίοδο ήταν σωστή, αλλά εξελίχθηκε και άλλαξε, γιατί τώρα πια δεν ξέρεις ποιος έχει τι. Τώρα λένε για την INTRACOM ότι ο Κόκκαλης έχει το 20% μόνο, κάτι σχετικό διάβασα.

• Ποιος ξέρει;

—Ναι, ποιος ξέρει; Επομένως, εκείνη την περίοδο ήταν μια λογική θέση, την οποία την πήραμε όλα τα κόμματα. Να σας πω όμως και μιαν άλλη πλευρά. Τότε έγινε η πρόταση να υπάρξουν διακομματικές επιτροπές για τις προμήθειες. Ο τότε Συνασπισμός αποφάσισε τη συμμετοχή. Σε ένα καινούργιο γεγονός δεν μπορείς να λες «όχι» – δεν είμαστε δογματικοί, όπως μας παρουσιάζουν· σε ένα γεγονός που έχει μια λογική συμμετέχεις. Στην πορεία όμως είδαμε ότι σ' αυτές τις δυο κομματικές επιτροπές των επιχειρήσεων ερχόταν φωτογραφικά ό,τι ήθελαν, δηλαδή πρώτα είχαν επιλέξει την εταιρεία. Και είπαμε τότε ότι δεν μπορούμε να συμμετέχουμε. Κοντολογίς, το κόμμα βρέθηκε μπροστά σε καινούργια ζητήματα, τα οποία μελέτησε και πήρε θέση «ναι, παίρνω μέρος», νομίζοντας ότι αυτό μπορεί απ' τα μέσα να βοηθήσει. Από τη στιγμή όμως που είδαμε ότι απ' τα μέσα δεν μπορείς να βοηθήσεις, δεν συμμετέχουμε. Γιατί το λέω αυτό; Γιατί εάν είναι κάποιοι που λένε «απ' τα μέσα θα το παλέψεις», είναι τα δύο μεγάλα κόμματα και ο Συνασπισμός. Η ζωή απέδειξε ότι απ' τα μέσα δεν μπορείς να δώσεις τίποτε. Όταν δεις ότι δεν μπορείς να δώσεις τη μάχη, πρέπει να φεύγεις. Γι' αυτό λένε ότι εμείς είμαστε το κόμμα της απομόνωσης. Απ' τα μέσα τι δίνεις; Τώρα λοιπόν δεν μετέχουμε.

Το '89 με '90 ήταν κάπως διαφορετικές οι συνθήκες. Δεν είχαμε και εικόνα απ' τα μέσα. Και από κει και πέρα είπαμε «τέλος το απ' τα μέσα».

Το στέλεχος του κόμματος, ακόμα κι αν είναι ένας καλός επιστήμονας, πώς μπορεί να τα βγάλει πέρα με όλο το παρασκήνιο που υπάρχει, το παρασκήνιο των πολυεθνικών, οι οποίες συμφωνούν, παίρνουν κοινές θέσεις ή φωτογραφίζουν νόμους; Είναι καλύτερα να μην παίρνουμε τέτοιες ευθύνες. Μεταξύ ΚΚΕ και Κόκκαλη, θέλω να πω, υπάρχει τόση σχέση όση υπάρχει με τον

**Η ζωή απέδειξε ότι απ' τα μέσα
δεν μπορείς να δώσεις τίποτε.**

Όταν δεις ότι δεν μπορείς να

δώσεις τη μάχη, πρέπει να

φεύγεις. Γι' αυτό λένε ότι εμείς

είμαστε το κόμμα της

απομόνωσης. Απ' τα μέσα τι

δίνεις; Τώρα λοιπόν δεν

μετέχουμε. Το '89 με '90 ήταν

κάπως διαφορετικές οι

συνθήκες. Δεν είχαμε και εικόνα

απ' τα μέσα. Και από κει και πέρα

είπαμε «τέλος το απ' τα μέσα».

Λάτση, με τον Βαρδινογιάννη και με τους άλλους. Αντικειμενικά είναι σχέση αντιπαράθεσης. Γιατί, αφού είμαστε εναντίον του μεγάλου κεφαλαίου και η αντιπαράθεσή μας δεν είναι στα πρόσωπα, ούτε στον Σπύρο Λάτση ούτε στον Βαρδινογιάννη, είναι στην καπιταλιστική επιχείρηση. Οι καπιταλιστές δεν ενισχύουν το ΚΚΕ. Είναι φανερό γιατί, και πάλι θα το ξανατονίσω: το ΚΚΕ καλεί στην εξόρμηση τους πάντες και ανοιχτά, αλλά δεν δεσμεύεται να ακολουθήσει. Δεν δεσμευόμαστε να ρί-

ξουμε τους τόνους της κριτικής μας. Δεν μας πιάνουνε, δεν μπορούν να μας πιάσουν σε θέματα αρχών. Αυτά τα έχουμε δηλώσει και στη Βουλή. Και να σας πω κι ένα άλλο; Δεν είναι κακό ένας επιχειρηματίας να δίνει λεφτά σε ένα κόμμα που συμπαθεί. Θα κατηγορήσω έναν επιχειρηματία γιατί δίνει λεφτά στη Νέα Δημοκρατία ή στο ΠΑΣΟΚ; Γιατί ο εργάτης δίνει στο ΚΚΕ και ο επιχειρηματίας δεν θα δώσει; Άλλο πράγμα η εξαγορά.

• Ε, ναι, μα γι' αυτό μιλάμε.

—Να σας πω και κάτι άλλο; Και όποιοι υποπεύονται ότι μπορεί το ΚΚΕ να έχει κάποιες δοσοληψίες με επιχειρηματίες δεν έχουν παρά να παρακολουθήσουν τι ψηφίζει το ΚΚΕ στη Βουλή. Εκεί φαίνεται αν εξαγοράζεσαι ή όχι: εάν το ΚΚΕ μέσα στη Βουλή είναι υπέρ ενός επιχειρηματία. Και ένα τελευταίο, για να δώσω πιο ολοκληρωμένα τη θέση. Εμείς επίσης δεν παίζουμε στο εξής παιχνίδι: Εάν σου φέρνει ένας επιχειρηματίας έναν φάκελο, σε χρησιμοποιεί. Αν δεν μπορούμε να διευκρινίσουμε ποιος έχει το δίκιο, προτιμάμε να μείνουμε όχι ουδέτεροι στο πρόβλημα, αλλά ουδέτεροι στο πρόσωπο του επιχειρηματία. Τώρα, σ' αυτήν την περίπτωση, λένε ότι ο Κόκκαλης ήταν πράκτορας της Στάζι. Έχουμε εμείς στοιχεία για να το πούμε; Πώς θα το πω δηλαδή; Εγώ ξέρω ότι ο Κόκκαλης είναι καπιταλιστής, τον πολεμάμε – και τις επιχειρήσεις του, για να τις κοινωνικοποιήσουμε. Θα τις κοινωνικοποιήσουμε, θα του τις πάρουμε, όταν υπάρχει εξουσία εργατική, σοσιαλιστική. Θα κοινωνικοποιηθούν οι επιχειρήσεις του, θα τις χάσει. Τώρα, τι είναι ο Κόκκαλης, αν είναι με το ΠΑΣΟΚ, δεν μας ενδιαφέρει. Εμείς είμαστε αντίθετοι. Δεν πρόκειται όμως να παίξουμε στο παιχνίδι του ανταγωνισμού.

ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

• Δεν ξέρω αν έβγαλε καμιά είδηση αυτή η συνέντευξη. Εγώ θα σας θέσω όμως ένα ερώτημα και θέλω την θέση σας. Σε ένα προσεχές τεύχος Αντί, σκεφτόμαστε να έχουμε το σύνθημα «Να μετατεθούν οι Ολυμπιακοί Αγώνες». Δεν θέλαμε και ποτέ δεν

στηρίξαμε τους Ολυμπιακούς Αγώνες και τους μεγαλοϊδεατισμούς του Μητσοτάκη που είχαν βεβαίως σχέση και με τα οράματα των εργολάβων...

— Αυτό ξεκίνησε το '87, '86.

• *Ναι, το '87. Αλλά τώρα θα γίνουν, πάνε να γίνουν. Ξέρετε πόσος κόσμος λέει «δεν θα γίνουν οι Ολυμπιακοί»; Μια ιδέα ίσως είναι να ασκηθεί πίεση όχι προς την κυβέρνηση, γιατί δεν μπορεί, αλλά να διαμορφωθεί ένα αίτημα να μετατεθούν οι αγώνες, να γίνουν ας πούμε μετά από ένα ή δύο χρόνια. Με το εξής σκεπτικό: Η πίεση να γίνει προς τη ΔΟΕ, γιατί αυτή έχει την αρμοδιότητα να πάρει τέτοια απόφαση. Η υπόθεση με τους Ολυμπιακούς είναι πολύ σοβαρή. Υπάρχει το εξής – και μπορείτε να διαφωνήσετε μαζί μου: Τι θα γίνει τον Νοέμβριο στην Αμερική; Θα ξαναβγει ο Μπους; Ενδεχομένως όχι. Ενδεχομένως, αν βγει ο Κέρν... — Δεν νομίζω ότι θα έχουμε αλλαγή εξωτερικής πολιτικής.*

• *Υποθέσεις κάνουμε. Θα υπάρξει αλλαγή εξωτερικής πολιτικής και θα πάμε σε μία ύφεση ενδεχομένως... Πηγαίνοντας τώρα τον Αύγουστο για τους Ολυμπιακούς, πάρα πολλοί άνθρωποι φοβούνται ότι όπως έχουν δεχτεί την «ομπρέλα» του ΝΑΤΟ, γινόμαστε από μόνοι μας στόχος. Υιοθετείτε αυτή την ιδέα μετάθεσης των Ολυμπιακών ή θέλετε να γίνουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες; — Εμείς ήδη έχουμε τοποθετηθεί, ότι οι 17 μέρες Ολυμπιακών Αγώνων, και χωρίς την «ομπρέλα» του ΝΑΤΟ, δεν αξίζουν τις θυσίες που θα υποστεί ο ελληνικός λαός και στα δικαιώματα και στα θέματα του περιβάλλοντος και στα θέματα της δημοκρατίας. Εμείς δεν θα ήμασταν αντίθετοι σε Ολυμπιακούς Αγώνες –ακόμα κι αν είχαν ένα κόστος– που θα ήταν όμως αγώνες πραγματικά αθλητικοί, που θα είχαν ποιότητα και δεν θα ήταν αγώνες των βιομηχάνων και των χορηγών. Μπορούσαμε να ήμαστε υπέρ και ο ελληνικός λαός ας δώσει και ένα ευρώ παραπάνω, ας μην κερδίσει οικονομικά από τους αγώνες, αρκεί να είναι καλοί αγώνες. Έτσι*

όπως είναι τώρα τα πράγματα, είμαστε χαμένοι. Θα πληρώσει το μάρμαρο ο ελληνικός λαός...

• *Εσείς δεν βλέπετε τα έργα τους, το στέγαστρο Καλατράβα...*

— Μ' αυτήν την έννοια. Να σας πω, του Καλατράβα και να μη γινόταν καθόλου, δεν χάνουμε, γιατί αισθητικά δεν μου πάει. Όμως δεν νομίζω ότι αυτό το αίτημά σας, έτσι όπως είναι τώρα, έχει ελπίδα. Αυτό που πρέπει να βάλουμε σαν θέμα, το θεωρώ πιο εύκολο, είναι να υπάρξει πίεση για να αποτραπεί όλη αυτή η νατοϊκή και αμερικάνικη «ομπρέλα» στην Ελλάδα. Αυτό να αντιμετωπίσουμε, παρά να πούμε να γίνουν μετά από δύο χρόνια. Εμείς είμαστε αντίθετοι στο να γίνουν υπό νατοϊκή «ομπρέλα» οι αγώνες. Τουλάχιστον αυτό να αποφύγουμε. Και να μας περιτριγυρίζουν χιλιάδες κάμερες, οι οποίες και θα μείνουν – και το ΝΑΤΟ θα μείνει μετά τους Ολυμπιακούς, δεν ήρθε για να φύγει. Ότι ερείσματα και θέσεις πάρει θα τα διατηρήσει και μετά τους αγώνες. Πάντως εμείς συμφωνούμε ότι πρέπει ο ελληνικός λαός να ενημερωθεί για το τι πληρώνει και τι δεν πληρώνει.

• *Βλέπω ότι το ΚΚΕ, και όχι μόνο το ΚΚΕ, και τα άλλα κόμματα, δεν πάλεψαν πολύ αυτή την ιδέα των Ολυμπιακών Αγώνων, να μη γίνουνε στη Ελλάδα. Και τώρα που τα πράγματα δυσκόλεψαν, ένας από τους πιθανούς στόχους θα είναι ίσως και η Ελλάδα...*

— Όταν λέμε να μην πάει στρατός στο Ιράκ, όταν λέμε να φύγει η Σούδα, είναι μία δράση που συμβάλλει σ' αυτά τα ζητήματα. Τώρα για τους Ολυμπιακούς Αγώνες: εμείς συμμετείχαμε σε πολλές κινητοποιήσεις που έχουν σχέση με το περιβάλλον, δόθηκαν μάχες κυριολεκτικά για τα εργατικά ατυχήματα που συνδέονται με τα ολυμπιακά έργα. Πόσοι έχουν σκοτωθεί στο Ολυμπιακό Χωριό; Έγινε αγώνας για να μην ξεπουληθούν εργατικά δικαιώματα, καθώς ολόκληρους κλάδους με πρόσημα τους Ολυμπιακούς Αγώνες τους μπάζουν σε ένα χειρότερο καθεστώς. Πάρα πολλές δραστηριότητες βεβαίως

δεν προβάλλονται, αλλά επιλέξαμε μία τέτοια παρέμβαση και όχι μία γενική, άντε να προσθέσουμε το ένα συλλαλητήριο στο άλλο.

• *Ο Φοίβος και η Αθηνά, οι διαφημίσεις, οι χορηγοί...*

— Σας είπα, τους λέμε «Ολυμπιακούς των πολυεθνικών, των χορηγών και του ΝΑΤΟ». Και μάλιστα τους έχουμε και σελίδα αφιερωμένη στο *Ριζοσπάστη*, κάναμε και μεγάλη ημερίδα για τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Όταν είσαι ένα κόμμα που τα επίσημα μέσα ενημέρωσης δεν σε συμπαθούν, κρύβουν και τις δραστηριότητες. Όταν κάναμε την ημερίδα, είχαμε καλέσει εκπροσώπους από όλα τα κόμματα, ειδικούς κ.λπ., και ήταν χρήσιμη και για μας.

• *Δηλαδή τελικά θεωρείτε αφελές το σύνθημα;*

— Με τη μετάθεση; Όχι δεν το θεωρώ αφελές.

• *Κανείς δίνει αγώνες, όχι γιατί έχει βέβαιο το θετικό αποτέλεσμα. Το ξέρεις ότι είσαι χαμένος, αλλά πας στη μάχη.*

— Κοιτάξτε, θεωρώ πως πρακτικά την πίεσή μας πρέπει να τη στρέψουμε προς την ελληνική κυβέρνηση και προς τη ΔΟΕ σε σχέση με το κλίμα που δημιουργείται στην Ελλάδα. Εδώ τσακώθηκε η Μοσάντ με τη CIA για το ποιος θα αναλάβει την ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων – δεν το ακούσατε;

ΔΙΟΡΘΩΣΗ

Στο πρώτο μέρος της συνέντευξης της ΓΓ της ΚΕ του ΚΚΕ Αλέκας Παπαρήγα, που δημοσιεύτηκε στο προηγούμενο τεύχος, στη σελίδα 24, τρίτη στήλη, ο γνωστός «δαίμονας» μετέτρεψε τη λέξη **στρώματα** σε **κόμματα**, με αποτέλεσμα να αλλάξει το νόημα επί της ουσίας. Η σωστή διατύπωση είναι:

«Διότι η αντίσταση απέναντι στον δικομματισμό δεν έχει πάρει αυτή τη στιγμή μέσα στην εργατική τάξη και τα άλλα λαϊκά στρώματα, βαθύτερα και πιο ριζοσπαστικά πολιτικά χαρακτηριστικά».

Το ανέκδοτο των ημερών: Ο Κρόκο ζητά ισονομία!

του Νίκου Πρωινού

☞ Έρε γλέντια, που 'λεγε κι ο Καραγκιόζης. Ο κ. Κρόκο λίγο καιρό ξαποσταίνει και ξανά προς την πλάκα γυρνά.

☞ Το θέμα είναι πως αυτά που λέει τα παίρνουν (αφού τα πάρουν) στα σοβαρά κάποια γιουσουλφάκια (που αυτοαποκαλούνται και δημοσιογράφοι), τα αναπαράγουν και δημιουργούν κλίμα.

☞ Έστειλε, που λέτε, ο άτυπος manager του ΟΤΕ τέσσερις επιστολές με αποδέκτες: τον Γ. Ορφανό (υφυπουργό Αθλητισμού), τον Γ. Βουλγαράκη (υπουργό Δημόσιας Τάξης), την ΕΠΑΕ (στο δικό του άνθρωπο, κ. Κανελλόπουλο) και τον κ. Παπαγγελόπουλο (Πρόεδρο της Εισαγγελίας Πρωτοδικών).

☞ Όπως αντιλαμβάνεστε, αιτία ήταν το μεθαιριανό ντέρμπι μεταξύ Παναθηναϊκού και Ολυμπιακού, που ίσως κρίνει τον τίτλο του πρωταθλήματος στο ποδόσφαιρο.

☞ Τι ήθελε η προεδράρα; Τη δυνατότητα μετάβασης των οργανωμένων οπαδών της ομάδας του στη Λεωφόρο, τη στιγμή που βρίσκεται σε ισχύ η «ντιρεκτίβα» Λιάνη, που απαγορεύει κάτι παρόμοιο. Μάλιστα σε ουκ ολίγα παιχνίδια στη Ριζούπολη δεν υπήρχαν αντίπαλοι οπαδοί, κάτι που διέφυγε της προσοχής του κ. Σωκράτη μας.

☞ Εκτός κι αν ο πρόεδρος υιοθετεί το σύνθημα ότι «νόμος είναι το δίκιο του αφεντικού», οπότε θα συναντηθούμε στα πεδία των ταξικών αγώνων κι όχι φυσικά τα ποδοσφαιρικά.

☞ Αλήθεια, τι φοβάσαι κυρ-Σωκράτη; Μήπως εισπράξεις τα ίσα από τις περσινές αθλιότητες του ιδιωτικού σου στρατού στη Ριζούπολη; Όπως έστρωσες θα κοιμηθείς, έλεγε η γιαγιά μου κι είχε δίκιο.

☞ Άντε πήγαινε κανένα ταξιδάκι, μέρες που 'ναι, και στείλε το Λούβαρη και το Θεοδωρακάκη να βγάλουν τα κάστανα απ' τη φωτιά. Τζάμπα τους πληρώνεις;

☞ Όσο για το περί εορτασμού του πρωταθλήματος στη Λεωφόρο από τον περιπλανώμενο Γεωργάτο, πώς να το εκλάβω; Μήπως είναι δάκτυλος του Αλέφαντου, για να αναπτειρώσει το ηθικό των παλληκαριών του που τώρα βλέπουν τα φαντάσματα των περσινών ορνίθων και το ξανασκέφτονται;

☞ Οι Γκαγκατσουλαίοι δεν αισθάνονται και πολύ καλά. Η δικαιοσύνη –επιτέλους– αποφάνθηκε για τον τρόπο «εκλογής τους» και αναμένεται να πάρουν πόδι.

☞ Καιρός ήταν!

☞ Την πρώτη κούπα –στο βόλει– και μάλιστα με ατιμωτικό τρόπο απώλεσε ο Σωκράτης από τον Παναθηναϊκό. Με δεδομένη την απώλεια του μπάσκετ, αν χάσει και το ποδόσφαιρο (σε δυο μέρες θα ξέρουμε), τι είδους εγκαίνια θα κάνει

στον Καραϊσκάκη που του χάρισαν οι χουβαρντάδες Λιάνης και Βενιζέλος;

☞ Μάλλον για μνημόσυνο θα πρόκειται.

☞ Κύριε Φασούλα μας, αφού είστε άνεργος, μπορείτε να φροντίσετε για τις πλερέζες των προσκεκλημένων, κανένα κουλουράκι και κονιάκ, που συνηθίζεται σ' αυτές τις περιπτώσεις;

☞ Είναι πιο εποικοδομητικό από το να καταγγέλλετε το ΚΚΕ, που επί χρόνια υπηρετήσατε και μόλις φούσκωσαν οι τραπεζικοί σας λογαριασμοί εγκαταλείψατε και σπεύσατε να βρείτε ξεστασιά στη μεγάλη αγκαλιά των εκσυγχρονιστών. Και αμέσως μετά –εδώ πάει το προτσές– των δημοκρατικοσυμμετοχικών.

☞ Δεν έχουν καμία τύχη οι ενστάσεις σας, που δεν τις είδαμε σε προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις, όταν υφαρπάζατε ψήφους και έδρες της Αριστεράς. Τώρα σας έπιασαν οι ευαισθησίες;

☞ Χούλιγκανς χτύπησαν λεωφορείο που μετέφερε άλλους χούλιγκανς, αντίπαλης ομάδας. Καλά, τα Λιανοβενιζέλια δεν έλεγαν ότι εξάλειψαν τη βία; Μπερδεμένα πράγματα.

☞ Διαβάσαμε ότι ο Γρανίτσας πήγε και παρακάλεσε τον Ορφανό να του δώσει λεφτά για το γήπεδο της ΑΕΚ. Πρώτα το γκρέμισε και τώρα βγήκε στη ζητιανιά.

☞ Ο εν λόγω παράγοντας, όπως γνωρίζετε, εκτέθηκε (και πάτωσε) με το ΠΑΣΟΚ, εκθέτοντας και την ΑΕΚ. Τώρα διαλαλεί ότι ο αθλητισμός είναι υπεράνω πολιτικής και άλλα ωραία. Ο Λιάνης τι γραμμή έχει επ' αυτού; Δεν κάνει κανένα δημοψήφισμα ο George να ξέρουμε τι μας γίνεται;

☞ Μπαρμπα-Γιάννη, διακρίνω να σε διακατέχει μεγάλη σύγχυση, τόσο σε ζητήματα τακτικής, όσο και στρατηγικής. Δεν πας κατά του Λαλιώτη για κανένα σεμινάριο, τώρα που είναι εύκαιρος;

☞ Την τελευταία βδομάδα δεν είδα στο γυαλί τον Κουναλάκη, σε αντίθεση με τους «ομόσταυλους» Ανδρουλάκη, Μπίστη και Ανδριανόπουλο.

☞ Καταγγέλλω τους καναλάρχες, τόσο για την απαξίωση ενός μεγάλου διανοητή, όσο και για τη στέρηση της ψυχαγωγίας μου τις μαύρες μέρες που διανύουμε.

☞ Ακολουθώντας την προτροπή του Χ. Μίσσιου «χαμογέλαρε», απαιτώ εδώ και τώρα να βγει στο γυαλί ο αγαπημένος μου σταρ!

☞ Αν δεν γίνει κάτι, απευθύνω έκκληση στον ευγενή κ. Μητσηχώστα.

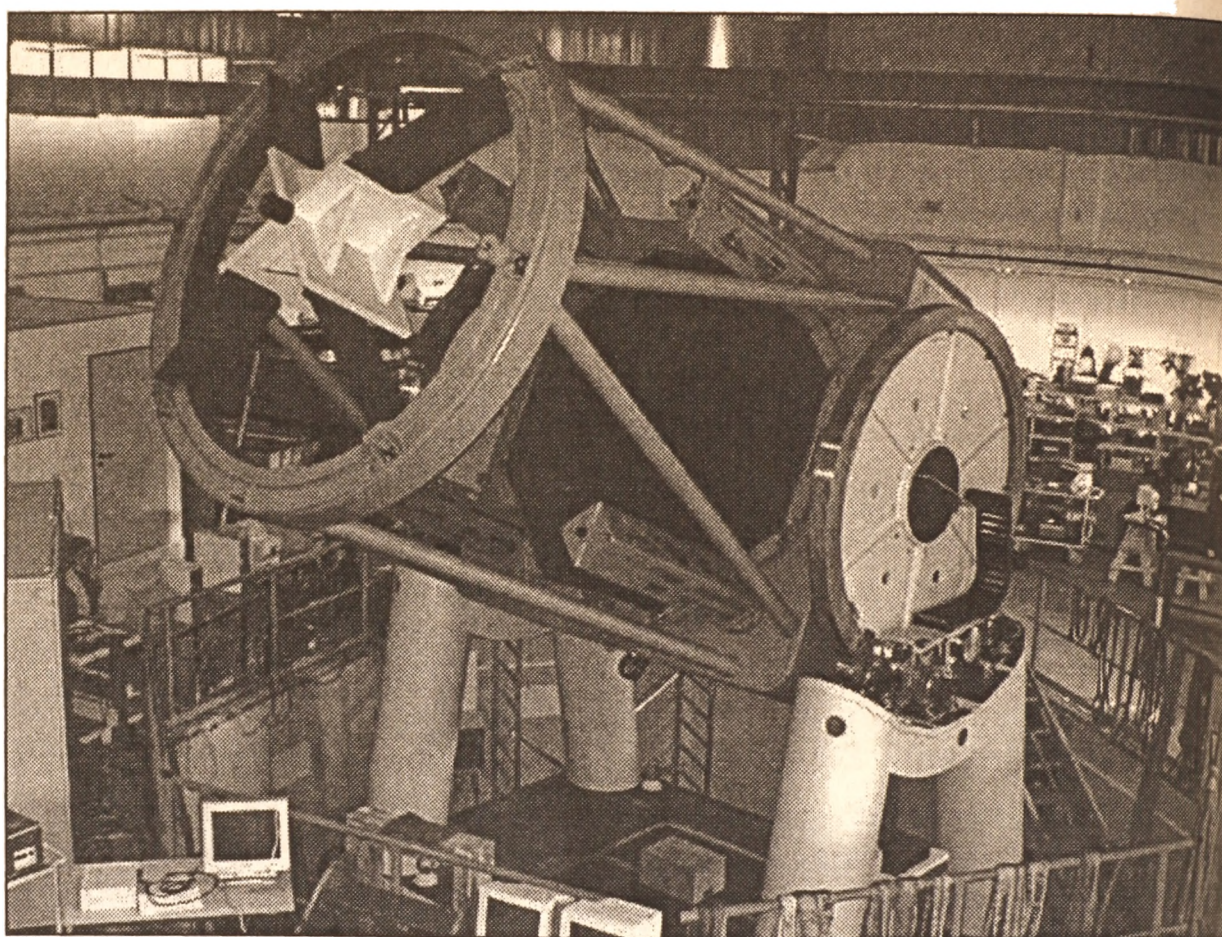
Δύο μεγάλα άλματα, ο «Αρίσταρχος» και ο «Νέστωρ», μετέωρα μπροστά στην μυωπία της πολιτείας

του Χρήστου Γούδη

Μία εβδομάδα προ των εκλογών της 7ης Μαρτίου 2004 ήρθε στο φως της δημοσιότητας η τραγική οικονομική κατάσταση του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών, του αρχαιότερου ερευνητικού κέντρου της χώρας, στο οποίο στεγάζονται ορισμένα από τα σημαντικότερα ερευνητικά Ινστιτούτα. Μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνονται το Ινστιτούτο Αστρονομίας και Αστροφυσικής, υπεύθυνο για την ανάπτυξη και λειτουργία του νέας τεχνολογίας μεγάλου ελληνικού τηλεσκοπίου των 2.3 μέτρων «Αρίσταρχος» που εγκαθίσταται στο Χελμό των Καλαβρύτων και, πρόσφατα, το Ινστιτούτο Αστροσωματιδιακής Φυσικής στο οποίο ανήκει ο υπό ανάπτυξη υποθαλάσσιος ανιχνευτής νετρίνων «Νέστωρ» στην Πύλο, καρδιά ενός μεγάλου επιστημονικού πειράματος διεθνών προδιαγραφών.

Πίσω από τους οραματισμούς και τις προσδοκίες των ερευνητών για τις δύο αυτές καθοριστικές υποδομές για την μακρόπνοη εξέλιξη της σύγχρονης ελληνικής επιστήμης και πίσω από τη βιτρίνα και την εικονική πραγματικότητα προόδου που εκπέμπουν τα φυλλάδια της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας για τα δύο αυτά όντως μεγάλα εθνικά ερευνητικά έργα, του «Αρίσταρχου» και του «Νέστορα», κρύβεται

Ο Χρήστος Γούδης είναι καθηγητής του Πανεπιστημίου Πατρών, Διευθυντής Ινστιτούτου Αστρονομίας και Αστροφυσικής, Αναπληρωτής Διευθυντής Ινστιτούτου Αστροσωματιδιακής Φυσικής «Νέστωρ» και Αντιπρόεδρος του Δ.Σ. του Εθνικού Αστεροσκοπείου Αθηνών.

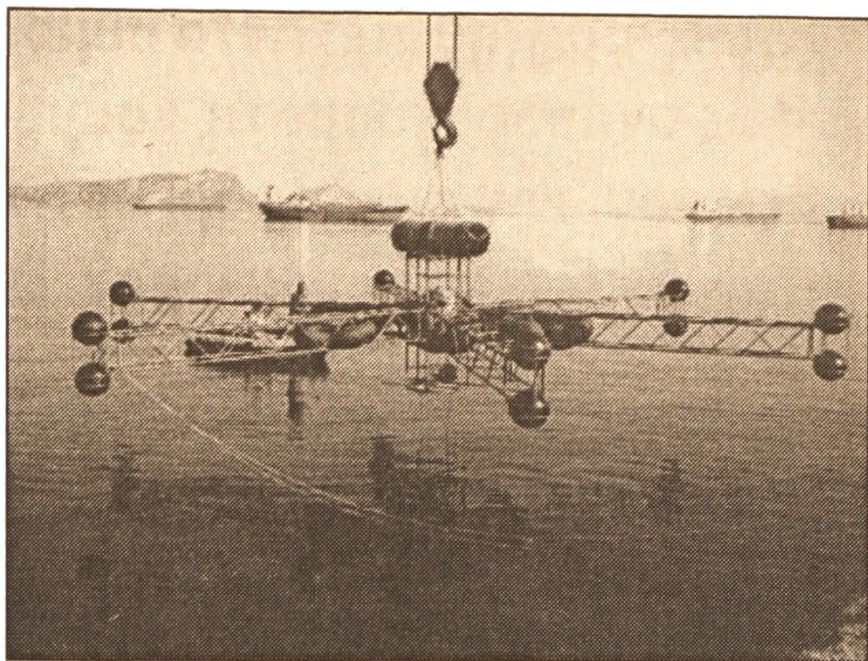
Το νέας τεχνολογίας μεγάλο ελληνικό τηλεσκόπιο των 2.3 μέτρων «Αρίσταρχος».

η κρατική αδιαφορία για τη μοίρα τους. Συγκεκριμένα, το Ινστιτούτο Αστρονομίας και Αστροφυσικής αδυνατεί να καταβάλλει την εκτός έδρας αποζημίωση των ερευνητών και τεχνικών του, ακόμη και για τη μετάβασή τους για προγραμματισμένες αστρονομικές παρατηρήσεις στο μικρότερο τηλεσκόπιο των 1.2 μέτρων, το εγκατεστημένο στο Κρουονέρι Κορινθίας, με αποτέλεσμα το τηλεσκόπιο να παραμένει ανενεργό για πολλούς μήνες τα δύο τελευταία χρόνια. Ακόμη πιο απογοητευτικό, μια εμπεριστατωμένη αναπτυξιακή πρόταση για μετεξέλιξή του σε επιστημονικό επιμορφωτικό κέντρο ολόκληρης της περιοχής, παραμένει εδώ και τρία χρόνια κλειδωμένη στα συρτάρια του περιφερειάρχη Πελοποννήσου. Ακόμη χειρότερα είναι τα πράγματα για τον

«Αρίσταρχο», ένα μεγάλο τηλεσκόπιο νέας τεχνολογίας και διεθνών προδιαγραφών, το οποίο υλοποιείται χάρη στη χρηματοδότηση από τα ευρωπαϊκά κοινοτικά πλαίσια στήριξης. Όμως έργα στοιχειώδους ευρύτερης υποδομής γύρω του, όπως ασφαλής οδική πρόσβαση, ηλεκτροδότηση και τηλεφωνική επικοινωνία, συναντούν την απόλυτη και παγερή αδιαφορία των αρμοδίων κρατικών φορέων, ενώ πόροι για τον εξοπλισμό του και την πρόσληψη του αναγκαίου επιστημονικού και τεχνικού προσωπικού, χωρίς το οποίο είναι αδύνατο να λειτουργήσει σε διεθνές επίπεδο, είναι παντελώς ανύπαρκτοι, παρά τις αιτήσεις, πιέσεις και παρακλήσεις μας.

Εξίσου τραγική είναι η πορεία του «Νέστορα», του υποβρυχίου τηλεσκο-

Αριστερά: ο δόλος του τηλεσκοπίου «Αρίσταρχος» και η κτηριακή υποδομή του Αστρονομικού Σταθμού Χελμού στην Νεραϊδόραχη σε ύψος 2340 μέτρων· δεξιά: τμήμα του υποβρύχιου τηλεσκοπίου νετρίνων «Νέστωρ» στην Πύλο.

πίου στα ανοικτά της Πύλου, η ολοκλήρωση του οποίου θα επιτρέψει την ανίχνευση κοσμικών νετρίνων, και το οποίο ήδη έχει συγκεντρώσει το ενδιαφέρον της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας με τις πρόσφατες επιτυχίες του, παρά το ότι δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί η πλήρης ανάπτυξή του στο βυθό. Η ένταξη του Ινστιτούτου Αστροφυσικής Φυσικής, στο οποίο ανήκει το πείραμα «Νέστωρ», στο Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών, έγινε πρόσφατα με απόφαση της πολιτείας, χωρίς όμως να υπάρξει πρόβλεψη για την απαιτούμενη γενναία οικονομική στήριξη για τη συνέχειά του. Επιπλέον, οι διαδικασίες εκλογής διευθυντού κωλύσιεργούν, με αποτέλεσμα να παραμένει πρακτικά ακέφαλο και ακυβέρνητο στα νερά της Πύλου, δεδομένου ότι απαιτείται διευθυντής εξειδικευμένης παιδείας και τεχνογνωσίας. Αξίζει ίσως να σημειωθεί ότι ο «Νέστορας» είναι προσωπικό δημιούργημα και έργο ζωής ενός διακεκριμένου έλληνα φυσικού, του Καθηγητή Φυσικής του Πανεπιστημίου Αθηνών Λεωνίδα Ρεσβάνη, ο οποίος είναι άλλωστε και ο μοναδικός υποψήφιος για τη θέση του διευθυντού του Ινστιτούτου.

Τα δύο αυτά παραδείγματα αποτελούν την κορυφή του παγόβουνου ή μάλλον ένα κομμάτι του «Τιτανικού» της βασικής έρευνας στην Ελλάδα, η οποία την τελευταία δεκαετία βυθίζεται κάτω από το πρίσμα της αγοραίας

φιλοσοφίας της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (και όχι μόνο), σύμφωνα με τη μυωπική αντίληψη της οποίας έρευνα σημαίνει παραγωγή προϊόντος προς πώληση και άμεση κατανάλωση. Κάτω από μια τέτοια κοντόφθαλμη και ανεγκέφαλη θεώρηση για μια βασική δραστηριότητα που θα έπρεπε να αποτελεί εθνική προτεραιότητα μέσα στα πλαίσια στήριξης της Παιδείας και του Πολιτισμού, η Έρευνα υποβαθμίστηκε σε πεδίο δράσης μπακαλόγατων της επιστήμης και αποκόπηκε από τα υψηλότερα ιδανικά της πραγματικής μακροπρόθεσμης προόδου και ανάπτυξης της χώρας μας.

Όμως το υπ' αριθμόν ένα κεφάλαιο της χώρας στην πορεία της ανάπτυξής της είναι το ελληνικό πνεύμα, το οποίο δυστυχώς παραμένει αναξιοποίητο, και αναγκάζεται να μεταναστεύει στις χώρες της Δύσης. Σήμερα ήρθε η στιγμή, η συντεταγμένη πολιτεία να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της, δημιουργώντας τις απαραίτητες υποδομές και παρέχοντας την πρέπουσα οικονομική στήριξη για την αξιοποίησή του. Το τέλος της μετανάστευσης και της αφαίμαξης των εγκεφάλων είναι απαίτηση των ερευνητών και προϋπόθεση για το χτίσιμο μιας νέας Ελλάδας. Γιατί η καρποφορία της Παιδείας και της Έρευνας θα σημαίνει και τη συνακόλουθη ρηξικέλευστη πρωτοπορία της στο χώρο του Πολιτισμού, δεδομένου ότι ο σύγχρονος πολιτισμός στις τέχνες και τα

γράμματα διαμορφώνεται πλέον διεθνώς μέσα σε μια νεωτερική κοινωνία γνώσης επάνω στο όχημα της κουλτούρας της επιστήμης και της τεχνολογίας.

Η αμφίδρομη και ισότιμη σχέση των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων με τα Ερευνητικά Ινστιτούτα και η ενίσχυση της πραγματικής έρευνας σε αντιδιαστολή με την επικρατούσα αντίληψη για άκριτη στήριξη δευτεροκλασμάτων και τριτοκλασάτων υποτιθέμενων τεχνολογικών προτάσεων, εφαρμογών και μελετών –που σε τελευταία ανάλυση, αν είναι χρήσιμες, θα πρέπει να μπορούν να βρουν στήριξη από τον ιδιωτικό τομέα– θα σημαίνει την έναρξη ανάκαμψης των πανεπιστημίων και των ερευνητικών ινστιτούτων.

Η Ελλάδα, μέσα από μια προγραμματισμένη ανασυγκρότηση των εκπαιδευτικών και ερευνητικών δομών της, μπορεί και πρέπει να μεταμορφωθεί σε πρωτογενή πηγή Παιδείας, Έρευνας και Πολιτισμού, σε πόλο έλξης της νέας γενιάς των βαλκανικών και μεσογειακών λαών –με τους οποίους συνδέεται με κοινά ιστορικά και πολιτισμικά στοιχεία– και κατ' επέκταση, σε άξιο ζωντανό συνεχιστή της μεγάλης πολιτιστικής της κληρονομιάς. Αρκεί στο τιμόνι αυτής της προσπάθειας να βρεθούν όχι μυωπικοί μικροϋπάλληλοι και ξενέρωτοι γραφειοκράτες αλλά οραματιστές, ατόφιοι επιστήμονες και ζηλωτές μιας νέας εθνικής πολιτικής.

Θα αναρωτηθείτε: Αυτά συμβαίνουν; Και όμως συμβαίνουν. Εμείς απλώς αναπαράγουμε τις «συμβουλές επιτυχίας» για το μάθημα του Γ. Βέλτσου, που κυκλοφόρησε η Π.Α.Σ.Π. του Τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού. Ενημερωθείτε και διασκεδάστε...

Π.Α.Σ.Π. Ε.Μ.ΠΟ.

Μάθημα: Θεωρία της Επικοινωνίας Ι
(Βέλτσος)

Χρήσιμες συμβουλές για την επιτυχία:

Κανόνας 1ος: Πάνω από όλα πρέπει να πιστέψεις στον εαυτό σου!! Την ημέρα των εξετάσεων πρέπει να είσαι βέβαιος για την επιτυχία σου, να μην αφήσεις το άγχος να σε καταβάλει και... το κυριότερο!! την ώρα που θα αρχίσεις να απαντάς στα ερωτήματα που θα σου θέσει, εσύ πρέπει να στηριχθείς στη λογική... «δε θα με τρελάνεις εσύ!! Εγώ θα σε τρελάνω!!...».

Κανόνας 2ος: Τόσο στις εξετάσεις αλλά όσο και στις εργασίες που σου βάζει κατά καιρούς ο καθηγητής πρέπει να αφήσεις τη λογική και το κοινότοπο είδος γραφής κατά μέρος... Άφησε το μυαλό σου ελεύθερο να δημιουργήσει κείμενα, τα οποία εκ των υστέρων να διαβάζεις και να αναρωτιέσαι...: «Μα καλά, τι είχα πει την ώρα που τα έγραφα όλα αυτά;...»

Κανόνας 3ος: Στα κείμενά σου πρέπει απαραίτητως να έχεις απόψεις και φράσεις που έχουν ειπωθεί από τον ίδιο την ώρα του μαθήματος!! Μερικές σημαντικές φράσεις και στοιχεία είχαν δοθεί στο προηγούμενο μέρος των σημειώσεων που είχαμε μοιράσει... Παρακάτω θα μπορέσεις να βρεις και άλλες... Ιδιαίτερη βαρύτητα έχουν τα άρθρα τα οποία έχει μοιράσει ο ίδιος, αλλά σου έχουμε μοιράσει και εμείς (τα συγκεκριμένα άρθρα που σου δώσαμε είναι του ιδίου και τα είχε μοιράσει σε προηγούμενα εξάμηνα).

Κανόνας 4ος: Μέσα στο κείμενό σου να μην ξεχάσεις να χρησιμοποιείς γαλλικές, αγγλικές ακόμα και γερμανικές λέξεις ή φράσεις στη θέση των αντίστοιχων ελληνικών. Αυτό βέβαια με μέτρο και χωρίς υπερβολές...

Κανόνας 5ος: Μην ξεχνάς να αναφερθείς, αποδοκιμαστικά πάντα, στους εχθρούς του Γιώργου Βέλτσου, όπως τους είχαμε καταγράψει στο προηγούμενο μέρος των σημειώσεων που είχαμε μοιράσει... (εχθροί: Κούρτοβικ, Βαγενάς, Κωστόπουλος, Στάη, διαφόρων ειδών πολιτικοί – εκτός βεβαίως από τον αγαπητό του φίλο Κώστα Σημίτη).

Κανόνας 6ος: Λέξη-κλειδί στα κείμενά σου πρέπει να είναι: ο θάνατος, οι ζωντανοί-νεκροί... Βασικό στοιχείο για την επιτυχία του γραπτού σου: να ξεκινάς θεωρώντας δεδομένο ότι όλοι μας είμαστε νεκροί που ζούμε έχοντας πεθάνει μέσα μας...

«Ο θάνατος βρίσκεται μέσα μας...»

Κανόνας 7ος: Την αποστήθιση στο μάθημα του Βέλτσου ξέ-

Π.Α.Σ.Π. Ε.Μ.ΠΟ.

Π.Α.Σ.Π.

ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ,
ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

**ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ
ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΓΙΑ
ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ:
«ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ Ι»**

(ΒΕΛΤΣΟΣ)

Π.Α.Σ.Π. Ε.Μ.ΠΟ.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ:
ΘΑΝΑΣΗΣ ΔΗΜΑΔΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΑ ΓΚΟΥΝΤΡΑ

χασέ την!! (Βασικό). Δεδομένου ότι οι εξετάσεις θα είναι με ανοιχτά βιβλία και σημειώσεις δεν έχεις παρά να κάνεις μία πολύ καλή ανάγνωση της ύλης του βιβλίου αλλά και των σημειώσεων που έχεις κρατήσει εσύ και σου έχουμε μοιράσει εμείς. Και προς Θεού!!! Μην ξεχάσεις την ημέρα των εξετάσεων να τις πάρεις μαζί σου!! Θα σου χρειαστούν!! Πίστεψέ μας!!

Κανόνας 8ος –και τελευταίος...–: Η αλήθεια είναι ότι ο βαθμός 7 και 8, ακόμα και 9 πολλές φορές, δεν είναι ανέφικτος σε αυτό το μάθημα του Βέλτσου στο α' εξάμηνο... Πίστεψε στον εαυτό σου, άναψε ένα κερί στην εκκλησία... (αστειευόμαστε...), πάρε ένα καλό πρωινό και ... Καλή Επιτυχία!!!

Π.Α.Σ.Π. Τμήματος Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού

Επισημαίνουμε

Πολιτισμός και Αριστερά (2)

Ποια μοίρα επιφυλάσσει το απώτερο μέλλον στον πολιτισμό;
Freud

Από το περασμένο Αντί εγκαινιάσαμε μian ενότητα άρθρων με θέμα τη σχέση Αριστεράς και πολιτισμού ή, αν προτιμάτε, την αναζήτηση ενός θεωρητικού πλαισίου το οποίο θα επιτρέπει στην Αριστερά, μακριά από επικοινωνιακούς μαξιμαλισμούς, τη διατύπωση μιας συνεπούς πολιτιστικής πολιτικής. Μιας πολιτικής η οποία δεν θα τρέχει πίσω από τις κυβερνητικές επιλογές κριτικάροντάς τις εκ των υστέρων και εκ του ασφαλούς, αλλά που θα εκτίθεται με δικές της προτάσεις αποδεικνύοντας στην πράξη πως ο τίτλος που τόσο αυτάρεσκα διεκδικεί, πως είναι δηλαδή η παράταξη της τέχνης και της διανοήσης, δεν αποτελεί ένα ακόμη διαφημιστικό τρικ. Για να φτάσουμε όμως ως το σημείο να παραγάγουμε αυτοφυή και παρεμβατική πολιτική, πρέπει κυρίως να διασαφηνίσουμε τι επιδιώκουμε σχετικά και γιατί. Ποιοι υπάρχοντες θεσμοί καλύπτουν το όραμα που έχουμε για τον πολιτισμό και ποιοι καινούργιοι πρέπει να δημιουργηθούν. Ποια, τέλος, πρέπει να είναι η σχέση του θα συνδέει τον πολιτισμό και την εξουσία και πώς θα ελέγχεται ή, κατά περίπτωση, θα ποδηγετείται η σχέση αυτή, ώστε να καταστεί μια σχέση ελευθερίας και όχι καταναγκασμού. Ουτοπικά όλα αυτά; Ναι, υπό την τρουϊπόθεση ότι η ουτοπία αποτελεί στρατηγικό όσο και ρεαλιστικό μας στόχο. Κι αυτό ας μην ακουστεί ως παραδοξολογία. Η δική μας πρόταση έγκειται μάλλον στη δυνατότητα της ανατροπής των πάγιων και των κατεστημένων αντιλήψεων. Διαφορετικά δεν θα είχε λόγο ύπαρξης. Συχνά, μιλώντας για τον πολιτισμό και την Αριστερά, έχω την αίσθηση φωνής βοούσης εν τη ερήμω· γι' αυτό και θα ήταν καλοδεχούμενη κάθε άποψη συμπληρωματική ή αντιρρητική. Μακάρι ν' αρχίσει τώρα ο τόσο αναγκαίος διάλογος.

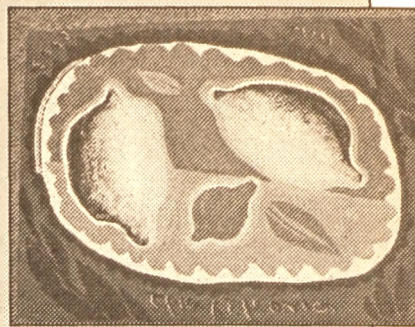
Νομίζω πάντως πως όλοι θα συμφωνήσουμε στο ότι επαγγελλόμαστε έναν πολιτισμό που θ' αρχίζει από κάτω κι όχι από μian ιδεατή κορυφή, έναν πολιτισμό που θ' αγκαλιάζει το καθημερινό και το εφήμερο με το ίδιο, τουλάχιστον, ενδιαφέρον προς το διαχρονικό και αιώνιο. Έναν πολιτισμό που θα ενδιαφέρεται εξίσου και γι' αυτό που κάπως σχετλιαστικά αποκαλούμε «ευρύ κοινό» και για τις μονάδες εκείνες που ξεχωρίζουν από το σύνολο. Έναν πολιτισμό που θα επενδύει όχι τόσο σε «κεφάλαια» και «έργα» –ιδίως όταν αυτά καθίστανται αυτοσκοπός– αλλά σε ιδέες και σε πειραματικές δράσεις. Έναν πολιτισμό, επίσης, που θ' ανοίγει τα μάτια του στον κόσμο, αλλά και που θα κλείνει στην καρδιά του το εντόπιο χωρίς σοβινισμούς αλλά και χωρίς απαράδεκτες εξαπλουστεύσεις ή σνομπ συμπεριφορές νεοπλουτίστης επίδειξης. Έναν πολιτισμό που θα στηρίζεται στην αυτοέκφραση, στο δικαίωμα του διαφορετικού και στην παιδεία ως αξιακό σύστημα και καθημερινή συμπεριφορά. Έναν πολιτισμό, τέλος, που θα υπερβαίνει το κυρίαρχο σχήμα των θεσμών που ρυθμίζουν και περαιτέρω ανακατανέμουν τα αγαθά στις ανθρώπινες ομάδες. Μ' άλλα λόγια διεκδικούμε έναν πολιτισμό όχι των λόγων αλλά της ουσίας, κι όχι της εύκολης προπαγάνδας αλλά της επώδυνης γνώσης· έναν πολιτισμό που νοιάζεται για τις σχέσεις κάθε λογής και τα θετικά παράγωγα που προκύπτουν απ' αυτές: λ.χ. σχέσεις κέντρου και περιφέρειας, σχέσεις τοπικών σχολών και διεθνών κέντρων, σχέσεις λόγιου και λαϊκού –με τον λαϊκισμό να είναι πάντοτε εξοβελιστέος, αλλά την έννοια του kitsch ως λαϊκού επιφανομένου υπό επανεξέταση–, διαπροσωπικές σχέσεις, τέλος, των φύλων μεταξύ τους και σχέσεις των underground κινημάτων και εδώ και αλλού.

Μίλησα λοιπόν για έναν πολιτισμό της ουσίας· επειδή όμως αυτή η έννοια τρέπεται να διευκρινισθεί, θα επανέλθουμε...

Μάνος Στεφανίδης

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• **Επισκεφθείτε** την έκθεση ζωγραφικής του Πέρη Ιερεμιάδη, που εγκαινιάζεται την ερχόμενη Δευτέρα, 19/4, στη γκαλερί Astra (Καρυάτιδων 8, στην Ακρόπολη). Περιλαμβάνει έργα μικρών διαστάσεων, κυ-

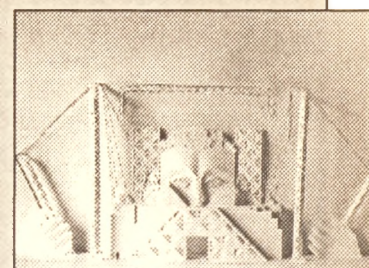

ρίως τοπία και νεκρές φύσεις, και θα παραμείνει ανοικτή έως την 1/5.

• **Δείτε επίσης**, στην ίδια περιοχή, στον εκθεσιακό χώρο της Ένωσης Ελλήνων Χαρακτών (Λεμπέση 4 και Μακρυγιάννη, Ακρόπολη) την ομαδική έκθεση χαρακτηριστικών «Η Τέχνη Μακρά, τα Έργα Μικρά – Ars Longa, Opera Parva». Η ωραία έκθεση, που άνοιξε στις 2/4, διαρκεί έως 15/5.

• **Αλλά και το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος** παρουσιάζει τις μέρες αυτές στον εκθεσιακό του χώρο στα Εξάρχεια (Κωλλέτη 14), και μέχρι τις 30/4, ομαδική «Έκθεση Καλλιτεχνικής Κεραμικής-Ψηφιδωτού», με τη συμμετοχή πολλών από τα μέλη του και με στόχο –όπως και σε προηγούμενες εκθέσεις στον ίδιο χώρο– «τη δημιουργία ενός πυρήνα διαλόγου μεταξύ των εικαστικών καλλιτεχνών και του φιλότεχνου κοινού».

• **Στο Κολωνάκι** πάλι, δείτε την έκθεση του Άρι Στοϊδη, που εγκαινιάζεται την ερ-

χόμενη Τρίτη, 20/4, στη γκαλερί «3» (Φωκυλίδου 3, Δεξαμενή). Ο Στοϊδης χρησιμοποιεί μια παλιά κινεζική τεχνική για την κατασκευή τρισδιάστα-

των γλυπτών από χαρτί, που διατηρούν όμως την αίσθηση της δισδιάστατης –ζωγραφικής– του επιφάνειας (διάρκεια ως 8/5). Μέχρι 24/4 διαρκεί η έκθεση με εγκαταστάσεις και κατασκευές του εννοιολογικού καλλιτέχνη Στέργιου Στάμου, που γίνεται στη γκαλερί Μέδουσα (Ξενοκράτους 7, Δεξαμενή).

• **Στην ίδια γειτονιά**, στη «Γκαλερί της Έρσης» (Κλεομένους 4), αλλά ταυτόχρονα και στην «Πινακοθήκη-Ψυχάρη 36» (Κυπριάδου) εκθέτει νέα και παλαιότερη δουλειά της η ιταλίδα ζωγράφος Στεφανία Μασατσέζι (από 19/4 μέχρι 8/5).

• **Σήμερα**, 16/4, εγκαινιάζεται η έκθεση PARA/SITE, των Λουκίας Αλαβάνου, em.kei, Απόστολου Ζερδεβά, Μανώλη Ηλιάκη, Ελένης Καμμά και Ramsey Williamson, με βίντεο, εγκαταστάσεις και επεμβάσεις τους στο χώρο ενός διαμερίσματος (Αετορράχης 50, κάθετη Λεωφ. Γαλασίου, 2ος όροφος): περί της ταυτότητας και του ρόλου του καλλιτέχνη στα σύγχρονα κοινωνικά συμφραζόμενα.

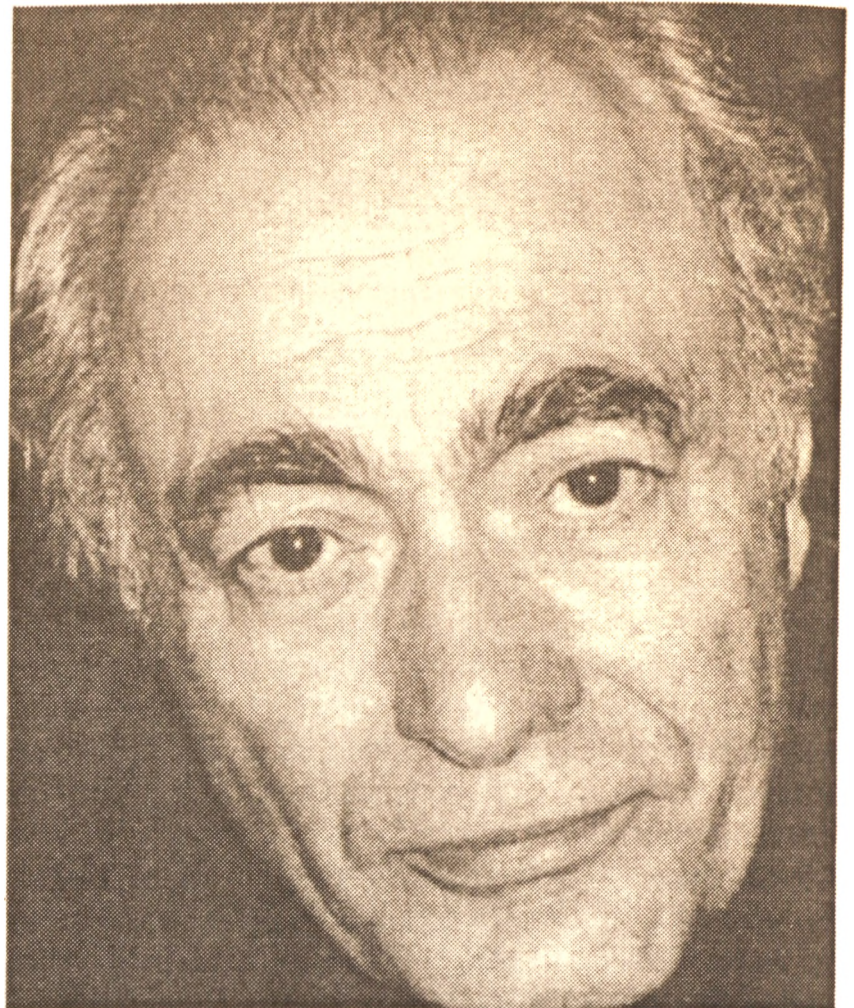

Ο «Μανδραγόρας» τιμά τον Μήτσο Αλεξανδρόπουλο

«Απόψε θα 'χουμε φεγγάρι./ Ορίστε φάνηκε/ αρχινάει να
βγαίνει./ Νάτο ψηλά στον ουρανό κρέμεται κιόλας./ Ο Θεός/
πρέπει να 'ναι/ – με τη λαμπερή/ ασημένια κουτάλα του/
ανακατώνει την κακαβιά των αστεριών.»
(Μαγιακόβσκι, 1916)

Ενα ποίημα, γέφυρα ανάμεσα στη λέξη και το άλεκτο, το άληκτο, είναι ίσως η καλύτερη εισαγωγή-σύνοψη-σχόλιο για το τεράστιο, υψηλής πνοής έργο του Μήτσου Αλεξανδρόπουλου, ενός ανθρώπου που επέτυχε την συνίσηση ζωής και τέχνης, αισθητικής και πολιτικού ήθους, νηφαλιότητας και πάθους. Ίσως να πρόκειται στ' αλήθεια για φαινόμενο, ένα από τα τελευταία φαινόμενα ενός κόσμου που χάνεται, πνιγμένος στο βρόχι μιας καθημερινότητας που έχει χάσει τις δυνατότητες αναγωγής της, την σοφία της.

Ο Μήτσος Αλεξανδρόπουλος, ο Εαμίτης αγωνιστής, ο φοιτητής, ο συντάκτης των *Καθημερινών Νέων*, ο τρις καταδικασθείς εις θάνατον, ο εξόριστος στη Μόσχα (όπου και γνώρισε την σύζυγό του Σόνια Ιλίνσκαγια), ο επαναπατρισθείς, ο πολύπλευρος δημιουργός, ο επαναστάτης αλλά και σεμνός σπουδαστής των ανθρώπινων πεπραγμένων, εγκιβωτίζει στη βιογραφία του την ιστορία ενός αιώνα σχεδόν, γίνεται ο ίδιος ενσαρκωμένη μνήμη.

Β Ο Μ Β Ι Δ Ι Α πολιτιστικής Α Φ Α Σ Ι Α Σ

- Αποκλειστικό: Να ετοιμάζεται ο κ. πρόεδρος της ΕΡΤ να μας την κάνει. Λυπούμαστε αλλά αποφασίστηκε να μην παραμείνει ούτε ως τους Ολυμπιακούς. Η γνώμη μας; Δικαίως.
- Να πάρει μαζί του και τους χουλιάρες, τους καληνύχτηδες και τις εκπομπές τέχνης και υπνηλίας.
- Ζητείται ευθυξία. Ο ευρώς αμειφθήσεται με θέση στην ΑΣΚΤ.
- Αν μάλιστα είναι και κουμβάρος του πρυτάνεως, ακόμη καλύτερα.
- Παραιτήθηκε που λέτε από ευθυξία ο Χρήστος Λάζος, διευθυντής του ΕΚΕΒΙ, και πάει Γ. Γραμματέας στην Ανώτατη

- Σχολή Καλών Τεχνών, όπου εξελέγη άνευ αντιπάλου το κρίσιμο διάστημα πριν τις εκλογές. Νοικοκυρεμένα πράγματα.
- Οι εξ αριστεράς Πασόκοι ήσαν πάντα οι εξυπνότεροι τζογαδόροι.
- Κατεβαίνω την Ιπποκράτους και θαυμάζω το εξάωρο γιαπί του εκδοτικού οργανισμού και λοιπών δημοκρατικών δυνάμεων «Μεταίχμιο». Τς, τς, τς, λέω μέσα μου, αυτό θα πει «εκσυγχρονισμός».
- Από το οποίο ουδείς παραιτήθηκε βεβαίως-βεβαίως.
- Οι γελοιότητες των αριστερών-Πασόκων συνεχίζονται και στο Μέγαρο Μουσικής, όπου η

- διευθύντρια του Φιξ, αφού προσφάτως ανανέωσε τη θητεία από τον ανεκδιήγητο κ. Βενιζέλο, κάνει πλέον παιχνίδι με τον κ. Λαμπράκη.
- 7+7 τραγούδια θα σου πω η έκθεση που έστησε εν είδει μεταμοντέρνου *mélange*, όπου όλοι πάνε με όλους και κυρίως τα έργα λειτουργούν χωρίς ιδεολογικές ή ταξικές αναφορές.
- Την ΑΣΚΤ, που λέτε, από την ανυπαρξία Ιστορίας της Τέχνης, λόγω υπεραπασχολήσεως της «εθελόντριας στην ουτοπία της επανάστασης» κ. Λαμπράκη, θα σώσει η εκ Θεσσαλονίκης ενσκήψασα φίλη της κ. Νίκη Λοϊζίδη, εξαίρετη επιστήμων και συγγραφέας του λίαν επιτυχημένου πονήματος *Σαράντης Καραβούζης*.
- Είναι να μην πετύχει η επανάσταση στην τέχνη, γιατί τότε τύφλα να 'χει ο De Chirico (το πρωτότυπο

- πόνημα του πουλαίν της).
- Κάποτε ο αρχαίος Λεωνίδας τσαντίστηκε και είπε στους Πέρσες: «Μολών λαβέ»...
- Αντίθετα ο Γιωργάκης, αφού συγκάλεσε όλους τους επίσημους Πασόκους, αποφάσισε μόνος του και δημοκρατικά είπε:
- Cash and Carry!
- Ο Χριστός και η Παναγία! Ωραία Ανάσταση κάναμε, Συνέλληνες, μ' ένα σχέδιο που το θέλουν διακαώς και πιεστικά η οικογένεια Μπους, η οικογένεια Μητσοτάκη, η οικογένεια Παπανδρέου, η οικογένεια Σημίτη (βάζω και τον Χριστοδουλάκη μέσα), ο Τόνι Μπλερ και τα παιδάκια του, ο Κόφι Ανάν με τη σχέση του και ο Άλβαρο ντε Σότο με τη δική του...
- Περί τέτοιου μπούστικου σχεδίου πρόκειται, όπως θα 'λεγε και ο Τάσος Παπαδόπουλος (ή ο Τάσος Γούλας!)

Καταπλήσσει το εύρος και ο όγκος του έργου του, η πληθώρα των ενδιαφερόντων, η στράτευση στην τέχνη του λόγου κάτω από οιοσδήποτε συνθήκες, η προσήλωση σε ιδανικά που υπομένουν τη φθορά και αναγεννώνται από τη σπάχτη τους.

Ίσως σε σιωπή μέσα να αναδεικνύεται καλύτερα ένα τέτοιο έργο που στέκει στη λεπτομέρεια, ξέρει μέσα της να διαβάσει το σύμπαν. Πόσο καλά κατάλαβε τον Μπαχτίν και τη λεπτή του διανόηση! Δεν είναι τυχαίο. Και πόσο καλά εννόησε τον Μάξιμο τον Γραικό, έναν μεγάλο παλιό ορθόδοξο στοχαστή που κι αυτός πέρασε τη ζωή του σε σταυροδρομία! Και πόσο αρμονική είναι η πολυφωνική σύνθεση «Στο Φινάλε», διήγημα, ναι, αλλά που η στόφα του, δουλεμένα ουμανιστική, θα μπορούσε να φτιάξει ίσως και δέκα ακόμη κομμάτια, τόσο πυκνή, χωρίς όμως διόλου να συνθλίβει.

Αυτόν τον εξαιρετικό τεχνίτη του λόγου, τον πολύμορφο διανοητή, τον μεταφραστή-δημιουργό, homo universalis του πνεύματος, τιμά ο Μανδραγόρας στο 31ο τεύχος του. Οι συνεργασίες είναι πολλές και καλές (Τ.Β. Τσιβιάν, Γιώργος Μαρκόπουλος, Β.Ν. Τοπορόφ, Θ. Φωσκαρίνης, Γερασιμία Μελισσαράτου, Αγγελική Κωσταβάρα, Γιώργος Γεωργούσης, Έρη Σταυροπούλου, και πολλοί άλλοι). Οι φωτογραφίες που διανθίζουν το κείμενο φέρνουν ακόμη πιο κοντά μας το κλίμα μέσα στο οποίο έζησε και ζει ο Μήτσος Αλεξανδρόπουλος.

Μαρία Τσάτσου

Μεραρχία Άκουι

Αρχές του Μάη κυκλοφορεί στα ιταλικά, από τις εκδόσεις Editrice Impressioni Grafiche, το βιβλίο του Βαγγέλη Σακκάτου *Μεραρχία Άκουι. Η σφαγή των Ιταλών στην Κεφαλονιά. Η Αντίσταση*. Ο ιταλικός του τίτλος θα είναι: *Cefalonia 1943. L'eccidio della divisione acqui e la resistenza greca nei ricordi di un ragazzo* («Κεφαλονιά 1943. Ένα παιδί θυμάται τη σφαγή της Άκουι και την Ελληνική Αντίσταση»). Τη μετάφραση έχει κάμει ο ιταλός ελληνιστής Massimo Rapetti. Το βιβλίο προλογίζει ο Marcello Venturi, που είναι ο πρώτος συγγραφέας που ασχολήθηκε με τη σφαγή της Άκουι στο περίφημο έργο του *Λευκή σημαία στην Κεφαλονιά*, που πρωτοκυκλοφόρησε το 1963, 20ή επέτειο της σφαγής, βιβλίο που έχει πραγματοποιήσει δύο εκδόσεις του και στα ελληνικά. Το βιβλίο του Βαγγέλη Σακκάτου έχει πραγματοποιήσει δύο εκδόσεις στα ελληνικά από την Εστία, την πρώτη το 1993, στα πενήντα χρόνια της σφαγής, και τη δεύτερη, συμπληρωμένη με πολλά ντοκουμέντα και κείμενα, αρχές του 2002. Η πρώτη του έκδοση έχει λάβει το βραβείο «Ηνίοχος» της Δελφικής Αμφικτιονίας το Σεπτέμβριο του 1993 στους Δελφούς.

• Παρένθεση: Μόλις προλαβαίνετε τη συνταρακτική Μάνια Παπαδημητρίου σ' ένα άγριο έργο με αμφιλεγόμενη την κάθαρση στο «Απλό Θέατρο».

• Α, κ. Χριστοδουλάκη, είσαι και ψευταράκος! 1,5% μας έλεγες πως είναι το έλλειμμα, κι αυτό επισήμως τρέχει με 3,3% και ανεπισήμως ως και 5%. Απ' τ' άλλη, +20% οι εισαγωγές –τρομάρα μας– και –2,8% η βιομηχανική μας παραγωγή.

• Δηλαδή η ισχυρή οικονομία και η πανίσχυρη Ελλάδα ήταν μάλλον μια ακόμη πασοκική φούσκα σαν εκείνες του αλήστου μνήμης μας χρηματιστηρίου σας. Θεομπαίχτες!

• Όπου Σοφοκλέους και τραγωδία κι όπου Χριστοδουλάκης και ένα νέο επεισόδιο του Πινόκιο. Με τους νεόπλουτους αργόσχολους στους βασικούς ρόλους.

• Κι εσείς, κ. Καραμανλή μου, αποφασίστε γενικώς, αποφασίστε ειδικώς, και επιτέλους αποφασίστε να κυβερνήσετε...

• Δεν είστε πια αντιπολίτευση και έχετε αναλάβει –μην το ξεχνάτε– να καθαρίσετε την κόπρη του Αυγεία.

• Όσο καθυστερείτε, οι κοπρίτες αναθαρρεύουν και αντεπιτίθενται.

• Ευτυχώς που άρχισε τα ταξίδια ο κ. Αβραμόπουλος στην Άπω Ανατολή, για να αναθερμανθεί λίγο ο τουρισμός μας με τους πανταχού Γιαπωνέζους παρόντες.

• Πάντα του καθήκοντος αυτός ο χριστιανός.

• Ελπίζω να θυμηθεί να στήσει την προτομή κανενός αρχαίου στο Τόκυο δίπλα στον Χιροχίτο.

• Από σιντριβάνια πάλι, η Ιαπωνία είναι φουλ.

• Αν πεις για τον ΣΥΝ,

εκεί να δεις Γιαπωνέζους και γιαπωνέζικα.

• Ο ορισμός της ασυνεννοησίας. Σαν να βλέπουμε Κουροσάβα χωρίς υποτίτλους και να θέλουμε να καταλάβουμε κι από πάνω.

• Ρε παιδιά, ανανεωθείτε και λίγο. Ξεκουνηθείτε από τις καρέκλες, γιατί σκεβρώσατε.

• Καλημέρα, σ. Καϊμάκη, ειδικέ περί τα τηλεοπτικά.

• Εμείς πάλι, έχουμε πιάσει το κανάλι της Βουλής και δεν το κουνάμε.

• Περιμένουμε τους παρθενικούς λόγους της Αντζελας Γκερέκου και της Έλενας Κουντουρά.

• Εν τω μεταξύ βέβαια τρώμε στη μάπα όλες τις παρθένες, τρόπος του λέγειν, του Μπέρκμαν, και φτιάχνουμε κεφάλι (ξανά τρόπος του λέγειν). Η ποιότητα έχει και το κόστος της.

• Ρε παιδιά, τι να γίνεται η «Πολιτιστική Ολυμπιάδα»

και ο Πολιτισμός των Πολιτισμών του Ευαγγέλου, που έγιναν μετά γιορτή και χαροκόπι;

• Κάνανε ανάσταση ή ακόμη; Ο ευτραφής πάντως βουλευτής της Θεσσαλονίκης ο μετά τον Καστανίδη, τοποθετήθηκε και μετά τη Δαμανάκη στον κοινοβουλευτικό έλεγχο του πολιτισμού!

• Εδώ Πολυτεχνείο και τύφλα να 'χουν οι συνταγματολόγοι, σου λέει ο Γιωργάκης!

• Ο άλλος συνταγματολόγος, ο Λοβέρδος, εμφανίζεται στην τιβί συχνότερα κι από τον Κούγια, που έφαγε πέντε μήνες πειθαρχική ποινή για το σόου στο Alter.

• Σόου, πολιτική, μπίζνες ή όλα μαζί; Εδώ σε θέλω κάβουρα!

• Χρόνια πολλά και καλή μας Ανάν-σταση.

Μανωλάκης ο βομβιστής

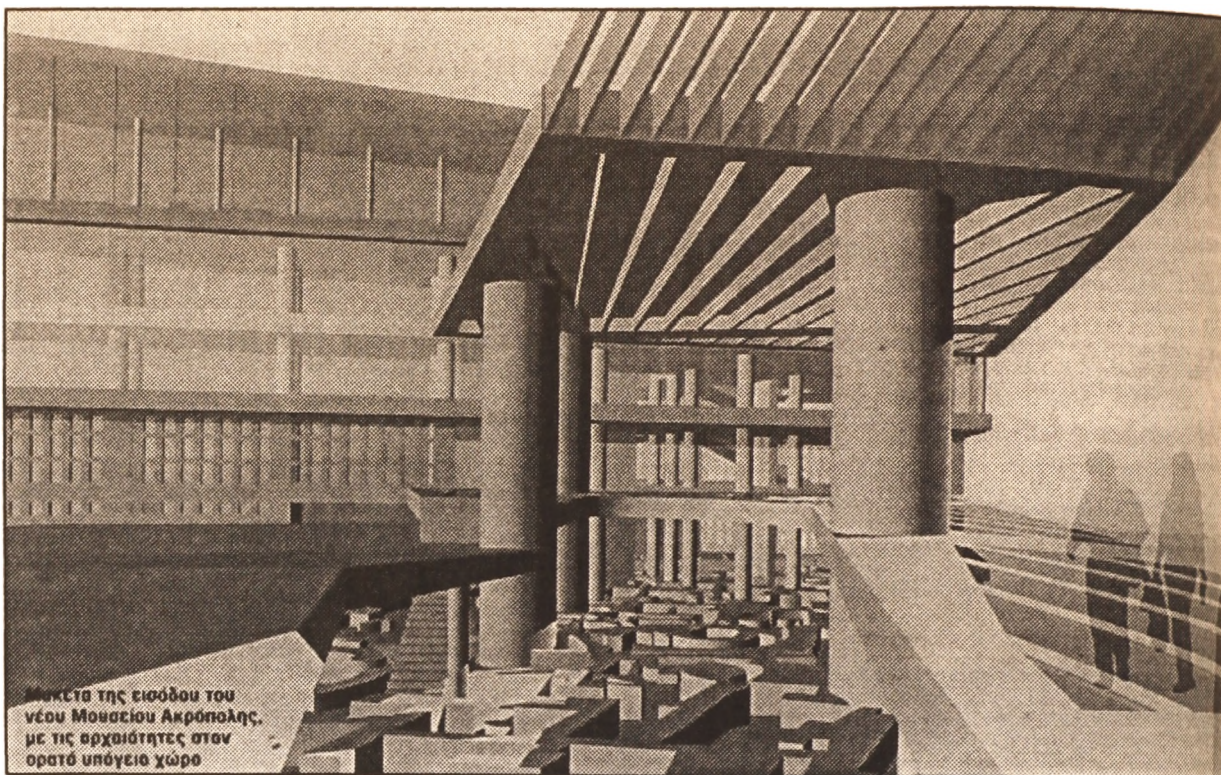
Μουσείο εξαγοράς συνειδήσεων;

του Γιώργου Μ. Σαρηγιάννη καθηγητή Πολεοδομίας στο Ε.Μ. Πολυτεχνείο

Σε μία μελοδραματική αγόρευση της Έλσας Παπαδημητρίου στη Βουλή¹ αναφέρθηκε ότι ο Κωνσταντίνος Καραμανλής το 1975 αναζητώντας με υπηρεσιακούς παράγοντες χώρο για ένα νέο Μουσείο της Ακρόπολης, έδειξε από τον Βράχο το χώρο του Μακρυγιάννη, και είπε «ΕΚΕΙ!». Δεν μας λέει η βουλευτής αν πρόσθεσε και το προσφιλές του «ρε!» – ας αναζητηθεί αυτό από τους ιστορικούς του μέλλοντος.

Σε ένα επίσης εθνεγερτικό άρθρο του «Ιού» της *Ελευθεροτυπίας*² αναφέρθηκε ότι το 1961 αρνήθηκε το Βρετανικό Μουσείο στη Μελίνα μας την άδεια γυρίσματος κάποιων σκηνών της «Φαίδρας» στην αίθουσα των Ελγινείων Μαρμάρων, και όταν «μετά είκοσι έτη» έγινε Υπουργός Πολιτισμού έβαλε στόχο της ζωής της την Επιστροφή των Μαρμάρων στη Μητέρα Πατρίδα.

Το 1997 δάκρυσε όλη η Ελλάδα μαζί με τον Αβραμόπουλο (γνωστό από το Έργο του που γέμισε τους δρόμους όλης της Αθήνας με της Δημορχίας το Κάγκελο) και την Γιάννα (γνωστή από τις ιδιοκτησιακές σχέσεις της με αμφι-

Η αναδεικνυόμενη υπό την προστατευτική σκέπη του κτηρίου βυζαντινή συνοικία

σβητούμενου χαρακτήρα από το Δημόσιο εκτάσεις της «Κέκροψ ΑΕ» στο Παλαιό Ψυχικό³) στο άκουσμα της περιπθητής λέξης «ΑΘΕΝΣ» από τα χείλη του Δον Χουάν Αντόνιο Σάμαρανγκ, χείλη που έχουν αγγίξει το σεπτό χέρι του Καουντίγιο ντελ Εσπάνια (Μπαμόντε Παουλίνο Ερμενεγίλδο Τεόντουλο) Φρανθίσκο Φράνκο⁴.

Τα τρία αυτά κακά της μοίρας μας γέννησαν το Νέο Μουσείο Ακρόπολης, μετατρέποντας μια αυτονόητη ανάγκη απελευθέρωσης του Ιερού Βράχου από το μεσοπολεμικό ημιυπόγειο κτίσμα και την σεμνή και μετρημένη στέγαση των ευρημάτων της Ακρόπολης, σε ένα μεγαλεπήβολο, ρωμαϊκής⁵ ή λουδοβί-

κειας⁶ παρακμής και κακόγουστης αρχιτεκτονικής «μοντερνιάς» τερατώδες κτήριο, σε έναν χώρο που θα ανταγωνίζεται αναιδώς και υβριστικά τον Ιερό Βράχο και τον ίδιο τον Παρθενώνα, ο οποίος θα είναι πλέον ορατός μόνο από την υαλόφρακτη μοντέρνα «αίθουσα των μαρμάρων» – και του εστιατορίου των 1000 θέσεων.

Το 1930 ο μεγάλος Ελευθέριος Βενιζέλος είχε προσπαθήσει να οικοδομήσει στον ίδιο χώρο το Δικαστικό Μέγαρο σε σχέδια του Νικολούδη, αλλά η αντίδραση του επιστήθιου φίλου του Ερνέστ Εμπράρ ο οποίος ξεσήκωσε όλη τη γαλλική διανόηση, ματαίωσε το ανοσιούρημα⁷. Μετά από εξήντα χρόνια, ο μι-

1. 15.6.99, αναφορά στον «Ιό της Κυριακής», *Ελευθεροτυπία* 7.4.2002.

2. «Ιός της Κυριακής», *Ελευθεροτυπία* 10.3.2002.

3. Οι δασικές υπηρεσίες διεκδικούν για λογαριασμό του Δημοσίου μεγάλες εκτάσεις στις παρυφές του Π. Ψυχικού, τις οποίες η Κέκροψ ΑΕ πωλεί σε πολύ μεγάλα ονόματα, βλ. π.χ. έγγραφο Δασαρχείου Πεντέλης 3506/4.6.96, έγγραφο ΝΣΚ 232/36298/9.1.2002, Έκθεση Αυτοψίας της Κτηματικής Υπηρεσίας Αθηνών του Υπουργείου Οικονομικών 1234/12.12.2001 κ.ά.

4. Vyn Simson, Andrew Jennings, *Τα αφεντικά των Ολυμπιακών*

Αγώνων, εκδ. Ποντίκι, Αθήνα 1992, σελ. 77 κ.ε.

5. Της ψευδεπίγραφης δήθεν δημοκρατικής επίκλησης κάθε βαρβαρότητας «εν ονόματι του Ρωμαϊκού Λαού και της Συγκλήτου» SPQR (Senatus Populusque Romanus).

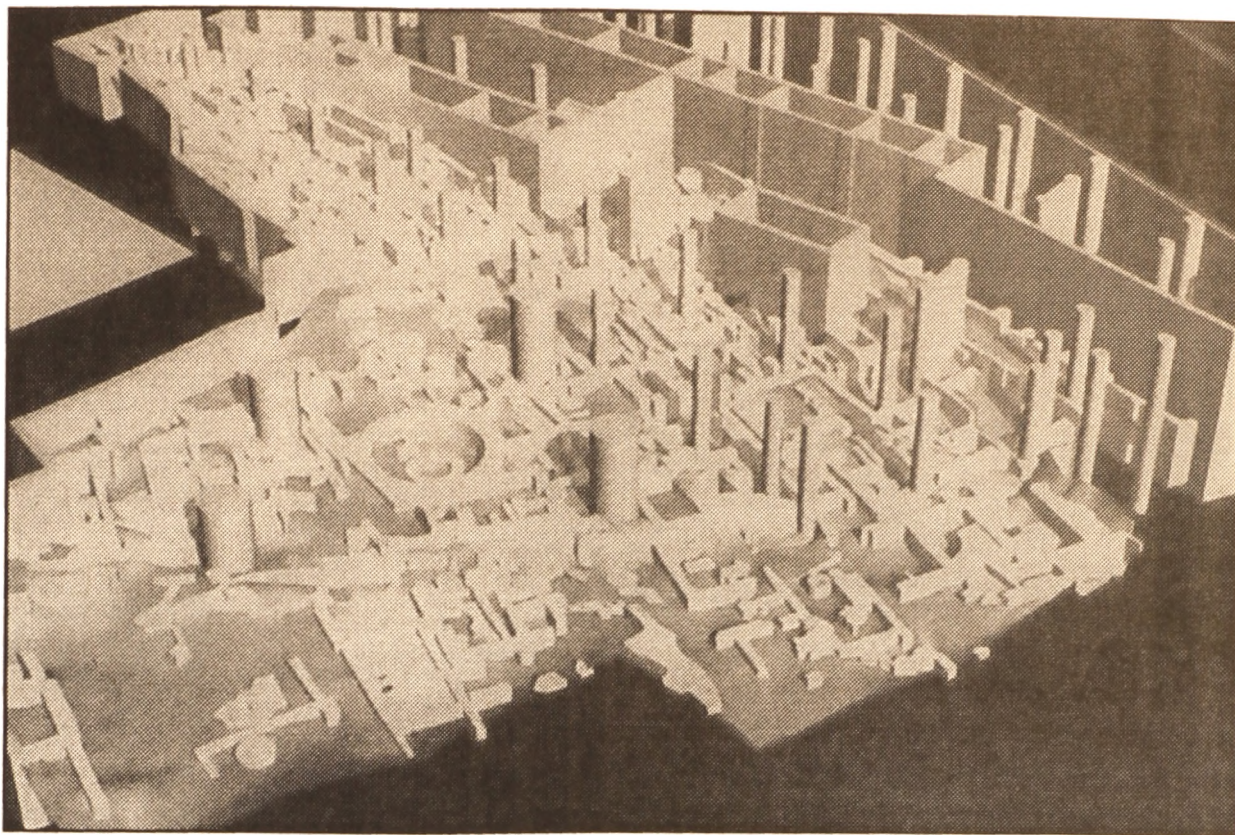
6. L' État c' est Moi, και θα δούμε πώς η ρωμαϊκή «δημοκρατία» και ο απολυταρχισμός ήρθαν κι έδεσαν στις μέρες μας στο ΝΜΑ.

7. Αμαλία Κωτσάκη-Βάνια Κυροδήμου, «Η κοσμοπολίτικη αρχιτεκτονική του Α. Νικολούδη», *Θέματα Χώρου και Τεχνών*, 18/1987.

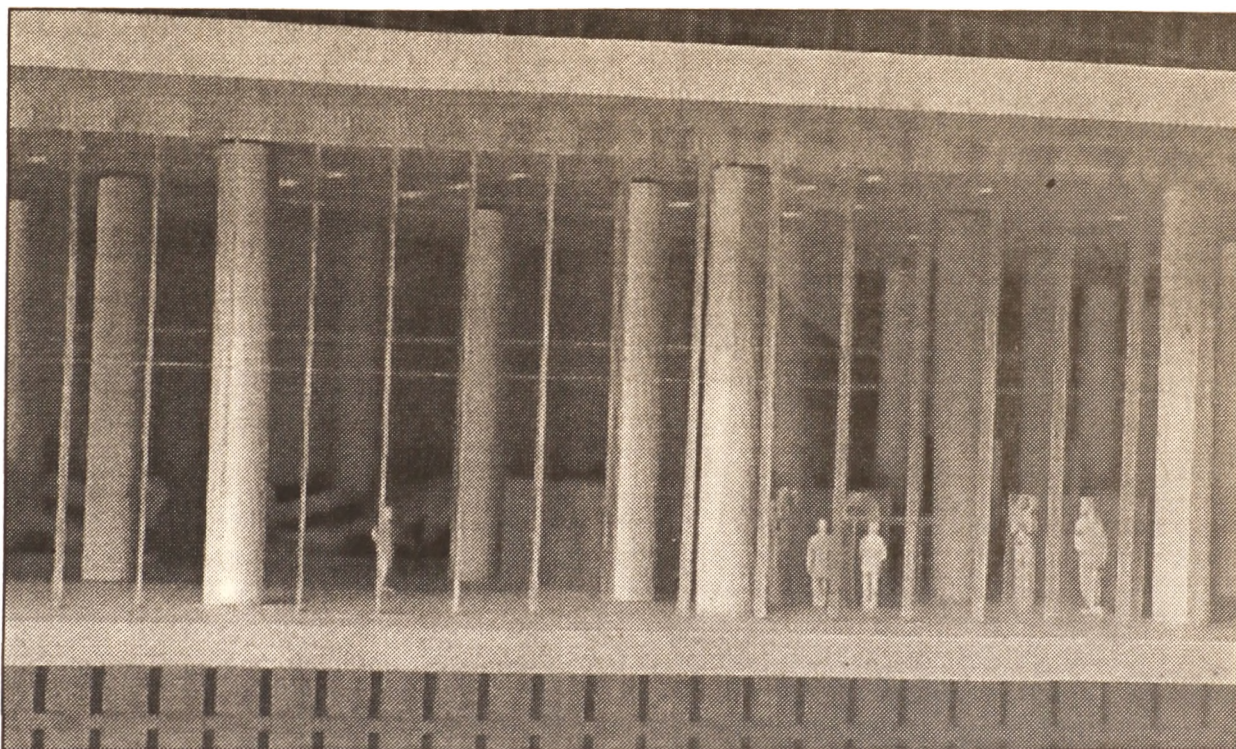

ιρός Ευάγγελος Βενιζέλος επέμενε να
τίσει ΕΚΕΙ το ΝΜΑ, αλλά τώρα ξεση-
ώθηκε όχι μόνο η Γαλλία αλλά και άλ-
ες πολιτισμένες χώρες, και οι πραγμα-
ικά κορυφαίοι και όχι κρατικοδοξαζό-
μενοι αρχιτέκτονες και αρχαιολόγοι
την χώρα μας: να θυμηθούμε μερι-
ιούς, μια και τα ΜΜΕ τους «ξεχνάν»
επιτηδείως: οι αρχιτέκτονες Αριστομέ-
νης Προβελέγγιος, Άρης Κωνσταντινί-
δης⁸ και Γιώργος Κανδύλης⁹, ο τότε
Πρόεδρος της Αρχαιολογικής Εταιρεί-
ας κ. Γεώργιος Δοντάς¹⁰ παρ' όλες τις
πιέσεις που δέχτηκε¹¹, ο Γραμματέας
της Αρχαιολογικής και νυν Πρόεδρος
της και μέλος της Ακαδημίας Αθηνών κ.
Βασίλειος Πετράκος¹², η γνωστή από
εις εργασίες της για την αναστήλωση
της Μονεμβασίας και Διευθύντρια της
Γενναδείου Βιβλιοθήκης κ. Χάρης Καλ-
αϊγά, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου
και ανασκαφέας της Σαντορίνης κ. Χρί-
στος Ντούμας, ο γνωστός αρχιτέκτων
και αρχαιολόγος Ιορδάνης Δημακό-
πουλος¹³, ο επίτιμος έφορος αρχαιοτή-
των Γεώργιος Παπαθανασόπουλος¹⁴.
Ακόμη, ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων μέ-
χρι την αλλαγή της ηγεσίας του, οπότε ο
νέος Πρόεδρος του (προερχόμενος από
την τότε κυβερνητική παράταξη) μετεί-
χε και στην επιτροπή του τελευταίου
διαγωνισμού¹⁵, το ελληνικό τμήμα αλλά
και η διεθνής Γενική Συνέλευση του
ICOMOS, η Σχολή Αρχιτεκτόνων του
ΕΜΠ, 21 καθηγητές αμερικανικών πα-
νεπιστημίων, μεταξύ των οποίων και ο
ίδιος ο Τσούμι (μέχρι που πήρε τη δου-
λειά και εσίγησε), 63 καθηγητές ελληνι-
στές, ιστορικοί και αρχαιολόγοι από
γαλλικά πανεπιστήμια, καθηγητές αυ-
στριακών Πανεπιστημίων και ο κατά-
λογος δεν κλείνει.

Πώς όμως με τέτοια αντίδραση θα
μπορούσε ο κάθε Υπουργός Πολιτι-
σμού να πραγματοποιήσει αυτή τη βαρ-
βαρότητα; πολύ περισσότερο που στη
διάρκεια των «με το έτσι θέλω» εκσκα-
ρών βρέθηκε μια μοναδική και ολοκλη-
ρωμένη βυζαντινή συνοικία των Αθη-

Οι αρχαιότητες ανάμεσα στα υποστυλώματα των 3,5 μέτρων

«Η αίθουσα των Κούρων». Εξαιρετο δείγμα νεοφασιστικής Αρχιτεκτονικής

νών με ιδιαίτερα σημαντικά κτήρια,
δρόμους, βαλανεία, ψηφιδωτά κ.ά.; Ο
μόνος δρόμος ήταν εκείνος που του
υπεδείκνυε η αλαζονεία της εξουσίας,
όχι το παραδοσιακό «άστε ντούα ού»
του γερο-Τζουμπέ, αλλά το πιο σύνθετο
λουδοβίκειο «l'État c'est Moi». Η δια-

φορά είναι ότι ο Βούλγαρης έκανε ό,τι
ήθελε μόνος του, με δική του παλληκα-
ριά, εδώ όμως χρησιμοποιούνται εκλε-
πτυσμένες και σύγχρονες μέθοδοι. Ας
δούμε μερικές από αυτές: Εξασφάλιση
θετικών γνώμων από τα υπηρεσιακά
συμβούλια. Εξαγορά με το καλό ή το

8. Άρης Κωνσταντινίδης, «η άθλια επικαιρότητα», εκδ. Άγρα, Αθήνα
1991· βλ. και «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας* 10.3.02.

9. *Επενδυτής* 23-24.11.1991.

10. *Ελευθεροτυπία* 23.7.02, και 2.1.04.

11. *Ελευθεροτυπία* 18.7.2002.

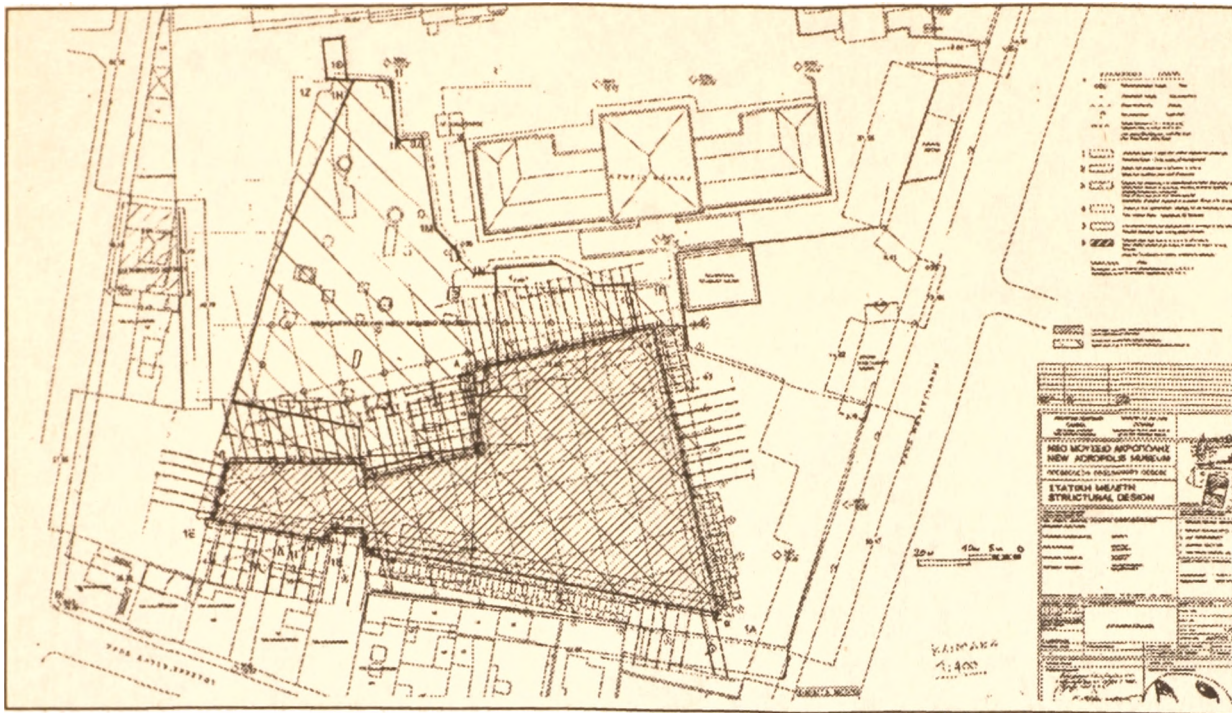
12. *Ελευθεροτυπία* 23.7.02.

13. *metrorama* 20.9.02.

14. *Το Βήμα* 8.6.03 και *Ελευθεροτυπία* 12.7.03.

15. Έγγραφο στροφής με α.π. 26245/2.10.02.

Χάρτης εκσκαφών και δεμελειώσεων. Με γκρι οι εξαφανισμένες αρχαιότητες των τριών υπογείων, οι υπόλοιπες εν πασσαλοπήξει οριζοντίως και καθέτως

άγριο προσωπικότητων. Χρησιμοποίηση συγκεκριμένων δημοσιογραφικών οργάνων για προβολή των επισημών απόψεων και θάψιμο κάθε αντιφρονούντος. Χρήση των ίδιων οργάνων και προσώπων σε συνειδητή παραπλανητική πληροφόρηση. Συγκινησιακή και εθνεγερτική φόρτιση με τη Μελίνα, τα Μάρμαρα και την Ολυμπιάδα. Παραβίαση κάθε νόμιμης διαδικασίας στους διαγωνισμούς, την ροή και έγκριση μελετών κ.ά. Και τέλος, όταν τα βρούμε σκούρα από το αντεθνικό Συμβούλιο της Επικρατείας, έκδοση ακόμη και αντισυνταγματικών νόμων για κάλυψη

των παρανομιών αυτών. Ας τα δούμε πιο συγκεκριμένα:

1. Ανώτατα Υπηρεσιακά Συμβούλια, όπως το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο. Υπάρχει πάγιο πρόβλημα στην Σύνθεση του ΚΑΣ δεδομένου ότι παραβιάζεται από το 1985 περίπου η αρχή της εκπροσώπησης φορέων σε συλλογικά όργανα. Το ΚΑΣ είναι ένα Ανώτατο Γνωμοδοτικό Όργανο, στο οποίο μετέχουν προσωπικότητες εγνωσμένου κύρους στον επιστημονικό τους τομέα, από τους οποίους ορισμένοι προέρχονται από το ΥΠΠΟ, άλλοι όμως προέρχονται από ΑΕΙ ή άλλους φορείς, τους

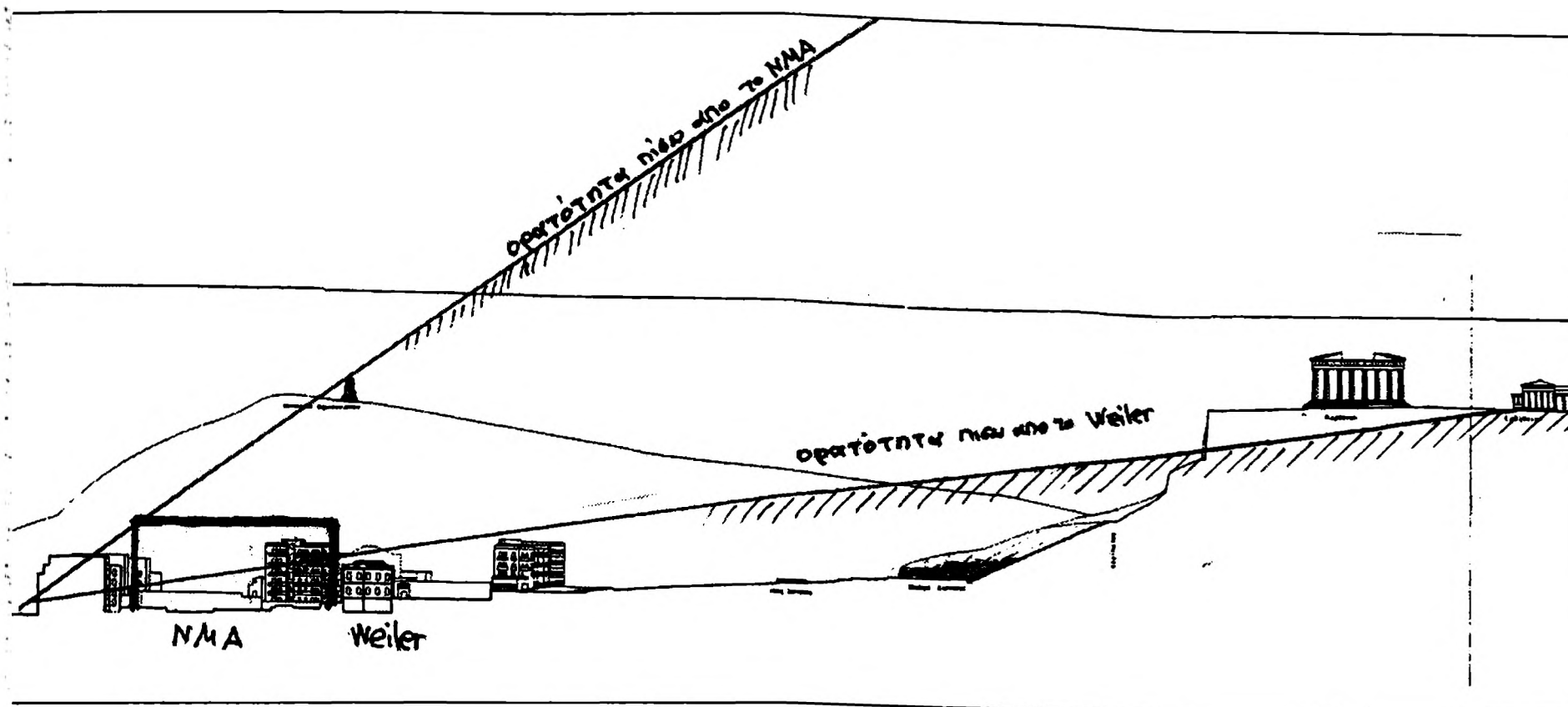
Η μοναδική και ολοκληρωμένη βυζαντινή συνοικία των Αθηνών

οποίους θεωρείται ότι εκπροσωπούν. Σύμφωνα με πάγιες Αρχές του Δικαίου, εκπρόσωποι φορέων προτείνονται από τους ίδιους τους φορείς τους. Ωστόσο επί Υπουργίας Μερκούρη πραγματοποιήθηκε ένας ελιγμός όπου η Υπουργός δήλωσε μεν ότι «για λόγους κύρους του ΚΑΣ (και του αντίστοιχου Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων) και για λόγους δημοκρατικής ευαισθησίας» θα αποδέχεται χωρίς συζήτηση τη γνώμη των Συμβουλίων αυτών, ταυτόχρονα όμως άλλαξε τη σύνθεσή τους μειώνοντας τους εκπροσώπους των ΑΕΙ (που είχαν περισσότερο ανεξάρτητη γνώμη), αυξάνοντας την εκπροσώπηση υπαλλήλων του ΥΠΠΟ, και συγχρόνως θεσπίζοντας ότι τους εκπροσώπους των ΑΕΙ τούς διορίζει ο Υπουργός, αντί να προτείνονται από τα Πανεπιστήμια που εκπροσωπούσαν. Έτσι δεν θα πρέπει να εκπλαγεί κανείς για τις σχεδόν πάντα σύμφωνες με την εκάστοτε κυβέρνηση αποφάσεις των Συμβουλίων αυτών, και φυσικά δεν είχε πρόβλημα η εκάστοτε πολιτική ηγεσία να προσυπογράφει την ανεξάρτητη(!) γνώμη των Συμβουλίων: «συμφωνώ που εκφράσατε ελεύθερα την άποψή μου»!

2. Εξαγορά προσωπικότητων. Πέρα από όσους διόρισε στο ΔΣ του ΟΑΝΜΑ (και τους έκλεισε το στόμα), από εκείνους που διαμαρτυρήθηκαν για το επιχειρούμενο έγκλημα κάποιοι απέσυραν την υπογραφή τους ή απλά δεν συνέχισαν. Είναι γνωστή στο πανελλήνιο η μεθόδευση του τότε ΥΠΠΟ για την αλλαγή ηγεσίας στην Αρχαιολογική Εταιρεία, και η αλλαγή πλεύσης της με τον νέο της Πρόεδρο· ας δούμε χαρακτηριστικά και με πόση ωμότητα ασκούσε και δημόσια πίεση ο τότε κ. Υπουργός Πολιτισμού στους ενάντιους στο ΝΜΑ¹⁶ (μετά από αυτό εσίγησε ο κ. καθηγητής, υπερασπιζόμενος μάλιστα και την αλλαγή ηγεσίας στην Αρχαιολογική Εταιρεία). Τακτική γνωστή στον κ. τέως ΥΠΠΟ, όπως ανάλογα έκανε όχι απλά να σιωπήσει αλλά και να μετατραπεί σε ένθερμο υποστηρικτή του ο αρμόδιος Έφορος Αρχαιοτήτων για την περιοχή Μαραθώνα. Εκεί που

16. Συνέντευξη Τύπου του ΥΠΠΟ, Καθημερινή 17.7.2002.

Η αυδάδεια του ΝΜΑ προς τον Ιερό Βράχο και η εξαφάνιση του Παρθενώνα

δεν του βγήκε ήταν στο ICOMOS, μέλη του οποίου που τυχαίνει να είναι και στελέχη του ΥΠΠΟ υπέστησαν κανονικούς υπηρεσιακούς διωγμούς, ενώ προς τον Οργανισμό αυτόν κόπηκε κάθε επιχορήγηση από το ΥΠΠΟ¹⁷.

Σημειώνεται ακόμη η παρέμβαση της συνδικαλιστικής παράταξης υπαλλήλων του ΥΠΠΟ συγκεκριμένου κόμματος¹⁸ και του Συλλόγου Ελλήνων Αρχαιολόγων¹⁹. Με τις θέσεις των υπαλλήλων του ΥΠΠΟ δεν θα ασχοληθούμε, είναι γνωστό σε τι ασφυκτικό κλοιό πιέσεων εργάζονται, όμως για τη συγκεκριμένη συνδικαλιστική παράταξη σημειώνεται ότι το κόμμα τους έχει επίσημα αντίθετη θέση αλλά είναι γνωστό ότι τροφοδότησε και με στελέχη του το κόμμα που έχασε τις τελευταίες εκλογές – πού να βγάλεις άκρη όταν οι ίδιοι είναι μπερδεμένοι! Για τον Σύλλογο Αρχαιολόγων όμως, θα πρέπει να τους θυμίσει κανείς, πρώτα το αρχαιολογικό έγκλημα που πραγματοποιείται με την οικοδόμηση του ΝΜΑ επάνω στην βυζαντινή συνοικία, δίπλα στο προστατευόμενο κτήριο Βάιλερ και απέναντι από τον Ιερό Βράχο, και δεύ-

τερο ότι οι «διώξεις» δεν αφορούν τους αρχαιολόγους που πραγματικά με αυτοθυσία και ζήλο εκτελούν τις ανασκαφές, αλλά εκείνους τους υψηλόβαθμους που στελεχώνουν τα κέντρα λήψης αποφάσεων και μετέχουν συνειδητά στο πολιτικό παιχνίδι, παραβαίνοντας όχι μόνον τον Αρχαιολογικό Νόμο περί προστασίας αρχαιοτήτων αλλά και την ίδια την επιστήμη τους (κάποιοι μάλιστα την διδάσκουν και σε Πανεπιστήμια – ο θεός να φυλάει τους φοιτητές μας και την ίδια την Αρχαιολογία).

Και ξαφνικά μας προέκυψε και ο Πάγκαλος ζητών την κεφαλή επί πινάκι του νέου Υφυπουργού επειδή είχε μηνύσει τους υπευθύνους για το επιχειρούμενο έγκλημα²⁰. Θα μπορούσε να αντιπαρέλθει κανείς τους συνήθεις άσφαιρους κανονιοβολισμούς του κ. Πάγκαλου (όταν ήταν στην εξουσία η παράταξή του, άστραφτε και βρόνταγε, αλλά στην ψηφοφορία στη Βουλή εφαρμόζε το ρηθέν από τον αείμνηστο, ικανότατο και πονηρότατο βλάχο συνάδελφό του «πρόβατο που ξεκόβει από το μαντρί, το τρώει ο λύκος» και ψήφιζε πάντα «σύμφωνα με την εισήγηση»).

Όμως αν δεί κανείς σοβαρότερα το θέμα, θα σήμαινε η αποδοχή της θέσης αυτής, ότι ο κάθε νέος υπουργός, ακόμη και αντίθετος με την προηγούμενη κυβέρνηση, δεν πρέπει να θίγει τα κακώς κείμενα – πρόκειται απλά για θέση αποφυγής κάθε έρευνας ατασθαλιών των προηγουμένων από τους επόμενους. Αυτό που φοβόμαστε είναι ότι αυτό έχει γίνει πολλές φορές, ακόμη και το «αμαρτωλό '89», όπου τελικά «τα βρήκαν» τα δύο μεγάλα κόμματα εξουσίας αφήνοντας έκθετο τον τότε Συνασπισμό. (Το παζάρι, νομίζω, έγινε ανάμεσα στις υποθέσεις Κοσκωτά, Τόμπρα –τηλεφωνικές παρακολουθήσεις– και κάποιες άλλες που δεν θυμάμαι, και τελικά όλο το '89 το πλήρωσε ο Τσοβόλας!).

3. Κινητοποίηση των ΜΜΕ και παραπλανητική πληροφόρηση. Στα ΜΜΕ, δημοσιεύονται άρθρα (συνήθως των ιδίων δημοσιογράφων) υπέρ του Μουσείου και του τότε Υπουργού με ένα σωρό ανακρίβειες ή και γελοιότητες ακόμη, όπως: «διώκονται επιστήμονες για 5,6 τετραγωνικά μέτρα»²¹, «αλάνα ή μουσείο»²², «και όμως δι-α-τη-ρούν-

17. Δελτίο τύπου ICOMOS 16.2.04, α.π. 672.

18. Ριζοσπάστης 17.3.04 και Ελευθεροτυπία 17.3.04.

19. ό.π.

20. Σχόλιο υπέρ Πάγκαλου στην Ελευθεροτυπία από την

Κοντράρου-Ρασιά, 23.3.04.

21. Μαίρη Αδαμοπούλου, Τα Νέα 15.3.04.

22. Ν.Κοντράρου-Ρασιά, Ελευθεροτυπία (ένθετο «&7» Μαρτίου 2004).

ται»²³, «Εισαγγελική σκαπάνη»²⁴, «συνυπογράφει το ICOMOS τις απόψεις Τατούλη»²⁵, και πολλά άλλα.

Στο πρώτο επιχειρείται να ξεχαστεί η κάλυψη με τερατώδες κτήριο μιας ολόκληρης συνοικίας και η εμφύτευση στον αρχαιολογικό χώρο δεκάδων υποστυλωμάτων διαμέτρου 1,20 και τεσσάρων εξ αυτών διαμέτρου 3,50 μέτρων, καθώς και δεκάδων λοξών αντηρίδων μέσα στον αρχαιολογικό χώρο, της κόκκινης μάλιστα ζώνης, με τον ισχυρισμό ότι καταστρέφονται μόνον 5,6 τ.μ. αρχαιοτήτων – ως «αρχαιότητες» προφανώς οι κουτοπόνηροι σύμβουλοι του τότε υπουργού θεωρούν μόνο τον τοίχο αλλά όχι το εσωτερικό ενός κτίσματος ή τον αρχαίο δρόμο! Στο δεύτερο η δημοσιογράφος έχει το αξίωμα ότι ή το σκεπάζουμε «προστατεύοντάς το» και το «αναδεικνύουμε» με φώτα και προβολείς ή αλλιώς είναι αλάνα και σκουπιδότοπος, όπως η Αρχαία Αγορά, οι Δελφοί, η Δήλος, και το Δίον, που ίσως είναι γνωστό στον επικεφαλής του Οργανισμού Ανέγερσης του ΝΜΑ. Στο τρίτο, η ίδια δημοσιογράφος, επιμένει με έμφαση ότι τα αρχαία «δι-α-τη-ρούν-ται» παρ' όλα όσα είπαμε περί καταπλάκωσής τους από το κτήριο και την εμφύτευση των υποστυλωμάτων και των αντηρίδων. Στο τέταρτο, ο άλλος δημοσιογράφος ισχυρίζεται ότι δεν έχει ο Εισαγγελέας δικαίωμα επέμβασης σε αρχαιότητες – αυτό το προνόμιο το έχουν μόνο οι αρχαιολόγοι ακόμη και αν παρανομούν καταστρέφοντάς τις. Τέλος, στο πέμπτο, το μεν ICOMOS εμφανίζεται ως συμπλέον ευκαιριακά με τις απόψεις Τατούλη και ξεχνιούνται οι υπερδεκαετείς αγώνες του κατά του Μουσείου, η δε έκκληση των 61 γάλλων καθηγητών που αναφέρθηκε εισάγεται με την αμφισβήτηση των υπογραφών τους με την ανεπίτρεπτη δημοσιογραφικά αλλά και νομικά φράση ότι το κείμενο «φέρεται να έχουν υπογράψει».

4. Η εθνική και συγκινησιακή σύνδεση με τη Μελίνα, την Ολυμπιάδα και τα Ελγίνεια. Εδώ είναι που το ψέμα αλλά και οι γκάφες πάνε σύννεφο. Το αξίωμα «Η ύπαρξη του Νέου Μουσείου στην Ολυμπιάδα θα φέρει τα Μάρμαρα για τα οποία αγωνίστηκε η Μελίνα μας» δεν είναι αυταπόδεικτο, αντίθετα είναι αστήρικτο για τους εξής λόγους: α. Οι βρετανοί ουδέποτε είπαν ότι έχουν την παραμικρή διάθεση να επιστρέψουν τα Μάρμαρα· β. οι σαφείς αρνήσεις τους βρήκαν ανταπόκριση και σε άλλα 40 Μουσεία²⁶ (ανάμεσά τους το Ερμιτάζ, το Λούβρο, το Βρετανικό Μουσείο κ.ά., τα οποία προφανώς είναι γεμάτα από ελληνικές, αιγυπτιακές, ασσυριακές, προκολομβιανές και άλλες αρχαιότητες, και φυσικά αν γίνει η αρχή, κανείς δεν ξέρει πού θα σταματήσει. Άραγε ο συμπαθέστατος και ενεργητικώτατος Διευθυντής του Μουσείου Μπενάκη, που τόσο κόπτεται υπέρ του ΝΜΑ²⁷, θα δεχόταν να επιστρέψει στο Πεκίνο με την Ολυμπιάδα του 2008 τις ανατολικές συλλογές του Μουσείου;· γ. και αν όλα αυτά δεν ισχύουν, ποιος πίστεψε ποτέ ότι το ΝΜΑ θα είναι έτοιμο στην Ολυμπιάδα του 2004; – ούτε ο ίδιος ο Οργανισμός Ανέγερσης, που σε κάποια φάση δήλωσε ότι θα είναι οπωσδήποτε έτοιμο, σε επόμενη ότι θα λειτουργήσει μόνο ο όροφος με τα (ανύπαρκτα) Μάρμαρα, και σε τρίτη κατάπτε τη γλώσσα του²⁸. Στο παιχνίδι εμπλέκουν και τον συμπαθέστατο και παλιό αγωνιστή ενάντια στον Μακαρθισμό Ζυλ Ντασέν, ο οποίος αστράφτει και βροντά, πλην όμως επί της ουσίας λέει μόνιμα ότι «μου είπε ο ΟΑΝΜΑ ότι δεν καταστρέφονται αρχαιότητες. Με διαβεβαίωσε ο κ. Τσουμί ότι όλα είναι εντάξει»²⁹. Βέβαια δεν αναφερόμαστε στα εθνικά ρεζιλέματα του τύπου «κάντε κάτι, έχουμε και εκλογές!»³⁰ ή «δώστε τα έστω και δανεικά» ή ακόμη «δανείστε τα μας και

θα είναι το ΝΜΑ έστω και σαν παράρτημα του Βρετανικού Μουσείου»³¹ (ξενικά ο καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου και τότε ΥΠΠΟ ότι η παραχώρηση εθνικού εδάφους γίνεται μόνο έπειτα από ειδική απόφαση της Βουλής με ειδικές πλειοψηφίες; –προφανώς, αφού χάρισε στην Πρεσβεία των ΗΠΑ ολόκληρο δημόσιο χώρο στην Αθήνα, και στην Αμερικανική Βάση της Σούδας ολόκληρη έκταση!).

5. Παραβίαση της Νομοθεσίας. Πέρα από την παραβίαση της αρχαιολογικής νομοθεσίας που αναλύθηκε, έχει επισημανθεί και σειρά διοικητικών παραβάσεων που έχουν οδηγήσει στην ακύρωση του δεύτερου διαγωνισμού και στο σταμάτημα των εργασιών από το ΣτΕ, όπως εκπόνηση μελέτης χωρίς μελέτη χωροθέτησης, χωρίς προμελέτη και χωρίς μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, συμμετοχή στο ΚΑΣ μέλους του ΔΣ του ΟΑΝΜΑ (ο κρίνων και κρίνόμενος), έγκριση μελετών στο ΚΑΣ χωρίς εισήγηση της Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, χωρίς έγκριση του ΚΣΝΜ (αρμόδιου για τη σχέση Μουσείου-κτηρίου Βάιλερ), διαρροή στον τύπο του αποτελέσματος του κλειστού διαγωνισμού πριν η Επιτροπή αποσφραγίσει τους φακέλους³², και άλλα πολλά για τα οποία πλέον ο Εισαγγελέας ασκεί ήδη ποινικές διώξεις.

Το θέμα είναι πλέον τόσο στα χέρια του αρμόδιου Εισαγγελέα, όσο και του Συμβουλίου της Επικρατείας, του οποίου τις αποφάσεις η τελευταία κυβέρνηση πέταγε συστηματικά στον κάλαθο των αχρήστων και στη συνέχεια ψήφισε Νόμο με τον οποίο επιχειρούσε (αντισυνταγματικά όμως) να νομιμοποιήσει τις ακυρωθείσες από το ΣτΕ πράξεις της. Μήπως η τελευταία μάχη στο ΣτΕ θα είναι και η τελευταία δυνατότητά του να υπερασπιστεί το πανταχόθεν βαλλόμενο κύρος του από την κάθε πολιτική ηγεσία;

23. Κοντράρου Ρασιά, *Ελευθεροτυπία* 5.2.2003.

24. Δημήτρης Καστριώτης, *Καθημερινή* 21.3.04

25. Ανυπόγραφο σχόλιο στην *Ελευθεροτυπία* 16.3.04.

26. Ριζοσπάστης 12.12.02, *Ελευθεροτυπία* 9.12.2002, *Ριζοσπάστης* 14.3.2003.

27. Α. Δεληβοριάς, «Συμπτώσεις αρχαιολατρίας και ντροπής», *Καθημερινή* 27.10.2002· βλ. και απάντηση του Γ.Α.

Παπαθανασόπουλου, στην *Καθημερινή* 10.11.2002.

28. *Ελευθεροτυπία* 6.8.1999, 17.7.2002, 25.1.2004.

29. *Ελευθεροτυπία* 11.4.2002, και 13 Μαρτίου 2004.

30. *Καθημερινή* 2.11.2003, *Ελευθεροτυπία* 16.12.2003.

31. *Ελευθεροτυπία* 12.11.2002, *Ριζοσπάστης* 13.11.2002.

32. *Το Καρφί* 20.8.2001.

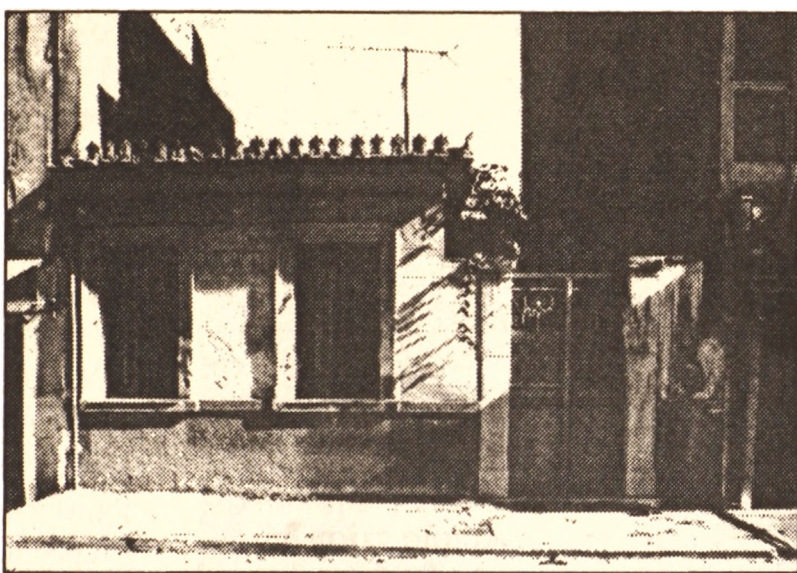

Τα τελευταία χρόνια έχει σοβαρά απασχολήσει την κυβέρνηση η «άλυτη» υπόθεση των συνταξιοδοτικών ταμείων, με τις ολοένα αυξανόμενες υποχρεώσεις προς τα μέλη τους, που πολλαπλασιάζονται με απελπιστικούς ρυθμούς και, το χειρότερο, ζουν όλο και περισσότερο. Τα «θαύματα» της επιστήμης έχουν μεταφραστεί σε εφιάλτη: οι μισοί δουλεύουν για να τρέφουν τους άλλους μισούς (ή κάτι τέτοιο). Άλλο ένα κοινωνικό δίλημμα λοιπόν για την ώρα, στην κατηγορία του «άλυτου». Και απόητοι πορευόμαστε.

Συνταξιοδότηση χωρίς ελπίδα ανάστασης

Το πρόβλημα δεν αναφέρεται μόνο στις ηλικιακές πυραμίδες μιας κοινωνίας που εκσυγχρονίζεται ρα-
δαία. Έχει, με κάποιο περίεργο τρόπο, πλατύτερες δεολογικές συνέπειες. Δηλαδή, εκείνο που θεωρείται κοινωνικό συμβόλαιο μπορεί εύκολα να επεκταθεί και στην αρχιτεκτονική, ή πιο ρεαλιστικά, στο χτισμένο περιβάλλον. Πράγματι, ρισκούμε στην παράδοση θέση σή-
μερα να συζητάμε πολύ σοβαρά (πολλοί μιλούν για ζήτημα επιβίωσης του ανθρώπου) για ένα άξιο προστασίας περιβάλλον, όπου όλα τα συστατικά του είναι ιερά, που οφείλουμε να διατηρήσουμε με ευλάβεια. Όσο πιο ευαίσθητα και επισφαλής τα συστατικά του, όσο πιο συντονισμένες οι προσπάθειές μας να τα κρατήσουμε στη ζωή. Έχουμε χρέος να τα προασπίσουμε, να τους εξασφαλίσουμε μια αξιοπρεπή διαβίωση. Και όλοι οφείλουμε να πληρώνουμε γι' αυτό. Είναι το τίμημα της ειφόρου ανάπτυξης.

Το περιβάλλον (μας) λοιπόν κινδυνεύει. Αλλά, αν κάνουμε ένα μικρό ρυθμισμό, η χτισμένη αρχιτεκτονική κινδυνεύει. Έχουμε (κι εκεί) την ανάλογη ποχρέωση να την κρατήσουμε ζωντανή: να την περιθάλψουμε, να την ενισχύσουμε, να της εξασφαλίσουμε μαροβιότητα. Όπως ακριβώς στην περίπτωση των συνταξιούχων.

Η νοσοκομειακή κάλυψη, η φαρμακευτική κάλυψη, ο κοινωνικός τουρισμός, τα ΚΑΠΗ, η δια βίου διδασκαλία – όλα όσα τέλος πάντων μηχανευόμαστε για να κρατήσουμε ενεργά στη ζωή την «τρίτη ηλικία» έχουν τα αντίστοιχά τους στην γερασμένη αρχιτεκτονική που έφαγε τα ψωμιά της. Εκεί εδράζεται η ιδεολογική υποστήριξη της προστασίας-διατήρησης της (παλιάς) αρχιτεκτονικής.

Εκείνα τα λιγοστά που άλλοτε λέγονταν μνημεία ασφαλώς «διαρκούσαν» πέρα από το φθαρτό μας σαρκίο – ποιος μπορούσε να αναμετρηθεί με τις πυραμίδες; Σήμερα ούτε εμείς είμαστε πια φθαρτοί (ως γνήσια cyborgs) αλλά ούτε και τίποτε άλλο: χιλιάδες οι πυραμίδες, άπειρα τα «ταπεινά μνημεία» της καθημερινότητας (μανιακή αναζήτηση της μαζικής κοινωνίας) που σέρνουμε μαζί μας ως απαραίτητα αξεσουάρ μιας ζωής δίχως ορατό τέλος.

Τίποτε δεν χρειάζεται σήμερα να

αναστηθεί, γιατί ποτέ δεν έχει πεθαίνει πραγματικά. Όλα διατηρούνται στο ψυγείο της μνήμης, στα απέραντα αρχεία ενός κόσμου που πυρετικά καταγράφεται-καθώς-παράγεται. Όλος ο κόσμος ένα συνταξιοδοτικό ταμείο, όπου μάθαμε να ζούμε στα νεκροταφεία της αρχιτεκτονικής, αγκαλιά με τις ένδοξες μορφές του παρελθόντος. Οι μυροφόρες, όχι πια «λίαν πρωίαν ελθούσαι» αλλά μόνιμα εγκατεστημένες εκεί, να δέχονται να φωτογραφηθούν από τους τουρίστες δίπλα στον (αχρηστεμένο) τάφο. Η βαλσαμωμένη αρχιτεκτονική ως έκθεμα.

Μόνο που τα μεγέθη άρχισαν να γίνονται απειλητικά όπως και οι στρατιές των συνταξιούχων. Ξαφνικά αποκαλύφθηκε πως όλα λίγο-πολύ χρειάζονται προστασία, ώστε τίποτε να μη χαθεί ανέξοδα. Όλα να προστατευτούν, για όλα να βρεθούν τρόποι όχι μόνον επιβίωσης αλλά και αναβίωσης. Για αντίστοιχα «θαύματα της επιστήμης» συνεχώς προοδεύουν: μπορεί για παράδειγμα από το παλιό να κρατήσουμε μόνο τη φάτσα ή την ανάμνηση του συνολικού του όγκου. Μπορεί να επινοήσουμε ανεξάντλητα μίγματα από λειτουργίες, ώστε να προσελκύσουμε κεφάλαια και πελατεία. Μιλάμε για «ζωντάνεμα» της παλιάς πόλης, για «μνημεία» συνδεδεμένα με τη βιωματική μνήμη, για νέα συνθήματα («το παλιό είναι ωραίο», όπως «τα περήφανα γηρατειά»). Η αγορά, από κοντά, παρακολουθεί τις εξελίξεις με προσοχή. Τα άλλοτε περιφρονημένα, απροστάτευτα θύματα της μπουλντόζας, σήμερα λάμπουν στο χρηματιστήριο αξιών ως σταθερές αξίες, έχοντας εξασφαλίσει αποκλειστικότητα στη ζωή μας. Ο οικονομικός τζίρος είναι σημαντικός, αλλά ακόμα μεγαλύτερος είναι ο ιδεολογικός τζίρος.

Όμως τη στιγμή που ανθεί το εμπόριο και τα «κοιτάσματα» του εκμεταλλεύσιμου στοκ μοιάζουν ανεξάντλητα, κάνει την εμφάνισή της μια νέα σκέψη. Ως πού θα τραβήξει αυτή η ιστορία; Αν όλα είναι μνημεία, αν όλα πρέπει να κρατηθούν στη ζωή, και τίποτε δεν αφήνεται να πεθάνει «φυσιολογικά», τότε έχουμε φτάσει στο στάδιο της αθανασίας, όχι της ψυχής αλλά της αρχιτεκτονικής. Άραγε ανέτειλε μια νέα θρησκεία;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

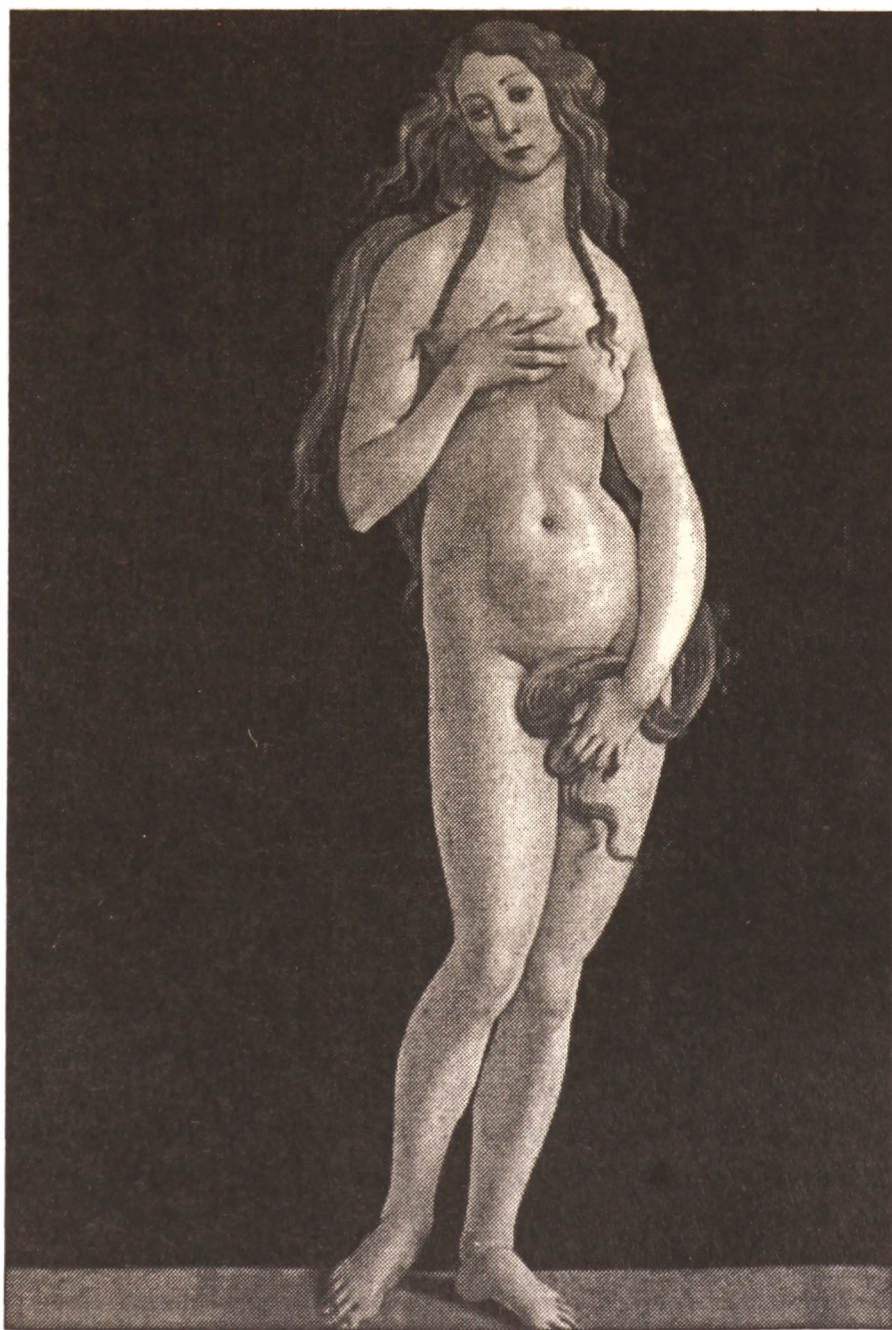

Όπως δήλωσε και η διευθύντρια της Πινακοθήκης, κυρία Μ. Λαμπράκη-Πλάκα, πρόκειται για μια από τις σημαντικότερες εκθέσεις που έχει φιλοξενήσει η Πινακοθήκη. «Όχι μόνο γιατί για πρώτη φορά παρουσιάζονται στην Ελλάδα αυτά τα τόσο σημαντικά έργα, αλλά και γιατί για πρώτη φορά προσεγγίζεται επιστημονικά το θέμα». Στόχος της είναι να αναδείξει την επίδραση της αρχαίας Ελλάδας στις εικαστικές τέχνες και το πνεύμα της Ιταλικής Αναγέννησης, μέσα από μια ποικιλία σε μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης.

Περί φωτός

«Ελθέ (...), Φοίβε (...) φωσφόρε δαίμον» (Ορφικός ύμνος προς Απόλλωνα)

Η παρουσίαση είναι ενδιαφέρουσα και υποβλητική, ενώ το πλήθος των συνοδευτικών κειμένων είναι πολύ υποβοηθητικό για την κατανόηση θεωρητικών σημείων από τον θεατή και την τοποθέτησή του στο ιστορικό πλαίσιο. Το μεγαλύτερο προτέρημα της έκθεσης είναι το γεγονός ότι για πρώτη φορά δίνεται τόσο μεγάλη έμφαση στην γλυπτική, τόσο στα αγάλματα όσο και στην μικρογλυπτική, τα ανάγλυφα κ.ά. Η γλυπτική, σε αντίθεση με τη ζωγραφική, μορφοποιεί, γι' αυτό και αποτελεί την ύψιστη τέχνη σύμφωνα με την αρχαιοελληνική αντίληψη, πράγμα το οποίο, όπως αποδεικνύεται και μέσα από την έκθεση, ο

Sandro Botticelli (αποδ.), *Αφροδίτη*, ελαιογραφία σε καμβά, γύρω στο 1480.

αναγεννησιακός άνθρωπος έχει αντιληφθεί και ενστερνιστεί σε μεγάλο βαθμό.

Είναι πολύ ενδιαφέρον ωστόσο το γεγονός ότι εκτός από τους πίνακες και τα γλυπτά, η έκθεση αναδεικνύει και προϊόντα άλλων εκφάνσεων της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής της εποχής: χρηστικά και διακοσμητικά αντικείμενα, κασέλες, μετάλλια, σφραγίδες, όπλα και βέβαια ένα μεγάλο μέρος της έκθεσης καλύπτει το χειρόγραφο και παλαίτυπο κυρίως βιβλίο. Η ποικιλία των ειδών καλλιτεχνικής έκφρασης, σε συνδυασμό με το βιβλίο (που και αυτό δεν υστερεί καθόλου σε καλλιτεχνικότητα την εποχή αυτή, όπως η έκθεση μας αποδεικνύει), αντιπροσωπεύει πολύ ικανοποιητικά την ακμή του πνεύματος και τον ουμανισμό επί Αναγέννησης και διευκολύνει τον θεατή να αισθανθεί ένας "homo universalis", μέσω της επαφής του με τις τόσες διαφορετικές πτυχές των εικαστικών τεχνών που συνθέτουν στο σύνολό τους το πνεύμα της Αναγέννησης.

Όσον αφορά όμως το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο αναφέρεται η έκθεση, ο τρόπος παρουσίασης των εκθεμάτων δημιουργεί κάποιες ασάφειες. Δίνεται η εντύπωση ότι η Αναγέννηση σαν ιστορική περίοδος δεν ήταν παρά μια ξαφνική λάμψη μετά τον μεσαιωνικό σκοταδισμό, και όχι προϊόν κλιμάκωσης μέσα στους αιώνες. Η Αναγέννηση όμως δεν συνδέεται απευθείας με την κλασική αρχαιότητα. Η πρώτη καθοριστική επαφή του λατινικού κόσμου με τον ελληνικό είναι περίπου μιάμιση χιλιετία πριν, και λαμβάνει χώρα με την κατάκτηση του Ελλαδικού χώρου από τους Ρωμαίους. Βέβαια η ιστορική συνέχεια σπάει κατά τον Μεσαίωνα, ωστόσο ξανά, περίπου στα 1000 π.Χ. έχουμε μια αναβίωση της επίδρασης, μέσω των Ιταλικών ναυτικών πόλεων-κρατών και της επαφής τους με το Βυζάντιο και, δυστυχώς, και της καταστροφικής κατάκτησής του. Έτσι ο λατινικός κόσμος επανασυνδέεται με το ελληνικό πνεύμα και ειδικότερα την ελληνική γραμματολογία, προϋπόθεση απαραίτητη για την προσέγγιση της ελληνικής τέχνης μερικούς αιώνες αργότερα. Οι πτυχές αυτές δεν φωτίζονται ιδιαίτερα στην έκθεση και, παρόλο που

Σανδρό Μποττιτσέλλι (αποδ.),
Προσωπογραφία νεαρής Φλωρεντινής,
ελαιογραφία σε ξύλο, γύρω στο 1480.

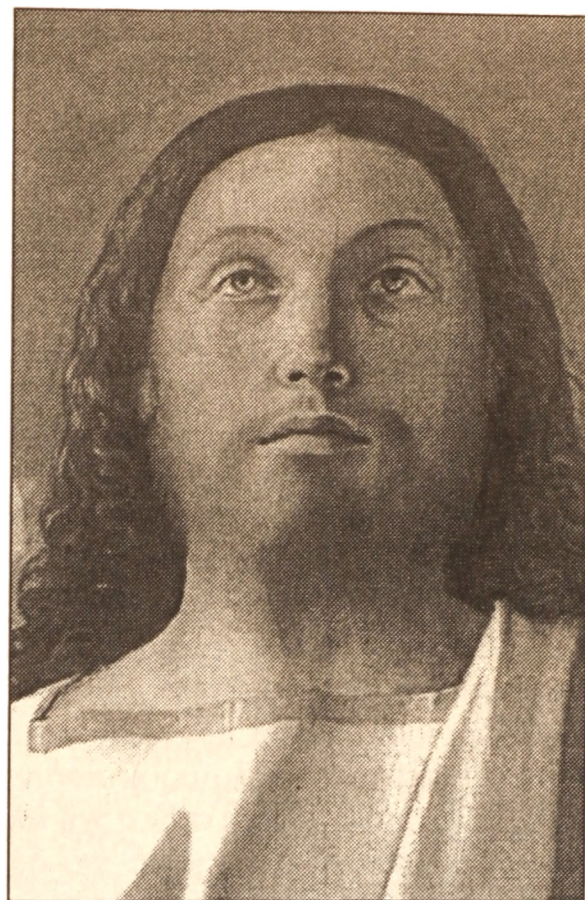
Βέβαια γίνονται αναφορές στα ελληνο-ρωμαϊκά έργα και το Βυζάντιο μέσα από τα υποβοηθητικά κείμενα, τα σχεδιαστικά έργα είναι δυστυχώς ελάχιστα. Την κατάσταση ενδεχομένως δυσχεραίνει και η επιλογή της παρουσίας των έργων σε θεματικές αντί για χρονικές π.χ. ενότητες, επιλογή που είναι πιθανότατα πιο ελκυστική για το θεατή, αλλά από την άλλη πλευρά πιο «δυσαναγνώστη» για κάποιον που του λείπει το γνωστικό ιστορικό υπόβαθρο, γιατί πιάει την ενότητα σε κομμάτια: το studioio, η γυναικεία ομορφιά κ.λπ. Κατ' αυτόν τον τρόπο είναι δύσκολο να κατανοήσει κάποιος απληροφόρητος θεατής πώς, για παράδειγμα, είναι δυνατόν το άγαλμα του Ερμή να εμφανίζεται με θώρακα ρωμαϊκής λεγεώνας ή να μην τον ξενίσει η θέα μιας προτομής του Αριστοτέλη με αναγεννησιακή περιβολή.

Η δεύτερη «ένστασή» μου, αφορά τον τίτλο της έκθεσης: «Το φως του Απόλλωνα: Ιταλική Αναγέννηση και Ελλάδα». Ο τίτλος είναι μάλλον ατυχής και οπωσδήποτε ελλιπής, αφού αδικεί τόσο το ελληνικό πνεύμα όσο και την Ιταλική Αναγέννηση. Το απολλώνιο φως, είναι ένα μόνο στοιχείο του αρχαιοελ-

ληνικού πνεύματος, το οποίο σίγουρα δεν μπορεί να αποτελέσει έναν ευρύτερο συμβολισμό ικανό να περικλείσει όλη την ουσία του. Ο συμβολισμός είναι μονομερής, διότι όπως ο Απόλλωνας δεν αντιπροσωπεύει για παράδειγμα το πάνθεο σαν σύνολο, έτσι και το απολλώνιο φως δεν μπορεί να «περικλείσει» και να συμβολίσει ολόκληρη την έννοια ούτε της ελληνικής αρχαιότητας, ούτε της Αναγέννησης που επηρεάστηκε από την πρώτη. Ο Απόλλωνας, σαν θεότητα που αντιπροσωπεύει το λογικό, ρυθμισμένο και ζυγισμένο στοιχείο της ελληνικής σκέψης, το αριστοκρατικό ιδεώδες της στατικής τελειότητας (*Mass: Μέτρο*, κατά τον Νίτσε) είναι μισός χωρίς το Διόνυσο, τη φαινομενικά αντίπαλη θεότητα που συμπυκνώνει το στοιχείο του συγκινησιακού, του αυθόρμητου, και του λαϊκού ενθουσιασμού (*Übermass: Υπέρμετρο*). Όπως σε κάθε θέση υπάρχει και η αντίθεσή της, έτσι και στην περίπτωση του Απόλλωνα, έρχεται το διονυσιακό πνεύμα, που εκ πρώτης όψης είναι ασύμβατο, στην ουσία όμως συμπληρωματικό. Η έκθεση στην πράξη αποδεικνύει τα παραπάνω με τα έργα που συμπεριλαμβάνει, όπου δεν λείπουν οι σάτυροι, οι Μαινάδες, ούτε και η γαμήλια πομπή της Αριάδνης και του Διονύσου. Συνεπώς δεν βλέπω για ποιο λόγο αυτοαναιρείται με την επιλογή του συγκεκριμένου τίτλου. Για παράδειγμα, ο τίτλος «Έλληνες θεοί και ήρωες στον καιρό του Ρέμπραντ και του Ρούμπενς», μιας έκθεσης που έγινε τρία χρόνια πριν, είναι οπωσδήποτε πιο σαφής και συγκεκριμένος, ενώ «Το φως του Απόλλωνα» είναι σίγουρα πιο ριψοκίνδυνη επιλογή, η οποία δεν καταφέρει να διαχειριστεί ολοκληρωμένα το πραγματικό περιεχόμενο της έκθεσης.

Αλλά και τη φιγούρα του Απόλλωνα, που σύμφωνα με τον τίτλο θα έπρεπε να αποτελέσει σήμα κατατεθέν της έκθεσης, σχεδόν πουθενά δεν την συναντάμε. Στα κείμενα που είναι τοιχοκολλημένα γίνονται πλείστες αναφορές π.χ. στον ελληνορωμαϊκό Απόλλωνα του Belvedere, του οποίου όμως δεν συναντήσαμε ούτε φωτογραφία.

Αυτοαναιρείται όμως η έκθεση και με ένα δεύτερο τρόπο. Είναι απόλυτα φυ-

Γιοβαννί Βελίνι, Κεφαλή του Σωτήρος Χριστού, ελαιογραφία σε ξύλο, γύρω στο 1480.

σικό να ασχοληθεί κανείς με την Ιταλική Αναγέννηση και όχι το ρεύμα σε όλες του τις ευρωπαϊκές διαστάσεις, εφόσον μάλιστα η Ιταλία αποτέλεσε το λίκνο και την καρδιά του αναγεννησιακού κόσμου, αλλά και διότι αφού ερευνάται εν προκειμένω το ζήτημα της επίδρασης της Ελλάδας στην Αναγέννηση, η επίδραση είναι πιο ευανάγνωστη στην Ιταλία, εξαιτίας των λόγων που αναφέραμε παραπάνω, της ιστορικής τους δηλαδή διασύνδεσης. Αν λοιπόν δεχτούμε αυτά σαν γεγονότα, θα έπρεπε η έκθεση να περιοριστεί αποκλειστικά σε ιταλικά έργα. Επομένως οι γκραβούρες του Albrecht Dürer δεν θα έπρεπε να συμπεριληφθούν, όσο κι αν το γεγονός ότι πρόκειται για περιουσία της Πινακοθήκης αποτελεί πειρασμό για το αντίθετο.

Στο σημείο αυτό, ο προβληματισμός μετατίθεται από την επιλογή του τίτλου, στην επιλογή των έργων. Η έκθεση δίνει την εντύπωση ότι δυσκολεύεται να αυτοπροσδιοριστεί. Ενώ από τη μία συναντάμε έργα με σαφέστατες αναφορές στην ελληνική αρχαιότητα (όπως π.χ. αυτά που εμπνέονται από την μυθολογία), εμφανίζονται από την άλλη έργα όπου η επιρροή είναι ξανά

δυσανάγνωστη για τον λιγότερο ενημερωμένο θεατή. Κάτι τέτοιο μπορεί να το διαπιστώσει κανείς αφενός με την παρουσία έργων με χριστιανικό περιεχόμενο, όπως ο *Χριστός Πάσχω* του Tiziano ή η *Κεφαλή του Σωτήρος Χριστού* του Giovanni Bellini, και αφετέρου με έργα «κοσμικής», κοινωνικής υπόστασης, όπως η *Προσωπογραφία νεαρής Φλωρεντινής* του Sandro Botticelli και η *Νεαρή γυναίκα στον καθρέφτη* του Tiziano. Πώς μπορεί να αναγνώσει ο θεατής σε αυτά τα έργα την Ελλάδα, όταν μάλιστα δεν υπάρχει κανένα σχετικό επεξηγηματικό κείμενο; «Υπάρχει όντως επιρροή;», θα αναρωτιόταν εύλογα κανείς. Η επιρροή είναι τόσο έμμεση, που αν δεν αναφερθεί τουλάχιστον το ιστορικό παρελθόν για το οποίο μίλησα στην αρχή του κειμένου, τότε γίνεται ακόμα πιο δύσκολο να διακριθεί, και το να συμπεριληφθούν τα συγκεκριμένα έργα κάτω από αυτόν τον τίτλο μοιάζει «τραβηγμένο απ' τα μαλλιά».

Το κυριότερο πρόβλημα στην επιλογή έργων όμως δεν είναι ούτε ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται τα έργα, αλλά ούτε και ο τίτλος της έκθεσης. Αυτά αποτελούν παϊσίματα, που πηγάζουν από ένα βαθύτερο αίτιο: την απουσία ουσιαστικότερων έργων.

Η έκθεση, ήδη πριν ξεκινήσει, στη διαφημιστική της καμπάνια (που δεν ήταν μικρή ούτε σε είδη έκφρασης ούτε σε ποσότητα), μας υποσχέθηκε πράγματα που δεν ήταν σε θέση να διεκπεραιώσει, διακινδυνεύοντας έτσι να χαρακτηριστεί από πολλούς (ίσως με μια δόση υπερβολής) με τη γνωστή παροιμία που αναφέρεται στα κεράσια και το καλάθι. Με επικοινωνιακά τρικ μας έταξε ευθύς εξαρχής τεράστια ονόματα: Botticelli, Μιχαήλ Άγγελος, Tiziano, Mantegna, Girlandaio, Donatello – και η λίστα μπορεί να συνεχιστεί για πολύ. Αυτό φυσικά δεν ήταν ψέμα. Ήταν όμως κάτι το παραπλανητικό, με αποκορύφωμα την *Αφροδίτη* του Botticelli, που τελικά ήταν ένα προσχέδιο και όχι το γνωστό σε όλους μας αριστούργημα. Με λίγα λόγια, τα ονόματα μπορεί να ήταν πρωτοκλασάτα, αλλά δεν αντιπροσωπεύονταν με πρωτοκλασάτα έργα ως επί το πλείστον.

Η απάντηση που έρχεται πρώτη στο μυαλό, είναι μάλλον προφανής: Το κόστος των ασφαλιστρών για κάτι τέτοιο θα ήταν τεράστιο. Αυτό όμως είναι σχετικό. Θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι ο συνήθης τρόπος εξασφάλισης έργων σε εκθέσεις μεγάλου βεληνεκούς, είναι η «ανταλλαγή» περιουσιακών στοιχείων. Στα πλαίσια της λοιπόν, η Ελλάδα έχει ουκ ολίγες φορές παραχωρήσει τους καλλιτεχνικούς και ιστορικούς θησαυρούς της σε εκθέσεις του εξωτερικού – και εδώ μιλάμε για αντι-

Καλλιτέχνης της σχολής του Leonardo da Vinci, *Λήδα*, τέμπρα σε ξύλο, πριν από το 1507.

κείμενα διόλου ευκαταφρόνητης αξίας. Μάλιστα, τη στιγμή που η Πινακοθήκη στα πλαίσια της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας φιλοξενεί αυτά τα έργα, λείπουν στο εξωτερικό οι κορυφαίοι πίνακες της μόνιμης συλλογής: Γύζης, Ιακωβίδης, Λύτρας κ.λπ. Ένα πολύ τρανταχτό παράδειγμα αποτελεί ακόμα το γεγονός ότι, για την πραγματοποίηση της έκθεσης της Πινακοθήκης «Από τον Θεοτοκόπουλο στον Σεζάν» αρκετά χρόνια πριν, είναι γνωστό ότι η Ελλάδα έστειλε στην Αμερική τον θησαυρό της Βεργίνας. Δε βλέπω λοιπόν το λόγο που, εφόσον μάλιστα, όπως διάβασα, η έκθεση προετοιμαζόταν τρία ολόκληρα χρόνια και ήταν υποτί-

θεται προϊόν σκληρών διαπραγματεύσεων, το αποτέλεσμα είναι αυτό. Θεωρώ δε ότι οι ανταλλαγές που κατά καιρούς γίνονται με το εξωτερικό είναι κατά κανόνα ανισομερείς, αφού το προϊόν εξαγωγών μας είναι συνήθως κατά πολύ μεγαλύτερο σε αξία από το σύνολο των αντίστοιχων εισαγωγών. Όσον αφορά δε τα ασφαλιστρα και το κόστος που θα απαιτείτο για να συμπεριληφθούν σημαντικότερα έργα στην έκθεση, υποτίθεται ότι αυτή γίνεται στα πλαίσια της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, και ως τέτοια η συγκεκριμένη έκθεση όφειλε να αποτελεί το διαμάντι της Πινακοθήκης. Κάτι τέτοιο δυστυχώς δεν συμβαίνει. Ωστόσο, κατά τη γνώμη μου, με ορθολογικότερη διαχείριση από οικονομικής άποψης, θα μπορούσαμε να φιλοξενήσουμε, δεν τολμώ να πω την *Αφροδίτη* αντί για μια παραλλαγή του έργου, αλλά τουλάχιστον έργα ανώτερου επιπέδου, αυτά δηλαδή που αρμόζουν στη χώρα που με την επίδρασή της οδήγησε στην αναγεννησιακή πραγματικότητα. Ή, αν μη τι άλλο, στη χειρότερη περίπτωση, δεν θα έπρεπε να υποσχόμαστε περισσότερα από αυτά που μπορούμε να πραγματοποιήσουμε, ίσως παρασυρόμενοι από την ολυμπιακή μεγαλομανία που χαρακτηρίζει το κλίμα στην Ελλάδα τον τελευταίο χρόνο.

Υστερόγραφο:

Αλγεινή εντύπωση προκάλεσε η υπόθεση του καταλόγου της έκθεσης. Όσοι αποφάσισαν να τον προμηθευτούν, και μάλιστα στην καθόλου ευκαταφρόνητη τιμή των 70 ευρώ, διαπίστωσαν ότι περιείχε αποκλειστικά φωτογραφίες από τα έργα της έκθεσης και καθόλου κείμενο. Στη σχετική ερώτηση, στο πωλητήριο του μουσείου, πληροφορήθηκαν ότι ο τόμος με τα κείμενα δεν είναι ακόμα έτοιμος, και ότι αν αγοράσουν τον κατάλογο τώρα, τα κείμενα θα τους σταλούν αργότερα με το ταχυδρομείο κατευθείαν στο σπίτι (αφού βεβαίως θα τα έχουν τώρα προπληρώσει)! Να τονίσουμε σε αυτό το σημείο ότι η έκθεση έχει ήδη εξαντλήσει την προκαθορισμένη διάρκειά της, και τη στιγμή που γράφεται αυτό το κείμενο τερματίζεται και η παράτασή της.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ

Τα τελευταία χρόνια η λεγόμενη «καλλιτεχνική» έκφραση φαίνεται πελαγωμένη –ή ένοχα συμβιβασμένη– σε μια αναζήτηση μορφών και τεχνικών, με στόχο όχι την πανάρχαια μίμηση της Φύσεως, της Πραγματικότητας ή της Αλήθειας, δηλαδή της εκάστοτε Πραγματικότητας ή Αλήθειας στην περιπλάνηση της Σκέψης, ούτε καν έστω την κατάκτηση της υπερξονικής υπέρβασης, παρά μονάχα με στόχο το κυνήγι μιας «γλώσσας» ή/και μιας δήθεν πρωτοπορίας ανεξαρτημένης από τα πανάρχαια υπαρξιακά και οντολογικά ερωτήματα, από τα οποία προήρχετο και στα οποία απευθυνόταν αυτό που ονομάζουμε σήμερα Τέχνη.

Η άλλη θεώρηση του Κόσμου

Η πολύ εύστοχη διαπίστωση ότι η σχέση Τέχνης και Φιλοσοφίας είναι (δηλαδή ήταν) η ίδια με τη σχέση οίνου και αμπέλου, έχει προ πολλού ξεχαστεί και δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι αυτό προπαγανδίζεται και από τους σημερινούς «φιλοσόφους» –δηλαδή από τη σημερινή δυτική διάνοηση που φαίνεται να κυριαρχεί παγκοσμίως–, που έχουν προ πολλού απεμπολήσει κάθε οντολογικό προβληματισμό. Το δε χειρότερο είναι πως η συνεπεία τούτου αποστέρηση από τη Ζωή και άρα από την Τέχνη κάθε βαθύτερου νοήματος και κάθε αναζήτησης μυθικής διάστασης, εξυπηρετεί την κοινωνία του καταναλωτικού θεάματος, όπου το θέαμα για την κατανάλωσή του και η κατανάλωση για την κατανάλωση. Γι' αυτό άλλωστε και προωθείται το τέλος της Τέχνης, όπως αυτή εμφανιζόταν στο συντριπτικώς μεγαλύτερο μέρος της Ιστορίας και μάλιστα ως βασική συνι-

στώσα της. Η δε Ιστορία δεν είναι άλλη από την περιπλάνηση του Ανθρώπου με στόχο την επέκταση της εμβέλειάς του προς το νόημα του Κόσμου, την περιπέτεια μ' άλλα λόγια της Σκέψης προς την εκπόρθηση του μεγάλου Αινίγματος.

Η επιμονή όμως αυτή της σημερινής διάνοησης να αποστερήσει από τον Άνθρωπο κάθε δυνατότητα ευρύτερης εμβέλειας της ζωής του, δεν φαίνεται

να έχει γίνει απ' όλους αποδεκτή. Στο χώρο της ζωγραφικής –αλλά και των άλλων τεχνών– βλέπουμε, ευτυχώς ακόμα, κάποιους ζωγράφους να αρνούνται να δουν τον Κόσμο με τον τρόπο που η δυτική διάνοηση επιμένει, τουλάχιστον επέμενε μέχρι πρόσφατα, και να τον βλέπουν άλλοτε κάτω από μια νέα συστηματική θεώρησή του, άλλοτε μέσα από τα μάτια της ψυχής τους, αναζητώντας το πρότυπο, το διαχρονικό και ουσιώδες. Ολοένα και περισσότερο άλλωστε σήμερα ακουμπάμε στους «μοναχικούς ποιητές, που σέρνονται τις νύχτες στα χαλάσματα...» (Μ. Αναγνωστάκης).

Η Ελένη Μπίλια ανήκει σ' αυτούς τους τελευταίους. Συμμετέχει με τη ζωγραφική της, ως μια εμφανή επέκταση της ψυχής της, σ' αυτήν την άλλη θεώρηση του Κόσμου. Απλά, σεμνά, ταπεινά, αθόρυβα, σχεδόν φοβισμένα: «Μ' αρέσει να βλέπω τον ουρανό» – και σ' αυτόν αποδίδει το κτιστό, το εφήμερο, το εύθραυστο και αδέξιο. Αδιαφορεί για τις επικρατούσες «γλωσσολογίες», φωνασκίες και δήθεν πρωτοπορίες και επανέρχεται στην αρχέγονη και διαχρονική λειτουργία της Τέχνης: στην αναζήτηση του Μύθου και στην επίκληση της «μυθολογίας του βλέμματος» (Στ. Ράμφος). Υπερβαίνει την ορατή πραγματικότητα και αρνείται τη δυτική προοπτική, με «παραμορφώσεις» του κτιστού και βύθισή του ενώπιον ενός ουρανού, που εντάσσεται σε μιαν άχωρη και άχρονη Πραγματικότητα ή ταυτίζεται μ' αυτήν ή απλώς αποτελεί την αλληγορία της. Επιπλέον, όλα αυτά γίνονται με έναν τρόπο τολμηρό, που κάνει τη ζωγραφική της δυνατά εκφραστική.

Η ζωγραφική της Ελένης Μπίλια συμμετέχει στη σημερινή προσπάθεια επαναπόδοσης στην Τέχνη της αρχέγονης αποστολής της. Ίσως η ίδια δεν το γνωρίζει, ίσως και να μην το έθεσε καν ως στόχο της. Αυτό όμως θα ενίσχυε το μεγαλείο, τόσο της ίδιας της ζωγράφου και της ζωγραφικής της, όσο και της ίδιας της Ζωγραφικής: «...εκεί με οδηγούσε, δίχως να το αντιληφθώ, η καταγωγή μου και η τέχνη που εξασκώ...» (από τραγούδι του Δ. Σαββόπουλου).

ΝΙΚΗΤΑΣ Μ. ΧΙΩΤΙΝΗΣ

Ο
Ε
Τ
Α
Ε
Ο

Το δεύτερο έργο του Ιρλανδού Μακ Ντόνα που είδαμε φέτος είναι ουσιαστικά μια ιδιοφυής μελέτη του πρώτου. Στο πρώτο, τον Υπολοχαγό του Ίνισμορ (στο Θέατρο του Νέου Κόσμου), η ιρλανδική απελευθερωτική ιδεολογία ανέβαινε στη σκηνή σαν το κυνικό γέλιο που ακολουθεί το μαύρο αστείο. Στο *Εξ αίματος* τώρα, κύριος στόχος του ίδιου αστείου γίνεται το καθολικό δόγμα. Απίστευτη τόλμη από το συγγραφέα ενός λαού που έχει ακριβώς διαμορφώσει την εθνική ταυτότητά του, όπως κι εμείς, πάνω στους απελευθερωτικούς του αγώνες και στους αγώνες του για την πίστη.

Άγγελοι Ιρλανδοί

Στο ιρλανδικό χωριό που περιγράφει ο Μακ Ντόνα οι άνθρωποι δεν είναι καλύτεροι ή χειρότεροι από τους άλλους. Είναι απλά κυνικότεροι, όταν εκφράζουν ανοιχτά τις «μύχιες» σκέψεις και τα «κρυφά» αισθήματα των υπολοίπων. Σκοπός του Μακ Ντόνα είναι να περιγράψει το ιρλανδικό χωριό σαν τόπο διχόνοιας και παρακμής, σαν το ανεστραμμένο μέρος της ιρλανδικής ουτοπίας, αλλά και σαν μέρος πραγματοποίησης του χειρότερου φόβου όλων μας: ότι θα έρθει η στιγμή εκείνη που οι άνθρωποι θα βγάλουν από πάνω τους τη δορά προβάτου για να αποκαλυφτούν από πίσω της αληθινοί λύκοι.

Πρότυπο αυτής της κοινωνίας λύκων είναι η βιβλικών αναφορών συνύπαρξη των δύο αδελφών, στο πρότυπο των Άβελ και Κάιν. Εδώ όμως δεν χρειάζεται αφορμή και αιτία για να γίνει το έγκλημα – είναι μονάχα θέμα χρόνου. Είναι δε τόση η αντιπάθεια που νιώθει ο ένας αδελφός για τον άλλο, τόσο πρωτεϊκά εκφρασμένο το ατομικιστικό τους ένστικτο και τόσο αρνητική η ορμή τους, ώστε ακόμη και ο φόνος μοιάζει υπερβολικά ρομαντική κατάληξη για τη σχέση τους. Κι όμως. Δεν μπορούμε να αρνηθούμε ότι πρόκειται τελικά για μια

σχέση απόλυτα ειλικρινή, χωρίς προσποίηση· για μια σχέση ακραία μεν, αλλά χωρίς προσχήματα.

Ανάμεσα στον αδελφικό αλληλοσπαραγμό και σε αντίθεση με τη νοοτροπία λύκου που κουβαλά όλο το χωριό εμφανίζεται ο καθολικός ιερέας. Δύο είναι οι σταυροί που πρέπει να σηκώσει ο συμπαθητικός αυτός τύπος κατά τον ηθικό ευπρεπισμό του ποιμνίου του. Πρώτον, να σταματήσει τις έριδες ή τουλάχιστον τον βίαιο τρόπο με τον οποίο αυτές εκδηλώνονται. Δεύτερον, να ξανακερδίσει την πίστη του, που τη νιώθει ανήμπορη να σταματήσει τον ίδιο από τον αλκοολισμό και τους γύρω του από τον ηθικό τους κατήφορο. Στην ουσία, μου φαίνεται, το πρόβλημά του είναι το εξής ένα: να αποδεχτεί το γεγονός ότι η κοινωνία μπορεί να ζήσει χωρίς αυτόν, χωρίς τα κηρύγματά του, χωρίς, τέλος, την πίστη του· το ότι ο ίδιος και η αποστολή του αποτελούν τη μόνη πλα-

στή και εν τέλει άχρηστη παρουσία στην γύρω περιοχή. Ο ίδιος πιστεύει ότι το πρόβλημα θα λυθεί, αν ξαναβρεί την πίστη του στην ύπαρξη του Καλού. Μέχρι τότε όμως ξέρει ότι το χωριό δεν τον χρειάζεται, όπως κατά βάθος δεν χρειάζεται από την Εκκλησία άλλη τροφή εκτός από τις παραδοσιακές κρεατόπιτες της στις κηδείες και τα μνημόσυνα.

Είναι ένα έργο του παλιού, καλού, δοκιμασμένου και πολύ ταιριαστού στην ψυχοσύνθεση του ιρλανδικού λαού ρεαλισμού. Παρά τον κυνισμό και την ευθυμία του, υπάρχει στο εσωτερικό του μια βαθιά αγωνία για την ιρλανδική κοινωνία και ένα τολμηρό ερώτημα για τις βάσεις της. Βέβαια η υπερβολική διόγκωση των μορφών του Μακ Ντόνα είναι δανεισμένη από τον καρικατουρίστικο εξπρεσιονισμό των καρτούν· και κάπου-κάπου στο χιούμορ του ακούγεται το σατιρικό πνεύμα του Μπέρναρ Σω. Όμως ο Μακ Ντόνα έχει τη δική του θέση στο ιρλανδικό θέατρο, που ζητά από τα πρόσωπά του να σκαρφαλώνουν στη σκηνή σαν άγγελοι και σαν κανίβαλοι μαζί, το ίδιο φτιαγμένα από πνεύμα και ακαθαρσίες.

Θαυμάσια πραγματικά είναι η απόδοση του έργου από τον σκηνοθέτη Αλέξανδρο Μυλωνά και από τους νέους ηθοποιούς της παράστασης, Θανάση Δήμου, Αλέξη Κατούνη, Διονύση Ακτύπη και Γιάννα Παπαγεωργίου. Παίζουν το ρεαλισμό του έργου με την ανάσα τους και το εσωτερικό τους βλέμμα, σχεδόν χωρίς προσπάθεια, καταργώντας τη διαχωριστική γραμμή σκηνής και πλατείας. Νέα ταλέντα που με την εμφάνισή τους και μόνο γεμίζουν χαρά όσους πιστεύουν πως τουλάχιστον στο είδος του νατουραλιστικού υποκριτικού κώδικα υπάρχει στον τόπο μας και παράδοση και μέλλον. Ιδιαίτερα ο Θανάσης Δήμου έχει ήδη καταξιωθεί ως ένας από τους ικανότερους καρατερίστες της νέας γενιάς. Κι όπως φαίνεται από το σκίτσο του, που πήραμε από το πρόγραμμα της παράστασης και που συνοδεύει το σχόλιό μας, είναι κι ένας περίφημος σκίτσογράφος.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Κύριος άξονας του θεάτρου του Σωτήρη Χατζάκη είναι η ιερότητα και το τελετουργικό, το μυστηριακό και το δρασκευτικό – θέατρο αποδεσμευμένο ωστόσο από το χριστιανικό και από την επιβεβλημένη ηθική του. Ορμώμενος από την ιερότητα της ίδιας της ανθρώπινης ύπαρξης και από την ικανότητα του ανθρώπου να οδηγεί την ύπαρξή του στα όρια της φυσικής της αντοχής, αφήνοντάς την μετέωρη κάπου ανάμεσα στο γήινο στοιχείο και το δείο, οι παραστάσεις του λειτουργούν σαν ένα εκκρεμές για τον θεατή, ένα εκκρεμές που κατευδύνει το βλέμμα του κάποτε προς τη μία κατεύθυνση και κάποτε προς την άλλη, παρέχοντάς του όμως τη δυνατότητα της πλήρους θέασης του φαινομένου ή της προσωπικής επιλογής του βλέμματος.

Οντολογικό Θέατρο

Φέτος ο Σωτήρης Χατζάκης, μετά τη σκηνική προσαρμογή του μυθιστορήματος του Νίκου Καζαντζάκη *Ο τελευταίος πειρασμός*, που πραγματοποίησε στη Νέα Ιωνία του Εθνικού Θεάτρου, προχώρησε σε μία δεύτερη σκηνοθεσία και σε α σύνθεση κειμένων οντολογικού και γατολογικού περιεχομένου, στο δικό υ θέατρο αυτή τη φορά. Μία σύνθεση ι μία παράσταση που τιτλοφόρησε *Ιερός Γάμος*. Άντλησε το υλικό του από συ-

ναξάρια Αγίων (Οσίου Ρωμανού του Μελωδού, Βίος Αλεξάνδρας, Περί του Αββά Πάχωνος, Οσίου Ανδρόνικου και Αθανασίας, Περί του Αββά Ηλία, Αγίων Εφτά Παίδων εν Εφέσω), από το κείμενο του Φώτη Κόντογλου *Ο Θεός Κόνανος και το Μοναστήρι του*, το λεγόμενο «της καταβύθισης», από βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης (Γέννησις, Λευϊτικόν, Εκκλησιαστής, Ιώβ, Άσμα Ασμάτων), από ευχές, εξορκισμούς, θεωνύμια, μοιρολόγια της Μεσσηνιακής Μά-

νης καθώς και εδάφια από τον *Θείο Βά-νια* του Τσέχωφ, από την *Έρημη Χώρα* του Έλιοτ και από το *Περιμένοντας τον Γκοντό* του Μπέκετ. Η αναλυτική αναφορά του υλικού του γίνεται για έναν και μόνο λόγο: Είναι η απόδειξη της λεπτομερειακής, βασανιστικής, υπεύθυνης και αριστοτεχνικής δουλειάς που πραγματοποίησε ο σκηνοθέτης, για να συγκροτήσει τον κορμό των κειμένων που θα του επέτρεπαν την πραγμάτωση του σκηνοθετικού του οράματος.

Αυτό που βάζει στο κέντρο της έρευνάς του είναι το φαινόμενο του αναχωρητισμού, η μυστική ζωή των ερημιτών. Οι ήρωές του είναι άνθρωποι που έχουν θέσει εαυτούς στη διαδικασία της αναζήτησης, της πορείας προς το άγνωστο, προς αυτό που ελπίζουν ότι θα αποτελέσει τη λύτρωσή τους, ότι θα οδηγήσει στην υπέρβαση της ανθρώπινης φύσης τους. Επτά άνθρωποι που διασχίζουν τον χώρο και τον χρόνο, προσδοκώντας την ένωση τους με τον Θεό, προσδοκώντας τον ιερό τους γάμο. Η πορεία αυτή είναι πορεία πυκνωμένου μαρτυρίου, πορεία όπου ο άνθρωπος γνωρίζει τον εαυτό του, τίθεται σε πειρασμό, αγγίζει την αφέλεια και τη δεισιδαιμονία.

Οι ηθοποιοί Δημήτρης Αγαρτζίδης, Κατερίνα Αλεξάκη, Ελένη Ουζουνίδη, Δημήτρης Σωτηρίου, Σάντρα Τσιλιγγερίδου, με κορυφαίους τον Νίκο Αλεξίου και τον Αλέξανδρο Μούκανο, ασκήθηκαν επίπονα για να διατηρούν σε όλη την παράσταση την ενδιάμεση κατάσταση, την κατάσταση μεταξύ ύλης και πνεύματος· να αδειάζουν για να δεχθούν· να στέκονται ανάμεσα σε αντίπαλες δυνάμεις· να πονούν και να μην απαντούν στα ερωτήματα που τίθενται, το ίδιο «αθώοι» όσο και ο θεατής. Μόνη μου παρατήρηση η «παγιδευμένη» ερμηνεία του Αγαρτζίδη που δείχνει να μην μπορεί να «απαλλαγεί» από τον ρόλο του Ιησού που ερμήνευσε στον *Τελευταίο Πειρασμό*.

Το χοϊκό σκηνικό και τα κοστούμια υπογράφει η Έρση Δρίνη, τη μουσική διδασκαλία η Μάρθα Φριντζήλα· την τελετουργική, εύστοχα μετέωρη και «ενδιάμεση» κίνηση επιμελήθηκε ο Δημήτρης Σωτηρίου και τους μυστηριακούς φωτισμούς ο Αντώνης Παναγιωτόπουλος.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Η Ευανθία Στιβανάκη, λέκτωρ του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών Αθήνας, σκηνοθετεί την παράσταση «Άνθρωποι και Ζώα εφήμερα» που βασίζεται σε διηγήματα του Εμμανουήλ Ροΐδη, με την επέτειο της συμπλήρωσης των 100 χρόνων από τον θάνατό του. Η παράσταση αυτή αποτελεί την τέταρτη σκηνοθεσία της κειμένων νεοελληνικής λογοτεχνίας. Η

θεατρική της δράση περιλαμβάνει την ίδρυση του «Καλλιτεχνικού Εργαστηρίου» του Δήμου Πάτρας, του «Λαϊκού Δημοτικού Θεάτρου» Πάτρας, της εταιρείας «Θεάτρου και Τέχνης» και του θεάτρου «Αγορά» της Πάτρας, όπου διατελεί σκηνοθέτης και καλλιτεχνικός διευθυντής την τελευταία δεκαετία. Έχει σκηνοθετήσει 35 θεατρικά έργα σε ποικίλες σκηνές.

Άνθρωποι και ζώα εφήμερα

Τη συνέντευξη πήρε η Ειρήνη Μουντράκη

• *Γίνεται πολύς λόγος τελευταία για τη δραματοποίηση μη θεατρικών κειμένων. Ποια ανάγκη καλύπτει αυτή η τάση;*

— Για μένα το θέατρο είναι κυρίως τέχνη λόγου. Δεν είναι τέχνη όψης. Η όψη βοηθάει στην αναγωγή στον μύθο, στη βαθύτερη ουσία των πραγμάτων. Ξεκινώ λοιπόν από τον λόγο. Και η αναζήτηση του λόγου είναι κάτι που για μένα προσωπικά μετράει πάρα πολύ. Από την άλλη, υπάρχουν σημαντικά έργα της λογοτεχνίας που χρειάζονται μια άλλη προβολή. Κείμενα που αγαπώ και θέλω να έχουνε και μία άλλη τύχη εκτός από τα ράφια των βιβλιοπωλείων. Το θέατρο μπορεί να παράσχει αυτή την προβολή, γιατί είναι τέχνη λαϊκή, ανοιχτή, παρά την κρίση των τελευταίων χρόνων.

• *Πιστεύετε ότι υπάρχει κρίση;*

— Η κρίση δεν είναι κακή λέξη. Έχει δύο όψεις, όπως το νόμισμα. Μπορεί να είναι αφετηρία γκρίνιας, αλλά από την άλλη μεριά δείχνει το ενδιαφέρον που έχει η κοινωνία για το φαινόμενο του θεάτρου. Στο ελληνικό θέατρο υπάρχει μια ιδιότυπη δημοκρατία. Υπάρχουν πάρα πολλές σκηνές, πάρα

πολλές παραγωγές και είναι νομίζω ένα ενδιαφέρον πεδίο για παρατήρηση. Μέσα από αυτό το εύρος μπορεί να προκύψει και μια άλλη ποιότητα, που όλοι αναζητάμε.

• *Πώς αντιμετωπίζετε τα προβλήματα που συνεπάγεται η σκηνική πραγμάτωση της λογοτεχνίας;*

— Το θέατρο το ίδιο σχετίζεται με την αφήγηση, το περιεχόμενο μιας διήγησης. Το θέατρο ναι μεν ξεκίνησε από τις τελετουργίες, αλλά το έπος, που είναι προηγούμενο δημιουργήμα του ανθρώπου, περικλείει αφήγηση και περιλαμβάνει δράση στην αφήγηση. Άρα μπορεί να υπήρξαν και δύο παράλληλοι δρόμοι δημιουργίας του θεάτρου. Για παράδειγμα οι ιστορίες του Ηροδότου που περιέχουν μεγάλα δραματικά κομμάτια —γνωρίζουμε ότι ο ίδιος έκανε δημόσιες δραματικές αναγνώσεις—, ή το αρχαίο δράμα που έχει αφηγήσεις μακροσκελέστες. Δεν είναι αλλότρια η έννοια του αφηγούμαι επί σκηνής από το θέατρο, ακόμα και θεωρητικά. Προσπαθούμε λοιπόν να αναδείξουμε αυτήν την πλευρά. Επίσης πολλά σημαντικά θεατρικά έργα διασώθηκαν ως αφηγήματα. Είναι λογοτεχνία το θέατρο,

ούτως ή άλλως, από τη στιγμή που υπάρχει ένα κείμενο. Στην τωρινή παράσταση δεν προσπαθήσαμε να δώσουμε στα κείμενα μια δραματικότητα που δεν έχουν. Προσπαθήσαμε να κρατήσουμε μια ισορροπία, να αναδείξουμε τον λόγο του Ροΐδη και ό,τι αυτός περιλαμβάνει και ταυτόχρονα προσπαθήσαμε να του δώσουμε πολύ διακριτικά μια θεατρική υπόσταση που δεν αντιμάχεται, αλλά αναδεικνύει το κείμενο.

• *Είναι η δεύτερη φορά που επιλέγετε τον Ροΐδη.*

— Πιστεύω ότι σε όλους αυτούς τους πολύ μεγάλους του 19ου και του 20ού αιώνα, αλλά ειδικά του 19ου που ήταν πολύ ζωτικός για το ελληνικό πνεύμα, χρωστάμε. Χρωστάμε σ' αυτούς τους ανθρώπους που έφτιαξαν γλώσσα, που έφτιαξαν λογοτεχνία. Που πίστεψαν σ' αυτόν τον τόπο με τον τρόπο που πίστεψαν.

Ο Ροΐδης είναι ένας μεγάλος άγνωστος για τα νεοελληνικά γράμματα. Ένας ανανεωτής του νεοελληνικού λόγου. Ένας ευρωπαϊκών διαστάσεων λογοτέχνης που δημιούργησε σε μια εποχή που η Ελλάδα ήταν περισσότερο μια ιδέα, μια ασαφής γεωγραφική έν-

οια, παρά μια χώρα. Υπηρέτησε την ελληνική κουλτούρα με συνέπεια και υνείδηση, συμμετείχε στους γλωσσικούς, τους κοινωνικούς, τους πολιτικούς αγώνες. Δηλαδή είναι ένας άνθρωπος που είχε λόγο για τα τεκταινόμενα της εποχής του. Ένας άνθρωπος με πολύ μεγάλη τόλμη – τόλμη που ζηούμε ακόμα και σήμερα σε μια κοινωνία που νομίζω ότι όλο και πιο συντηρητικά ολισθαίνει. Πνεύμα δυνατό, καταπρόητο, ασυμβίβαστο. Μια περίπτωση ευφυούς ανθρώπου, συνειδητού, ξαιρετικού.

Ποιο από τα στοιχεία του σας εντρίζει ιδιαίτερα;

- Ένα από τα εξαιρετικά στοιχεία του, το οποίο είναι σπάνιο στην ελληνική νευματική παραγωγή, είναι το σκώμα του. Η σάτιρα. Η σάτιρα που έχει κοπό να φαιδρύνει, να κάνει ιλαρά τα ολύ δύσκολα. Χωρίς ποτέ να δαγκώνει. Χωρίς να γίνεται κυνικός. Σάτιρα ου όλοι την εισπράτουν. Σάτιρα που ην απολαμβάνει κανείς δημοκρατικά.

Αυτά αρκούν για να είναι τα έργα του σήμερα επίκαιρα, για να έχουν ενδιαφέρον για το κοινό;

- Η περίπτωση Ροΐδη δεν έχει αξιοποιηθεί όσο της αξίζει. Τα διηγήματά του, όπως και πολλών ελλήνων διηγηματογράφων, έχουν δραματική πυκνότητα, έχουν δηλαδή μια κρυμμένη θεατρικότητα. Δηλαδή είναι μικρά δράματα. Αυτό απορρέει από την υφή του διηγήματος και την αναλογία που έχει προς την υφή του θεατρικού λόγου. Βεβαίως το θέατρο είναι διάλογος. Το διήγημα αφενός περικλείει διαλόγους, αλλά το κυριότερο, ως προς τη δομή του, είναι πως είναι υποχρεωμένο να ην περιγράφει. Είναι υποχρεωμένο να φέρνει τους χαρακτήρες ως έχουν, χωρίς πολλές αναλύσεις. Επίσης στο διήγημα υπάρχει πάντα ένα κομβικό γεγονός, αντίστοιχο με το πυρηνικό δραματικό γεγονός στο θέατρο, που πιδρά στους χαρακτήρες. Υπάρχει μεγάλη θεατρικότητα, μεγάλη δραματικότητα στα νεοελληνικά διηγήματα. Βεβαίως στον Ροΐδη, γιατί γνώριζε θέατρο. Πάρα πολλά διηγήματά του έχουν έσα το θέατρο ως ιδέα, ως εικόνα, ως κοινωνική δραστηριότητα, ως καλλιτε-

χνική δράση. Σε κάθε ευκαιρία αναφέρει το θέατρο και σε κάθε ευκαιρία, νομίζω, μέσα στα διηγήματά του υπάρχει μια κρυφή αυλαία που ανοίγει και κλείνει.

• *Η διαφορετικότητα της γλώσσας πόσο δύσκολη κάνει την πρόσληψη της παράστασης; Αν φυσικά την κάνει.*

- Η καθαρεύουσα του Ροΐδη είναι άσκηση ύφους ενός γλωσσικού τρόπου. Ο ίδιος ήταν οπαδός της δημοτικής, συμμετείχε στο γλωσσικό ζήτημα υπέρ της δημοτικής· μάλιστα έχει γράψει και ένα διήγημα στη δημοτική, τη «Μηλιά». Ήταν αυτός που πρόβαλε την αυθεντία του Σολωμού στην ποίηση, την αξία του δημοτικού τραγουδιού. Ήταν δηλαδή πολύ συνειδητοποιημένος απέναντι στο γλωσσικό ζήτημα. Έγραψε στην καθαρεύουσα που ήταν η γλώσσα των λογίων της εποχής. Δεν μπορούμε να το δούμε αυτό έξω από την εποχή του. Ο Σεφέρης λέει πως δεν μπορεί να διανοηθεί τον Ερωτόκριτο εκτός γλώσσας, εκτός κρητικού γλωσσικού ιδιώματος. Δεν μπορεί κανείς να διανοηθεί ένα έργο εκτός της γλώσσας του, εκτός της φόρμας του δηλαδή. Γιατί εκτός από περιεχόμενο υπάρχει και φόρμα και κάθε περιεχόμενο έχει τη φόρμα του. Το περιεχόμενο του Ροΐδη έχει τη φόρμα αυτής της σκωπτικής καθαρεύουσας σαν ενιαίο στοιχείο της τέχνης του.

Δεν νομίζω ότι υπάρχει δυσκολία κατανόησης. Η γλώσσα είναι ένα από τα δυνατά στοιχεία της παράστασης, που αποτελεί και μια γλωσσική εμπειρία. Το γλωσσικό άκουσμα στο θέατρο υποβοηθείται από το στοιχείο της περιγραφής δια του σώματος, της περιγραφής δια της θεατρικής δράσης, δια της θεατρικής υπόστασης. Εξάλλου έχω τη βαθύτερη πεποίθηση ότι δεν είναι απομακρυσμένος ο Έλληνας από τα παλαιότερα γλωσσικά ήθη. Δεν είναι ξένη

γλώσσα. Είναι μια γλώσσα παλαιότερη, μητρική. Μια γλώσσα-γιαγιά, αλλά η ίδια γλώσσα.

• *Γιατί επιλέξατε τα συγκεκριμένα διηγήματα για ζώα;*

- Αγαπώ πολύ τα ζώα. Αλλά η αγάπη μου δεν είναι καθ' υπερβολή. Ο βασικός λόγος όμως δεν είναι αυτός. Νομίζω πως ο Ροΐδης στην τελευταία συγγραφική του δεκαετία, που γράφει αυτές τις φαινομενικά απλές και τρυφερές ιστορίες για τα ζώα, κάνει μία στέψη ζωής. Είναι πρωτεϊκές ιστορίες. Είναι σαν να κάνει έναν απολογισμό ζωής και να βρίσκει τα πράγματα που αξίζουν. Ιστορίες αγνότητας, αθωότητας, θυσίας, φυσικής ευγένειας, αρμονίας. Είναι ιστορίες αυτόνομες που λειτουργούν, νομίζω, και στο μυαλό του Ροΐδη σαν ένα πρόσχημα για να πει στους ανθρώπους πως έχουν ξεχάσει τους απλούς αλλά ουσιώδεις τρόπους να ζούνε. Να μας πει πως έχουμε φορτώσει τη ζωή μας, την έχουμε κεντήσει με ψέματα. Πως ζούμε μέσα σε ένα πλέγμα συμβάσεων και έχουμε επινοήσει τη λέξη ένστικτο για να καλύψουμε αυτά που δεν μπορούμε να κάνουμε.

• *Ο τίτλος είναι συμβολικός;*

- Τα εφήμερα είναι και το πρόσχημα στο διήγημα. Η παρέα των φίλων αυτές τις μικρές πεταλιδίτσες πάει να δει, ως αξιοθέατο. Τα εφήμερα ωστόσο δεν είναι αξιοθέατο, είναι στάση ζωής. Ζούνε μια σύντομη ζωή, η οποία όμως είναι γεμάτη. Εμείς έχουμε μια πολύ μεγάλη ζωή που αναλώνεται σε πράγματα δευτερεύοντα. Έχουμε ξεχάσει τη φύση μας, όχι με την έννοια του πρωτογονισμού, αλλά την ευγένεια, την αρμονία, τη δύναμη που έχει η φύση του ανθρώπου. Βάλαμε πολλά περιτυλίγματα στη ζωή μας, αυτό λέει ο Ροΐδης.

«Άνθρωποι και ζώα εφήμερα»

Βασισμένο σε διηγήματα του Εμμανουήλ Ροΐδη. Από την Εταιρεία ΤΕΛΕΙΑ.

Σκηνοθεσία: Ευανθία Στιβανάκη

Παίζουν: Γιώργος Αφεντάκης, Θωδωρής Ευστρατιάδης, Μανώλης Ιωνάς, Μαρία Κοκκινάκη, Σοφία Λιάκου, Μαρία Μαλταμπέ

Θέατρο Studio ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ, Μοσχονησίων 36, Πλατεία Αμερικής
Δευτέρα και Τρίτη, ώρα 9.00 μ.μ.

Πληροφορίες/κρατήσεις: τηλ. 210 86 61 168

Μια από τις ουσιαστικές, αξιολογικές διαφορές ενός έργου τέχνης (άξιου του χαρακτηρισμού του) είναι (και) ότι αδιαφορεί για το «δόρυβο» που συχνά κάνει η επικαιρότητα, ενώ, κατά κανόνα, το ίδιο κάνει και αυτή για την τέχνη. Αν, τελικά, κάποιος βγαίνει ζημιωμένος, αυτός δεν είναι η τέχνη, αφού αυτή –σε αντίθεση με την επικαιρότητα– δεν έχει ημερομηνία λήξης. Ο Ρώσος Αλεξάντερ Σοκούροφ και ο Κορεάτης Κιμ Κι Ντουκ είναι δυο χαρακτηριστικές περιπτώσεις.

Όταν το ήθος και η ομορφιά γίνονται ταινίες

Ο μοναχός-δάσκαλος και ο μικρός μαθητής του. Σοφία και μύηση στο γαλήνιο και πανέμορφο περιβάλλον που ζουν. Κιμ Κι Ντουκ, *Ανοιξη, καλοκαίρι, φθινόπωρο, χειμώνας... και άνοιξη*.

Πέρα από τη λάιφ-στάιλ «επικαιρότητα» των «πολυσινεμά» αιθουσών ή των «σινιέ» –που απόμειναν– του κέντρου της Αθήνας, συνεχίζουν να υπάρχουν και κάποιες στην περιφέρειά της, πεισματικές «θεραπευτικές» του καλλιτεχνικού κινηματογράφου, όπως, ας πούμε, το ιστορικό «Στούντιο», πιστό στο ρόλο του και τις επιλογές του. Εκεί βρήκε φιλοξενία ο σπουδαίος ρώσος ποιητής-διανοητής Αλεξάντερ Σοκούροφ και η ταινία του *Πατέρας και γιος* (2003), δεύτερο μέρος της τριλογίας του «Οικογένεια». Το πρώτο *Μητέρα και γιος* (1997) προβλήθηκε στην Αθήνα στις αρχές του χρόνου, ενώ προετοιμάζεται το τρίτο μέρος *Αδελφία*. Αυθεντικός εκπρόσωπος και συνεχιστής του σλάβικου μυστικισμού, του πυρετικού πάθους και του βαθύτατου ήθους της ευλογημένης ρώσικης ψυχής. Μια κατευθείαν καταγωγή από τον Πούσκιν, τον Ντοστογιέφσκι και τον Ταρκόφσκι, όχι όμως σαν αντίγραφο αλλά γνή-

σια φύτρα της εύφορης ρώσικης πνευματικής παράδοσης.

Οι μυθοπλαστικές ταινίες του Σοκούροφ δεν είναι «εύπεπτες» αλλά όχι και δυσνόητες. Ο «υποψιασμένος» θεατής θα βρεθεί σ' ένα κλίμα συμβολισμών οι οποίοι επικαλύπτουν το συμβατικό στόρυ, που έτσι κι αλλιώς είναι σύντομο και επίπεδο. Ιστορίες πρόφαση, διάλογοι λιτοί. Έτσι αποδεσμεύεται το βλέμμα να «ταξιδέψει» στο πλήθος τα επίπεδα, τους συσχετισμούς των (τυχαίων) λεπτομερειών που «μορφοποιούν» τα αισθήματα, τις ψυχικές συγκρούσεις και τις αντοχές, είτε έτσι μοναχικές είτε με τις άλλες «αδελφές», των δεσμών αίματος. Ο πατέρας, πρώην πιλότος, ζει με τη μνήμη της νεκρής γυναίκας του αλλά και με το γιο του, μαθητή στην ρώσικη Σχολή Ικάρων. Ο πατέρας ταυτίζει τον άσβεστο έρωτα για την πρόωρα χαμένη γυναίκα του με την απόλυτη αγάπη για τον γιο του. Ο γιος θυμίζει τη γυναίκα του και ο πατέρας θυμίζει στο γιο τη χαμένη μητέρα του. Σχέσεις με

ρίζες χαμένες στο βάθος της ψυχής. Η αμοιβαία αφοσίωση παίρνει στην ταινία υπερβατικές διαστάσεις. Οι κινηματογραφικοί τρόποι του Σοκούροφ είναι μοναδικοί τόσο στην πλαστικότητα όσο και την μόνιμη ποιητική τους διάσταση. Η άλλη, η δύσκολη αλλά σπουδαία χρήση του σινεμά.

Την ίδια εκθαμβωτική εικαστική και ποιητική αρτιότητα έχει και η ταινία *Ανοιξη, καλοκαίρι, φθινόπωρο, χειμώνας... και άνοιξη* του Κορεάτη Κιμ Κι Ντουκ που ήδη διαχέεται διεθνώς η άποψη ότι πρόκειται για τον σπουδαιότερο, ίσως, σκηνοθέτη στην απέραντη περιοχή της Άπω Ανατολής. Ο Βουδιστής μοναχός-δάσκαλος ζει με τον νεαρό μαθητή του, με υποδειγματικά λιτούς αλλά και πειθαρχημένους τρόπους του Ζεν, στο σπίτι του, στημένο με σχέδια, στο μέσο μιας λίμνης με απίστευτης ομορφιάς φυσικό περιβάλλον. Ο δάσκαλος διδάσκει και θεραπεύει ψυχικές και σωματικές ασθένειες αυτών που προσφεύγουν σ' αυτόν. Στη διάρκεια της ταινίας παρακολουθούμε τέσσερις φάσεις στη ζωή και τις αντίστοιχες με τις εποχές του χρόνου ηλικιακές τομές. Η παρέμβαση του έρωτα αναστατώνει αλλά και καθορίζει τον βιολογικό κύκλο του μαθητή αλλά και στο μέτρο της και του μοναχού-δάσκαλου. Κώδικες του βίου, της καθημερινότητας, των επιδράσεων του φυσικού κύκλου στις αποφάσεις και τις συμπεριφορές των ανθρώπων. Κόσμοι διαμετρικά αντίθετοι –κυριολεκτικά άγνωστοι– από τους δικούς μας, τους δυτικούς, με το πλήθος τις μηχανοκρατούμενες νευρώσεις.

Ο (δικός μας) θεατής μένει (πιο σωστά, απομένει) αποσβολωμένος από αυτόν τον υπέρτατο κύκλο γαλήνης, αδιατάρακτης ομορφιάς μέσα σ' ένα φυσικό, παρθένο περιβάλλον που τίποτα δεν ενοχλεί την περιοδικότητα του ετήσιου κύκλου, τίποτα δεν προσβάλλει. Μαζί με το πλήθος των αρετών της ταινίας, και το οικολογικό μάθημα, χωρίς ρητορείες και δογματισμούς. Ρυθμοί αργοί αλλά γι' αυτό και απολαυστικοί. Φωτογραφία στα όρια της απόλυτης ομορφιάς. Από μόνη της είναι η ίδια φάρμακο. Σίγουρα δεν θα μπορούσε ποτέ να είναι αμερικανικό προϊόν. Ετούτη έχει ψυχή.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Για τον άγνωστό μου Ιωάννη Σάββα πασά (1832-1905) από τα Γιάννινα

του Νίκου Γουλανδρή

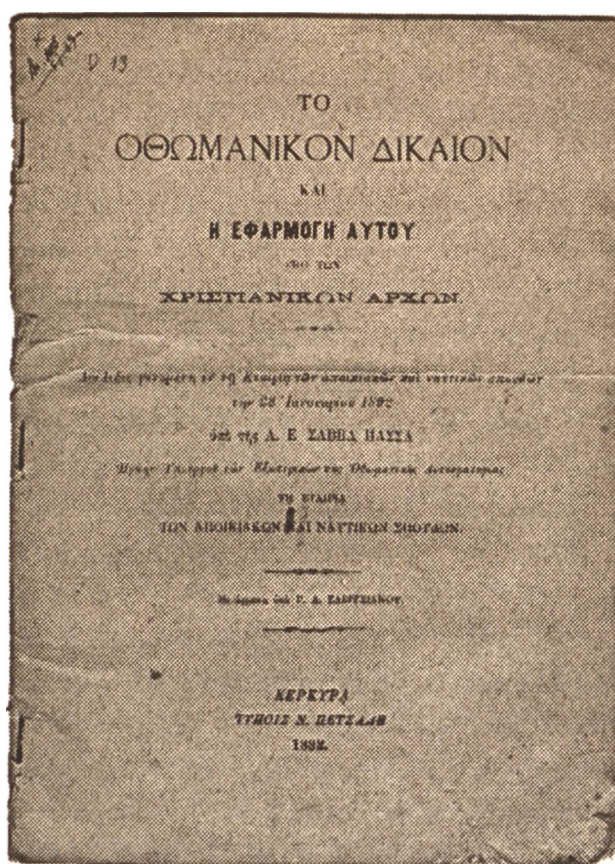
Ξεφυλλίζοντας αφηρημένα και κάπως κοπα τον κατάλογο του ψηφιακού ήματος της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας, είδα να εμφανίζεται στην οθόνη του υπολογιστή ένα γαλλικό κείμενο, το 1893, τιτλοφορούμενο «Περί ιδεαλισμού και ρεαλισμού στο μυθιστόρημα» (*De l'idéalisme et du réalisme dans le roman*), με υπότιτλο «Επιστολές στην κυρία Ζιλιέτ Αδάμ» (*Lettres à madame Juliette Adam*), υπογραφόμενο από την γνωστή σε εμένα «Αυτού εξοχότητα Σάββα πασά», ίσως και «Αυτού εξοχότητα Σάουα πασά», αφού δεν μπορούσα να είμαι σίγουρος αν το όνομα ήταν γραμμένο με δύο βε [Savva] ή με διπλό [Sawa]. Πιο πολύ με σταμάτησε το όνομα της παραλήπτριας, έχοντας σε άλλη περίπτωση συναντήσει νεοελληνικό ενδιαφέροντος κείμενα δημοσιευμένα με την υπογραφή της. Έκανα λοιπόν τους αναγκαίους πληκτρολογισμούς, για να μπορέσω να δω το κείμενο.

Από σύμπτωση, το κείμενο που εμφανίστηκε ήταν η πρώτη από τις επιστολές «Περί ιδεαλισμού και ρεαλισμού στο μυθιστόρημα» και αρχίζει (μεταφρά-

«Κυρία,
Ο μεγαλύτερος ποιητής της σύγχρονης Ελλάδας, ο κόμης Σολωμός, είχε γράψει, απλά το γνωρίζετε, ένα ποίημα ηρωικό τιτλοφορούμενο ο Λάμπρος. Στα ζητήματα της ποίησης ο κόμης στάθηκε ο σκολότερος άνθρωπος του καιρού του και πράγμα σπάνιο στο ανθρώπινο είδος μας, ο αυστηρότατος κριτής των δικών του έργων.

Δεν διαθέτουμε σήμερα παρά κάποια τραγάρματα από τον Λάμπρο. Που όμως αρκούν για να δώσουν μια επαρκή ιδέα για την επική σύλληψη αυτού του γου και για τις δαντικές ομορφίες του.

...»
Ενας πασάς που γράφει περί ιδεαλι-

Ι. Σάββας Πασάς, *Το οθωμανικόν δίκαιον και η εφαρμογή αυτού υπό των χριστιανικών αρχών* (το εξώφυλλο της ελληνικής μετάφρασης, Κέρκυρα 1982).

σμού και ρεαλισμού στο μυθιστόρημα αρχίζοντας την πραγμάτευση του θέματος του από τον Σολωμό, μου είναι ένας εξαιρετικά συμπαθής πασάς. Για τον οποίο, σπεύδω να πω, αγνοώ τα πάντα, δεν τον έχω ακούσει ποτέ².

Η δεύτερη συνέχεια, η δεύτερη επιστολή τιτλοφορείται: «Περί μυθιστορήματος και επικού ποιήματος, μαζί με σύνοψη μίας χανιώτικης εποποιίας» [ίσως πάλι, η «χανιώτικη εποποιία», «une épopée candiotte», να μεταφράζεται καλύτερα «κρητικό έπος»]. Η σύνοψη του *Ερωτόκριτου* πιάνει πέντε σελίδες κείμενο και ο Σάββας πασάς καταλήγει αυτό το σημείο γράφοντας: «Σας μεταφερα αυτή την αφήγηση, Κυρία, κάπως μακρολογώντας. Θα μου το συγχωρήσετε. Ο Κορνάρος μάγεψε τη νιότη μου, το ποίημά του είναι λίγο γνωστό στη Δύση

και θέλησα να αποδώσω φόρο ευγνωμοσύνης στη μνήμη του βάζοντας το έργο του υπό την προστασία σας για να του σιγουρέψω τον θαυμασμό που του αξίζει. (...)

Ας σημειώσω εδώ τις βιβλιογραφικές παραπομπές γι' αυτή τη σειρά άρθρων-επιστολών:

- Savvas, *De l'idéalisme et du réalisme dans le roman, Lettres à Madame Juliette Adam, Lettre I* [Περί ιδεαλισμού και ρεαλισμού στη μυθιστορία, Επιστολές στην κυρία Ζιλιέτ Αδάμ, Επιστολή πρώτη], *La Nouvelle revue*, Treizième année, Tome quatre-vingtième, Janvier-février 1893, 43-47 [N0035988]

- *Lettre II, Du roman et du poème épique avec le résumé d'une épopée candiotte* [Επιστολή δεύτερη, Περί μυθιστορίας και επικής ποίησης με μία σύνοψη ενός κρητικού έπους], Tome quatre-vingtième, janvier-février 1893, 748-758 [N0035988]

- *Lettre III, Des différences existant entre l'épopée et le roman* [Επιστολή τρίτη, Περί των διαφορών που υπάρχουν ανάμεσα στο έπος και τη μυθιστορία], Tome quatre-vingt-deuxième, mai-juin 1893, 46-67 [N0035990]

- *Lettre IV, Le réalisme n'est pas possible dans l'art* [Επιστολή τέταρτη, Ο ρεαλισμός δεν είναι δυνατός στην τέχνη], Tome quatre-vingt-troisième, juin-juillet 1893, 50-71 [N0035991]

- *Lettre V, Les prétentions des réalistes, le fond et la forme du système* [Επιστολή πέμπτη, Οι ισχυρισμοί των ρεαλιστών, η ουσία και η φόρμα του συστήματος], Tome quatre-vingt-quatrième, septembre-octobre 1893, 18-32 [N0035992]

- *Lettre VI* [Επιστολή έκτη], Tome quatre-vingt-quatrième, septembre-octobre 1893, 823-835 [N0035992]

- *Lettre VII* [Επιστολή έβδομη], Tome quatre-vingt-cinquième, novembre-décembre 1893, 76-90 [N0035993]

• *Lettre VIII* [Επιστολή όγδοη], Tome quatre-vingt-cinquième, novembre-décembre 1893, 272-296 [Aix-en-Provence, le 30 octobre 1893] [N0035993]

Σε αυτά ας συμπληρώσω από τον κατάλογο του ψηφιακού τμήματος της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γαλλίας (<http://gallica.bnf.fr>) τα δημοσιεύματα:

• Communication, Sawas Pacha, Société d'économie politique, Réunion du 5 février 1892, 17-22 [N0031374]

• Discours de S. Exc. Savvas-Pacha, ancien ministre, ancien gouverneur de la Crète, *Revue des Études Grecques*, tome V, N° 18, Avril-juin 1892, XI-XII [N0035774]

• Nécrologie, Société d'économie politique, Réunion du 5 juin 1905 [N0031386] [Στη συνεδρία της 5ης Ιουνίου 1905 της Εταιρείας πολιτικής οικονομίας αναγγέλλεται από τον προεδρεύοντα Ε. Λεβασέρ (E. Levasseur) ο θάνατος του Σάββα πασά, τέως υπουργού Εξωτερικών και τέως υπουργού Δημοσίων Έργων της Τουρκίας, μέλους της Εταιρείας από το 1892.]

Αναζήτησα παραπέρα, στη βιβλιοθήκη, να βρω ό,τι μπορώ γι' αυτόν τον πάντα άγνωστο σε μένα, όμως τόσο συμπαθή πια προπάππο. Σημειώνω τα αποτελέσματα της ηλεκτρονικής αναζήτησης στον κατάλογο της Εθνικής βιβλιοθήκης της Γαλλίας (<http://catalogue.bnf.fr>):

• Sawas Pacha, Jean, *Le Tribunal musulman* [Το μουσουλμανικό δικαστήριο], par Sawas Pacha,... [Texte imprimé], Paris: Marchal et Billard, 1902, In-16, XII-180 p., FRBNF31306759

• Sawas Pacha, Jean, *Étude sur la théorie du droit musulman*, par Sawas Pacha [Πραγματεία για την θεωρία του μουσουλμανικού δικαίου],... [Texte imprimé], Paris: Marchal et Billard, 1902. 2e éd., In-18, I. - 1892; II. *La Méthode législative de l'Islam* [Η νομοθετική μέθοδος του Ισλάμ]. - 1898, FRBNF31306757

• Sawas Pacha, Jean, *Étude sur la théorie du droit musulman*, par Sawas Pacha,... [Texte imprimé], Paris: Marchal et Billard, 2 vol. in-18, I. - 1892; II. *La Méthode législative de l'Islam*. - 1898, FRBNF31306756

Ας σημειώσω εδώ (από τον κατάλογο του ψηφιακού τμήματος της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Γαλλίας (<http://gallica.bnf.fr>) και δύο βιβλιοκριτικές γι' αυτή την εργασία: • G. Tarde, «Sawas Pacha, *Étude sur la théorie du droit musulman* (Paris, Marchal et Billard, 1892), 1 vol. in 16», *Revue philosophique*, XXXIII, Janvier à Juin 1892, 331-338 [N017172]

• A.C., «*Études sur la théorie du droit musulman*, par Savvas Pacha, ancien gouverneur et gouverneur général, ancien ministre des travaux publics et des affaires étrangères de Turquie, membre honoraire et correspondant de plusieurs sociétés savantes, *La méthode législative de l'Islam*, Paris, Marchal et Billard, 1898, in-8, XXV et 584 p., 7 fr. 50, *Revue critique d'histoire et de littérature*, 1899. 26. Année 33. Semestre 1 - N.S. T. 47», 317-319 [N0092936]

• Sawas Pacha, Jean, *Le Droit musulman expliqué, réponse à un article de M. Ignace Goldziher* [Το μουσουλμανικό δίκαιο εξηγημένο, απάντηση σε ένα άρθρο του κυρίου Ιγνάτιου Γκολντζίερ],... paru dans le *Byzantinische Zeitschrift*, II, 2, p. 317-325, 1893, par Sawas Pacha,... [Texte imprimé], Paris: Marchal et Billard, 1896, In-18, 163 p., tableau, FRBNF31306755

• Sawas Pacha, Jean, *Le Droit musulman et son application par les autorités chrétiennes*, conférence faite à la Société des études coloniales et maritimes, le 28 janvier 1892, par S. E. Sawas Pacha,... [Texte imprimé], Paris: au siège de la Société, (1892), Gr. in-8, 16 p., FRBNF31306754

Αυτό το τελευταίο διαπιστώνω πως έχει δημοσιευτεί και σε ελληνική μετάφραση:

• *Το οθωμανικόν δίκαιον και η εφαρμογή αυτού υπό των χριστιανικών αρχών*, Διάλεξις γενομένη εν τη Εταιρεία των αποικιακών και ναυτικών σπουδών την 28 Ιανουαρίου 1892, υπό της Α. Ε. Σάββα Πασσά, πρώην υπουργού των Εξωτερικών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, τη Εταιρεία των αποικιακών και ναυτικών σπουδών, Μετάφρασις υπό Γ. Α. Ζαβιτσιάνου, Κερκύρα, Τύποις Ν. Πετσάλη, 1892.

Το προλογικό σημείωμα του μεταφραστή μου φαίνεται πραγματικά αξιοπρόσεκτο (ακόμα και για τις ρομαντικές ψευδαισθήσεις για τις αντιλήψεις «εν τη πρωτεύουση της Γαλλίας, τη μεγίστη ταύτη φωτεινή εστία»):

«Επειδή η Ελλάς έχει υπηκόους Ισραηλίτας και Μουσουλμάνους και επειδή χώρα αληθούς ελευθερίας τυγχάνουσα, οφείλει να δειχθή εις την περίοδον ταύτην του αιώνος Γη φιλόξενος προς πάσαν φυλήν και θρησκείαν –εν τούτω γαρ έγκειται το μεγαλείον αυτής και το ένδοξον αυτής μέλλον– ηθελησάμεν να διαδώσωμεν ιδέας τινάς κοσμοπολιτικές από αληθώς φιλοσοφικών πεποιθήσεων απορρεούσας τας οποίας πολίτης της Ανατολής διαπρέψας εν τε ταις επιστήμαις και τη πολιτική ο Σάββας Πασσάς διετύπωσεν εσχάτως εν Παρισίοις εις τας επανειλημμένας διαλέξεις τας οποίας εποίησατο εν τοις επιστημονικοίς συλλόγοις της Πολιτικής Οικονομίας, της Στατιστικής και των Αποικιακών σπουδών ένθα εξεφώνησε την ως ούτως ειπείν γενικήν περίληψιν της θεωρίας αυτού επί της διοικήσεως των Μουσουλμανικών κοινωνιών.

Η Γαλλία ένεκα της Αλγερίας μετά πολλής απεδέχθη ευνοίας και προσοχής τας σκέψεις και διδασκαλίας του διακεκριμένου πολιτευτού της Ανατολής. Ημείς διά πλείστους λόγους ισχυρούς εν τε τω παρόντι και τω μέλλοντι, πρέπει, νομίζομεν, με άκραν ευμένειαν και με την συντονωτέραν προσοχήν να μελετήσωμεν τας του ομοεθνούς ημών σοφού σκέψεις, να προσπαθήσωμεν όπως εφαρμόζοντες τας θεωρίας αυτού επισφραγώμεν τον θαυμασμόν και την αγάπην των μουσουλμάνων, κατά καθήκον και συμφέρον ύψιστον, ως και τας των συμπατριωτών ημών Ιουδαίων.

Αι σκέψεις του κ. Σάββα και η σύγκρισις ην ποιεί μεταξύ Ελλήνων και Γάλλων, η ανάμνησις του απαράμιλλου μεγαλείου του Ελληνικού πνεύματος και της Ελληνικής επιστήμης ην εποίησατο επανειλημμένως εν τη πρωτεύουση της Γαλλίας, τη μεγίστη ταύτη φωτεινή εστία, εισί φωναί καρδιάς άξιαι σεβασμού και μιμήσεως.

Μεταφράσαντες λοιπόν δημοσιεύομεν την εν λόγω συνδιάλεξιν.

Γ.Α. Ζαβιτσιάνος»

Η εισαγωγική παράγραφος της «συν-
άλεξης» δίνει κάποια αυτοβιογραφι-
κά στοιχεία:

«Κύριοι,
Αίσθημα σφαλεράς αιδούς δεν θέλει με
υποδίδει να ομολογήσω ότι, μεθ' όλην
την χιόνα την καλύπτουσιν την κεφαλήν
μου, αισθάνομαι εμαυτόν δειλιώντα
καθ' ην στιγμήν λαμβάνω τον λόγον ενώ-
πιον Υμών εις την γλώσσαν του Paul-
Louis Courier³. Η αγία μήτηρ μου, ήτις
είναι ωσπερ την υμετέραν γλώσσαν ως Γαλ-
λούς, μοι edidaxen αυτήν κατά την παιδι-
κήν μου ηλικίαν. Οκταετής ων, ωμίλουν
καυτήν ευχερέστερον ή όπως σήμερον.
Ποτέ ακαταπαύστως σπουδάξω αυ-
τήν· αλλ' ουδέποτε δύναται τις να είπη
ότι κάτοχος εστί της Γαλλικής. Η γλώσσα
αυτή η τόσοσ δύσκολος ένεκα των θελη-
των της αυτών, της τελειότητός της, της
παραμίλλου αυτής σαφηνείας, είναι η
ρώτη των ζωσών γλωσσών. Ημείς οι
ανατολικοί, αγαπώμεν αυτήν όσον τας
ήσας ημών γλώσσας, και εάν δεν κατορ-
νύμεν να την μεταχειριζόμεθα τόσοσ
κόλως, την μεταχειριζόμεθα τουλάχι-
στον τόσοσ ευχαρίστως όσον εκείνας ας
ιάθομεν εν τη νηπιότητι.»

Κάποια αυτοβιογραφικά στοιχεία δί-
νει και η σύντομη ομιλία (Discours de S.
xc. Savvas-Pacha, ancien ministre,
ancien gouverneur de la Crète, Revue
des Études Grecques, tome V, N° 18,
avril-juin 1892, XI-XII [N0035774])
ομιλία της Αυτού Εξοχότητος Σάββα
Πασά, τέως υπουργού, τέως κυβερνήτη
Κρήτης, Επιθεώρηση ελληνικών σπου-
δών, τόμος 5, τεύχος 18, Απρίλιος-Ιού-
λιος 1892, XI-XII) στην Εταιρεία Ελλη-
νικών Σπουδών:

«Κύριοι,
Η επιθυμία μου να σας ευχαριστήσω
για την τιμή που μου κάνατε να με δε-
χείτε ανάμεσα στα μέλη σας είναι εντο-
νιστική και ακόμα περισσότερο έντονη
είναι η ανάγκη που αισθάνομαι να σας
εξηγήσω προσωπικά την ευγνωμοσύνη
μου για τις σοφές εργασίες που πραγμα-
τοποιείτε. Γεννήθηκα σε μία πόλη ανά-
ποσα σε αυτές οι οποίες δικαίως διεκδι-
κούν την τιμή πως ποτέ δεν έπαψαν να
ελλειρογούν τα ελληνικά γράμματα. Η
ύλη των Γιαννίνων έχει ανέκαθεν συ-
νηρήσει εκείνες τις φωτεινές εστίες εκ-
παιδεύσης, όπου μορφώθηκε η μεγάλη

πλειοψηφία των επιφανών ανδρών οι
οποίοι θεμελίωσαν την σύγχρονη ελλήνι-
κή φιλολογία. Έδωσαν στη νεοελληνική
την λόγια κατεύθυνση χάρις στην οποία
αυτή μπόρεσε να πλησιάσει, όσο το επέ-
τρεπε το πνεύμα των καιρών, την γλώσ-
σα των αθάνατων προγόνων. (...)

Τέλος ας αντιγράψω και το σχετικό
άρθρο από την εγκυκλοπαίδεια (το ίδιο
στον Πυρσό και στην Μεγάλη Ελληνική
Εγκυκλοπαίδεια):

«Σάββας, Ιωάννης. Έλλην ιατρός εξ Ιω-
αννίνων, διορισθείς τω 1885 γενικός δι-
οικητής Κρήτης. Κάτοχος της τουρκικής
γλώσσας και του μουσουλμανικού δικαί-
ου, είχε επανειλημμένως πρότερον
υπηρετήσει την τουρκικήν διοίκησην και
δη κατά την επανάστασιν του 1866 ως
νομάρχης Σφακίων. Ο διορισμός αυτού
ως διοικητού προεκάλεσε την αγανά-
κτησιν του χριστιανικού πληθυσμού της
Κρήτης, και μόνον τη επιμονή των προ-
ξένων των δυνάμεων, οίτινες ηγγυήθη-
σαν ότι ο Σάββας θα διώκει πατριώς,
ηνέχθησαν αυτόν. Μετά εν όμως έτος
απελύθη της θέσεώς του λόγω ανεπαρ-
κειας. Ο Σάββας κατέφυγεν εις Παρισί-
ους, όπου και παρέμεινε μέχρι του θανά-
του αυτού. Συνέγραψε πραγματείαν επι-
γραφομένην: "Théorie de Droit
Musulman". ΕΡ. Μ. [Ε.Θ. Μοάτσος, Δρ.
Δικαίου]

Και από το λεξικό Λαρούς του 20ού αι-
ώνα (έκδοση 1933):

«Savas Pacha, médecin et homme
politique ottoman, né à Janina (Epire) en
1832, mort à Paris en 1904. Il fut
gouverneur de la Roumélie orientale,
gouverneur général des îles de l'archipel
ottoman, deux fois ministre des affaires
étrangères, ministre des travaux publics,
haut commissaire en Crète. En 1891, il prit
sa retraite, et alla habiter Paris. Il a publié
plusieurs ouvrages intéressants, entre
autre un traité de droit musulman qui fait
autorité». Larousse du XXème siècle en six
volumes, édition 1933. [Σάββας Πασάς,
γιατρός και οθωμανός πολιτικός, γεννή-
θηκε στα Γιάννινα (Ήπειρος) το 1832,
απεβίωσε στο Παρίσι το 1904. Διετέλε-
σε κυβερνήτης ανατολικής Ρουμελίας
(δηλαδή της Μικράς Ασίας, όπως πλη-
ροφορούμαι από αρμόδιους ιστορι-
κούς), γενικός κυβερνήτης των νήσων
του οθωμανικού αρχιπελάγους, δύο φο-

ρές υπουργός εξωτερικών, υπουργός
δημοσίων έργων, ύπατος αρμοστής
Κρήτης. Το 1891 αποσύρθηκε και έζησε
στο Παρίσι. Δημοσίευσε πολλές ενδια-
φέρουσες εργασίες, μεταξύ των οποίων
μία πραγματεία μουσουλμανικού δικαί-
ου θεωρούμενη έργο αναφοράς.]

Ας αντιγράψω και τη σχετική παρά-
γραφο από την εργασία του Κωνσταντί-
νου Τρομπούκη «Ρωμιοί ιατροί ως διοι-
κητικοί και υγειονομικοί αξιωματούχοι
της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας», που
δημοσιεύθηκε στο: Ρωμιοί στην υπηρε-
σία της Υψηλής Πύλης, Πρακτικά επι-
στημονικής ημερίδας, Αθήνα, 13 Ιανου-
αρίου 2001, Εταιρεία Μελέτης της καθ'
ημάς Ανατολής, Αθήνα 2002, σελ. 165-
181 (σελ. 176/177):

«[...] Ενώ στη περίπτωση του ιατρού
από τα Γιάννενα Ιωάννη Σάββα πασά
διακρίνουμε μια εξέλιξη από την ιατρική
στην εκπαίδευση και τελικά στη διπλω-
ματία. Ο Ιωάννης Σάββας, "αστυνομικός
ιατρός" διακρίθηκε στη μεγάλη επιδημία
της χολέρας ως αντιπρόεδρος της έκτα-
κτης υγειονομικής επιτροπής με πρόε-
δρο τον πρωθυπουργό Ααλή πασά. Η
σχέση του με τον Ααλή και η νομομάθειά
του τον απέσπασαν από την ιατρική, που
υπήρξε το μέσο για την αναγνώριση των
ικανοτήτων του, και τον κατήθυναν
στην πολιτική. Αρχικά έγινε μπουτσαρί-
φης Σφακίων, και στη συνέχεια ανέλαβε
για αρκετό διάστημα τη διεύθυνση του
νεοϊδρυθέντος γαλλοτουρκικού λυκείου
του Γαλατά Σαράι (1868). Είναι μέλος
του Διαρκούς Εθνικού Μικτού Συμβου-
λίου την περίοδο 1874-76, το 1877 περι-
λαμβάνεται στην εικοσαμελή επιτροπή
για τη σύνταξη του συντάγματος και το
1879 γίνεται υπουργός Εξωτερικών. [...]

Η ομιλία του Ιωάννη Σάββα πασά με
θέμα «Το οθωμανικόν δίκαιον και η
εφαρμογή αυτού υπό των χριστιανικών
αρχών» καταλήγει: «Η Γαλλία, Κύριοι,
λέγω τούτο μεθ' υπερηφανείας, διότι εί-
μαι γάλλος την ανατροφήν, την καρδίαν
και την διάνοιαν, βαδίζει επί κεφαλής
της ανθρωπότητος εις την οδόν του μέλ-
λοντος. Αύτη κρατεί υψηλά την ωραίαν
τρίχρουν σημαίαν, εφ' ης βλέπω εγγε-
γραμμένας φωτεινοίς γράμμασι τας δύο
λέξεις: Επιστήμη και Δίκαιον. Η επιστή-
μη διαλύει την αχλύν της αμαθείας, της

μητρός ταύτης του φανατισμού, της μι-
σαλλοδοξίας και του μίσους. Η επιστήμη
λοιπόν είναι μήτηρ της αδελφότητας των
ανθρώπων. Το δίκαιον διευκρινίζει και
προσδιορίζει τον κύκλον της ενεργείας
ενός εκάστου και πάντων· γεννά την ισό-
τητα και την ελευθερίαν. (...)

Η κάπως άσκοπη και αφηρημένη περι-
διάβαση στον κατάλογο της βιβλιοθή-
κης με έφερε να συναντήσω έναν Γιαν-
νιώτη Ρωμιό, οθωμανό αξιωματούχο,
που μνημονεύει Σολωμό και Ερωτόκρι-
το, πιστεύει στην επιστήμη και το δίκαιο,
που γεννούν την ισότητα και την ελευθε-
ρία. Για μένα είναι μία καλή συνάντηση.
Αν κάποιος θελήσει να πάει λίγο παρα-
πέρα (αν βέβαια δεν έχει ήδη πάει), το
υλικό που σημειώθηκε εδώ μπορεί να το
βρει στους χώρους που αναφέρθηκαν.
Ας συμπληρώσω πως θα παρακαλέσω
και την Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελλη-
νικών Σπουδών να φιλοξενήσει αυτό
εδώ το σημείωμα και κυρίως το υλικό
που αναφέρεται μέσα σε αυτό συγκε-
ντρωμένο στην ιστοσελίδα της

(<http://www.eens.org>) υπ' όψιν των εν-
διαφερομένων (εννοώ κυρίως τους αμα-
θείς σαν εμένα).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Αντιγράφω από το λεξικό: «Αδάμ, Ιουλιέτα Λαμπέρ, σύζυγος Αδάμ, Γαλλίδα λογία, Verberie 1836 - Callian 1936, ίδρυσε το περιοδικό Νέα Επιθεώρηση (Nouvelle Revue) (...). Ασφαλώς θα άξιζε ένα χωριστό σημείωμα γι' αυτή την προσωπικότητα: Εδώ θα σημειώσω μόνο μερικά από αυτά τα νεοελληνικού ενδιαφέροντος κείμενά της: Juliette Lamber, «Poètes Grecs contemporains [Σύγχρονοι Έλληνες ποιητές], École Ioniennne [Επτανησιακή σχολή]», *Nouvelle revue*, 1880, 368-377· «Poètes Grecs contemporains, École Ioniennne II», *Nouvelle revue*, 1880, 839-860· «Poètes Grecs contemporains, École de Constantinople [Η σχολή της Κωνσταντινούπολης]», *Nouvelle revue*, 1880, 852-883· «Poètes Grecs contemporains, École Épireote [Ηπειρωτική σχολή]», *Nouvelle revue*, 1881, 370-411.

2. Πέρα, ίσως, από μία συντομοτάτη μνεία: «Αντίθετα, οι τρεις επόμενοι Γενικοί Διοικητές, ο Σάββας πασάς, ο Κ. Ανθόπουλος και ο Ν. Σαρτίνσκις, δεν μπόρεσαν να διοικήσουν ομαλά και παρασύρθηκαν από τις τοπικές αντιθέσεις και τους εσωτερικούς φατριασμούς, που άρχισαν να παρουσιάζονται στο νησί - στο Θεοχάρη Δετοράκη, *Ιστορία της Κρήτης*, Ηράκλειο Κρήτης 1990, σελ. 386.
3. Για τον Paul-Louis Courier, Παύλο-Λουδοβίκο Κουριέ, αντιγράφω από το σχετικό άρθρο στην *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, το οποίο υπογράφει ο Αρίστος Καμπάνης: «Γάλλος λογογράφος και φιλόλογος, γεννηθείς εν Παρισίοις τω 1773 και αποθανών εκ βιαίου θανάτου τω 1826. [...] Ο Παύλος-Λουδοβίκος Κουριέ θεωρείται δικαίως λογογράφος, σπουδάσας την τέχνην του γράφειν εν τη μελέτη των Ελλήνων κλασσικών, των οποίων εξήλωσε την λιτότητα, την ακρίβειαν, την απόλυτον αρμονίαν ύλης και μορφής. [...] αναμφιβόλως εις το είδος της επιστολής και του λιβέλλου η γαλλική λογοτεχνία του ΙΘ' αιώνος δεν έχει αντιπρόσωπον ανώτερον ουδ' ίσον».

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΠΑΛΛΑΔΑΣ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

Το αρχαίο κείμενο και μεταφραστικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις από τον Τζίμη Παπανικολόπουλο

ΠΑΛΛΑΔΑΣ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ ΚΑΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΜΙΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

Μεταφραστικές και ερμηνευτικές προσεγγίσεις
από τον
ΤΖΙΜΗ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Ο Παλλαδάς ο Αλεξανδρεύς –άγνωστος στο ευρύτερο αναγνωστικό κοινό και του οποίου «το ποιητικό κύρος έφτασε στο απόγειό του μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο» (J. Irmscher)– έζησε στο β' μισό του Δ' αιώνα και το έργο του βρίσκεται διασκορπισμέ-
νο στα οχτώ από τα δεκαέξι βιβλία της Παλατινής Ανθολογίας. Την εποχή αυτή ο χρι-
στιανισμός εδραιώνεται και ανακηρύσσεται επίσημη θρησκεία του κράτους, ενώ τα
αλληπάλληλα διατάγματα του Θεοδοσίου νομιμοποιούν τους νέους διωγμούς που
αναλαμβάνουν τώρα οι χθεςινοί διωκόμενοι.

Ο Παλλαδάς, συγκλονισμένος από τα τραγικά γεγονότα, θα διατυπώσει επιγραμ-
ματικά την πικρία του:

Είμαστε αλήθεια ζωντανοί, ω Έλληνες
καθώς μας πήρε τώρα η συμφορά
κι έγινε η ζωή μας εφιάλτης;
Ή μήπως ζούμε εμείς κι έχει η ζωή πεθάνει;

Για όσους εξακολουθούν να αναζητούν μέσα από τα ερείπια της Ιστορίας το πνεύ-
μα των Ελλήνων που χάθηκε, οι στίχοι αυτοί θα αναδύονται από τα βάθη του χρόνου
ανέπαφοι καθώς συνοψίζουν επίκαιρες απορίες.

ΠΟΛΥ
ΤΥΠΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21 • τηλ: 210-7232819, φαξ: 210-7226107,
e-mail: chparou@otenet.gr

Βιοηθική γενετικού φακελώματος...
γενετικά τροποποιημένων
καταναλωτών

Ημερήσιος κύκλος του ανθρώπου, ο οποίος αποτελείται από την εναλλαγή της δραστηριότητας και του ύπνου, είναι ένα από τα χαρακτηριστικά του ανθρώπου. Η διαταραχή του κύκλου μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρά προβλήματα υγείας.

Το σχέδιο για μια
Μεγάλη Μέση Ανατολή

Η καρδιά
του περηνόλη
Κανάρη

NEMECIS
Μηνιαίο Περιοδικό Κοινωνίας - Έθνος

42
ΤΡΙΤΗ
ΚΙΛΕΤΙΑ
ΤΕΥΧΟΣ
ΜΑΡΤΙΟΣ 2005

ΤΡΟΜΟΣ

ΚΥΠΡΙΑΚΟ

**Ανάσταση
τώρα!**

έγχε ρίδιο
Η ΚΑΡΔΙΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ
ΓΙΑ Μ. ΑΝΑΤΟΛΗ

ΒΙΟΗΘΙΚΟ ΦΑΚΕΛΩΜΑ

ΕΡΓΑΤΙΚΑ ΑΤΥΧΗΜΑΤΑ «ΕΓΝΑΤΙΑΣ»

ΕΛΛΑΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ

www.nemecismag.gr
kanelli@otenet.gr

